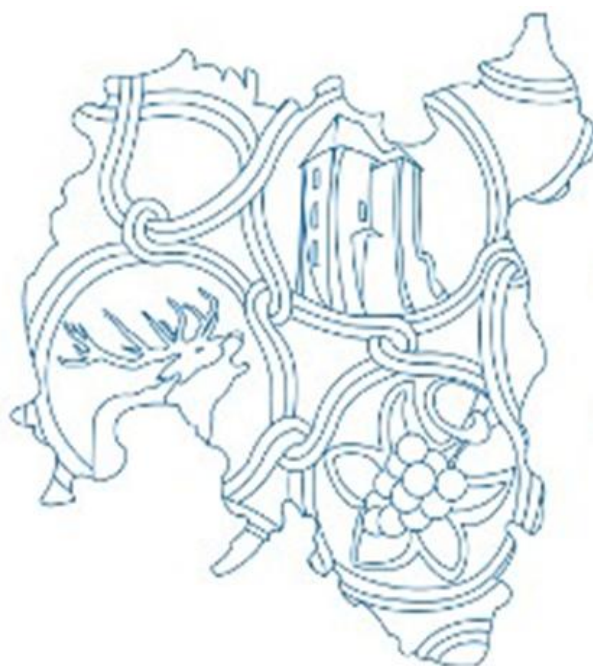

TOLNA MEGYE GAZDASÁGFEJLESZTÉSI PROGRAMJA

(2. SZ. MUNKAVÁLTOZAT)

2014-2020

Készítette a
Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából
a **HOZAM 2001 Vidékfejlesztő és Gazdasági Szolgáltató Kft.**
és az **MSB Fejlesztési Tanácsadó Zrt.**

Szekszárd, 2013. november 25.

Tartalomjegyzék

1.	VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ.....	6
2.	MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA, FORRÁSOK	9
2.1.	Uniós szint	9
2.1.1.	Az Európai Unió fejlesztési politikája 2014-2020.....	9
2.1.2.	Integrált Területi Befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között)	13
2.2.	Országos szint	15
2.2.1.	Magyarország fejlesztési politikája 2014-2020 a Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Konceptió és az Országos Területfejlesztési Konceptió című dokumentum szerint	15
2.2.2.	Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) 3.0 tervezési változat.	20
2.3.	Regionális szint	27
2.4.	Megyei szint	29
2.5.	Térségi szint.....	33
2.5.1.	A Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja	33
2.5.2.	Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája	36
2.5.3.	Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája	39
2.5.4.	Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája	41
2.5.5.	Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégia.....	43
2.6.	A részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumok összefüggései.....	46
3.	TOLNA MEGYE HELYZETELEMZÉSE	48
3.1.	Földrajz.....	50
3.1.1.	Tolna megye elhelyezkedése, települései.....	50
3.1.2.	Természeti adottságok.....	50
3.2.	Demográfia, népmozgalmi jellemzők.....	54
3.3.	Infrastruktúra	56
3.3.1.	Közlekedés, megközelíthetőség	56
3.3.2.	Lakhatás	57

3.3.3. Közműellátottság	57
3.3.4. Épített környezet.....	61
3.3.5. Hulladékgazdálkodás	61
3.3.6. Környezetvédelem.....	63
3.4. Gazdaság	65
3.4.1. Vállalkozások, beruházások	65
3.4.2. Mezőgazdaság	66
3.4.3. Ipar.....	67
3.4.4. Szolgáltatások	68
3.4.5. Turisztika, kultúra	69
3.5. Gazdaságfejlesztés céljából vállalkozói kérdőívek kiértékelése Tolna megyében	75
3.5.1. A vállalkozói kérdőívek kitöltésének folyamata	75
3.5.2. A vállalkozói kérdőívek kérdéseire adott válaszok kiértékelése	75
3.6. Társadalmi helyzetkép	86
3.6.1. Foglalkoztatottság	86
3.6.2. Oktatás.....	87
3.6.3. Helyi nemzetiségek	88
3.6.4. Civil szervezetek Tolna megyében	88
3.7. Szociális helyzetkép.....	94
3.7.1. Egészségügy.....	94
3.7.2. Szociális ellátások, szolgáltatások.....	95
3.7.3. Szociális gazdaság a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának lehetősége	96
3.8. Közigazgatás	99
3.8.1. Járások	100
3.8.2. Kistérségek	105
3.9. Tolna megye nemzetközi kapcsolatai, projektjei	108
3.9.1. Nemzetközi kapcsolatok, testvér- és partnervárosok.....	108
3.9.2. Nemzetközi projektek	108

4.	KIEMELT GAZDASÁGFEJLESZTÉSI CSOMAGOK BEMUTATÁSA	110
4.1.	A projektcsomagok részletes bemutatása	111
4.1.1.	A prioritás általános leírása.....	111
4.1.2.	Tolna megye SWOT analízise	112
4.1.3.	Támogatható tevékenységek	115
4.1.4.	Meghatározott indikátorok.....	121
4.2.	A projektcsomagok tervezett kedvezményezetti körének bemutatása	126
4.3.	A projektcsomagok költségigényének bemutatása	128
5.	PROJEKTKATASZTER	134
5.1.	1. intézkedés: Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés	134
5.2.	2. intézkedés: Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása tevékenység forrás allokációja	137
5.3.	3. intézkedés: Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés	138
5.4.	4. intézkedés: Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés	145
5.5.	5. intézkedés: Megyei alternatív befektetés- és beruházásösztönzés, projektelőkészítés, marketing tevékenység forrás allokációja	151
5.6.	6. intézkedés: A szociális alapszolgáltatásokhoz és gyermekjóléti alapellátásokhoz (bölcsőde, családi napközis stb.), valamint óvodai ellátáshoz való hozzáférés javítása és a szolgáltatások minőségének fejlesztése.....	152
6.	FÜGGELÉK	155
6.1.	Forráslista	155
6.2.	A Sió fejlesztési lehetőségei	157
6.3.	Gazdasági szervezetek kérdőíves felmérése	160
6.4.	Társadalmi szervezetek kérdőíves felmérése	160

MELLÉKLET

1. sz. melléklet	Gazdasági szervezetek kérdőíve
2. sz. melléklet	Társadalmi szervezetek kérdőíve

1. VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

A Tolna Megyei Önkormányzat megbízásából 2013 októberében indult el a Hozam 2001. Kft. munkája, melynek eredményeképpen 2013. november 5-én átadásra került a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programhoz illeszkedő TOLNA MEGYEI GAZDASÁGFEJLESZTÉSI RÉSZPROGRAM 1. sz. munkaváltozata, valamint 2013. november 25-én a 2. sz. munkaváltozata.

A munkánk során arra törekedtünk, hogy a nemzeti fejlesztési fókuszoknak megfelelően a tervezési munka eredményeként elősegítsük a területi és helyi gazdaságfejlesztést és a foglalkoztatást, valamint ezekhez a célkitűzésekhez kapcsolódó társadalmi és infrastrukturális fejlesztéseket.

A **1831/2013. (XI. 14.) Kormány határozatban** megjelentek alapján Tolna megye gazdaságfejlesztési programjára **13, 836 Mrd Ft** áll rendelkezésre, mely érinti Tolna megye 5 kistérségét.

Ezen felül a **Város és térsége (kistérségi) részprogram keretében Tolna megye 5 kistérsége az alábbi forrásnagyságokkal tervezhet:**

1. Paksi kistérség:	3,134 Mrd Ft
2. Szekszárdi kistérség:	2,447 Mrd Ft
3. Dombóvári kistérség:	2,394 Mrd Ft
4. Tamási kistérség:	2,711 Mrd Ft
5. Bonyhádi kistérség:	2,186 Mrd Ft

A kistérségek fejlesztési elképzeléseik alapján az alábbi fő prioritások és beavatkozási területek azonosíthatóak:

- A befektetők és lakosság számára vonzó városi és várostérségi környezet fejlesztése, megújítása;
- Az alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken;
- A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése;
- A közösségi szinten irányított város és térsége fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések);
- A megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás ösztönzés prioritások között.

A Megyei Gazdaságfejlesztési Részprogram a következő 4 pilléren nyugszik:

1. Módszertan és a rendelkezésre álló források bemutatása;
2. Tolna megye helyzetelemzése;
3. A projektcsomagok bemutatása;
4. A fejlesztési igények projektkataszterben történő szerepeltetése.

A Megyei Gazdaságfejlesztési Részprogram eltérő területi igényekre eltérő **beavatkozásokat**, valamint a **térségek belső erőforrásaira szinergikusan építkező fejlesztéseket** céloz meg.

Tolna megye gazdasági helyzete elmarad az országos átlagtól. A megye legnagyobb foglalkoztatója az MVM Paksi Atomerőmű Zrt, mely nagymértékben befolyásolja Tolna megye gazdasági helyzetének képét, azonban a megye azon részei, melyet nem érint meg az Atomerőmű pozitív hatása, a megyei átlagnál jóval gyengébb gazdasági mutatókkal rendelkeznek. A megyében az országos átlagnál is magasabb a munkanélküliségi ráta. A megyében a külföldi tőke jelenléte, illetve a gazdálkodó szervezetek tőkével való ellátottsága az országos átlaghoz képest kirívóan alacsony, a

vállalkozások jellemzően alacsony hozzáadott értéket termelve működnek. Jellemzően nem alakultak ki vállalkozások közötti együttműködések (klaszter, TÉSZ, BÉSZ, Termelői Csoport, stb.). A térség fejlődésének így mindenképpen gátat szab a működő tőke és a befektetők hiánya.

Az ipar elsősorban a városok köré koncentrálódik, a községekben a mezőgazdasági termelőtevékenységen túl nincs számottevő gazdaság. Tolna megye mezőgazdasági adottságai kedvezőek, melyeket ki lehet és kell aknázni ezekben a térségekben. A kedvező adottságok a magas színvonalú alapanyagtermelés ellenére hiányzik a mezőgazdasági alapanyagokat feldolgozó vállalkozások köre, ez részben az egysíkú, szántóföldi tömegtermék előállítására koncentráló termelési módnak köszönhető. A vidéki településeken a jelenleg is szűkös munkalehetőségek mellett a jövőbeni kilátásokat is rontja az a tény, hogy hiányoznak azok a vállalkozások illetve vállalkozás csírák, melyek a jövőben az alacsony szakképesítéssel rendelkező vidéki népesség számára munkahelyet képesek biztosítani. A megyében mindezeket túl hiányzik az innovatív fejlesztésekhez szükséges szellemi tőke is. A kutatás-fejlesztésre fordított ráfordítás országos szinten Tolna megyében a legalacsonyabb.

A megyei közlekedési helyzete, az ipari parkok, az inkubátorházak és a vállalkozásfejlesztési szervezetekkel való ellátottsága megfelelő körülményeket biztosítana a helyi vállalkozások fejlesztésére, és további vállalkozások betelepülésének ösztönzésére. A megyének nem lehet az a célja, hogy versenybe szálljon a Budapest köré és a Nyugat Magyarországra koncentrálódó ipari-szolgáltató központokkal, hanem a rendelkezésére álló forrásokkal elsősorban a helyi KKV-k megerősítése kell, hogy célja legyen. A forrásokat olyan közepes méretű, illetve ígéretes fejlődési pálya előtt álló vállalkozások letelepítésére kell fordítani, melyek vagy képesek nagyobb létszámú foglalkoztatást generálni, vagy innovatív fejlesztések révén új lendületet adhatnak a betelepülés helyszínéül szolgáló ipari parkoknak, inkubátorházaknak.

A megyei kezelésben lévő támogatási lehetőségeket úgy kell felhasználni, hogy az mérhető és fenntartható változásokat, fejlődést hozzon, ezért célzottan, egyes kiemelt területekre és ágazatokra, illetve azokra a meghatározó szervezetekre kell koncentrálni a támogatási lehetőségeket, melyek számon kérhető módon, multiplikátor hatást képesek generálni. Nemcsak közvetlen támogatás formájában megvalósuló tőkejuttatásokra, hanem közvetett támogatásokra is szükség van a térségben, ilyen pl. a KKV-k képzése, a projektgenerálás, a perspektívikus projektek esetében a projektelőkészítés segítése, az üzleti tanácsadás, valamint a megyei befektetési lehetőségeket csomagban kezelő marketingeszközök kidolgozása. Kiemelten kell kezelni a városok és környezetük már kialakult ipari parkjait és fejleszthet ipari területeit. A támogatásoknak elsősorban a magas hozzáadott értéket előállítani képes feldolgozó kapacitások fejlesztését, valamint a nagy létszámú, alacsony képzettségű munkavállalókat foglalkoztatni képes vállalkozásokat, ezen túl pedig a megye lemaradását némileg csökkentő, az innovatív és újszerű technológiák megtelepítését szolgáló fejlesztéseket kell ösztönöznie.

A megyei program hatékony megvalósítása érdekében szükséges olyan partnerségi megállapodások megkötése a megyei KKV-k képviselőit ellátó szervezetekkel, valamint megfelelő referenciákkal rendelkező megyei vállalkozásokkal, melyek képesek a megyei program hatékony végrehajtásában szakmai segítséget nyújtani.

A támogatási rendszert úgy kell felállítani, hogy jól körülhatárolt fejlesztési irányok mentén valósuljon meg. Földrajzilag a városok és városkörnyéki ipari területek, barnamezős területek és más háttér infrastruktúrával rendelkező ipari parkok, ipari területekre irányuló fejlesztéseket kell preferálni. Meg kell teremteni az alapjait annak a megyei koordinációban működő, befektetés ösztönzéssel foglalkozó szervezetnek, amely a megyében meglévő befektetési lehetőségekről, helyszínekről, tanácsadó és gazdaságfejlesztő szervezetekről pontos információkkal rendelkezik és képes csomagajánlatokat is tenni külső befektetők számára, és emellett koordinálja a

megyén belüli perspektivikus, fejlődési potenciált hordozó KKV-k fejlesztési elképzeléseit. Partnerségi együttműködést kell kötni a gazdaságfejlesztéssel foglalkozó szervezetekkel és érdekképviselőkkel a hatékonyabb projektgenerálás, tervezés, képzés érdekében. Előnybe kell részesíteni a már szakmai múlttal, megalapozott háttérrel rendelkező KKV-kat, elő kell készíteni a fejlődésre képes perspektivikus KKV-k projektjeit, és támogatni kell a vállalkozásokat az előkészítési és tervezési szakaszban. Szükség van a gazdaságfejlesztéssel foglalkozó szervezetek képzési, tanácsadási programjainak támogatására. Megyei koordinációban működő befektetés ösztönző, kockázati tőkét is kezelő szervezet létrehozása segítheti a tervezett irányokba történő befektetéseket a megyében. A térség gazdasági helyzetének javítása érdekében fontos a feldolgozóipar támogatása, mely képes az alacsony végzettségű munkavállalókat nagy számban foglalkoztatni. Emellett kiemelt jelentőségű a betelepülő, helyi, új vagy újszerű technológiai megoldásokat preferáló vállalkozások, innovatív elképzelések megvalósulásának támogatása.

2. MÓDSZERTAN BEMUTATÁSA, FORRÁSOK

Jelen fejezetben **a releváns fejlesztési dokumentumok vázlatos bemutatása** (uniós-, országos-, regionális-, megyei- és térségi szinten), illetve **a részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumok összefüggései** kerülnek bemutatásra.

2.1. Uniós szint

Jelen fejezetben két meghatározó fejlesztési dokumentum, az **Európa 2020 Stratégia**, valamint a **Kohéziós Politika 2014-2020** című dokumentumok összefoglaló bemutatására kerül sor.

2.1.1. Az Európai Unió fejlesztési politikája 2014-2020¹

Az Európai Bizottság a következő 7 éves ciklusra tervezett fejlesztéspolitikájának kulcsszavai: intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés. E három szó jellemzi a leginkább a 2009-es évben Világ- és Európa szerte végigsöprő gazdasági válság utáni újrakezdés sarokpontjait.

Az elmúlt években megjelenő pénzügyi válság globális hatásai – köztük a munkanélküliség növekedése, az adósságteher nehézségei – rávilágítottak arra, hogy változtatni kell az eddigi gazdaságpolitikán. Rövid távú célként a válságból való kilábalás fogalmazódott meg, hosszú távon azonban Európának vissza kell térnie a helyes kerékvágásba, és ott is kell maradnia. Ezt a célt Európának 2020-ra kell elérnie.

A stratégia elsősorban **munkahelyteremtésről** és az **életszínvonal emeléséről** szól. Ezek eléréséhez megvannak az alapfeltételek: kiváló adottságú munkavállalók, jelentős ipar és technológia, erős belső piac és közös valuta, szociális piacgazdasági rendszer.

A Bizottság javaslata öt területre terjed ki, ahol meg kell valósítani ezeket a törekvéseket:

- 1. Foglalkoztatás;**
- 2. Kutatás és innováció;**
- 3. Éghajlatváltozás és energia;**
- 4. Oktatás;**
- 5. Szegénység elleni küzdelem.**

A cél megvalósítása érdekében konkrét javaslatokat bocsátott az államok rendelkezésére a Bizottság, mely megfogadása és saját programokba való beépítése a siker kulcsa.

¹ A Bizottság Közleménye Európa 2020 Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés Stratégiája, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:HU:PDF>

Európa 2020 Stratégia összefoglalva

Európa az államok összefogásával, együttműködésével, közösen, unióként lehet sikeres, így a kijelölt stratégiát is együttesen kell alkalmazni a magas foglalkoztatottság és termelékenység, erős társadalmi kohézió elérése érdekében.

Ehhez **három fő prioritást kell szem előtt tartani:**

- 1. Intelligens növekedés**, ahol tudáson és innováción alapul a gazdaság. Erősíteni kell a jövőbeni növekedés alapjait képező tényezőket: tudást és az innovációt. Ehhez elengedhetetlen az oktatás minőségének javítása, kutatások ösztönzése, innováció népszerűsítése. Ezek mellett fontos a digitális társadalom erősítése, a nagy sebességű internet használatának kiterjesztése.
- 2. Fenntartható növekedés**, ahol erőforrás-hatékony, környezetbarát és versenyképes a gazdaság, fokozottabban, mint az eddigiekben. Cselekedni kell a versenyképesség fokozása érdekében a kereskedelem terén, valamint az éghajlatváltozás elleni küzdelmet erősíteni kell, javítani kell az erőforrás-hatékonyt. Cél a tiszta és hatékony energia előállítása.
- 3. Inkluzív növekedés**, ahol a foglalkoztatás magas, és a szociális és területi kohézió kialakítására irányuló törekvések vannak. Fontos a foglalkoztatás, a szakképzettség és a szegénység elleni küzdelem területén végrehajtott intézkedések, fejlesztések.

A stratégia alapján megfogalmazódtak **konkrét mérhető célok**, melyek 2020-ra kell, hogy realizálódjanak és illeszkedniük kell az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés témaköréhez.

Ezek a következők:

- 1. A foglalkoztatás terén a cél, hogy a 20-64 évesek 75%-a rendelkezzen munkahellyel.** Jelenleg ez az arány 69%. A fejlődést a nők és az idősebbek nagyobb mértékű foglalkoztatásával és a migránsok fokozottabb munkaerő-piaci integrációja révén lehet elérni.
- 2. A kutatás fejlesztés erősítése érdekében az EU GDP-jének 3%-át erre a célra kell fordítani.** Jelenleg ez 2% alatt van, Japánban 3,4%, USA-ban 2,6%. Fontos, hogy mind állami mind a magánszektor beruházása fontos ezen a területen, támogatni kell a K+F-be való magánberuházások feltételeinek javítását.
- 3. Az éghajlat-változási célkitűzéseket teljesíteni kell** (csökkenjen a szén-dioxid kibocsátás 30%-kal). Teljesíteni kell a 20/20/20 célkitűzést, azaz az 1990-es szinthez képest legalább 20%-kal csökkenjenek az üvegházhatást okozó gázok kibocsátása, 20%-ra kell növelni a megújuló energiaforrások arányát a teljes energiafogyasztásban, valamint 20%-kal kell növelni az energiahatékonyt.
- 4. 10% alá csökkenjen az iskolából kimaradók aránya** a jelenlegi 15%-ról, és a fiatalok (30-34 évesek) 40%-a rendelkezzen diplomával a jelenlegi 31% helyett.
- 5. 20 millió fővel csökkenjen a szegénységnek kitett lakosok száma**, ezzel 25%-kal csökkenne az országos szegénységi küszöbök alatt élők száma.

Ez az öt célkitűzés egymással szorosan egymáshoz kapcsolódva fejti ki hatását. Az oktatási rendszerek fejlesztése magasabbban kvalifikált munkaerő állományt hoz létre, ami jobb alkalmazási lehetőségeket kínál, ami pedig a foglalkoztatási arányt növeli, minek révén csökken a szegények száma. A K+F és az innováció javítja a gazdaság versenyképességét, munkahelyeket teremt.

A siker érdekében ezt az öt javaslatot valamennyi tagállamnak adaptálni kell saját helyzetéhez, és nemzeti célkitűzésekre bontva kell intézkedési terveikbe beleépíteni azokat. Ahhoz, hogy ezek valójában gördülékenyen megvalósuljanak, a Bizottság **kiemelt kezdeményezéseket** javasol minden prioritási témakörben:

Az első három kezdeményezés az első prioritás, az intelligens növekedés megvalósításának eszközei:

1. „Innovatív Unió”

Ez a kezdeményezés a kutatás és innovációra szánt finanszírozás javítását szolgálja azért, hogy az innovatív ötletekből a növekedést és a foglalkoztatást elősegítő termékek és szolgáltatások jöjjenek létre. Cél többek között az Európai Kutatási Térség kiteljesítése, a vállalkozások innovációs keretfeltételeinek javítása, az európai innovációs partnerség kialakítása, valamint az innovációt segítő eszközök továbbfejlesztése (alapok, programok).

2. „Mozgásban az ifjúság”

A kezdeményezés célja a fiatalok munkaerő piacra történő bejutásának megkönnyítése az oktatási rendszerek teljesítményének, minőségének növelésével. Eszközei lehetnek az Unió mobilitási, egyetemi és kutatói programjai, a felsőoktatás modernizációjának felgyorsítása, ifjúság munkába állását elősegítő programok megalkotása.

3. „Európai digitális menetrend”

Ez a kezdeményezés a nagy sebességű internet hozzáférést gyorsítaná meg, szem előtt tartva egy egységes digitális piac előnyeinek hasznosítását háztartásokra és vállalkozásokra egyaránt.

A következő két kezdeményezés a második prioritás, a fenntartható növekedés elérését segítik elő:

4. „Erőforrás-hatékony Európa”

A cél az erőforrások fenntarthatóságának megőrzése, az alacsony szén-dioxid kibocsátású gazdaság megteremtése, a megújuló energiaforrások növekvő mértékű felhasználása, energiahatékonyság ösztönzése a szállítási ágazatban.

5. „Iparpolitika a globalizáció korában”

A vállalkozások üzleti környezetének javítását, a versenyképes, erős és fenntartható ipar kifejlesztését célozza meg ez a kezdeményezés.

Az utolsó két kezdeményezés pedig a harmadik prioritást, az inkluzív növekedést támogatják:

6. „Új készségek és munkahelyek menetrendje”

A kezdeményezés célja a munkaerőpiac modernizálása, az egész életen át tartó tanulás ösztönzése, a munkaerő mobilitásának erősítése. A cél, hogy a munkaerő piaci résztvevők olyan kompetenciákat sajátíthassanak el, melyek az új feltételekhez való gyors és könnyebb alkalmazkodást teszik lehetővé, azaz szükség esetén pályát váltsanak, így csökkentve a munkanélküliek számát.

7. „Szegénység elleni európai platform”

Cél a szegénységben élők társadalmi kirekesztettségének megszüntetése, egy területi és szociális kohézió megteremtése (célzott támogatásokkal- ESZA, szociális védelmi és nyugdíjrendszerekkel).

Mind a hét kezdeményezés a tagállamok mindegyikére nézve követendő útmutatás.

A Bizottság szándéka, hogy a fejlődés legfontosabb eszközét, az **egységes piacot** is olyan irányba fejlessze tovább, hogy az megfeleljen az Európa 2020 célkitűzéseinek. Az egységes piac intézménye a válság kapcsán veszélybe került, felélénkültek a gazdasági nacionalizmus eszméi, emiatt új lendületre van szükség ahhoz, hogy újra induljon az egységes piac mechanizmusa. Ehhez számos intézkedésre lesz szükség.

Ahhoz, hogy az egységes piac hozzájáruljon ezekhez a célkitűzésekhez, jól működő egymással szoros összeköttetésben álló piacokra van szükség. Javítani szükséges a kkv-k egységes piachoz való hozzáférését is, ezekhez konkrét szakpolitikai kezdeményezések kellenek- társasági jog egyszerűsítése például.

Az egységes piac mellett fontos még a **befektetés a növekedésbe**, azaz egy olyan kohéziós politika, ahol az uniós költségvetést és a magán források együttes mozgósítása történik a célok elérése érdekében. A válság jelentős hatást gyakorolt a vállalkozások és a kormányok beruházás- és innováció-finanszírozási képességeire is, épp ezért az Európa 2020 céljainak eléréséhez szükséges egy olyan szabályozási környezet kialakítása, amely egyszerre biztosítja a pénzügyi piacok hatékonyságát és biztonságát. Mindemellett el kell érni, hogy a saját pénzügyi források mellett más eszközökkel, új utakon, a magán- és állami források együttes felhasználásával kialakított beruházás – és innováció finanszírozás valósuljon meg, egyebek mellett a köz- magán társulások bevonásával.

Harmadik tényezőként fontos még megemlíteni a **külpolitikai eszköztár bevetését**, aminek segítségével elősegítjük az európai növekedést a világpiacokon való részvétel megerősítésével. Elsősorban a kereskedelempolitika és a nemzetközi makro-ökonómiai politika koordinációja szükséges ennek érdekében. Kulcsfontosságú cél, hogy a Kereskedelmi Világszervezet keretében folytatott tárgyalásokon és a kétoldalú megbeszéléseken jobb eredmények szülessenek az uniós vállalkozások, kkv-k piacra segítése érdekében, és egyenlő feltételek legyenek biztosítva számukra a külső versenytársakkal szemben.

Összefoglalva az Európai Bizottság következő 7 éves ciklusra terjedő fejlesztési politikáját, a fő cél a válságból való kilábalás. A stratégia munkahelyteremtésről és életszínvonal emelésről szól, megmutatja, hogy Európa hogyan valósítja meg az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedést. Ehhez a tagállamoknak együtt kell működniük, egységes gazdaságfejlesztési irányok mentén, közös eszközrendszerrel, a fő iránymutatásokat saját országukra adaptálva kell fellépni a válságból való kilábalás érdekében.

2.1.2. Integrált Területi Befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között)²

Az Európai Unió kohéziós politikája a változások mozgatórugójaként működött az elmúlt 10 évben, hatékonyan hozzájárult az Unión belüli konvergenciához és növekedéshez, közvetlenül több mint egymillió munkahelyet teremtett, emellett pedig beruházott több mint tíz millió személy foglalkoztathatóságát javító képzésekbe, társfinanszírozásában elkészült legalább 2000 kilométernyi autópálya és 4000 kilométernyi vasút és létrejött 800 000 kis- és középvállalkozás (kkv). Az Európai Bizottság a megkezdett munka folytatása és az európai gazdasági prioritásokra való összpontosítás megerősítése érdekében **elfogadta a kohéziós politikát a 2014–2020 közötti időszakra** meghatározó jogalkotási csomagot. A csomag feladata, hogy a beruházásokat az Unió növekedést és foglalkoztatást célzó menetrendjében (Európa 2020) szereplő célokra irányítsa, és ezáltal serkentse a növekedést és a munkahelyteremtést.

A dokumentum alapvető célja:

Az Európai Bizottság 2011. októberében elfogadta a 2014 és 2020 közötti kohéziós politikára vonatkozó jogalkotási javaslatokat. A dokumentum tartalmazza a jövőben alkalmazandó megközelítések fő elemeit.

A javaslatok középpontjában a **hosszú távú növekedési és foglalkoztatási célok megvalósítása** és a **szakpolitika stratégiai dimenziójának erősítése** áll. A jogszabálycsomag célja a különböző alapokhoz kapcsolódó szabályozás **összehangolása**, beleértve a vidékfejlesztés valamint a tengeri- és halászlát alap szabályozását az egységes uniós szabályozás érdekében.

Az Európát érintő számos - gazdasági, környezeti és társadalmi - kihívás miatt integrált és földrajzilag megalapozott megközelítésre van szükség a problémák hatékony kezeléséhez.

A dokumentum szerkezeti felépítése:

A dokumentum a kohéziós politikai alapelvek céljait, előnyeit és javaslatait tartalmazza egy rövid bevezető után.

Területi alapcélok megfogalmazása:

A dokumentum az **integrált területi befektetésekkel (ITI) foglalkozik**, amelyek lehetővé teszik az EU tagállamai számára, hogy összekapcsolják az egy vagy több operatív program prioritási tengelyeiből származó támogatásokat, és ezeket többdimenziós és ágazatokat átfogó beavatkozásokhoz használják fel. A támogatások különböző beruházási prioritásokhoz való hozzárendelése továbbra is nyomon követhető marad.

Az ITI tárgyát bármilyen, adott területi jellemzőkkel rendelkező földrajzi övezet képezheti, a városkörnyékektől a városi, nagyvárosi, városi-vidéki, körzeti és régióközi szintekig. Az ITI keretében egy adott régió belüli, hasonló tulajdonságokkal rendelkező különálló földrajzi területek (pl. kis vagy közepes városokból álló hálózatok) esetében is megvalósíthatók az **összehangolt intézkedések**. Az ITI-nek nem szükséges lefednie egy közigazgatási egység teljes területét.

Emellett az ITI az Európai területi együttműködés (ETC) keretében történő intézkedések megvalósítására is alkalmas. Például az ITI-k integrált városfejlesztési stratégiák megvalósítására is alkalmazhatók határokon átnyúló városok esetében. Az ITI-eszköz alkalmas az adott terület igényeire szabott intézkedések támogatására. Mindig figyelembe kell venni azonban az együttműködés körülményeit is. Az ETE szabályozása ezért előírja, hogy bármely ITI megvalósításáért felelős közvetítő testületet legalább két résztvevő államhoz tartozó közigazgatási szervnek kell létrehoznia (az ETE szabályozásának 10. cikke).

²http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_hu.pdf

A cél az intelligens, fenntartható és inkluzív Európa megvalósítása, közös kohéziós politika kialakítása, mely a különböző területi igényekre integrált választ ad.

Fejlesztési irányok:

Az említett célkitűzésekkel összhangban, a kevesebb beruházási prioritásra összpontosítás központi elemét képezi majd a tagállamok és az Európai Bizottság közötti új partnerségi szerződéseknek, amelyek világos célokat határoznak meg és pénzügyi teljesítménytartalékot különítenek el a legjobban teljesítő régiók számára. A Bizottság kérheti a programok felülvizsgálatát vagy – korrekciós lépések hiányában – a finanszírozás felfüggesztését, ha a gyenge adminisztratív kapacitás, illetve a fenntarthatatlan makroköltségvetési politika veszélyeztetheti az uniós beruházások növekedésre és munkahelyteremtésre gyakorolt hatását.

A különböző alapokra – így a Vidékfejlesztési Alapra, illetve a Tengerügyi és Halászati Alapra – vonatkozó szabályok **egyszerűsítése és harmonizálása** tovább fokozza majd az alapok hatékonyságát. **Egyetlen szabályrendszer lesz ugyanis az összes különböző alap működésére irányadó.** Az integráltabb megközelítés pedig biztosítani fogja, hogy az egyes alapok egymáshoz kapcsolódó célok megvalósításán tevékenykedjenek és kölcsönösen erősítsék egymást hatását.

Prioritások:

A Kohéziós politika által az alábbi előnyök kihasználása:

- A strukturális alapok integrált használatát ösztönző ITI-k jobb összesített eredményt hozzanak ugyanolyan mértékű közberuházás mellett.
- Az ITI-k irányításának átruházása erősítse a körzeti szereplők (helyi/városi érdekeltek) részvételét azáltal, hogy bevonja őket a programok előkészítésébe és megvalósításába.
- Mivel az ITI-k kezdettől fogva több forrásból szereznek majd támogatást, az összehangolt intézkedések nagyobb biztonsággal legyenek megvalósíthatóak.
- Az ITI kiváló eszköz az adott területekre vonatkozó fejlesztési megközelítések megvalósításához, emellett segítse elő a helyi, városi és regionális szintű kiaknázatlan lehetőségek kihasználását.

2.2. Országos szint

2.2.1. Magyarország fejlesztési politikája 2014-2020 a Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Konceptió és az Országos Területfejlesztési Konceptió című dokumentum szerint³

Fejlesztéspolitikánk elkötelezett célja, hogy húsz éven belül Magyarország Közép-Európa gazdasági és szellemi központja legyen, ahol a lakosságnak biztonságos megélhetést biztosít egy erőforrások fenntartható használatára épülő versenyképes gazdaság, aminek köszönhetően a népesség fogyása megáll, sőt gyarapodásnak indul, és ahol a társadalom megerősödött közösségek egységét alkotja és ahol az életminőség egyre javul és környezeti állapotra is kellőképpen odafigyelünk.

Mindezek alapján kijelenthetjük, hogy **jövőképünket egy gazdaság- és társadalomstratégiai fordulatra alapozzuk,** aminek legfontosabb elemei között szerepelnek az **új és versenyképes munkahelyek** megjelenése egy **erős hazai ipar** létrejöttével párhuzamosan. Ezek mellett fontos ide sorolni még az **agrár- és az élelmiszergazdálkodás** megerősítését, mellyel bővíthet az export teljesítményünk valamint a vidéki térségek felzárkóztatása és fejlesztése is megvalósulhat. Mindez nem elegendő a fejlődéshez, ha nincs környezetbarát közlekedési infrastruktúránk, épp ezért e terület folyamatos fejlesztése elengedhetetlen egy fenntartható gazdasági növekedéshez. Mindezen területek munkaerő potenciáljának megfelelő minőségben történő biztosítása miatt fontos a magas színvonalat képviselő és széles körben elérhető oktatási rendszerünk fejlesztése is, ahol a szakemberképzés mellett az innovációs potenciálunk magas kihasználtsága a cél.

Ha mindezek az elemek egymásra épülve, egymást kiegészítve az elvárásoknak megfelelően működnek, akkor megvalósulhat a végső cél, azaz országunk regionális központtá tud válni, ami Magyarország fekvése és adottságai alapján önmagában is kézzel fogható tény. Mindennek a gazdasági fejlődésnek eredményeképp az évtizedek óta tartó negatív népesedési trend megáll és megfordul, annak minden pozitív és újabb gazdaság aktivitást serkentő hatásával együtt.

Egy megerősödő társadalomban javításra kerülnek az esélyegyenlőségi célcsoportok kilátásai, a társadalmi rétegek közötti különbségek csökkenése követhető nyomon. Mindezen pozitív változások kapcsán kialakul egy társadalmi összetartozás és a közösségek megerősödnek, a hagyományok tisztelete, ismerete, a kulturális örökségvédelem beépül a köztudatba és értékévé válik.

Ezen ideális jövőkép elérése érdekében céljaink konkrét meghatározására van szükség. Az előzőek alapján jól elhatárolhatóan négy irányvonalat, **átfogó fejlesztési célt** különböztethetünk meg fejlesztéspolitikánk kapcsán:

- **értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdaság és növekedés;**
- **népesedési fordulat, egészséges és megújuló társadalom;**
- **természeti erőforrásaink fenntartható használata, környezet védelme;**
- **térségi potenciálokra alapozott, fenntartható térszerkezet.**

Ezen átfogó célok mentén kell meghatározni azokat a kisebb lépéseket, amiket meg kívánunk tenni a célkitűzéseink sikeres megvalósítása érdekében. Ezeket minél több

³ Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Konceptió és az Országos Területfejlesztési Konceptió Társadalmi Egyeztetési Változata, http://www.terport.hu/webfm_send/3838

részre bontjuk, annál részletesebben és mélyebben tudjuk kezelni az egyes problémákat, melyek a fejlődés útjában állnak.

1. cél: Gazdaságfejlesztés- gazdasági növekedés

A magyar gazdaság újra pozícionálása a cél, azaz egy versenyképes, kül- és belpiacon egyaránt erős és innovatív gazdaság kialakítása a feladat. Ehhez elengedhetetlen az ország külföldi pozícióinak visszaszerzése, exportra termelés erősítése, mindamellett, hogy a hazai értékeink fenntartható használatára alapozott belföldi termelés is előtérbe kerüljön, mivel mindezek szinergikus hatása eredményezi a foglalkoztatás bővülését és ezáltal a társadalom számára megélhetést és jó életminőséget biztosító feltételeket.

A konkrét területek, ahol az előbb felvázolt általánosságban leírt fejlesztési irányok meg kell, hogy mutatkozzanak, és ahol ezeket eredményesen véghez vihetjük, azok az alábbiak:

- fejlődési potenciált hordozó ágazatok (autó és járműipar, egészségipar, gyógyszeripar, turizmus, mezőgazdaság és élelmiszeripar, vegyipar, környezetvédelem);
- kreatív és innovatív termékfejlesztés;
- geotermális lehetőségek kihasználása;
- gazdasági csomópont szerepének kialakítása;
- KKV-k megerősítése.

Mindezekon felül szükség van a gazdasági életben jelentős szereppel bíró KKV-k számára élhetőbb és barátságosabb környezet kialakítására, ahol a foglalkoztatás fejlesztése az elsődleges cél. Változni, erősíteni kell a kutatás, innováció területét, ki kell használni a megújuló energiában rejlő lehetőségeket, valamint egy intelligens, környezetkímélő közlekedésfejlesztést kell végrehajtani.

2. cél: Egészségfejlesztés - egészség- és sportgazdaság

Cél, a gyógyító és gyógyuló Magyarország megteremtése, ahol ösztönözni kell az egészségügyi szolgáltatások és ellátás fejlesztését, ahol az egészséges életmód, kiemelten a sport és az egészséges táplálkozás fontos szerepet kap.

Konkrét területek, ahol a törekvések megmutatkoznak és eredmények érhetők el:

- egészségipar, termálturizmus erősítése;
- gyógyvizek hasznosítása;
- kapcsolódó belföldi turizmus erősítése;
- nemzeti értékek megőrzése;
- célzott turisztikai K+F+I;
- alacsony gazdaság erősítése.

Ezekon felül meg kell jelennie a gyermekvállalást ösztönző programoknak, ehhez kapcsolódóan családbarát gyermekellátó intézményrendszert kell kialakítani. A társadalom jól létéhez hozzájárulva az egészséges életmód (táplálkozás, mozgás, sport) lehetővé tételére irányuló közösségi terek biztosítása is nagyon fontos, ezek az egyes településfejlesztési törekvésekkel párhuzamosan valósulhatnak meg. Fontos még fejleszteni az egészségügyi ellátások rendszerét, nagy hangsúlyt fektetve a megelőzésre, szűrési programokra.

3. cél: Vidékfejlesztés – életképes vidék és élelmiszeripar

A vidéki térségek népességeltartó és népességmegtartó képességének javítása fontos feladat az évtizedek óta tartó vidéki népességcsökkenés után. Vonzó és élhető vidéki

települések kellenek, ahol szívesen élnek és jól élnek a fiatalok is, és nem vándorolnak el, hagyván a falvakat, településeket előregedni. Ehhez fontos a vidék kezében elsődleges és szinte egyetlen értékének, az agrártermelésnek, az élelmiszertermelésnek a fejlesztése. Ezzel elősegíthető a vidéki foglalkoztatás növelése, a vidéki közösségek megtartása, megerősítése, a vidék életminőségének javítása.

Kiemelten az alábbi területeken lehet jelentős eredményeket elérni:

- fenntartható természeti erőforrásokra épülő élelmiszer ipar;
- kertészet és állattenyésztés fejlesztése- foglalkoztatás nagy számban;
- ökogazdálkodás erősítése;
- termelők kereskedelmi hálózata;
- minőségi magyar termék- program;
- helyi kistermelői piacok erősítése, ezekre épülő közétkeztetés;
- gasztrókultúra;
- vidéki örökség védelme.

Ösztönözni kell ezen kívül a fiatalok vidékre települését, ehhez elengedhetetlen egy kiegyensúlyozott vidék-város kapcsolat megteremtése. Fejleszteni kell a vidéki szolgáltatásokat, a vidéki életformának presztízsét fontos visszaállítani. Ez társadalmunk számára hosszútávon is fontos tényező lenne. Ennek eszköze lehet az önfenntartó családi gazdaságok megerősítése, a szövetkezetek, a szociális földprogram fejlesztése, komplex tájgazdálkodási programok megvalósítása. Fontos a helyi piac, kézművesség közvetlen értékesítés előtérbe helyezése, támogatása, a turizmusba való bekapcsolódása.

4. Tudásfejlesztés- K+F+I

A cél itt egyértelműen a nemzet kreatív képességeire, a tudástőkére épülő értékteremtés. Ehhez elengedhetetlen az infokommunikációs rendszerek fejlesztése is, valamint a nélkülözhetetlen oktatásfejlesztés, ahol olyan biztos megélhetést biztosító képzési rendszer kialakítására kell törekedni, ami a fejlődéshez kedvező szellemi innovációs környezetet biztosít hazánk társadalmának. Mindezek által egy piacképes, ha kell mobil, és legfőképp egész életen át tartó tanulásra képes, kreatív munkaerő állomány teremődik meg.

Ennek eléréséhez vezető út elemei:

- tudásgazdaság kiépítése;
- kutatóközpontok fejlesztése;
- innováció ösztönzés;
- kutatók és a gazdasági szereplők közötti együttműködés.

Mindezek mellett erősíteni kell az élethosszig tartó tanulást, a folyamatos készségfejlesztés lehetőségét a munkaerőpiacnak meg kell teremteni, különösen a szakképzés fontos a hiányszakmákban, valamint az egyre fejlődő technikai vívmányok között a digitális kompetenciák fejlesztése.

5. cél: Közösségfejlesztés – közösség, öngondoskodás, romaintegráció

A cél itt egy olyan társadalom kialakítása, mely gyarapodik, fejlődik és amely szolidáris, összetartó és értéktudatos helyi közösségek egységét alkotja. Mindez a társadalmi háttér nyújthat biztos háttérrel a gazdaságfejlesztési politika célkitűzéseinek megvalósulásához.

Az alábbiakat kell kiemelni:

- hagyományalapú társadalom ösztönzése;
- nemzeti és közösségi értékalapú fejlesztések;
- kulturális örökség védelme;
- romák integrációja.

Fontos mindezen fő vonalak mellett foglalkozni a közösségi életre neveléssel, az öngondoskodás képességének erősítésével és a társadalmi befogadás intézményével. Ezek segítségül szolgálhatnak a vidéki közösségi élet minőségének javulásához, és ezzel párhuzamosan a gyermekvállalási kedv ösztönzéséhez. Ebben még segítségül hívhatók a családbarát közszolgáltatások kialakítása. Cél mindezen fejlesztések mögött a szegénység felszámolása, a fogyasztói és pénzügyi tudatosság elterjedésének elősegítése.

6. cél: Közsféra –fejlesztés – Jó állam

Cél a közsfera hatékonyabb szerepvállalása a közjó, a munka, a rend, a biztonság, a tudás szolgálatában. Ehhez elengedhetetlen egy stratégiaileg vezérelt, célzott fejlesztéspolitika. Emellett szükséges még a közszolgáltatások megújítása, ahol megújuló és hatékony állami működéssel a társadalom számára minden téren biztonságos ország alakítható ki, legyen az közbiztonság, egészségbiztonság, személyi biztonság vagy akár környezet és klíma biztonság.

7. cél: Erőforrásgazdálkodás-fejlesztés – nemzeti stratégiai erőforrások, környezetvédelem

A természeti erőforrásokkal való takarékos gazdálkodás napjainkban minden ország számára prioritást élvez. Elsődleges a fenntartható energiagazdálkodás, a zöldgazdaság fejlesztése, a víz, a talaj, az ásványkincsek fenntartható használata és védelme. Ugyanezen törekvésnek kell megjelennie az életmód, a fogyasztás termelés folyamatában, ahol szintén a környezettudatosságra kell a társadalmat ösztönözni.

Ehhez szükségesek:

- természeti erőforrásaink fenntartható és stratégiai szemléletű védelme;
- élővilág, termőföld, talajok, vízbázisok védelme;
- ivóvízminőségjavítás;
- ásványkincsek védelme.

A zöldgazdaság folyamatos bővítése, a környezetvédelmi ipar fejlesztése is egyaránt fontos, a geotermikus energia komplex hasznosítása mellett.

8. cél: Magyarország makro-regionális központ

Célként fogalmazódott meg az ország központi fekvéséből adódó fejlesztési potenciál kibontakozása, a makro-regionális csomópont szerepének erősítése. Ennek elősegítésére a makro-regionális kapcsolatrendszert fejleszteni kell, úgynevezett csomóponti funkciókat kell létrehozni, erősíteni és kiterjeszteni. Fontos feladat a Kárpát-medencei térszervező szerep erősítése, a kapcsolatok erősítése, itteni gazdaságfejlesztési és vidékfejlesztési együttműködések kialakítása, szabad vállalkozói zónák kialakítása.

9. cél: Városok és gazdasági térségek, mint a többközpontú növekedés motorjai

Kiegyenlített, működő kapcsolatokkal rendelkező településhálózat kialakítása a cél, ahol a településhálózatok egységes elvek mentén fejleszthetők, a településhálózati kapcsolatok kiegyensúlyozottan működnek. Mindehhez korszerű várospolitikai és városfejlesztési, valamint a térszerkezet funkcionális fejlesztése szükséges. Hosszútávon egy egységes és fenntartható várospolitikát kell megteremteni, ahol a növekedés színtereinek biztosítása nagyvárosi centrumok fejlesztésével, térségközponti szerepük erősítésével alakítható ki.

Külön kiemelendő egyes sajátos térségek (pl. Balaton) szerepe, melyek egyedi gazdasági profiljukkal vehetik ki a részüket a gazdasági növekedésből.

10.cél: Vidéki térségek értékalapú felemelése

Cél a vidéki térségek táji és közösségi értékeire természeti erőforrásaira, épített örökségi értékeire alapozott fejlesztés, valamint az elmaradott vidéki térségek felzárkóztatása, a foglalkoztatás növelése a hátrányos helyzetű térségekben, mint például a Cserehát vagy az Ormánság.

11.cél: Egységes és integrálódó társadalom

Cél az egyenlő létfeltételek megteremtése az egész ország területén, ami egyben a területfejlesztés lényegét foglalja magába. A leszakadó, hátrányos helyzetű térségek kapcsán egy eddiginél sokszínűbb, újabb eszközöket felsorakoztató programsorozatra van szükség (például speciális gazdaságpolitikai eszközök). A törekvés célja, hogy ezeket a területeket visszacsatolni az ország gazdasági és társadalmi vérkeringésébe.

12.cél: Elérhetőség és mobilitás

Ez a két szó kiemelt fontosságú a gyors és hatékony gazdaságfejlesztés kapcsán, melyeknek valamennyi területi szinten jelentkezniük kell, hogy a térségek képesek legyenek kiaknázni gazdasági potenciáljukat. Fontos helyi szinten a hatékony város és vonzáskörzete közötti mobilitás biztosítása, térségi szinten a foglalkoztatási központok elérhetőségének biztosítása, országos szinten a centralizáltság oldása, a többközpontú fejlődés támogatása.

2.2.2. Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) 3.0 tervezési változat⁴

A TOP küldetése

Magyarország Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióban (OFTK) rögzített átfogó és hosszú távú fejlesztési irányai alapján a Partnerségi Megállapodás (PM) kijelöli a 2014–2020 időszak öt fő nemzeti fejlesztési prioritását. Az ötödik nemzeti fejlesztési prioritás, a gazdasági növekedést segítő helyi és térségi fejlesztések megvalósításának legfontosabb biztosítékát a területi operatív programok jelentik. Ezek közül is kiemelkedik a jelentős forráskeretekkel rendelkező, az ország európai szinten felzárkózást igénylő minden megyéjére kiterjedő (ún. kevésbé fejlett régiók célterület) Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP).

Ennek megfelelően a TOP fő küldetése, hogy **kereteket biztosítson a területileg decentralizált fejlesztések tervezéséhez és megvalósításához**. Törekvéseinek tematikus fókuszában két tényező áll:

(1) **Térség-specifikus gazdasági növekedés és foglalkoztatás-bővítés:** a TOP erős gazdaság-fejlesztési orientációja miatt jelentősen hozzájárul ahhoz a kormányzati törekvéshez, amely szerint a 2014–2020 uniós fejlesztési források 60%-ának közvetlenül a gazdaságfejlesztést kell szolgálniuk.

(2) **Területi és települési önkormányzati kompetenciákba eső** feladatellátás kapcsán felmerülő fejlesztési szükségletek kielégítéséhez szintén keretet ad. Ezért a TOP fejlesztései között helyet kapnak a közvetlenül a közsférára, a helyi társadalomra és környezetre irányuló fejlesztések is. Ugyanakkor ezek esetében is szempont a legalább közvetett gazdasági és foglalkoztatási hatás.

A TOP indokoltsága

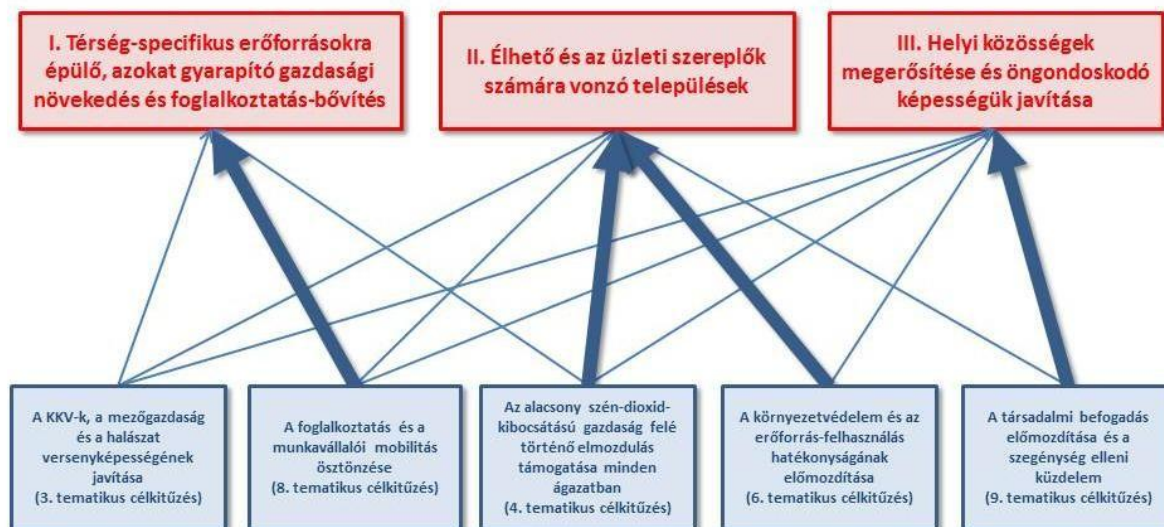
Az Európai Unió Területi Agendája 2020 (TA2020) dokumentumban megfogalmazott helyalapú megközelítés elvével összhangban is szükség van egy olyan beavatkozási logikára, ami lehetővé teszi, hogy a különféle területi szintekhez a térségi sajátosságoknak megfelelő, eltérő beavatkozási irányokat rendeljünk. A TOP képviseli ezt a törekvést: reagál az eltérő területi igényekre, és valóban az ezekre **szabott beavatkozásokat valósít meg**, valamint a **térségek belső erőforrásaira szinergikusan építkező fejlesztéseket** céloz.

Magyarországon számos tényező indokolja a területileg decentralizált fejlesztéseket. Az országon belül **jelentős területi eltérések** figyelhetők meg a társadalmi, gazdasági és környezeti adottságok terén, valamint a társadalom és a gazdaság fejlettségében. Ezért az egyes térségekben eltérő, a sajátos térségi adottságokra szabott beavatkozásokra van szükség. Különösen nagyok a különbségek az alacsonyabb (megyei és várostérségi) területi szinteken. A magyar **területi közigazgatás elmúlt években lezajlott reformja** (a helyi önkormányzatok, a járások, a megyék és a központi állam közötti feladat- és forrásmegosztás újraszabályozásával) éppen a területi egyenlőtlenségek jellegének megváltozásához igazodott. Ugyanakkor létrejöttek azok a keretek is, amelyek a helyi és térségi fejlesztéspolitikát meghatározzák. Ebből a szempontból a legfontosabb változás, hogy a megyék erős tervezési és területfejlesztési feladatköröket kaptak. A **2007-2013 programozási időszak** regionális operatív programjainak (ROP) tapasztalatai alapján is indokolt területi logikájú operatív programokat indítani. A helyi és a területi szinteken ugyanis vannak jól előkészített fejlesztési elképzelések, nem véletlen, hogy a ROP-ok a 2007-2013-as ciklus legjobban teljesítő programjai közé tartoznak a forráslekötés tekintetében. Ugyanakkor a

⁴ http://www.jnszm.hu/feltolt/File/tfi/Programozas/top_2013_09_30.pdf

területi szereplők pályázatos úton megszerezhető, előre nem kiszámítható forrásaival szemben a jövőben a szereplők által felelősen tervezhető és végrehajtható forrásallokációs megoldásokat indokolt előnyben részesíteni.

A TOP az alábbi három fő fejlesztési irányt szolgálja, amelyekhez további horizontális fejlesztési irányok kapcsolódnak. Ezek mindegyike több, az Európa 2020 Stratégia alapján meghatározott ún. tematikus célkitűzés elérését is támogatja. A TOP eszközrendszerében (ld. prioritástengelyeinek struktúrája) szintén fennáll a tematikus célok és a prioritások közötti kapcsolat és egy prioritástengely alapvetően egy tematikus célt támogat.

Forrás: Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 3.0 tervezési változata
Operatív Program Tervezés 2014-2020

A TOP építkezése: dedikált erőforrások a térségileg decentralizált szereplőknek

A TOP meghatározott **decentralizált tervezési forráskeretet** biztosít az egyes megyei önkormányzatok és megyei jogú város önkormányzatok számára, amelyek megyei, megyei jogú városi térségi és kisvárostérségi **integrált fejlesztési csomagok** kialakítására és megvalósítására adnak lehetőséget.

Az egyes megyei és helyi (megyei jogú város és térsége, illetve kisvárostérség) fejlesztésekhez a TOP csak egy „menüt” határoz meg, amelynek beavatkozási elemei az egyes területi egységek fejlesztési csomagjaiban – meghatározott keretek között – kombinálhatók, specifikus adottságaiknak és kihívásaiknak megfelelően.

A TOP tervezésében a **megyei önkormányzatoknak kulcsszerepe van**: összehangolják a megye területén megvalósuló összes tervezési folyamatot (kisvárostérségeket irányítják is), amely szerepkör kiterjed a végrehajtásra és a nyomon követésre is.

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

A TOP beruházási stratégiájának áttekintése⁵

Prioritástengely	Tematikus célkitűzés [a prioritás tengely leírása alapján]	Beruházási prioritás [a prioritás tengely leírása alapján]	A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok [a prioritás tengely leírása alapján]	A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok [az eredményindikátor táblázatok alapján]	Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA) [a pénzügyi táblázatok alapján]	Unió támogatás – euró [a pénzügyi táblázatok alapján]	Az operatív program teljes költségének arányában (%) (alaponkénti bontásban) ERFA
1. Térségi gazdaságfejlesztés a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében	(8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása	8 (b) a foglalkoztatás barát növekedés elősegítése a saját belső potenciál kifejlesztése révén, az adott területeket érintő területi stratégia részeként, beleértve a hanyatló ipari régiók átalakítását, valamint a konkrét természeti és kulturális erőforrások fejlesztését, illetve az ezekhez való hozzáférhetőség javítását	Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés	A támogatott vállalkozások által teremtett új munkahelyek száma (teljes munkaidő-egyenérték, fő)	ERFA	1 127 711 373 €	32%
		8 (c) Helyi fejlesztési kezdeményezések és szomszédos szolgáltatásokat nyújtó struktúrák támogatása új munkahely teremtés érdekében	A foglalkoztatás és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése	A támogatott intézményekben bölcsődei, családi napközi ellátásban, vagy óvodai ellátásban részesülő gyermekek száma (fő)			
	(3) kkv-k versenyképességének fokozása	3 (c) a termék és szolgáltatásfejlesztésre irányuló fejlett kapacitás megteremtésének és kiterjesztésének elősegítése	Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása	A helyi érdekű kis- és középvállalkozások által kezdeményezett fejlesztési projektek száma (db)			

⁵ http://www.jnszm.hu/feltolt/File/tfi/Programozas/top_2013_09_30.pdf

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

Prioritástengely	Tematikus célkitűzés [a prioritás tengely leírása alapján]	Beruházási prioritás [a prioritás tengely leírása alapján]	A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok [a prioritás tengely leírása alapján]	A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok [az eredményindikátor táblázatok alapján]	Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA) [a pénzügyi táblázatok alapján]	Unió támogatás – euró [a pénzügyi táblázatok alapján]	Az operatív program teljes költségének arányában (%) (alaponkénti bontásban) ERFA
2. Befektetők és lakosság számára vonzó városi és városrészi környezet fejlesztése, megújítása	(6) környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása	6(e): környezetvédelem és az erőforrás-felhasználás hatékonyságának előmozdítása a városi környezetfejlesztést célzó intézkedések révén, ideértve a rozsdadozások helyreállítását és a légszennyezettség csökkentését is	Vonzó, biztonságos és funkciógazdag települési környezet létrehozása, ideértve a barnamezős területek többfunkciós hasznosítását Települési környezeti állapot javítása	A támogatott új közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosok száma a fejlesztett / megújított településrészen (fő) A támogatott létesítmények fejlesztése által érintett lakosok száma(fő)	ERFA	588 524 373 €	16,7%

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

Prioritástengely	Tematikus célkitűzés [a prioritás tengely leírása alapján]	Beruházási prioritás [a prioritás tengely leírása alapján]	A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok [a prioritás tengely leírása alapján]	A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok [az eredményindikátor táblázatok alapján]	Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA) [a pénzügyi táblázatok alapján]	Unió támogatás – euró [a pénzügyi táblázatok alapján]	Az operatív program teljes költségének arányában (%) (alaponkénti bontásban) ERFA
3. Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken	(4) Az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaságra való áttérés támogatása minden ágazatban	4 (e) alacsony szén-dioxid-kibocsátással járó stratégiák támogatása valamennyi területtípuson, de különösen a városi területeken, ideértve a fenntartható városi mobilitás és a csökkentést előmozdító alkalmazkodási intézkedések támogatását	Környezetbarát közlekedési rendszerek bevezetése és a fenntartható közösségi mobilitás elősegítése, továbbá a szén-dioxid kibocsátás csökkentése	Üvegházhatású gázok becsült csökkenése CO ₂ egyenértéken (tonna CO ₂ -egyenérték) Megtakarított utazási idő a városi és elővárosi nem kötöttpályás közlekedés fejlesztett szakaszaihoz kapcsolódóan (ezer utasóra/év)	ERFA	676 626 824 €	19,2%
		4(c) az infrastrukturális létesítményekben – többek között a középületekben – és a lakásépítési ágazatban az energiahatékonyság és a megújuló energia támogatása	Települési energiahatékonyság növelése	A prioritástengely beavatkozásainak eredményeképp évente megtakarított energiamennyiség (PJ)			
4. A társadalmi befogadás erősítése és a közösségi szolgáltatások helyi szintű fejlesztése	(9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem	ERFA 5. cikk 9 (a) beruházás a nemzeti, regionális és helyi fejlődést szolgáló egészségügyi és szociális infrastruktúrába, az egészségügyi státuszbeli egyenlőtlenségek csökkentése, valamint átállás az intézményi szolgáltatásokról a közösségi alapú szolgáltatásokra	A társadalmi befogadást és az esélyegyenlőséget, valamint az életminőséget segítő helyi szinten elérhető önkormányzati közszolgáltatások hozzáférhetőségének és minőségének javítása valamint a közigazgatási infrastruktúra fejlesztése	A jobb minőségű közszolgáltatásokat igénybe vevő lakosság száma (fő)	ERFA	264 307 353 €	7,50 %

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

Prioritástengely	Tematikus célkitűzés [a prioritás tengely leírása alapján]	Beruházási prioritás [a prioritás tengely leírása alapján]	A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok [a prioritás tengely leírása alapján]	A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok [az eredményindikátor táblázatok alapján]	Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA) [a pénzügyi táblázatok alapján]	Unió támogatás – euró [a pénzügyi táblázatok alapján]	Az operatív program teljes költségének arányában (%) (alaponkénti bontásban) ERFA
		ERFA 5. cikk 9 (b) a városi és falusi területek és az ott élő rászoruló közösségek fizikai rehabilitációjának és gazdasági és társadalmi fellendülésének támogatása;	A leromlott városi területeken mélyszegénységben élő családok, romák valamint szegregált élethelyzetben élő marginalizált csoportok fenntartható társadalmi és területi integrációja, a biztonság és a társadalmi befogadás erősítése	Szociális városrehabilitációs programmal érintett településen élő lakosok száma (fő)			
5. Községi szinten irányított várostérségi helyi fejlesztések (CLLD típusú fejlesztések)	(9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem További kapcsolódó tematikus cél: (8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása	9 (b) a városi és falusi területek és az ott élő rászoruló közösségek fizikai rehabilitációjának és gazdasági és társadalmi fellendülésének támogatása;	Város-vidék együttműködést és a városok közösségvezérelt fejlesztését erősítő helyi gazdaság- és településfejlesztés	Támogatásban részesülő vállalatok által bevezetett új helyi termékek száma (db) Minőségi fejlesztésen átesett községi és szabadidős terek és létesítmények fejlesztése által érintett lakosok száma (fő)	ERFA	393 869 781 €	10,00%
6. Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, társadalmi befogadás és foglalkoztatás-ösztönzés	(8) A foglalkoztatás bővítése és a munkaerő mobilitásának támogatása (9) a társadalmi befogadás előmozdítása és a szegénység elleni küzdelem	ESZA 3. cikk (1) a) i. munkaerő-piaci hozzáférés a munkakeresők és az inaktív személyek számára többek között helyi foglalkoztatási kezdeményezések és a munkavállalói mobilitás ösztönzése révén	A foglalkoztathatóság javítása és a helyben, a helyi és térségi gazdasági szereplők által foglalkoztatottak számának növelése	6 hónappal a támogatott programból való kilépést követően foglalkoztatott résztvevők száma A támogatott képzésben képesítést szerzők száma	ESZA	422 891 765 €	12,00%

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

Prioritástengely	Tematikus célkitűzés [a prioritás tengely leírása alapján]	Beruházási prioritás [a prioritás tengely leírása alapján]	A beruházási prioritásokhoz kapcsolódó specifikus célok [a prioritás tengely leírása alapján]	A specifikus célkitűzéseknek megfelelő program specifikus eredményindikátorok [az eredményindikátor táblázatok alapján]	Alap (pénzügyi alap meghatározása: ERFA, ESZA, KA) [a pénzügyi táblázatok alapján]	Uniós támogatás – euró [a pénzügyi táblázatok alapján]	Az operatív program teljes költségének arányában (%) (alaponkénti bontásban) ERFA
		ESZA rendelet 3. cikk (1) b) i. aktív befogadás, különösen a jobb foglalkoztathatóság érdekében; ii. a társadalom peremére szorult közösségek – például a romák – integrációja; iii. a nemen, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékonyságon, életkoron vagy szexuális irányultságon alapuló megkülönböztetés elleni küzdelem	Társadalmi befogadás erősítése és a szegénység elleni megyei és helyi kezdeményezések támogatása	A társadalmi befogadást célzó programba bevontak száma (fő) A támogatott programokba bekapcsolódó civil szervezetek száma (db)			
		ESZA rendelet 3. cikk (1b): Közösségek szintjén irányított helyi fejlesztési stratégiák	Város-vidék együttműködésen alapuló és a városok közösségvezérelt fejlesztését szolgáló közszolgáltatás- és közösségfejlesztés	A támogatott programból való kilépéskor foglalkoztatott résztvevők száma (fő)			
7. Technikai segítségnyújtás	-	-	Az operatív program műveleteinek eredményes és hatékony megvalósítása	Az operatív program keretében támogatott projektek megvalósulásának aránya (db)	ESZA	91 626 549 €	2,60 %

Forrás: Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 3.0 tervezési változata
Operatív Program Tervezés 2014-2020

2.3. Regionális szint

Jelen fejezetben a **Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája** dokumentum kerül bemutatásra az alábbi szempontok alapján: a dokumentum alapvető célja, dokumentum szerkezeti felépítése, területi alpcélok megfogalmazása, fejlesztési irányok, prioritások, a dokumentumok elérhetősége.

Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája⁶

A Nemzetgazdasági Minisztérium felkérésére a Nemzeti Innovációs Hivatal és a Regionális Innovációs Ügynökségek közreműködésével készült **Magyarország és a magyar régiók intelligens szakosodási stratégiája a 2014-2020 közötti időszakra**. A dokumentumok előzetes feltételei annak, hogy Magyarország az EU Strukturális Alapokból innovációs, kutatási és fejlesztési célokra támogatási forrásokhoz jusson.

A dokumentum alapvető célja:

Az Európai Bizottság Kohéziós Politikájához való kapcsolódás, vagyis törekvés a szinergia megteremtésére a különböző EU-, nemzeti és regionális szintű szakpolitikák, illetve a köz- és magánforrásokból finanszírozott beruházások között. A Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiájának alapvető célja, hogy az intelligens specializáció keretében azonosítsa a régió egyedi jellemzőit és értékeit, bemutassa a jövőképet.

A regionális szintű intelligens specializációt szolgáló kutatási és innovációs stratégia célja, hogy a régió az EU Strukturális Alapokból innovációs, kutatási és fejlesztési célokra támogatási forrásokhoz jusson.

A dokumentum szerkezeti felépítése:

A dokumentum a régió helyzetelemzését, különösképpen a gazdasági jellemzőkre, az innovatív vállalkozások jellemzőit, a régió innovációs eredményeit, a régió irányítási struktúráját, döntéshozatalt, javaslatokat, jövőképet, fejlesztési prioritásokat, szakpolitikai eszközöket tartalmaz.

Területi alpcélok megfogalmazása:

A régió helyzetértékelése rámutatott arra, hogy a régióban a tudásbázisok szerepe folyamatosan felértékelődik és a kutatóhelyek száma mind a költségvetési szektorban, mind a vállalati szektorban növekedést és minőségi javulást mutat. Továbbá az is bebizonyosodott, hogy ezt a fejlesztési prioritást felismerve a megyei koncepciókban is markánsan megjelenik a jelenlegi és a jövőben létrehozni kívánt kutatóbázisok szerepe. Így a régió jövőképe és prioritásai ennek szellemében, a helyi adottságokra építve - a gazdasági szerkezettel összhangban - került meghatározásra.

Fejlesztési irányok:

A Dél-dunántúli régió innovációs stratégia keretének jövőképét és célrendszerét - a jelenlegi regionális adottságok, hazai gazdasági környezet és EU-s regionális politika figyelembevételével mellett - az alábbiak szerinti fogalmazza meg a tanulmány:

„A Dél-Dunántúl - jelentős felsőoktatási központjainak és kutatóintézeteinek köszönhetően - 2020-ra elmozdul az intelligens növekedés irányába és 2030-ra valós Tudásrégióvá válik, mely következtében versenyképessége az átlagot meghaladó mértékben növekszik.”

⁶ http://www.ddriu.hu/userfiles/File/DDRIS3_20130325.pdf

Prioritások:

Átfogó cél:

A magas minőségi színvonalat képviselő és széles körben elérhető oktatási - kutatási rendszer kialakításával, a gazdaság támogatása versenyképességének és innovációs potenciáljának növelése, illetve az innovációra alapozott foglalkoztatottság növelése érdekében, megvalósítva ezáltal az erőforráshatékony Tudásrégió kialakulását.

Horizontális prioritások:

- A régió gazdasági növekedésének biztosítása - a vállalkozói aktivitás erősítése: versenyképes, exportorientált és innovatív gazdaság.
- A régió innovációs teljesítményéhez kapcsolódó foglalkoztatottság növelése - a regionális K+F+I kapacitás erősítése.
- Környezeti fenntarthatóság, erőforrás- és energiahatékonyság elősegítése.
- A régió vállalkozásai innováció-tudatosságának erősítése.
- A vállalkozások innovációs tevékenységének ösztönzése.
- Tőkebevonás innovatív K+F+I tevékenységhez kapcsolódó (tudás-intenzív, nagyobb hozzáadott értéket előállító) munkahelyek számának növelése, infrastrukturális háttérük erősítése vállalkozások régióba telepítésének ösztönzése révén.
- Az alacsony széndioxid kibocsátású illetve erőforrás-hatékony gazdaságra való áttérés.
- A vállalkozások éghajlatváltozásához való alkalmazkodásának elősegítése.

Horizontális al-prioritások:

- A vállalatok és a közfinanszírozású intézmények K+F+I célú együttműködésének fejlesztése.
- A K+F+I tevékenységhez szükséges műszaki-természettudományos képzés, illetve az azt kiszolgáló tevékenységek célirányos oktatásának erősítése.
- A régió energiafüggetlenségének elősegítése.
- A vállalatok exportorientáltságának ösztönzése.
- A régióra jellemző elvándorlás megakadályozása.
- A térségi elérhetőség és a K+F+I tevékenységek ellátásához szükséges infrastruktúra javítása.
- Az intelligens városi alkalmazkodás feltételeinek megteremtése.

2.4. Megyei szint

Jelen fejezetben a 2014-2020-ig tartó programozási időszakra vonatkozóan megyei fejlesztési dokumentum, **Tolna Megye Területfejlesztési koncepciója** kerül bemutatásra.

Tolna megye Területfejlesztési Koncepciója⁷

A dokumentum alapvető célja:

A koncepció azzal a céllal készül, hogy kijelölje Tolna megye lehetséges kitörési pontjait, meghatározza azokat a főbb fejlesztési irányokat, amelyre a megye a 2030-ig terjedő időszakban különös hangsúlyt kíván fektetni. A megyei (területi) programozáshoz rendelt források felhasználásának alapját képezi majd e dokumentum, hiszen a tervezett megyei fejlesztéseknek a Tolna Megyei Területfejlesztési Koncepcióhoz illeszkedniük kell.

A dokumentum szerkezeti felépítése:

A koncepció tartalmazza a megye jövőképét, célrendszerét, fejlesztésének átfogó és stratégiai céljait, a célrendszer koherenciáját, a terület felhasználás alapelveit, a fejlesztés eszköz- és intézményrendszerét, a prioritásokat, a felelősséget és intézményrendszerét, a koncepció üzeneteit, kapcsolódását más térségekhez, a közsférán kívüli szereplőket.

Területi alapcélok megfogalmazása:

Cél, hogy a Tolna megyei emberek aktívan, egészségesen és egészséges környezetben éljenek városban és a vidéki kistépelüléseken egyaránt, és ezáltal „Otthonuknak tekintsék Tolna megyét”. A vonzó városi és vidéki élettér megteremtésével, a tervezett fejlesztésekkel biztosítva legyenek a fiatalok helyben maradásához szükséges feltételek és a munkavállalás. A gazdasági szervezetek ágazatonkénti és termékpályánkénti összefogásának ösztönzésével új, az együttműködésekre épülő K+F+I központok kialakításával a helyi erőforrásokra építve cél a megye gazdasági potenciáljának erősítése, új munkahelyeket létrehozásának lehetősége.

A Koncepció közvetlen beavatkozást igénylő, **3 fő terület fejlesztését** tartja kiemelten fontosnak: **gazdaságfejlesztés, humán erőforrás fejlesztés, vidékfejlesztés.**

A dokumentum az alábbi **átfogó célokat** nevezi meg:

- A megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése;
- Társadalmi megújulás;
- A vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése és vonzó vidéki élettér megteremtése.

A koncepció az átfogó célokhoz az alábbi stratégiai célokat rendeli:

A megye gazdasági potenciáljának növelése, a vállalkozói aktivitás erősítése

- Új K+F+I és logisztikai központok kialakítása vállalkozói együttműködések létrehozásával iparáganként, termékpályánként
 - Széles körű, gazdasági célú vállalkozói együttműködések (klaszterek, projektszervezetek) támogatása a Tolna megyei vállalkozások piaci szerepvállalásának megerősítése érdekében ágazatonként, illetve termékpályánként

⁷http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/Vegleges_koncepcio_elfogadas_elott.pdf

- Szekszárdi szőlészeti és borászati kutatás-fejlesztési központ kialakítása a Pécsi Tudományegyetem szakmai együttműködésével
 - Dombóvár és Tamási központtal mezőgazdasági célú K+F bázis kialakítása a Kaposvári Egyetem szakmai együttműködésével
 - Energetikai K+F bázis kialakítása Paks és Tamási központokkal
 - A helyi mezőgazdasági alapanyag termelési igényekhez igazított helyi logisztikai alközpont kialakítása funkcionális térségenként
 - A helyi alapanyag termelési igényekhez igazított térségi logisztikai bázisok kialakítása a megyét érintő jelentősebb vasúti, közúti, vízi közlekedési csomópontokban
- Piacképes, hagyományosan jelenlévő ipari ágazatok fejlesztése, valamint a kiemelten magas kézimunka igényű, elsősorban könnyűipari tevékenységek (gépgyártás, fémfeldolgozás, élelmiszeripar, textil- és bőripar)
 - Tejipari és húsipari alapanyagokra épülő termékfejlesztés, élelmiszeripari és mezőgazdasági gépgyártás szekszárdi központtal
 - A megyei (elsősorban Bátaszék, Bonyhád, Szekszárd, Tolna és térsége) bőr- és textilipari, illetve kézimunka igényes könnyűipari kapacitások növelése az ágazaton belüli piaci részesedés növelésével
 - A helyi mezőgazdasági alapanyagokra épülő magas hozzáadott értékű élelmiszer és feldolgozóipari kapacitások kiépítése a növénytermesztés és az arra épülő állattenyésztés gazdasági egyensúlyára alapozva, funkcionális térségenként
 - A nagy hagyományokkal rendelkező Tolna megyei építőipar fellendítése
 - A már működő ipari parkok és ipari övezetek fejlesztése, különös tekintettel az ágazati igényeket kiszolgáló infrastruktúrafejlesztésre, a városok és vonzáskörzetük igényeire épülő inkubáció- és szolgáltatásbővítés az ipari parkokban
 - Egészségipari fejlesztések
 - Regionális szintű gazdasági és piaci együttműködések elősegítése klaszterek által
 - A megyei gépgyártási kapacitások erősítése elsősorban az autóipari, szerszámgép gyártás területén és elektronikai iparban
 - A szén- és kőbányászat újraelestése és arra épülő gazdaságfejlesztés Nagymányok és Váralja térségében a környezeti fenntarthatóság figyelembevételével
- A megye természeti erőforrásainak, táji és természeti értékeinek és épített környezetének védelme, szélesebb körű megismertetése, potenciáljának javítása, fenntartható hasznosítása és tematikus összekapcsolása.
 - Védett építészeti értékek gazdasági, turisztikai és közösségi célú hasznosításának elősegítése
 - Országos jelentőségű védett természeti területek
 - Sió turisztikai hasznosítása
 - Duna-menti rekreációs térség kialakítása
 - Termál- és gyógyturizmus megyei központjainak további fejlesztése, új központok létesítése
 - A Szekszárdi és Tolnai Borvidék és a pincefalvak borturisztikai és gasztronómiai kínálatának növelése
 - Kerékpáros turizmus feltételeinek fejlesztése
 - Környezeti elemek fenntartható hasznosítására irányuló fejlesztések

Társadalmi megújulás

- Oktatásfejlesztés, hátrányos helyzetű csoportok munkaerő piaci esélyeinek javítása
 - A gazdasági igényekhez igazított, gyakorlatorientált szakképzési rendszer kialakítása, a szakképzési lehetőségek bővítése
 -
 - Felnőttképzési (műszaki szakképzési) központok létrehozása a megyében
 - Az oktatás modernizálása (digitalizálás, e-oktatás)
 - Szociális ellátórendszer fejlesztése
 - Helyi közösségi identitásfejlesztést és kulturális életet elősegítő közösségfejlesztő szakemberképzés indítása
 - Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok munkához jutásának elősegítése
- A kedvezőtlen demográfiai folyamatok (negatív) hatásainak mérséklése
 - Családbarát foglalkoztatáspolitikai, az atipikus foglalkoztatás lehetőségeinek kiterjesztése
 - Életminőség javítása és vonzó élettér kialakítása a településeken gazdasági funkcióbővítéssel
 - Önkormányzati bérlakás program városokban (pl. Szekszárd), valamint bérház és háztáji program bevezetése az apró- és kistelepüléseken
 - Fiatal vállalkozók támogatása, vállalkozásösztönzés
 - Kulturális, sport és szabadidős – rekreációs lehetőségek bővítése városokban és falvakban egyaránt

A vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése és vonzó vidéki élettér megteremtése

- Mezőgazdasági alapanyagokra épülő nagy hozzáadott értékű termék előállítás, feldolgozás, piaci értékesítés és agrármarketing tevékenység termelői együttműködéssel
 - TÉSZ-ek, BÉSZ-ek, termelői csoportok létrehozása termékpályaként
 - Funkcionális térségenként a helyi feldolgozó- és élelmiszeripari kapacitások kiépítése termelői összefogással
 - Apró- és kistelepülési térségek elérhetőségének javítása
 - A helyben előállított termékek piaci értékesítésének elősegítése
 - Minőségi haltenyésztés és –feldolgozás
 - Falusi vendégasztal működtetésének elősegítése
 - A klímaváltozás negatív hatásainak mérséklése
- Vidéki életminőség javítása és a rurális térség népességmegtartó képességének elősegítése
 - A helyi és helyközi tömegközlekedés keresletorientált racionalizálása
 - Vidékies jellegű városok fejlesztése
 - Helyi erőforrásokra támaszkodó energiahasznosítás
 - Mobil és helyi szolgáltatások megteremtése kistelepüléseken
 - Szabadidősport önszerveződésének támogatása és intézményi háttérének biztosítása
 - Minta ökotelepülés kialakításának lehetősége, ökológiai gondolkodás elsajátítása
 - A vidéki letelepedést segítő támogatások bevezetése, helyi adókedvezmények biztosítása (szabad vállalkozási övezet)

A fejlesztési célrendszer meghatározása a megyén belüli különféle sajátosságokkal rendelkező területi részegységekre:

- A helyi mezőgazdasági alapanyagokra épülő magas hozzáadott értékű élelmiszer és feldolgozóipari kapacitások kiépítése a növénytermesztés és az arra épülő állattenyésztés gazdasági egyensúlyára alapozva, funkcionális térségenként;
- Sió turisztikai hasznosítása;
- Duna-menti rekreációs térség kialakítása;
- Az oktatás modernizálása (digitalizálás, e-oktatás);
- Helyi közösségi identitásfejlesztést és kulturális életet elősegítő közösségfejlesztő szakemberképzés indítása;
- Bérház (lakás) és háztáji program bevezetése az apró- és kisfalvakban apró- és kisfalvas térségek elérhetőségének javítása;
- A vidéki letelepedést segítő támogatások bevezetése, helyi adókedvezmények biztosítás

A Koncepció az alábbi horizontális célok, elvek megvalósítását tűzi ki célul:

- együttműködésre épülő fejlesztések,
- környezettudatos és fenntartható fejlesztések,
- munkahelymegtartást és/vagy munkahelyteremtést is támogató fejlesztések,
- családbarát fejlesztések,
- elsősorban helyi erőforrásra épülő fejlesztések,
- vállalkozásbarát fejlesztések,
- innovatív fejlesztések.

Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója a fent leírt célokkal összhangban az alábbi prioritásokat azonosítja:

1. prioritás: Megyei komplex térségfejlesztési programok

- szabad vállalkozási zóna (Tamási térsége)
- kiemelten fejlesztendő térség (a megye középső, aprófalvas városhiányos térsége)
- rekreációs térségek (Duna-mente, illetve Sió-mente)
- funkcióbővítő és szociális célú településfejlesztés
- közösségvezérelt helyi programok

2. prioritás: Gazdaság

- K+F+I potenciál erősítése
- ipari parkok és logisztikai központok kialakítása és szolgáltatásainak fejlesztése
- vállalkozásfejlesztés (ágazati preferenciával, turizmus is)
- agrárvállalkozások versenyképességének javítása
- helyben történő értékesítés elősegítése, szociális gazdasági eszközök alkalmazása
- piaci szereplők térségi gazdasági, tudományos együttműködés erősítése

3. prioritás: Környezet, energetika és közlekedés

- térségi elérhetőség és mobilitás javítása
- igényalapú közösségi közlekedés fejlesztése
- klímavédelmi beruházások támogatása (vízrendezés, vízvisszatartás, öntözés)
- fenntartható területhasználat, környezeti károk enyhítése
- helyi természeti erőforrásokra alapozott energiatermelés erősítése

4. prioritás: Társadalom

- keresletvezérelt szakképzési és felnőttképzési rendszer kialakítása
- minőségi oktatáshoz, egészségügyi és szociális ellátáshoz való egyenlő esélyű hozzáférés megteremtése
- munkavállalás, önfoglalkoztatás elősegítése
- közösségfejlesztés.

2.5. Térségi szint

Tolna Megyében helyi szinten az alábbi jelentős fejlesztési dokumentumok lelhetők fel:

- Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja,
- Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Szekszárdi statisztikai kistérség gazdasági- és foglalkoztatási helyzetleírása.

2.5.1. A Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja

A Paksi Kistérség Vállalkozásfejlesztési Stratégiai Programja

A helyi vállalkozások támogatásának általános célja a gazdaság szerkezetváltásának elősegítése, ezen belül egy innovatív, tőkeerős, stabil, növekedési potenciállal rendelkező helyi kis- és közepes vállalkozási kör kialakulásának elősegítése, amely az Atomerőmű mellett meghatározó szerepet képes játszani a térség gazdaságában és munkaerőpiacán.

Stratégiai célkitűzések:

Hosszú távú célkitűzés: A gazdasági szerkezetváltásának elősegítése, ezen belül egy innovatív, tőkeerős, stabil, növekedési potenciállal rendelkező helyi kis- és közepes vállalkozási kör kialakulásának elősegítése, amely az Atomerőmű mellett meghatározó szerepet képes játszani a kistérség gazdaságában.

Rövid távú célkitűzés: A vállalkozások növekedésének és versenyképességük erősödésének, valamint külső piacokra bejutásának elősegítése. A vállalkozások innovációs képességének erősítése, pénzügyi környezetük javítása. Az EU vállalkozásokat támogató szervezeteihez, szolgáltatásaihoz és programjaihoz való könnyebb hozzáférés biztosítása.

A Paks-Dunaföldvár programjának támogatott intézkedései a Nemzeti Fejlesztési Terv és az Agrár- és Vidékfejlesztési Program céljaihoz, valamint Paks-Dunaföldvár vidékfejlesztési stratégiai programjához igazodva születtek meg.

Prioritás: A Paks-Dunaföldvár kistérség gazdasági diverzifikációjának elősegítése

1. A paksi ipari és technológiai centrum
2. Kis- és középvállalkozások támogatása, a térség gazdaságába való integrálódásuk segítése

A Paksi Kistérség Mezőgazdasági Stratégiai Programja

A vidékfejlesztés alapját adó agrárium szempontjából nem azonosak a Paks-Dunaföldvár kistérség adottságai. Az éghajlati és talajadottságok tekintetében három fő terület határolható el egymástól. A Sió-Sárvíz völgyében a feltételek az intenzív kultúráknak kedveznek, itt adottak a szerkezetváltáshoz szükséges feltételek. A Dél-Mezőföldön elhelyezkedő települések esetében – különösen a gyengébb adottságú területeken - nagyobb nehézségekkel kell szembenézni, itt a vidékfejlesztés nem nélkülözheti a komplex, szociális és gazdasági szektorra kiterjedő fejlesztést. A Duna mentének

településein bizonyos mértékig ötvöződnek a két korábban említett tájegység adottságai, azaz zömmel a jó termőhelyi adottságú területek jellemzőek, de nem ritkák a kifejezetten alacsony termőképességű parcellák sem. Annak ellenére, hogy a Paks-Dunaföldvár kistérségben belül ma még jelentős fejlettségbeli különbségek tapasztalhatók, az elemzés hatóköre a kistérség egészére vonatkozik, az említésre érdemes tényezők többsége ugyanis a belső különbségek ellenére általánosan jellemzi a téregység egészét.

Stratégiai célkitűzések:

Hosszú távú célkitűzés: A Paksi kistérség fenntartható fejlődéséhez szükséges feltételek megteremtése, a mezőgazdasági termelés és élelmiszer-feldolgozás versenyképességének javítása, a földhasználat racionalizálása, ezáltal a foglalkoztatás és a jövedelemviszonyok javítása, a vidék népességmegtartó erejének fokozása érdekében.

Rövid távú célkitűzés: A kistérség agrárgazdaságának fejlesztéséhez szükséges a humán és termelői infrastruktúra, valamint a gép- és eszközellátottság javítása. A kistérség agrárgazdaságának diverzifikációja az agrártermelők különböző csoportjainak integrálásával és közvetlenül piacra termelő mezőgazdasági és élelmiszeripari áruk előállításával. A kistérségben jellemző termelői hagyományokra és földrajzi adottságokra alapozott intenzív és extenzív termelési eljárások bevezetése, szükség szerint a szerkezetváltás végrehajtása.

A Paks-Dunaföldvár programjának támogatott intézkedései a Nemzeti Fejlesztési Terv és az Agrár- és Vidékfejlesztési Program céljaihoz, valamint Paks-Dunaföldvár vidékfejlesztési stratégiai programjához igazodva születtek meg.

Prioritás: A termelői hagyományokra és a jó földrajzi adottságokra alapozott növénytermesztési és állattenyésztési kultúrák fenntartható és alkalmazkodó fejlesztése

1. Agrártermékek előállítását, feldolgozását és értékesítését segítő beruházások és fejlesztési programok támogatása
2. A mezőgazdaság szerkezetváltását elősegítő szervezet és intézményrendszer kialakítása
3. A táji adottságokhoz illeszkedő, környezetkímélő gazdálkodási formák bevezetésének és megerősödésének támogatása

A Paksi kistérség Turisztikai Stratégiai Programja

A helyzetfeltárási munkák eredménye és a statisztikai adatok egyaránt alátámasztják azt a megállapítást, hogy a térség turisztikai potenciálja kihasználatlan. Bár az adottságok és lehetőségek számosak a kistérségben, változatos, többarcú turisztikai kínálat kialakítását tennék lehetővé (kulturális, természeti, gasztronómiai, lovas, szelíd, sport-, bor-, vízi- és ökoturizmus), a térségben eltöltött vendégéjszakák száma mégsem éri el a kívánatos mértéket. Ennek egyik oka, hogy a turisztikai infrastruktúra fejletlen, az utóbbi fél évtizedben alig korszerűsödött. Másik oka, hogy jelenleg négy településre koncentrálódik a forgalom, tehát a térség-szerte meglévő adottságok termékké fejlesztése a legtöbb helyen még várat magára. Talán legfontosabb okként említhető, hogy a meglévő kínálati elemek egyike sem mondható unikálisnak, önmagában egyik turisztikai termék sem képes a látogatókat több napra a térségbe csábítani nagy tömegben, ráadásul a felsorolt elemek eltérő célközönséget is vonzanak. Ezért feltétlenül szükséges lenne a termékfejlesztés és a megfelelő kínálati elemek összekapcsolása, programcsomaggá fejlesztése, ami a turizmusban érdekelt vállalkozók, szervezetek és a települések együttműködését kívánja meg.

A térségi turizmus stratégiai célkitűzései:

Hosszú távú célkitűzés: A kistérség életében a turizmus meghatározó jelentőségű gazdasági ágazattá kell fejleszteni, hiszen az jelentékeny gazdasági eredményt is

indukál. A turizmus fenntartható fejlesztéséhez szükség van a térségi adottságokra épülő, azokat tovább erősítő, jól működő turisztikai termékek kialakítására, markáns, egyedi idegenforgalmi arculat kialakítására. Mindezek hatására a kistérség turizmusa a régiós vidékfejlesztési politika elismert, alkalmazott és meghatározó részévé válhat

Rövidtávú célok: A fenti hosszú távú stratégiai célok eléréséhez szükség van:

- programozásra alapozott turizmusfejlesztés megindítására
- turisztikai termékfejlesztésre, amely magába foglalja a meglévő adottságok továbbfejlesztését, minőségi javítását, a szolgáltatások komplexitásának növelését
- egységes arculati rendszerre
- korszerű promóciós eszközök alkalmazására
- szervezeti stratégiára alapozott menedzsmentre

A Paks-Dunaföldvár programjának támogatott intézkedései a Nemzeti Fejlesztési Terv és az Agrár- és Vidékfejlesztési Program céljaihoz, valamint Paks-Dunaföldvár vidékfejlesztési stratégiai programjához igazodva születtek meg.

Prioritás: A vidéki jövedelemszerzési lehetőségek bővítése

1. A térség idegenforgalmi vonzeróinak fejlesztése
2. Idegenforgalomhoz kötődő szervezeti rendszer fejlesztése

A gazdaságfejlesztési program sikerességének feltételrendszere:

A gazdaságfejlesztés a kistérség gazdaságát, társadalmát és a természeti környezetét egy egységes, egymással kölcsönhatásban lévő rendszer részeként kezeli, a problémákat a teljes rendszer összefüggéseiben kívánja feltárni és megoldani. Egyes részek kiemelése, részek fejlesztése a térség gazdaságára nézve nem jár sikerrel.

A vállalkozások sikerességét nagymértékben meghatározó tevékenység a jó marketing.

Prioritás: A kistérség marketing tevékenységének és információs központjainak kialakítása és fejlesztése

1. A kistérségben információs központok kialakítása és fejlesztése a kistérség információs rendszerének kiépítése

Nem elhanyagolható az a tény, hogy a vállalkozások sikerességének egyik záloga az, hogy a munkavállalók élhető környezetben lakjanak (lakásviszonyok, oktatás, egészségügy, szociális ellátás, művelődés, szórakozás, ügyintézés, stb.), és itt élve fejtsék ki termelő tevékenységüket.

A kistérség gazdaságfejlesztési programjának nem szerves része, de elengedhetetlen feltétele, hogy, a kistérség településein megvalósuljanak az alábbi fontos fejlesztések:

Prioritás: A települési infrastruktúra fejlesztése, a települések életfeltételeinek javítása

1. A kistérség közműhálózatának fejlesztése, ezen belül a szennyvíz- és a földgázhálózat kiépítése
2. A Paks-Dunaföldvár kistérség komplex közlekedésfejlesztése és infrastruktúra fejlesztése

2.5.2. Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája⁸

Paks város 3 olyan fejlesztési területet jelölt ki a 2008-ban készült Integrált Városfejlesztési Stratégiájában, ahol a fejlesztési tevékenységeket tervezték megvalósítani. Mindegyik akcióterület belterületen található, kettő a tágabban vett belvárosban, egy pedig az egyik alközponti funkciót betöltő városrészben: Kishegy-Újváros, Belváros és Óváros.

A kijelölés a 2007-2013 tervezési időszakban érvényes pályázati útmutatók kritériumainak és a Városrehabilitációs kézikönyv javaslatainak megfelelően történt, indikatív jelleggel.

Az Integrált Városfejlesztési Stratégiát Paks Város Önkormányzatának Képviselő Testülete 55/2010 (V. 26) számú határozatával fogadta el.

A tevékenységek meghatározása során a következő további szempontok kerültek figyelembevételre:

- Funkcióbővülés, funkcióerősítés
- Költséghatékonyság, fenntarthatóság
- Magántőke minél nagyobb arányú bevonása
- Lakossági, vállalkozói igények, közsféra elképzelései
- Az akcióterületi fejlesztéseken kívül a város több olyan ágazati illetve területi fejlesztési elképzeléssel is rendelkezik, ami további forrásokat igényel, így befolyásolják a másodlagos akcióterületi fejlesztések időbeli megvalósulását.

A város hosszú távú jövőképe

Olyan erős kistérségi központ és megyei társközpont kialakítása a cél, amely speciális adottságait jól kihasználva, azok mellett azonban más, új területeket is megfelelően erősítve szolgálja a közösség és az egyén céljait, biztosítva azt az élet és munkateret, amely modern, városias, esztétikus.

Paks város jövőbeli fejlesztési irányainak meghatározása

Átfogó cél:

Paks város fejlesztésének hosszú távú, általános célja egy olyan település kialakítása, amely **biztosítja a város és vonzáskörzetének megfelelő kiszolgáltatását**, a kistérségen belüli településközi integrációs kapcsolatok, Paks Város kistérségen belüli vezető szerepének erősítését. Ennek eszköze **a város integrált fejlesztése**, arculatának kialakítása, a meglévő épített és természeti értékek fenntartható módon való rehabilitálása, fejlesztése; valamint **a gazdasági modernizáció és a térség versenyképességének növelése**, tudatos gazdaságfejlesztési tevékenység révén. Fontos cél ezen kívül a város számára, **a felhalmozott erőforrások** – szellemi és munkaerő kapacitás és háttér, fejlett infrastruktúra, földrajzi helyzetből eredő előnyök – **tudatos kihasználása** a gazdasági fejlődés előmozdítása érdekében.

Középtávú célok:

1) Ágazati célok:

a) Gazdaságfejlesztés

1. hálózati rendszerbe illeszkedő kis- és középvállalati fejlődés, klaszter szerveződés
2. Ipari Park infrastruktúra fejlesztése, szervezet és szolgáltatás fejlesztése
3. integrált mezőgazdasági fejlődés
4. megfelelő szolgáltatási (tercier) háttér kiépítése
5. üzleti szolgáltatások fejlesztése

⁸ http://www.terport.hu/webfm_send/3736

b) Turizmus fejlesztése

1. innovációs-technikai park fejlesztése-tematikus park Pakson
2. vízi turizmus fejlesztése
3. kulturális turizmus fejlesztése
4. borturizmus fejlesztése

c) Társadalmi potenciál fejlesztése

1. lakókörnyezet fejlesztése, társadalmi elégedettség növelése
2. oktatási színvonal emelése
3. közművelődés lehetőségeinek fejlesztése
4. közigazgatás modernizálása
5. egészségügy fejlesztése

2) Területi célok:

- a) VMK/lakótelep központi park környékének oktatási, közművelődési, szolgáltatási célú rehabilitációja
- b) Konzervgyár és környezetének szolgáltató célú rehabilitációja
- c) Polgármesteri hivatal és környezetének intézményi célú rehabilitációja
- d) Régi belváros (Deák –ház) oktatási, kulturális és szolgáltatási célú rehabilitációja

Gazdaságfejlesztés:

A város és térségének területfejlesztési sajátossága, hogy nincs közvetlen – válsághelyzet vagy afelé haladás jelei miatti – gazdaságfejlesztési kényszer, illetőleg a szerkezet-átalakítási szükségesség, ami az **átgondolt és szisztematikus stratégia építés és megvalósítás** esélyét teremti meg, a hosszabb távon tartós és perspektivikus pályát választva.

A gazdaságfejlesztési stratégiát meghatározó alaptényezők az alábbiak:

- Figyelemmel a gazdaságfejlődési és térszerkezeti trendekre (egyfelől feldolgozó-ipari és szolgáltatási ágazati orientáció, másfelől a városi centrumok szerepének erősödése) a térségi gazdaságfejlesztési szükséglet döntően Paks városra hárulhat, a tartós növekedés feltételei zömme itt állnak rendelkezésre.
- A helyi gazdaság monokultúrája, atomerőmű központúsága hosszú távon mindenképpen hordoz veszélyeket: a város gazdasági potenciáljának meghatározó része „külső” döntésektől függ. Indokolt a korszerű szerkezet irányába mutató diverzifikáció. Paks mind a megye, mind pedig a régió tekintetében a közvetlen kistérségén túlnyúló szerepkör betöltésére alkalmas. Tolna és a Dél-Dunántúl relatív fejlődési lemaradása szükségessé teszi ezt a szerepvállalást, a Pakson felhalmozódott erőforrások – szellemi és munkaerő kapacitás és háttér, fejlett infrastruktúra, jó és a gyorsforgalmi úttal javuló elérhetőségi pozíció, a modern területi gazdaságfejlődési utak (hálózat, klaszter, innovációs lánc, ipari parki keretek stb.) alapjainak megléte stb. – pedig lehetővé is teszik e szerepkör betöltését.
- A kibontakozó új irányzatok szerint a helyi-területi fejlődés és növekedés a közösség és a gazdaság tartós partnerségén nyugszik, és csak az lesz, amit a helyi szereplők valóban meg akarnak csinálni, és amihez „belső” erejük is van.

A város és a térség belső ereje ma már eléggé nagy ahhoz, hogy valós stratégiai döntési pont legyen: a gazdaságfejlesztés útja az erőművel kooperálva vagy anélkül történjen. A város – kistérségi, megyei és regionális szempontokat egyaránt tekintetbe vevő – gazdaságfejlesztési stratégiája öt csomópont, fejlődési út köré csoportosítható. A turizmus, mint új hangsúlyt kapott ágazat külön prioritásként vizsgálandó.

Turizmus fejlesztése:

Paks Város és Térsége Turizmusfejlesztési Programja a turizmusfejlesztés középtávú céljai között határozza meg a termékfejlesztést, valamint másodlagosan az egységes arculatfejlesztést, és korszerű promóciós eszközök alkalmazásának bevezetését. A termékfejlesztés az alábbi tevékenységeket foglalja magában:

- Meglévő adottságok és különösen termékek szuperpozíciós mechanizmusának elindítása, vagyis sok meglévő érték jobb szervezéssel és promótálással máris nagyobb sikert hoz.
- A meglévő adottságok továbbfejlesztése, minőségi javítása, szolgáltatások komplexitásának növelése
- Új, arculaterősítő, térségi turisztikai kínálat javító termékek kialakítása
- Programcsomagok létrehozása
- A termékfejlesztés piaci szegmens orientáltságának elérése. A fejlesztési témakörök, termékek meghatározásakor azok élveznek prioritást, amelyek az ésszerűséget, gazdasági hatékonyságot és a területfejlesztési szempontokat is kielégítik:
- Helyi vonzerőkre épülnek,
- A hazai és nemzetközi idegenforgalmi trendekhez alkalmazkodnak, illetve annak kiszolgálására jönnek létre,
- Jelentős helyi bevételeket eredményeznek önkormányzati, vállalkozási szinten,
- Hosszú távú fejlesztéseken alapulnak,
- A meglévő piaci szegmensek jobb kiszolgálását és új szegmensek megnyerését teszik lehetővé,
- A város és térségét szerves egységként kötik össze, a térségi kohéziót erősítik

Társadalmi potenciál fejlesztése:

A humán erőforrás fejlesztés és foglalkoztatáspolitikai rövid távú céljainak megvalósításában a munkaügyi központ kirendeltsége az önkormányzat, a foglalkoztatók és a civil szféra közötti szoros együttműködésre van szükség az alábbi célok figyelembevételével:

- A **munkahelyteremtés és munkahelymegőrzés** elősegítése érdekében a munkahelyteremtő beruházások támogatása, főleg a kis- és középvállalkozások számára, elsősorban ipari termelő, másodsorban idegenforgalmi és más szolgáltató tevékenységek területén. Az önfoglalkoztatóvá válás kiemelt támogatása, ennek keretében a beruházás támogatása mellett biztosítani kell a vállalkozói ismereteket nyújtó képzést, illetve továbbképzést is. A munkahelymegőrzést szolgáló aktív munkaerő-piaci eszközök lehető legszélesebb körű megismertetése a munkáltatókkal, a részmunkaidős foglalkoztatás preferálása a létszámléépítéssel szemben.
- **Humán erőforrás fejlesztés a munkavállalók szakmai mobilitásának elősegítése.** Ennek során a nyitott képzési rendszerekben rejlő lehetőségek mind hatékonyabb kihasználása a folyamatos humán erőforrás-fejlesztés érdekében, különös tekintettel a nyelvi képzésre. Az európai integrációra való felkészülés jegyében a számítástechnikai (ECDL) és idegen nyelvi képzések preferálása. A technológiák változásával lépést tartva, a munkahelyek megtartását segítő átképzések támogatása. A pályakezdő munkanélküliek számának csökkentése érdekében az álláskeresési esélyek javítását szolgáló készségek, képességek, munkaerő-piaci ismeretek, információk átadása még az iskolák elvégzése előtt.
- **A tartósan munkanélküliek reintegrálásának elősegítése kapcsán szoros kapcsolat kiépítése** és működtetése a munkáltatók, a foglalkoztatási célú civil szervezetek, az önkormányzat és a munkaügyi központ kirendeltsége között speciális programok szervezésére és működtetésére. A közmunka és a közhasznú munkavégzés lehetőségeinek kihasználása a munkához való hozzáállás javítása, a

munkakészség helyreállítása vagy szinten tartása érdekében. A munkaerő-piaci szereplők és a munkanélküliség kezelésében érdekelt szervezetek közötti partnerség megteremtése és erősítése a gazdasági, társadalmi, szociális és civil szféra együttműködésének megteremtése a foglalkoztatási problémák kezelését célzó programok kidolgozásában, a munkaerőpiaci-mozgásokat befolyásoló eseményekre való reagálást elősegítő információs hálózatok szervezése és működtetése.

2.5.3. Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája⁹

Az Integrált Városfejlesztési Stratégiát Szekszárd Megyei Jogú Város Közgyűlése 302/2008. (XI.26.) szekszárdi öh. határozatával fogadta el.

Szekszárd város általános, hosszú távú tervei között szerepeltek – többek között - a lakosság számára minél magasabb életminőséget biztosító városi feltételek megteremtése, versenyképes helyi gazdaság megteremtése, közlekedésfejlesztés, környezetvédelem, valamint a társadalmi kohézió erősítése.

- A gazdaságfejlesztés elemei: ipar- és turizmusfejlesztés.
- Közfoglalkoztatás fejlesztése: oktatás, egészségügyi és szociális szolgáltatások fejlesztése, ügyintézés gyorsítása, valamint a szabadidős kínálat fejlesztése.
- Környezeti tényezők: hulladékgyűjtő udvar létesítése, hulladékgyűjtő szigetek számának és a szelektíven gyűjtött frakciók számának növelése, alternatív energiaforrások hasznosítása, hulladékgazdálkodás fejlesztése, valamint az illegális lerakóhelyek megszüntetése, felszámolása.
- Versenyképes helyi gazdaság: Tourinform iroda (megvalósult), Ökocentrum és Interaktív tematikus park, rendezvény- és konferenciaturizmus fejlesztése, szálláskapacitás fejlesztése, fürdőfejlesztés (megvalósult), valamint sportpályaépítés.
- Közlekedésfejlesztés: közút- és járdaépítés (megvalósítás alatt), -rekonstrukció, kerékpárút építés, közlekedésbiztonság fejlesztése, parkolóhelyek számának növelése, valamint a helyi tömegközlekedés felülvizsgálata.
- Parkosítás, játszóterek bővítése.
- Közműfejlesztés: csatornahálózat, vízközmű fejlesztés, csapadékvíz és felszín alatti vizek elvezetése fejlesztése, lőtéri ivóvízbázis kárménetesítésének folytatása, új vízbázis létesítése, valamint a közvilágítás fejlesztése.
- Településrehabilitáció: Béla király tér (megvalósult), piactér (megvalósítás alatt), Vármegyeháza környezet (megvalósult), Bezerédj tömbbelső rehabilitáció, Liszt Ferenc tér rehabilitáció, Kápolna tér rehabilitáció, autóbusz pályaudvar, laktanya területének fejlesztése (megvalósítás alatt).
- Felhagyott ipari, szolgáltató területek megújítása: temetőfenntartás.
- Otthonteremtés: panellakások utólagos hőszigetelése, valamint építési telkek kialakítása.
- Közbiztonság fejlesztése.
- Oktatásfejlesztés.
- Egészségügyi, szociális szolgáltatások fejlesztése: intézményhálózat infrastrukturális fejlesztése, szekszárdi kórház fejlesztése (megvalósult).
- Közigazgatás modernizációja: intézmények akadálymentesítése, elektronikus tájékoztató szolgáltatás fejlesztése, városi honlap fejlesztése, Hivatal korszerűsítése, Okmányiroda fejlesztése, térinformatikai fejlesztések, valamint a térfigyelő rendszer fejlesztése.

⁹ http://www.terport.hu/webfm_send/3689

Jelenleg zajlik a Megyei Jogú Város új fejlesztési dokumentumának az elkészítése. A 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet - a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről – előírásai alapján elkészített megalapozó vizsgálat szerint a 2014-2020 időszakra a Metacom'96 készíti Szekszárd Megyei Jogú Város Fejlesztési Tervét.

A 2013. november 13-i dokumentum alapján, mely nem tekinthető végleges dokumentumnak, mert jelenleg zajlik a tervezése, a következő fejlesztési irányok körvonalazóinak:

1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés
 - Inkubátorház fejlesztés
 - Kereskedőház kialakítása
 - Élelmiszeripar konzerv, húsipar piacra jutását segítő szolgáltatások fejlesztése
 - Alapinfrastruktúra fejlesztés
2. Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés
 - Ifjúsági és sportszálló építése
 - Kereskedelmi szálláshely építése
 - Borutca kialakítása
 - Kerékpárhálózat fejlesztése
 - Sió meder rendezése, térség fejlesztése, kerékpárút fejlesztése, vízi turizmus kialakítása,
3. Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés
 - Klaszter szervezés
 - Ökopiac szervezése, kialakítása
4. Megyei alternatív befektetés és beruházás ösztönzés, projekt előkészítés, marketing
 - Kereskedőházon belül – regionális központ létrehozása
5. Az aktív és egészséges élethez kapcsolódó közösségi infrastruktúra-fejlesztés a kulturális és természeti értékek megóvásával
 - Társadalmi támogatottsággal rendelkező sportkezdeményezések támogatása
 - Általános- és középiskolai sportinfrastruktúra fejlesztése
 - Községi sport tartalom fejlesztése
 - Csarnok eszköz és infrastruktúra fejlesztése
 - Fedett fürdő fejlesztése
6. A települési környezet integrált és környezettudatos megújítása
 - Szálláshelyek-, borház kialakítása
7. Kis léptékű települési környezetvédelmi infrastruktúra-fejlesztések
 - Fürdő lefedésének megvalósítása
 - Belterületi felszíni vízvezetés rendezése, záportározó kialakítása, mederrendezés
8. A települési önkormányzati infrastrukturális létesítményekben, önkormányzati tulajdonú, közfeladatokat ellátó intézményekben és az önkormányzati bérlekásokban az energiahatékonyság növelése és a megújuló energia felhasználás támogatása
 - Az önkormányzati intézmények energetikai korszerűsítése
 - Panel program keretén belül a szigetelés és gépészet korszerűsítése
9. A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése
 - Idősek otthona kialakítása
10. Szegénység és szegregáció által sújtott leromlott városrészek rehabilitációja
 - Szociális bérlekás építése
11. Helyi kapcsolódó közösségi terek és szolgáltatások fejlesztése
 - Községi terek sport célú infrastruktúra fejlesztése
 - Kerékpár, kajak, kenu közösségi sport célú infrastruktúra fejlesztése

2013. év végén folyamatban lévő fejlesztések: A Szekszárdi Városi Bölcsőde bővítése (DDOP-3.1.3/D-11-2012-0004, 2013. június 5-től.), Szekszárd Megyei Jogú Város történelmi városmagjának funkcióbővítő fejlesztése szintén folyamatban van, jelenleg a 2. ütem zajlik. (DDOP-4.1.1/C-09-2f-2010-0001 megvalósítási időszak: 2012.10.02. - 2014.01.17.), valamint Szekszárd Megyei Jogú Város hosszú távon egészséges ivóvízzel való ellátása (KEOP-7.1.3.0/B-2008-0001).

2.5.4. Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája¹⁰

Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája a város helyzetértékelésének, és a város térségben betöltött szerepének leírását követően meghatározza a városfejlesztési stratégiáját. Ennek keretében kijelöli a város és városrészek átfogó és középtávú fejlesztési céljait, meghatározza a fő beavatkozási irányokat és azok területeit, illetve a stratégia megvalósításának eszközeit. Az Integrált Városfejlesztési Stratégiát Tolna Város Önkormányzatának Képviselő Testülete 70/2010 (III. 25.) számú határozatával fogadta el.

Regionális szinten a kistérség vonatkozásában meghatározható fejlesztési célok Szekszárd és vonzáskörzetének innováció befogadására alkalmassá tétele, a hagyományosan jelen lévő iparágak és a turizmus versenyképesebbé tétele, Duna-völgy komplex fejlesztése (magas partok, ökológiai rendszerek, vízminőség és az ivóvízbázisok védelme, a Duna átjárhatóságának biztosítása hídépítéssel, integrált turisztikai fejlesztések megvalósítása, az árvízvédelem és ártéri gazdálkodás feltételeinek megteremtése, a szennyvíztisztítás és a hulladékgazdálkodás fejlesztése).

A fentiekhez igazodva az alábbi **átfogó cél** fogalmazódott meg, amely egyben a város átfogó jövőképe is: **TOLNA A MÚLT ÉRTÉKEIBŐL ÉPÍTKEZŐ, INNOVATÍV ERŐKET BEFOGADÓ ÉS INTEGRÁLÓ ÉLHETŐ VÁROS, A HOLT-DUNA ÉRTÉKEIRE ÉPÍTVE A TÉRSÉG TERMÉSZETI KAPUJA, TALÁLKOZÁSI PONT A DUNÁNTÚL ÉS A DUNA-TISZA KÖZE HATÁRÁN.** Ez az alábbiakat jelenti:

Hosszú távon, 15-20 éves távlatban Tolna a kistérségen belül Szekszárddal együttműködve a kistérség és Tolna megye leginkább fejlődő város-párosává válhat, kihasználva az új országos közlekedési kapcsolatokat gazdasági és idegenforgalmi téren egyaránt. Emellett Tolna kistérségi szerepének erősítése érdekében a fejlesztéseket úgy kell tervezni és végrehajtani, hogy azok a város körzetében, és a kistérségben élők számára is tapasztalhatóan előnyösek legyenek. A város másik fontos célja, hogy a Holt-Dunára, mint egyedi természeti értékre alapozva természeti jellegű turisztikai centrum lesz. Emellett a meglévő városképi értékekre és a kulturális hagyományokra építve továbbfejleszti kulturális és történelmi jellegű látnivalóit az idegenforgalom fellendítése érdekében.

Az átfogó cél megvalósítására az alábbi középtávú célok kerültek megvalósításra, amelyek 2018-ig meghatározzák a város és térségének fejlesztési elképzeléseit:

A természeti értékek védelme, a tájhasználat egyensúlyának helyreállítása:

Holt-Dunaág természeti adottságainak védelmét az ezen adottságokra épülő idegenforgalmi fejlesztési elképzelésekkel. Kiemelt fontosságú a tolnai Holt-Duna-part központi rekreációs területté fejlesztése. Emellett elő kell segíteni a városközpont és a Holt-Duna határozottabb kapcsolatát.

1. Holt-Duna vízutánpótlásának megvalósítása
2. Holt-Duna rehabilitáció

¹⁰ http://www.terport.hu/webfm_send/3663

Örökségvédelmi program kidolgozása és a települési környezet minőségének javítása:

A helyi építészeti védettség kiterjesztését és a védett épületek felújításának támogatása. Javaslat az épített örökséget legjobban képviselő épületek műemlékké nyilvánítására, és a városban található műemléki épületek és műemléki jellegű épületek kulturális célú hasznosítására, integrálására a turisztikai kínálatba. Kiemelt figyelmet fordít az értékes és egységes utcaképek megőrzésére.

1. Városi köztéri alkotások karbantartása, felújítása.
2. Minta utcakarakter kialakítása a lakosság bevonásával.
3. Tolna Város területén található értékvédett épületek felújításának támogatása.
4. Zöldfelületek mennyiségi és minőségi fejlesztése 2018-ig min. 2000 m² zöldfelület rekonstrukciója.

A városközpont fejlesztése:

A belváros közterületein át kell rendezni a közlekedési igények kielégítésének sorrendjét. Első a gyalogos, ezt követi a tömegközlekedés, majd a parkoló jármű és végül a gépjárműforgalom. A gazdaságélénkítést szolgálja továbbá a közösségi övezet kialakítása, a központi tér felújítása és forgalomcsillapított, kiskereskedelmi egységekkel, üzlethelyiségekkel ellátott utca, valamint a szükséges parkolók kialakítása is. Meg kell oldani a nagymélységű belvárosi telkek és tömbbelsőik célszerű hasznosítását.

1. Városközpontként definiált területen intézményi épületek felújítása, korszerűsítése.
2. Közterületek minőségének javítása- körforgalom kialakítása.
3. Belvárosi korszerűtlen óvodaépület kiürítése, új funkció létrehozása az épületben, tömbbelső rendezése.
4. Szegregált terület fejlesztése, (DDOP-s projektből megvalósult, jelenleg a soft elemek folynak) Városrészi közpark létrehozása.

Infrastruktúra fejlesztés:

1. Lakóövezetek infrastruktúra fejlesztése, szociális bérházak minőségének javítása.
2. Közlekedési infrastruktúra fejlesztése, a várost terhelő átmenő forgalom csökkentésére elkerülő utak létesítése. Kerékpárút építése Szekszárd, Tolna, Dombori között. Tolna és Mőzs történeti központjaiban az utak kora és a nagy forgalom miatt azok állapota erősen leromlott, felújítandó. Emellett a városközpontban bővíteni kell a parkolóhelyek számát.
3. Elérhetőség, tömegközlekedés javítása: vasútfejlesztés és a dunai kishajók fogadására alkalmas kikötő létesítésének támogatása.

Felkészülés a település népességének növelésére:

Lakások építésével, lakáshoz jutás segítésével, képzett munkaerő városba csábításával.

Befektetők, nagyobb foglalkoztatók városba történő betelepítése és az idegenforgalom fejlődésének elősegítése:

1. Ingatlanguzdalkodási koncepció és azzal párhuzamosan lakossági igények, elképzelések felmérésével átfogó hasznosítási terv elkészítése
2. Ipari és gazdasági funkcióra kijelölt területek fejlesztési programjának kidolgozása, betelepülő vállalkozások számára kedvezmény-rendszer *A volt laktanya területén kijelölt ipari és szolgáltató terület fejlesztése* Munkahelyteremtést kívánja ösztönözni. A város támogatja az egykori laktanya területén további gazdasági társaságok letelepedését, valamint Mőzs mellett az M6-M9 csomópont környezetében ipari, kereskedelmi-szolgáltató és logisztikai létesítmények számára építési területeket jelöl ki.

Oktatásfejlesztés, településközi együttműködés javítása:

1. Intézményfejlesztés;
2. Speciális középszintű képzési lehetőség beindítása (pl. sportcélú oktatásfejlesztés);
3. Kulturális intézményfejlesztés.

A szociálisan hátrányos helyzetű, leszakadó rétegek felzárkóztatása:

Foglalkoztatási programokkal az alacsonyan képzett munkaerő tartós foglalkoztatása érdekében.

2.5.5. Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégia¹¹

Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiával rendelkezik, melyet Bátaszék Város Önkormányzatának képviselő testülete fogadott el 2/2010.I.21. KT határozatával.

Bátaszék átfogó középtávú fejlesztési célja, hogy szervezője és motorja legyen a város és a térség társadalmi-gazdasági életének, és az integrált városfejlesztési munka eredményeként minden tekintetben kielégítse a saját és a vonzáskörzet lakosainak jogos igényeit.

Bátaszék fejlesztési irányai:

Térségi hatókörű városi funkciók és szolgáltatások fejlesztése

Ezen intézkedések között említendő a mentőállomás, a távolsági buszpályaudvar, a városi vendégház kialakítása, valamint olyan közösségi funkciók megteremtése, mint pl. az önálló kiállító tér (galéria), vagy a művelődési ház keretében megvalósuló színház és mozi. A funkciómegerősítő beavatkozások szolgálják a város közlekedését, a közösségi funkciókat (a művelődési ház, a közkönyvtár, a szabadtéri rendezvénytér megújítása), a humánszolgáltatási funkciókat (az egészségügyi, szociális és közoktatási szolgáltatásokat érintve), valamint a város gazdasági életét.

A minőségi életet szolgáló városi környezet és infrastruktúra megőrzése, fejlesztése

Folytatni kell a megkezdett aqua-programot a városi ivóvízellátás minőségének javítása érdekében. Cél az épített és természeti környezet javítása terén a hulladékkezeléssel kapcsolatos problémák megoldására és a korábbi állapot környezeti terheinek megszüntetésére, a városi lakásállomány folyamatos felújítására, a rekreációs és zöldterületek megővéséhez, illetve fejlesztéséhez kapcsolódó intézkedésekkel szoros egységben a város közösségi tereinek megújítására, az élhetőbb környezetet szolgáló közlekedési infrastruktúra kialakítására, valamint az egységes, kisvárosi arculat kialakítására és következetes megjelenítésére irányulnak. Fontos cél a város múltjának, épített (kulturális) örökségének megőrzése, helyreállítása, esetenként feltárása és bemutatása.

A helyi gazdasági potenciál és ennek révén a város versenyképességének javítása

A helyi vállalkozások fejlesztése, életre hívása érdekében meg kell ismertetni a városlakókat, mint potenciális célcsoportot a városfejlesztési lépések eredményeként megteremtődő új üzleti lehetőségekkel. Ilyenek lehetnek a kulturális, vallási és borturizmus, a helyi kézműves hagyományok felélesztése, a magán-szálláshelyek számának és minőségének bővítése, a vendéglátás fejlesztése, a kulturális programszervezés, rendezvények menedzselése, a helyi mezőgazdasági és kézműves

¹¹ http://www.terport.hu/webfm_send/3645

termékek kereskedelme, a városüzemeltetés (pl. zöldterületek karbantartása), az üzleti, tanácsadói, vállalkozásfejlesztési szolgáltatások fejlesztése, és kiegészítő elemként a helyben történő felnőttoktatás. Ezen kívül természetesen szükség van olyan ipartelepek, ipari célra felhasználható és alkalmas területek kialakítására is, amelyek versenyképesek a szűkebb-tágabb környezet kínálatával. Ehhez ingatlangazdálkodási lépések, infrastrukturális fejlesztések szükségesek. Fejlesztenie kell a városnak a szociális gazdaság területén történő munkahelyteremtéssel kapcsolatos tevékenységét. Gondoskodni kell köz munkák szervezésénél a munkanélküli városi lakos közfoglalkoztatásáról annak érdekében, hogy ne kerüljenek a munkaerő-piac perifériájára, s könnyebb visszatérjenek a munka világába. Szélesíteni kell a közösségi foglalkoztatás területeit is.

A helyi társadalom és közösségi élet, a humán szolgáltatások fejlesztése

A közösségi terek fejlesztése, bővítése túl azon, hogy közvetlenül szolgálják többek között a város kulturális, szabadidős, szórakoztatáshoz kapcsolódó funkcióit, lehetőséget teremtenek a helyi társadalom kisebb-nagyobb közösségbe szervezésére, illetve megteremtik az ilyen közösségek működésének feltételeit, kereteit, s ezzel lendületet adnak a város civil életének. Az intézményhálózat fejlesztése új és korszerű lehetőséget teremt meg a várostörténeti, a város és a városban élő nemzetiségek kulturális öröksége bemutatásának ösztönzését adva ezzel a hagyományok ápolásának, az értékek megóvásának, továbbá a város és a városi szervezetek partneri kapcsolatai bővítésének, élénkítésének, illetve új emberek, látogatók és közösségek városba vonzásának.

A település az Integrált Városfejlesztési Stratégiájában meghatározta azokat a középtávú fejlesztési terveket, melyek megvalósítása szükséges céljainak elérése érdekében. Az azóta eltelt időben, 2010 óta az IVS-ben szereplő tervek közül megvalósult a szilárd hulladéklerakó rekultiválása, a Cigányárok, mint vezetékes infrastruktúra kiépítés folyamatban van és a településen 2014-ben megvalósul a közvilágítás korszerűsítése, valamint a Mentőállomás fejlesztése is. A táblázatban felsorolt fejlesztések a település továbbra is meglévő konkrét fejlesztési igényeit tartalmazza.

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

Középtávon tervezett fejlesztések	Konkrét fejlesztési igények
Intézményhálózat fejlesztése	Petőfi Sándor Művelődési Ház felújítása, funkcióbővítése: Művelődési ház teljes felújítása, új színházteremmel, kiszolgáló egységekkel, a funkcióbővítés keretében a Keresztély Gyula Városi Könyvtár is a létesítménykomplexumban üzemelne tovább. Kossuth utcai óvoda átalakítása vendégházzá: A kialakítandó Vendégház non-profit szállásépület, mely elsősorban Bátaszék Város Önkormányzata kezelésében lévő Művelődési Ház programjaihoz és kulturális kapcsolatrendszereihez illeszkedve működik. 48 fő fogadására alkalmas, 1 db szobaegység mozgáskorlátozottak részére akadálymentes kialakítással. Bátaszéki Egészségház kialakítása: Az orvosi rendelők és az ügyelet részére kialakítandó új egészségház, mely során az új épületben sokkal jobb, modernebb egészségügyi ellátásban lehetne részesíteni a rászorulókat. Gondozási központ bővítése: Új épületszárny kialakítására van szükség. Wellness és úszómedence: Az uszoda mellett kisebb wellness rész kialakítás külső medencével, szaunával. Tornacsarnok és sportpálya: Műfüves pálya létrehozása a sportcsarnoknál, és a tornacsarnok teljes felújítása.
Térrendezés, zöldterületek rehabilitációja, rekreációs területek kialakítása	Római Katolikus Plébániatemplom Kerítés: A kerítés rekonstrukció, az eredeti állapot visszaállítása. Bátaszék Városközpont rehabilitációja: A város arculata szempontjából is meghatározó központi terület, a Szt. István és a Szentháromság tér rekonstrukciója, szükséges infrastrukturális fejlesztések - parkolóhelyek bővítése- és a zöld övezet minőségi fejlesztése, a főtérhez kapcsolódó piactér megújítása és bővítése. Játszóterek felújítása, fejlesztése, bővítése. Rendezvénytér kialakítása a város déli területén.
Kerékpárút-fejlesztés	Kerékpárút fejlesztése
Szelektív hulladékgyűjtés bővítése	Szelektív hulladékgyűjtés bővítése
Lakótelkek kialakítása	Lakótelkek kialakítása: területkijelölés megtörtént.
Bérlakás-állomány állagmegóvása, komfortfokozatának fejlesztése	Bérlakás-állomány állagmegóvása, komfortfokozatának fejlesztése és számának bővítése
Ipari területek kialakítása	Naperőmű: Saját földterületen, ahová naperőművet szeretnének telepíteni. Pirolízis üzem: Kisebb iparterületen egy pirolízis üzem kialakítása, bővítése.
Vezetékes infrastruktúra fejlesztése (Kövesd, Lajvér, Vázkerámia telep)	Csapadékvíz elvezető rendszer fejlesztése Ivóvízhálózat rekonstrukció: Bátaszéki ivóvízhálózat teljes rekonstrukciója az elöregedett, rengeteg problémát – csőtörést – okozó vízvezeték hálózat teljes rekonstrukciója, mely kb. 31 km hosszú vezeték foglal magába.
Autóbusz-pályaudvar létesítése	Autóbusz-pályaudvar létesítése
Közutak rekonstrukciója	Bátaszéki belterületi közutak rekonstrukciója: Az Önkormányzat tulajdonában és kezelésében lévő kritikusan rossz állapotban lévő belterületi utak rekonstrukciója.

2.6. A részprogram és a releváns fejlesztési dokumentumok összefüggései

Tolna Megye Gazdaságfejlesztési részprogramja, mint a Partnerségi Megállapodásban 2014-2020-as időszakra megjelölt 5. nemzeti fejlesztési prioritást hordozó fejlesztési dokumentum, képviseli azt a törekvést, amelyet az Európai Unió Területi Agendája 2020 (TA2020) dokumentum is megfogalmaz: a gazdaságfejlesztés területén is reagál az eltérő területi igényekre, és valóban az ezekre szabott beavatkozásokat valósít meg, valamint a térségek belső erőforrásaira szinergikusan építkező fejlesztéseket céloz.

A helyi gazdaságfejlesztési igényekre reagálva a Terület- és Településfejlesztési Operatív Programban meghatározott prioritásokkal összhangban a megye tekintetében az alábbi gazdaságfejlesztési lehetőségek valósíthatók meg:

- Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés;
- Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása;
- Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés;
- Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés;
- Megyei alternatív befektetés- és beruházás ösztönzés, projekt előkészítés, marketing;
- Munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése.

A részprogram rendelkezésre álló fejlesztési dokumentumokhoz való kapcsolódási pontjai az alábbiakban foglalhatóak össze:

Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Konceptió és az Országos Területfejlesztési Konceptió című dokumentumban foglaltak alapján kijelenthető, hogy Magyarország négy fő megjelölt fejlesztési célja összhangban van az Európai Bizottság által összeállított követendő stratégia alap gondolataival, ahol az intelligens, fenntartható és inkluzív fejlődés megvalósítása lett meghatározva fő célként. A kutatás fejlesztés ösztönzése, az energiahatékonyság valamint a foglalkoztatás növelése érdekében kitűzött célok megfelelnek a Bizottság elvárásainak, az egységes Európai Uniós törekvéseknek. Az értékteremtő, foglalkoztatást biztosító gazdaság és növekedés átfogó cél elérésére irányulnak a megyei gazdaságfejlesztési részprogram keretében megfogalmazott fejlesztési irányok, fő prioritások.

A Nemzetgazdasági Minisztérium felkérésére a Nemzeti Innovációs Hivatal és a Regionális Innovációs Ügynökségek közreműködésével készült **Magyarország és a magyar régiók intelligens szakosodási stratégiája a 2014-2020 közötti** időszakra. A Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiájának alapvető célja, hogy az intelligens specializáció keretében azonosítsa a régió egyedi jellemzőit és értékeit, bemutassa a jövőképet. A dokumentum horizontális prioritásai között felsorolja a régió gazdasági növekedésének biztosítása - a vállalkozói aktivitás erősítése: versenyképes, exportorientált és innovatív gazdaság, a régió innovációs teljesítményéhez kapcsolódó foglalkoztatottság növelése - a regionális K+F+I kapacitás erősítése, a régió vállalkozásai innováció-tudatosságának erősítése, a vállalkozások innovációs tevékenységének ösztönzése prioritásokat.

A foglalkoztatás fejlesztésén alapuló hosszú távú gazdaságfejlesztést célozza meg az **Integrált Területi Befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között)** című fejlesztési dokumentum. Az Európai Bizottság 2011 októberében elfogadta a 2014 és 2020 közötti kohéziós politikára vonatkozó jogalkotási javaslatokat. A dokumentum tartalmazza a jövőben alkalmazandó megközelítések fő elemeit, amelyek középpontjában a hosszú távú növekedési és foglalkoztatási célok megvalósítása áll.

Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiója a gazdaságfejlesztés vonatkozásában átfogó célként határozza meg a megye gazdasági potenciáljának növelését, a vállalkozói aktivitás erősítését, a hagyományosan jelen lévő, piacképes ipari ágazatok fejlesztését. A dokumentum stratégiai céljai között szerepelnek a vidékies térségek gazdasági szerepvállalásának megerősítése, a mezőgazdasági alapanyagokra épülő nagy hozzáadott értékű termék előállítás, feldolgozás, piaci értékesítés és agrármarketing tevékenység termelői együttműködéssel, a munkahelymegtartást és munkahelyteremtést célzó fejlesztések, vállalkozásbarát, innovatív fejlesztések. A gazdaság prioritás legfontosabb beavatkozási területei között szerepelnek az alábbiak: K+F+I potenciál erősítése, ipari parkok és logisztikai központok kialakítása és szolgáltatásainak fejlesztése, vállalkozásfejlesztés (ágazati preferenciával, turizmus is), agrárvállalkozások versenyképességének javítása, helyben történő értékesítés elősegítése, szociális gazdasági eszközök alkalmazása, a piaci szereplők térségi gazdasági, tudományos együttműködés erősítése.

A **helyi szinten rendelkezésre álló fejlesztési programok** közül a **Paksi Kistérség** Vállalkozásfejlesztési Stratégiai Programjában megfogalmazott hosszú távú célkitűzés a gazdaság szerkezetváltásának elősegítése, ezen belül egy innovatív, tőkeerős, stabil, növekedési potenciállal rendelkező helyi kis- és közepes vállalkozási kör kialakulásának elősegítése, valamint a vállalkozások növekedésének és versenyképességük erősödésének, valamint külső piacokra bejutásának elősegítése. A turizmus vonatkozásában hosszú távú célkitűzés a turizmus meghatározó gazdasági ággá történő fejlesztése. **Paks Város** Integrált Városfejlesztési Stratégiájában is megfogalmazásra kerül a gazdasági modernizáció és a térség versenyképességének növelése tudatos gazdaságfejlesztési tevékenység révén. Ennek keretében ágazati célként kerül kijelölésre a hálózati rendszerbe illeszkedő kis- és középvállalati fejlődést, az Ipari Park infrastruktúra fejlesztését. A turizmus, mint elkülönülő gazdasági ágazat fejlesztésében elsődleges cél a meglévő értékek jobb hasznosulásának elősegítése, a turizmushoz kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése, marketing tevékenység fejlesztése.

Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája a gazdaságfejlesztés fő elemeinek az ipar- és turizmusfejlesztést jelöli meg.

Jelenleg zajlik a Megyei Jogú Város új fejlesztési dokumentumának az elkészítése. A 314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet - a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről - előírásai alapján elkészített megalapozó vizsgálat szerint a 2014-2020 időszakra a Metacom'96 készíti Szekszárd Megyei Jogú Város Fejlesztési Tervét.

Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiájában stratégiai cél a térség innováció befogadására alkalmassá tételének elősegítése. A dokumentum beavatkozási területként nevesíti az ipari és gazdasági funkcióra kijelölt területek fejlesztési programjainak kidolgozását, az ipari és szolgáltató területek fejlesztését.

Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája szerint a térség fő fejlesztési iránya a helyi gazdasági potenciál és ennek révén a város versenyképességének javítása, ennek keretében többek között az iparterületek kialakítása, munkahelyteremtés a szociális gazdaság területén.

3. TOLNA MEGYE HELYZETELEMZÉSE

Tolna Megye Gazdaságfejlesztési Részprogramjának kidolgozása során elsődleges célunk volt, hogy a jövőben a valós igényekhez és a reális elképzelésekhez illeszkedő fejlesztések valósuljanak meg Tolna megyében.

A fentiekben megfogalmazott cél érdekében, az alábbi módszertan mentén került sor a részprogram kidolgozására.

Helyzetelemzés módszertana

Tolna Megye Gazdaságfejlesztési Részprogramjának kidolgozása során a helyzetfeltáró fejezetek elkészítésében primer és szekunder forrásokra egyaránt támaszkodtunk. Munkánkat részben a térségi, helyi szinten meglévő és ismert fejlesztési dokumentumok adataira illetve a Központi Statisztikai Hivatal legfrissebb adataira (KSH 2011) alapoztuk, részben pedig a térség fejlesztésében érintett szereplők (önkormányzatok, vállalkozások, civil- és érdekvédelmi szervezetek, hatóságok) véleménye került a feltáró anyagrészekbe beépítésre.

A helyzetfeltárás során felhasznált fejlesztési programok, stratégiai dokumentumok a teljesség igénye nélkül az alábbiakban foglalhatóak össze:

- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program, 3.0 tervezői változata,
- Integrált Területi befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között),
- Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája,
- Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiója,
- Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja,
- Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
- Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiója Helyzetfeltáró munkarészek,
- Szekszárdi statisztikai kistérség gazdasági- és foglalkoztatási helyzetleírása.

A **statisztikai adatgyűjtés** forrása egyrészt a Központi Statisztikai Hivatal 2012-ben kiadott kiadványa, amely 2011-es adatokat tartalmaz, másrészt a KSH tájékoztatási adatbázis területi statisztikai adatbázisa.

Vállalkozói kérdőíves felmérés keretében felmértük Tolna megye vállalkozásainak fejlesztési elképzeléseit. A kérdőíves felmérés egyrészt a megyei vállalkozások statisztikai helyzetének felmérésére, az elmúlt évek fejlesztési tapasztalataira, másrészt a jövőbeli elképzeléseikre, fő fejlesztési irányvonalaik meghatározására irányult.

A gazdasági szereplők fejlesztési elképzeléseinek megismerése céljából további személyes megkeresések történtek.

Az önkormányzati szféra szereplői véleményének megismerése is több szálon zajlott. Egyrészt **kistérségi üléseken** mondhatták el elképzeléseiket a területfejlesztés releváns résztvevői. Másrészt **személyes mélyinterjúk keretében** ismertük meg a települések, kistérségek tervezett fejlesztési irányait, jövőbeli programjait. Az interjú részben a települések, térségek adottságainak, kapacitásainak, erősségeinek feltárására irányult, másrészt az egyes települések, térségek kiemelt, közös, vagy egyéni fejlesztési programjainak megismerése volt célunk. Harmadrészt a **kistérségi társulásokon keresztül, elektronikus úton** is feltárára és összefoglalásra kerültek a kistérségek településeinek fejlesztési elképzelései.

A civil-, érdekvédelmi szervezetek, hatóságok véleményének megismerése szintén kérdőíves felmérés keretében valósult meg. A kérdőíves felméréssel szeretnénk volna minél pontosabb és szélesebb körű képet kapni arról, hogy a megyében található szervezetek miként gondolkodnak a jövőbeni fejlesztésekről, illetve milyen tapasztalatokkal rendelkeznek uniós források felhasználása terén.

Az adatok feldolgozása során a másodlagos forrásból származó ismeretek kerültek nagyobbreszt felhasználásra, de minden helyzetfeltáró fejezet kidolgozása esetében figyelembe vettük a személyes egyeztetések, interjúk valamint a kérdőívezés során feltárt ismereteket, információkat.

A helyzetfeltáró fejezetek elkészítését megelőzően, áttekintettük az országos-, regionális-, illetve térségi/helyi szinten rendelkezésre álló fejlesztési dokumentumokat, amelyek hatással vannak és befolyással bírnak a gazdaságfejlesztési részprogram kidolgozása szempontjából. Ennek során vizsgáltuk a készülő részdokumentum meglévő fejlesztési dokumentumokhoz való viszonyát, kapcsolódási pontjait.

3.1. Földrajz¹²

3.1.1. Tolna megye elhelyezkedése, települései

Magyarországon Tolna megye a Dél-Dunántúli régió délkeleti részén fekszik. Északról Fejér megye, keletről Bács-Kiskun megye, délről Baranya megye, nyugatról Somogy megye határolja. Megyeszékhelye Szekszárd, mely 140 km-re fekszik Budapesttől délre, 50 km-re a horvát határtól északra. A megye az országhatárral nem érintkezik, területe 3 703 km². Ezzel a nagysággal az ország tizenkilenc megyéje közül a tizenötödik helyet foglalja el, valamint az ország területének 4%-át.

Tolna megye elhelyezkedése

Tolna megye településeinek száma 109, melyből 10 város (Bátaszék, Bonyhád, Dombóvár, Dunaföldvár, Gyöngyös, Nagymányok, Paks, Simontornya, Tamási, Tolna) és **1 Megyei Jogú Város, Szekszárd**. Lakossága 2011. évben a KSH adatainak megfelelően 33 311 fő, így Tolna megye legnagyobb városa is egyben, ugyanakkor Magyarország legkisebb megyeszékhelye.

A 11 városból 7 közigazgatási határa részben megyehatár is (Bátaszék, Bonyhád, Dombóvár, Dunaföldvár, Nagymányok, Paks, Simontornya), kivétel Tamási, Szekszárd, Gyöngyös és Tolna.

Öt város a Duna-völgyében helyezkedik el (Dunaföldvár, Paks, Tolna, Szekszárd, Bátaszék), jelezve ezzel, hogy Tolna megye igen eltérő fejlettségű területekből áll és a belső részeken jelentős gazdasági, közlekedési, szolgáltatási elmaradás tapasztalható.

3.1.2. Természeti adottságok

Domborzati adottságok

Tolna megye **földrajzi adottságai** változatosak, területének 43%-a síksági, alföldi jellegű, míg 57%-a változatos terepfelületű, magasabb fekvésű, dombvidéki jellegű. Területe a Dunántúli-dombság és az Alföld találkozásánál fekszik. Az ország legváltozatosabb táji adottságú térségei közé tartozik. Területén a következő tájak

¹² www.ksh.hu

<http://www.ksh.hu/docs/teruletiatlasz/regiok.pdf>

http://www.tolnamegye.hu/teruletfejlesztés_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

találhatók meg: a **Dunamenti-síkság** (a Sárköz a Sárvíz és a Szekszárdi-dombság vonalától a Dunáig terül el, itt található a Gemenci erdő), a **Mezőföld** (az Alföld legnyugatibb középtája), a **Dél-Mezőföld**, a **Külső-Somogy**, továbbá a **Mecsek és Tolna-Baranyai-dombvidék (Tolnai-dombság)**, mely a Kapos és a Sió-Sárvíz völgye, valamint a Mecsek és a Duna-völgy között terül el.

A megye jelentősebb felszíni vizei: a megye keleti természetes határát jelentő Duna, amely 101 km hosszan képezi a megye keleti határát, a Sió-csatorna, mely Somogy-és Fejér megyén keresztül összeköttetésben van a Balatonnal, a Sárvíz-(Nádor-) csatorna, a Kapos, a Koppány és Völgységi-Patak.

Éghajlati adottságok

Különösen értékes **éghajlati adottság**, hogy napfényben gazdag, a Dél-Mezőföld és a Sárköz pedig a napsütéses órák számát tekintetve az ország leggazdagabb területei közé tartozik, ami elsősorban a növénytermesztésnek kedvez.

A csapadék területi eloszlása elenyésző. A Külső-Somogy, a Völgység és a Szekszárdi-dombság délnyugati részén 650-700 mm között változik, a Mezőföldön, illetve a sárközi (gemenci) térségben 600 mm alá csökken.

Borvidékek

Tolna megye területén Magyarország történelmi borvidékei közé sorolt Szekszárdi borvidék és az ökológiai adottságai alapján szintén kiváló Tolnai borvidék található.

A Szekszárdi borvidék a Szekszárdi dombság legkeletibb területén, a dombság és a Sárköz találkozásánál fekszik. A szőlőtermesztésre alkalmas terület nagysága kb. 6 000 ha, amelyből jelenleg kb. 2 600 ha területen természetnek szőlőt.

A Tolnai borvidéket 1998-ban hozták létre, mely átnyúlik a megye határain Baranya megye északi és Fejér megye déli részét is magába foglalva. A borvidék központja a Mezőföld és a Tolnai-hegyhát találkozásánál lévő településen, Kölesden van.

A két borvidék alapján elmondható, hogy a kékszőlő termesztése Tolna megyében meghatározó.

Természeti környezet

Tolna megye területén található zöldterületek nagysága 2011-ben 2 778 878 m², melyből a védett területek nagysága a következők szerint oszlik meg: Duna-Dráva Nemzeti Park területe 9 927 ha, Tájvédelmi Körzet 6 235 ha, Természetvédelmi terület 1 088 ha.

Tolna megyében jelentős az Európai Unió által védett Natura 2000-es területek száma, mely területek a különleges madárvédelmi területeket és a különleges természet-megőrzési, illetőleg kiemelt jelentőségű természet-megőrzési területeket foglalják magukba.

A megye területére eső különleges madárvédelmi területek (érintett települések):

- Gemenc (Báta, Bogyiszló, Decs, Tolna, Mözs, Ócsény, Pörboly, Szekszárd) közel 18 000 ha nagyságú, mely Európa egyik vadban, madárban leggazdagabb, legnagyobb összefüggő ártéri erdeje. Földrajzi határait északon a Sió-csatorna, délen a bátai erdők, keleten közvetlen a Duna melletti, nyugaton pedig az 5-10 km-rel beljebb épült árvízvédelmi töltés képezi.
- Kisszékelyi-dombság (Kisszékely, Nagyszékely, Pálfa, Simontornya, Tolnanémedi)
- Mecsek (Váralja)
- Pacsmagi-tavak (Regöly, Tamási)

A megye területére eső különleges természet-megőrzési területek (érintett települések) a Lengyel-hőgyészi erdők (Csibrák, Dúzs, Hőgyész, Kalaznó, Kurd, Lengyel, Mucsi, Tevel).

A megye területére eső kiemelt jelentőségű természet megőrzési területek (érintett települések): Aparhanti sztyepp (Aparhant), Béda-Karapanca (Báta), Dékány-hegy (Iregszemcse), Dunaszentgyörgyi-láperdő (Dunaszentgyörgy, Paks), Gemenc (Báta, Bogyiszló, Decs, Fadd, Ócsény, Pörboly, Sárpilis, Szekszárd, Tolna, Tolna-Mözs), Geresdi-dombvidék (Bátaapáti, Bátaszék, Cikó, Mórág, Mőcsény), Kisszékelyi-dombság (Kisszékely, Mszla, Nagyszékely, Pálfa, Simontornya, Tolnanémedi, Udvari), Koppány-menti rétek (Koppányszántó, Nagykőny, Szakcs, Értény), Közép-mezőföldi löszölgyek (Bölcske, Dunaföldvár, Németkér, Paks), Mecsek (Váralja), Paksi tarka sáfrányos (Paks), Paksi ürgemező (Paks), Szakadati löszgyepek (Gyönk, Szakadát), Szedresi Ős-Sárvíz (Harc, Kölesd, Medina, Sióagárd, Szedres, Tengelic), Szekszárdi-dombvidék (Bonyhád, Grábóc, Kakasd, Szálka, Szekszárd), Szenesi-legelő (Bikács, Nagydorog), Tengelici homokvidék (Bikács, Györköny, Németkér, Paks), Tengelici rétek (Kajdacs, Tengelic), Tolnai Duna (Bölcske, Dunaföldvár, Gerjen, Madocsa, Paks), Törökkoppányi erdők (Lápafő, Szakcs, Várong), Lajoskomáromi löszölgyek (Ozora).

Tolna megye területére eső országos jelentőségű védett természeti területek:

	Megnevezés	A védett területek kiterjedése (ha)	Érintett Tolna megyei település(ek)
1.	Duna-Dráva Nemzeti Park	49 478,8	Báta, Bogyiszló, Decs, Ócsény, Pörboly, Szekszárd, Tolna (Szekszárdi kistérség)
2.	Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzet	7546,5	Bikács, Bölcske, Dunaföldvár, Nagydorog, Németkér, Paks (Paksi kistérség), Medina, Szedres, Tengelic (Szekszárdi kistérség)
3.	Kelet-Mecsek Tájvédelmi Körzet	9347,5	Váralja (Bonyhádi kistérség)
4.	Bölcskei Nőszirmos Természetvédelmi Terület	111,16	Bölcske (Paksi kistérség)
5.	Kapszeg-tó Természetvédelmi Terület	156,2	Tolna-Mözs, Szekszárd (Szekszárdi kistérség)
6.	Pacsmagi tavak Természetvédelmi Terület	tanösvény hossza: 9,5 km	Regöly, Tamási (Tamási kistérség)
7.	Szakadati legelő Természetvédelmi Terület	1,5	Szakadát (Tamási kistérség)

Természeti veszélyforrások (árvizek, belvizek)

Tolna megyében az utóbbi évtizedben jelentősen megnőtt az árvíz- és belvízveszélyes időszakok száma. Az árvizek szintje egyre szélsőségesebb, a belvíz pedig olyan területeket is érintenek, ahol ez még nem volt tapasztalható. Mindeközben egyre hosszabbak a száraz időszakok.

A megye egyik legfontosabb teendője a vízkárookra és a vízhiányra való mielőbbi felkészülés, mely csökkentheti az időjárásból eredő gazdasági károkat. A belvizek elsősorban a mezőgazdasági területeket veszélyeztetik. Különösen indokoltá válik a belvizek valamilyen formában történő összegyűjtése és tárolása. Tolna megye domborzata alkalmas arra, hogy kijelölésre kerüljenek azok a területek, amelyek a csapadékosabb időszak vizeit összegyűjtsek és tárolják.

A természeti környezet megóvása, turisztikai célú hasznosítása

A természeti környezet állapotának fenntartása, állagának megóvása is jelentős forrásokat igényel folyamatos jelleggel. Tolna megye települései folyamatosan törekednek a természeti környezet megóvására, illetve a meglévő természeti értékek turisztikai célú hasznosítására. **Báta** település „Alszög” részén ökofalu kialakítására törekszik. **Harc** település turisztikai célú fejlesztést kíván megvalósítani a Sión, amelyhez a településről lejáratot szeretnének létesíteni. **Szedres** település tanösvényt szeretne kialakítani az Ős-sárvíz területén. **Tengelic** tervei között szerepel a Gyulai Erdő és Vadgazdasággal közösen egy erdei iskola kialakítása, valamint a Zöld Úthoz történő csatlakozása egy 27 km hosszú túraútvonal kiépítésével. **Bogyiszlón** szükséges a Duna holtág rehabilitációja, a holtág kotrásával, gyalogos és kerékpáros sétány kialakításával. **Szekszárd** Város tervei között szerepel egy ököcentrum kialakítása a Gemenci erdő területén, a várostól keleti irányba 5 km-re Báránfokon.

A Sión turisztikai célú fejlesztéseket terveznek, kikötőhelyeket és kiszolgáló létesítmények kialakítását szeretnék megvalósítani, melyről bővebben jelen dokumentum 6.2. pontjában olvashatunk.

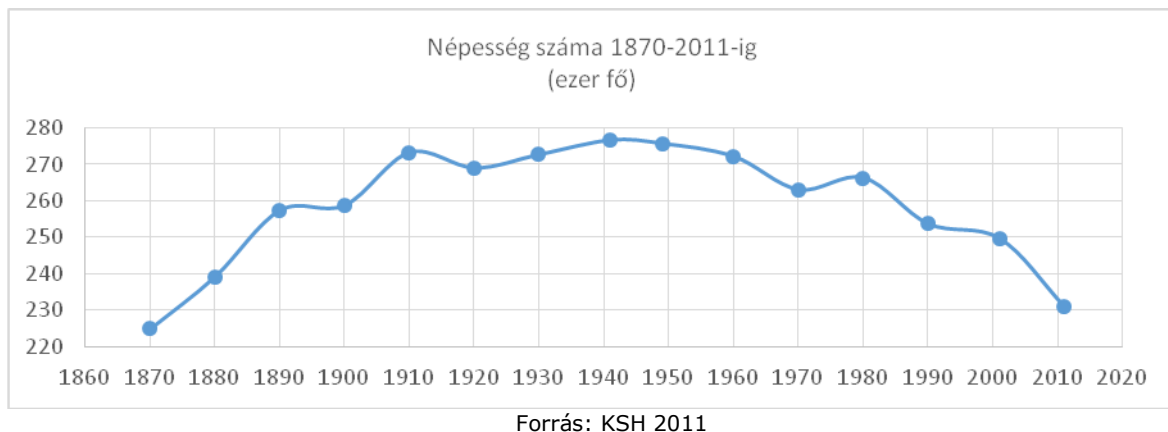
A Dunán is szükség lenne egy Bogyiszló melletti vízi turisztikai megállóhelyre, kiszolgáló helyiségekkel, sátorhelyekkel. A bogyiszlói őstölgyes megóvása érdekében a település célja az őstölgyesben honos tölgytípus újraültetése.

3.2. Demográfia, népmozgalmi jellemzők¹³

A Magyarországra jellemző általános népességcsökkenés, illetve a népesség előregedési folyamata Tolna megyében is megmutatkozik. **Az ország három legritkábban lakott megyéje közül az egyik Tolna megye (62 fő/km²)** Bács-Kiskun és Somogy megye mellett.

A népesség hosszú idő óta csökkenő tendenciája az előző években is folytatódott Tolna megyében. A 2001. évi és a 2011. évi népszámlálás alapján a lakónépesség esetében a Dél-Dunántúl megyéi közül a legnagyobb, mintegy 7,3%-os visszaesés Tolna megyét jellemezte. Országosan 10 éves összehasonlításban a megye az első három legnagyobb lakónépesség fogyást elszenvedő megyék közé tartozik (Békés, Nógrád, Tolna). Tolna megye esetében elmondható, hogy a községek lakosság száma a városokénál erőteljesebben csökkent.

Az alábbi ábrát tekintve a népesség számának csökkenése 1940 óta jellemző Tolna megyére:

A népesség csökkenésében meghatározó szerepet játszott a természetes fogyás. Az élve születések aránya nagyon alacsony, a lakosságra vetített aránya 0,79 %, a városokban (0,8 %) és a községekben (0,77%) nem mutat jelentős eltérést. A halálozási számok az élve születések számának több mint másfél szerese. Tolna megyében a lakosságra vetített halálozás aránya 1,36 %. A községekben ez az arány 1,46 %, míg a városokban kedvezőbb, 1,29 %. A természetes fogymértéke a községeken nagyobb, mint a városokban. Tolna megyében a születések és halálozások negatív mérlege migrációs veszteséggel párosult.

A megye lakosság szám csökkenését emellett tovább erősíti a **belföldi elvándorlások** mértéke, ami -0,38 % a teljes lakosságszámhoz képest. A legnagyobb elvándorlás 2009-ben Dél-Dunántúl megyéi közül Tolnát jellemezte (-6,1 ezrelék).

A régió megyéi közül Tolna lakosságának **átlagéletkora** volt a legmagasabb 2010. január 1-jén, sőt országosan is csak a Dél-Alföldi régió megyéi rendelkeznek rosszabb értékekkel. A **halálozások száma** a kor előrehaladtával fokozatosan nő, és a férfiak halálozási száma a 0-9 éves kortól eltekintve magasabb, mint a nőké.

¹³ www.ksh.hu

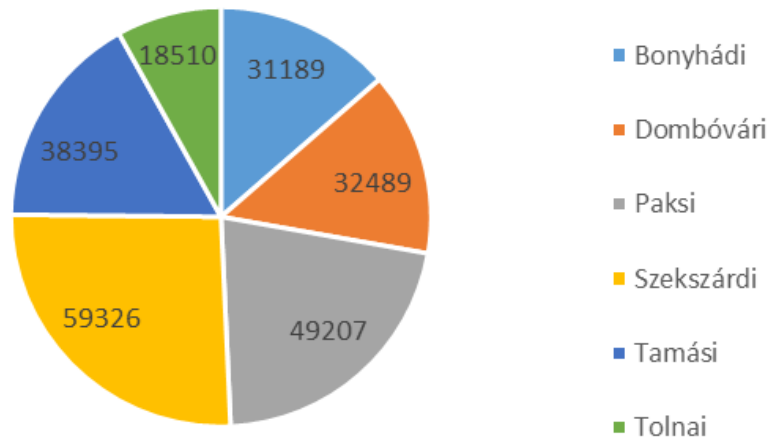
http://www.tolnamegye.hu/teruletfejlesztas/2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

A KSH 2012. január 1.-i adatai szerint Tolna megye 229 116 lakójából 129 233 fő városlakó, azaz a megyei népesség 56,4%-a. A megye 98 községe közül 30 település lélekszáma nem éri el az 500 főt (aprófalú), ebből tizenkettőben 300 lakosnál is kevesebben vannak. A kritikus 200 fős népességnél kevesebb lakosa van Grábóc, Kalaznó, Lápafő, Murga, Nagyvejke és Várong településnek.

Lakónépesség alakulása a Tolna megyei kistérségekben:

Lakónépesség a 2011. év végén

Forrás: KSH 2011

3.3. Infrastruktúra¹⁴

3.3.1. Közlekedés, megközelíthetőség

A megye **közúthálózatának** hossza 1216 km. A térséget a 2010. évben megépült M6-os gyorsforgalmi út (Budapesttől Bólyig Horvátország irányába), a 6-os számú főút (Budapest Barcs Horvátország irányába), az 52. (Kecskemét-Dunaföldvár), 55. (Szeged-Bátaszék), 56. (Szekszárd-Mohács-Udvar), 61. (Dunaföldvár-Nagykanizsa), 611. (Dombóvár-Sásd), 63. (Tolna-Székesfehérvár), 631. (Szedres elkerülő út), 65-ös (Szekszárd-Siófok) számú főutak szelik át. Emellett 49 db összekötő út, 38 db bekötőút, 31 db állomási út, 10 db csomóponti ág található itt. Az M6-os autópálya összeköttetést biztosít Baranya és Fejér megyével, a tolnai városok közül érinti Dunaföldvárt, Paksot, Tolnát, Szekszárdot és Bátaszéket. Az M6 elérhetősége a megye jelentős – nyugati – részéről kelet-nyugati irányú gyorsforgalmi és főúti kapcsolatok híján nehézkes. A 6-os számú, elsőrendű főút a Dunaföldvár-Szekszárd szakaszon párhuzamos az autópályával. Szekszárdtól délre a Bonyhádi kistérségben Bonyhád és Kakasdot érinti, segítve a megyeszékhely és az autópálya jobb elérhetőségét. Megyén kívül a régióközponttal teremt közvetlen kapcsolatot. Az országos forgalomszámlálási adatok szerint az átlagos forgalom 2010-ben 2614 jármű/nap volt, amely az országos átlag 70%-a. Az M6-os autópálya, a 2003-ban megépült M9-es 30 km-es szakaszának, valamint a Szekszárdi Duna hídnak (Szent László híd) a megépülésével javult a térség főváros és Alföld irányú közúti megközelíthetősége. A megye közúti járműállománya 12 134, az ezer lakosra jutó személygépkocsi száma 307.

Hiányzik a közvetlen főúti összeköttetés Szekszárd és a másik megyeszékhely, Kaposvár között, valamint a megye K-i városai (Szekszárd, Bonyhád, Paks, Tolna, Dunaföldvár), és a Ny-i települések közötti (Dombóvár, Tamási, Gyöngyös, Simontornya) kapcsolat. a meglévő úthálózat nagy része vonalvezetését, teherbírását, állapotát tekintve sem felel meg az elvárható igényeknek. A paksi kistérségben hiányoznak település összeköttetések (pl.: Gyöngyös Bikács), a dombóvári kistérségnek rossz a kapcsolata a megye keleti részével, a Tamási és Bonyhádi kistérségben a közúthálózati adottságok elmaradnak az országos átlagtól.

Vasúti összeköttetésben a Budapest – Dombóvár - (Kaposvár - Gyékényes, illetve Pécs) a legjelentősebb vonal, jellemző, hogy Paks már vasúton nem érhető el és Szekszárdra is csak sárbogárdi átszállással lehet eljutni. A térség fő vasúti csomópontja Dombóvár, amely Tolna megyében, de három megye határán fekszik és így Somogy és Baranya megye egyes részei is jól elérhetők. Tolna megyén belül **Dombóvár a legjelentősebb vasúti csomópont.**

Kiépített kerékpárút tekintetében Tolna megye az ország élén jár. Azonban turisztikai szempontoknak, valamint a helyi igényeknek megfelelően **szükséges lenne összefüggő megyei kerékpárút-hálózat teljes kiépítésére.** A legfontosabb megépült szakaszok Dunaföldváron, Pakson, Szekszárdon (az 56 sz. főút mentén), Dombóváron, Kaposszekcsőn (611. sz. főút mentén), Tamásiban (a 65 sz. főút mentén), és még néhány rövid, mellékúti szakaszon vannak. Folyamatban van a Kaposszekcső-Csikóstóttós, befejeződött a Paks-Csámpa szakaszok kiépítései is. Kerékpárút vezet át a Dunaföldvári, Szekszárdi és Bajai hídon is. Szintén kerékpárútként hasznosították a Lepsény-Dombóvár vasútvonal felhagyott szakaszának egyes részeit.

¹⁴http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf
<http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haDetails.jsp?query=kshquery&lang=hu>
Magyar Statisztikai Évkönyv 2011

A megye területén három **híd** biztosítja a Dunán való közúti átkelést, a Dunaföldvári híd (52sz. főút), Szekszárdi híd (M9), és a Bajai híd (55sz. főút). A hidakon kívül 3 térségi jelentőségű **kompátkelő** is működik, Pakson, Gerjennél, Domborinál. Fontosabb **kikötők** Dunaföldvárnál, Paksnál, Fadd-Domborinál és Bogyiszlón vannak.

A Gemenc Volán Zrt. biztosítja a **helyi- és helyközi autóbusz-közlekedést**, de több Volán társaság is közlekedtet járatokat távolsági vonalon. Budapest irányába óránként indulnak járatok, Szekszárdról pedig a Dunántúl valamennyi megyeszékhelye elérhető. Az autóbusz-közlekedés az elmúlt években a járatok megritkításával jó néhány település számára –különösen néhány zsáktelepülés esetében- kedvezőtlen irányba változott. A vonalhálózat hossza 115 km.

Légi közlekedés szempontjából az **Őcsényi repülőtér** az OTTrT-ben a kereskedelmivé (nemzetközivé) fejleszthető repülőterek között szerepel.

3.3.2. Lakhatás¹⁵

A megye lakásállománya 2011 év végén 98 897 lakást foglalt magában. Az újonnan épített lakások száma 2011-ben 120 lakás volt, amely a teljes lakásállomány 0,12%-át teszi ki. Az épített lakások átlagos alapterülete 116 m². Az épített lakások 52,5%-a 4 vagy több szobás, 30,8%-a háromszobás, 16,6%-uk egy vagy kétszobás. A megszűnt lakások száma 2011-ben 66 darab, ebből 33 db avulás miatt, 13 db új lakás építése miatt. Az önkormányzatok által fenntartott épületek száma 591, ebből lakóépület 420, fenntartott bérlemény 1 801, ebből lakásbérlemény 1 284. A kevés bérlakás gátolja a lakásmobilitás kialakulását és a munkaerő-piaci elhelyezkedést is megnehezíti. Az önkormányzat által lakóház felújításra fordított összeg 86 148 000 Ft. Tolna megyében a laksűrűség 2,32 fő/lakás. Tolna megyében a legalább komfortos lakások aránya a teljes lakásállományon belül 81%. A lakások 1/6-a komfort nélküli illetve szükséglakás. A lakások megújítása tekintetében egyre erősödik az épületenergetikai szempontok figyelembe vétele.

3.3.3. Közműellátottság¹⁶

Vízellátás

Tolna megye valamennyi településén rendelkezésre áll vezetékes víz. A külterületi lakóhelyeken nem mindenhol érhető el a vezetékes ivóvíz. A közüzemi ivóvízvezeték hálózat hossza 2011-ben 1 887,7 km. Közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások száma 95 349, amely a teljes lakásállomány (98 897) 96,41%-a. A városokban ivóvízvezeték hálózatba bekapcsolt lakások aránya 96,2%, míg a községekben ez az arányszám 96,68%. Az egyes települések ellátása jellemzően 90% feletti, számos esetben teljes, a legrosszabb értékeket Mőcsény (72%) mutatta 2011-ben.

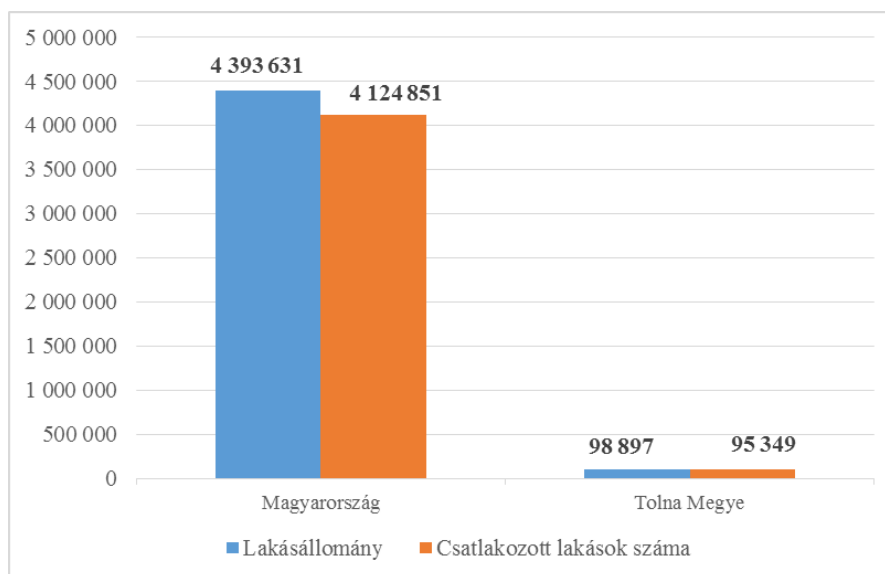
Számos vízbázis működik a megye területén. Víztermelő művel nem rendelkeznek az alábbi települések: Bátaapáti, Bogyiszló, Dúzs, Izmény, Kéty, Kisvejke, Kurd, Lengyel, Mucsfa, Pörboly, Pusztahencse, Závod. A vízminőség a felhasználás végpontjaiban néhol nem felel meg az uniós elvárásoknak – ez főleg a megye déli-délnyugati részén elhelyezkedő kisebb településekre igaz. A vízminőséget egyes területeken a magas

¹⁵ www.ksh.hu Területi statisztika

¹⁶ www.ksh.hu Területi statisztika

arzén-, bór-, ammónia-, vas- és mangántartalom, valamint a határértéket jóval meghaladó metángáz-tartalom jellemzi.

A megyében található 109 település közül 45 település és 4 db egyéb belterület érintett (63 659 fő) az ivóvízminőség-javító programban. Néhány településen (Szakály, Gyöng, Dunaszentgyörgy, Gerjen, Nagydorog) már megvalósultak, számos településen (Dél Tolna Aqua Projekt: Bátaszék, Decs és környező 8 település, Sió-Kapos menti ivóvízminőség-javító projekt Simontornya, Pálfa, Tolnanémedi) folyamatban vannak vagy előkészítés alatt állnak az ivóvízminőség javító programok. A távlati cél az, hogy 2013-ig a közüemi vízellátásban felszámolják az egészséget befolyásoló valamennyi ivóvízminőségi problémát.

Ivóvízhálózatra csatlakozott lakások

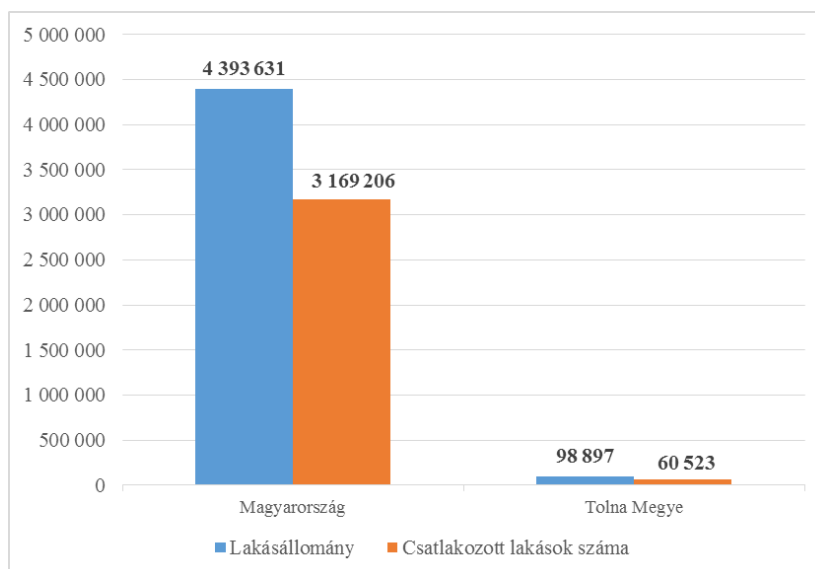
Forrás: KSH Területi statisztika

Szennyvízelvezetés-, tisztítás

Tolna megyében a közüemi szennyvízhálózattal rendelkező települések száma 50, a közüemi szennyvízgyűjtő hálózat hossza 1026,8 km 2011 év végén. Közüemi szennyvízgyűjtő hálózatba bekapcsolt lakások száma 60 523, amely a teljes lakásállomány (98 897) 61,19%-a. A városok esetében a szennyvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya a teljes lakásállományhoz viszonyítva átlagosan 81,33%, míg a községekben ez az arány összességében nagyon kedvezőtlen 35,22%-os mutatót ad. A közüemi szennyvízhálózattal rendelkező települések közül a szennyvízhálózatra csatlakozott lakások aránya Kurdon (47,05%), Bátán (35,36%) és Simontornyán (20,32%) mutatja a legkedvezőtlenebb értéket. Györe, Kisdorog és Szálka települések azonban 100%-os rácsatlakozási arányt mutatnak.

A csatornahálózat üzemeltetését 14 szolgáltató végzi, jórészt saját vízszolgáltatási területükön (saját, testvér- vagy anyacég keretein belül), de kisebb átfedések előfordulnak. Szennyvíztisztító telep a következő településeken található: Bátaszék, Bonyhád, Bonyhádvarasd, Csikóstóttós, Decs, Dombóvár, Gyöng, Högyész, Kisdorog, Kisvejké, Kurd, Lengyel, Madocsa, Miszla, Paks, Simontornya, Sióagárd, Szálka, Szedres, Szekszárd, Tamási, Tengelic, Tevel, Tolna.

Folyamatban van a szennyvízelvezető és kezelő rendszerek kiépítése: Nagydorog, Attala, Szakadát, Iregszemcse, Kéty településeken. Nem rendelkeznek szennyvízelvezetéssel az alábbi települések (2012. április): Alsónyék, Belecska, Bikács, Csibrák, Dalmand, Diósberény, Döbrököz, Dúzs, Értény, Felsőnána, Felsőnyék, Fürged, Grábóc, Györköny, Gyulaj, Jágónak, Kajdacs, Kalaznó, Keszőhidegkút, Kisszékely, Kocsola, Koppányszántó, Lápafő, Magyarkeszi, Mucsfa, Mucsi, Murga, Nagykőny, Nagyszékely, Nagyszokoly, Nagyvejke, Nak, Ozora, Pálfa, Pári, Pincehely, Pörboly, Pusztahencse, Regöly, Sárszentlőrinc, Szakály, Szakcs, Szárazd, Tolnanémedi, Udvari, Újireg, Várong, Zomba. Ezen településeken a szennyvízkezelés szikkasztással és elszállítással történik.

Szennyvízhálózatra csatlakozott lakások

Forrás: KSH Területi statisztika

Villamos energia ellátás

Tolna megyében található az ország energiaellátásának legfőbb eleme, a **Paksi Atomerőmű**, aminek meghatározó szerepe van az egész ország biztonságos, olcsó és tiszta energiával való ellátásában. Az erőmű a hazai villamosenergia termelés 43,25%-át adja, ami 2011-ben összesen 15 685 GWh volt. Az erőmű üzeme zavarmentes, a rendelkezésre állás 90% körül van. A Nemzeti Energiastratégia „Atom-szén-zöld” forgatókönyvével összhangban, hosszú távon meg fenn kell tartani a villamosenergia-termelési rendszerben a nukleáris energia termelés részarányát, amely egy vagy két, egyenként 1000-1600MW új atomerőművi egység építésével valósítható meg a paksi telephelyen 2020-2030 között. Az új erőmű 60 éven át versenyképes áron és gyakorlatilag kibocsátás és káros környezeti hatások nélkül fog termelni, jelentősen fokozva az ország ellátásbiztonságát.

Az új projekt serkenti az ország műszaki-tudományos és ipari fejlődését, sokezer új munkahelyet jelent több mint egy évtizedre. A biztonságos üzemeltetéshez szükséges tudás és tapasztalat az országban rendelkezésre áll; az új atomerőmű létesítésének és üzemeltetésének engedélyezéséhez a jogi és intézményi feltételek adottak. A paksi telephely a szükséges infrastruktúra jórészt rendelkezésre áll, a telephely földtani, meteorológiai, hidrológiai jellemzői ismertek, a meglévő atomerőművel való szinergiák jelentősek.

A mecseki feketeszén előfordulások jelenleg kihasználatlanok, kitermelés nem zajlik annak ellenére, hogy a Nemzeti Energiastratégia prioritásai között a szén is szerepel („Atom-szén-zöld”).

A térségi energiaellátást az E.ON biztosítja, 120 (132) kV-os távvezeték-hálózatával.

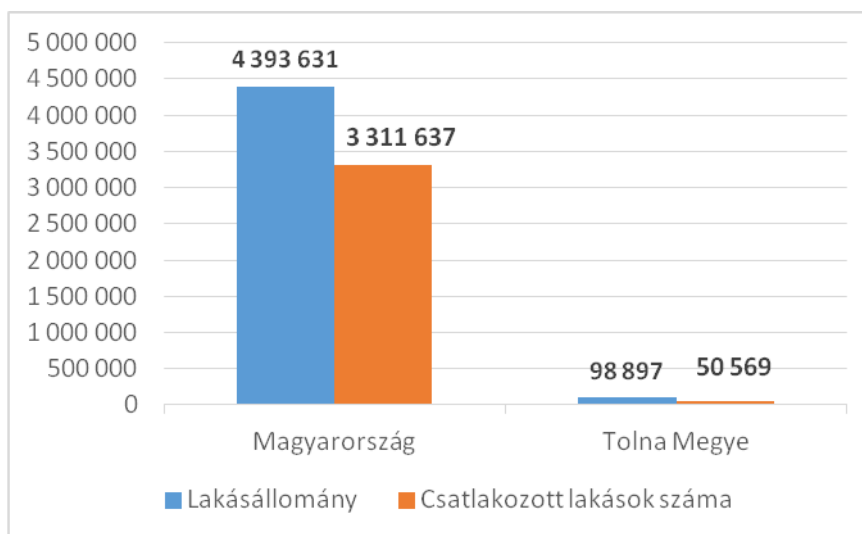
A megyében a háztartási villamos energia fogyasztók száma 115 063, a háztartások részére szolgáltatott villamos energia mennyisége 265 881 MWh. Az egy háztartási fogyasztóra jutó villamosenergia-felhasználás 2011 év végén 2 298 kWh. Az egy háztartásra jutó villamos energia fogyasztás átlaga az elmúlt években folyamatosan csökkent.

Vezetékes gáz ellátás

A megyében a vezetékes gázellátás 97 településen biztosított a KSH 2011. évi statisztikai adatai alapján. A háztartási vezetékes gáz ellátásba bekapcsolt lakások aránya városokban átlagosan 55,77%, míg a községekben átlagosan 45,36 %, a megyében átlagosan 51,22%. Nem biztosított a vezetékes gázellátás Csibrák, Fürged, Grábóc, Jágónak, Keszőhidegkút, Lápafő, Nak, Pári, Pörboly, Szakcs, Udvari, Várong településeken.

A teljes gázcsőhálózat hossza 2011-ben 2338,3 km, az egy háztartási fogyasztóra jutó vezetékesgáz-fogyasztás 925 m³, amely évről évre csökken.

A földgáz fűtési célra történő felhasználása a Bonyhádi, valamint a Szekszárdi kistérségekben a leginkább elterjedt, a Bonyhádi kistérségben a gázzal fűtött lakások aránya a teljes lakásállományon belül közel 66%. Legkevésbé meghatározó a gázzal történő fűtési mód a Dombóvári, valamint a Tamási kistérségekben (30%).

Vezetékes gázrendszerre csatlakozott lakások

Forrás: KSH Területi statisztika

Távfűtés és melegvíz hálózat

Távfűtéssel és melegvíz-hálózattal rendelkező települések száma a megyében 4. A távfűtésbe bekapcsolt lakások száma 11 090, a melegvíz-hálózatba bekapcsolt lakások száma 10 938. Távhőellátásra felhasznált hő mennyisége 491 263 GJ, ebből lakosságnak szolgáltatott 396 324 GJ. Szolgáltatott melegvíz mennyisége 340 600 m³, ebből lakosságnak szolgáltatott 316 200 m³.

Telefon, kábeltelevízió, internet, postai szolgáltatás

A megyében a távbeszélő fővonalak száma 67 754, a kábeltelevízióba bekapcsolt lakások száma 61.613, a kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakások aránya 62,3 %. Az Internet-előfizetések száma 47 534. A megyében a postai szolgáltató helyek száma 91.

3.3.4. Épített környezet

A megyére vonatkozó legfrissebb régészeti és műemléki adatbázis elkészült.

Közel 390 épület vagy építmény műemlék (egy részük védelmi aktusban van) és további 21 műemléki környezet van. A török hódoltság előtti időszak értékei elsősorban régészeti, a hódoltság és a harci cselekmények nagy pusztítást végeztek az emlékekben. A meghatározó építmények (pl. földvárak, útrendszerek, templomok, kolostorok) mind megsemmisültek. A török hódoltság utáni újjáépítés során a kövek, téglák, ősi falak beépítésre, felhasználásra kerültek. A hódoltság utáni időkből, a barokk korból jellemzőek a római katolikus, református, evangélikus templomok, számos településen a szentháromság szobrok, de ebből a korból való a Grábóci szerb ortodox monostor. A 18-19. századból való a hőgyészi Apponyi kastély, a tamási Eszterházy kastély, Paks kúriaállománya. A klasszicizmus időszakában számos új kastély és kúria épült, mint a bonyhádi Perczel kúria. Ebben a korban megszáporodtak a középületek is, iskolák, szálloda, vármegyeháza és bíróság Szekszárdon. A historizmus, szecesszió korszakából való az Augusz Ház Szekszárdon, a Wosinszky Mór Megyei Múzeum, a Városháza Szekszárdon, a Magyarországi Német Színház. A két világháború után épült a Szekszárdi Vasútállomás, a II. világháború után pedig az organikus építészet is elterjedt, példa erre a kakasdi faluház.

Jelenleg a megyében 11 világörökség várományos terület található: Dunaföldvár, Bölcske (Annamatia 7., 8.), Paks (Lussonium 3., Annamatia) (Paks-Dunakömlőd, Paks-Csámpa), Dunaszentgyörgy (Lussonium 6., 12.), Fadd (Lussonium), Tolna-Mözs (Alta Ripa), Szekszárd, Ócsény (Alisca), Várdomb, Alsónyék, Bátaszék, Báta (Ad Statuas). Dombóvár, Tamási és Regöly környéke történeti települési területbe sorolandó.

Világörökségi listára felvett területek, amelyeket Magyarország, kiválasztott arra, hogy jelöltek legyenek: a római limes magyarországi szakasza nemzetközi sorozatjelölés részeként, Tájház-hálózat Magyarországon.

Az épített környezet állapotának fenntartása, állagának megóvása is jelentős forrásokat igényel folyamatos jelleggel. Szükséges lenne azonban az állagmegóváson kívül az épített környezeti értékek megújítása is.

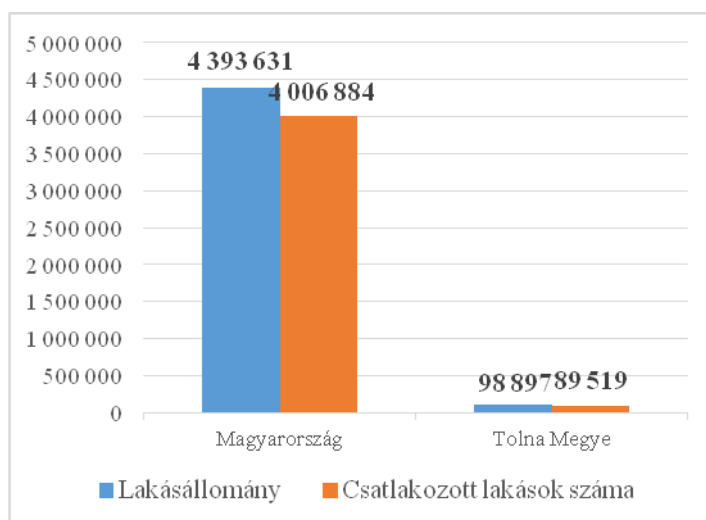
Az épített környezet értékei vonatkozásában elmondható, hogy szükség lenne turisztikai célú hasznosításuk, amelyek azonban jelentős és folyamatos infrastrukturális fejlesztéseket igényelnek a megfelelő színvonalú szolgáltatások biztosítása érdekében.

3.3.5. Hulladékgazdálkodás¹⁷

A megyében valamennyi település bevonásra került a hulladékgyűjtésbe. A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma 89 519, a szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma 32 961. Az elszállított települési szilárdhulladék mennyisége 74 800 tonna. Ebből újrafeldolgozással hasznosított hulladékmennyiség 2 700 tonna, lerakással ártalmatlanított 72 100 tonna, összesen 74 800 tonna.

¹⁷ www.ksh.hu Területi statisztika

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

Rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások

Forrás: KSH Területi statisztika

A megyében a regionális hulladékgazdálkodási társulások létrejöttek és a regionális hulladéklerakók kialakultak, illetve kialakításuk folyamatban van. A megyében **3 környezetbarát hulladékkezelő telep** épült a Dél-Balaton és Sió völgye hulladékgazdálkodási projekt keretében **Cikó, Som és Ordacsehi** területén. Cikón és Som településen hulladéklerakó, komposztáló üzem és válogató központ található. A projekt 69 települést foglal magában. A Kapos menti hulladékgazdálkodási rendszer 2013-ba kerül kialakításra, amelyhez 6 Tolna megyei település csatlakozott. A projekt keretében Kaposváron komplex hulladékkezelő központ, hulladéklerakó, válogató, hulladékudvar, komposztáló, Hőgyészen hulladékudvar kerül kialakításra. A Mecsek-Dráva hulladékgazdálkodási projekthez 5 Tolna megyei település csatlakozott. A projektben 4 átrakó állomást terveznek, amelyből 1 átrakó, a kaposzekcsői esik Tolna megyére. A Közép Duna Vidéke Hulladékgazdálkodási Önkormányzati Társuláshoz 9 Tolna megyei település csatlakozott, amelyből 5 település szilárd hulladék lerakójának rekultivációja megtörtént. A Paksi Térségi Hulladékgazdálkodási rendszerhez 6 település társult. Ehhez a rendszerhez tartozik a Pusztahencse-Földespusztán megépült biogáz erőmű is.

A Paksi Atomerőmű üzemeltetése során keletkező szilárd és folyékony, kis és közepes aktivitású radioaktív hulladékok végleges elhelyezésére szolgál a Bábaapátiban megépült radioaktív hulladéktároló. A földalatti tárolók építése még folyamatban van, a központi épület a telephelyen megépült.

Szelektív hulladékgyűjtésre a megye nagyobb településein lehetőség van, azonban a kívánatos mennyiség elérése érdekében további fejlesztések szükségesek (új hulladékgyűjtő szigetek, szolgáltatási színvonal emelése), valamint fontos lenne a szelektíven összegyűjtött hulladék jobb hasznosulásához szükséges feltételek megteremtése.

A megyében a **veszélyes hulladékok** mennyisége –a gazdasági szerkezet átalakulása és a hulladékgazdálkodás megkezdése okán- évről évre csökken. Folyamatosan rekultivációra kerülnek illetve kerültek a nagyobb települések szeméttelpei is.

3.3.6. Környezetvédelem¹⁸

A megyében a közterület tisztításba bevont települések száma 14 919 000 m² a rendszeresen tisztított közterület nagysága, amelyből 244 000 m² járda. 417 000 m² közterület tisztítása géppel valósul meg. A megyében elszállított települési szilárd hulladék 74 753 tonnát tesz ki, amelyből 60 882 tonna a lakosságtól kerül elszállításra.

Szelektív hulladékgyűjtés

A megye nagyobb településein lehetőség van szelektív hulladékgyűjtésre, azonban további fejlesztések szükségesek új hulladékgyűjtő szigetek kialakításával és a szolgáltatási színvonal emelésével. A szelektíven összegyűjtött hulladék jobb hasznosulásához szükséges feltételek megteremtése is szükséges lenne. A szelektív hulladékgyűjtésbe bevont lakások száma, 32 734, amely 2007. évi állapothoz képest 4,5 szerezésre emelkedett. Ez a teljes lakásállomány 33,1 %-át jelenti.

Hagyományos energiahordozók

A hagyományos energiahordozók felhasználásának mennyisége évről évre csökken, amely részben a lakosság környezettudatosabb gondolkodásmódjából adódik. A **villamos energia** felhasználás 2008-tól 2011-ig közel 20 %-os csökkenést mutat, a **fajlagos gázfogyasztás** a 2003-ban mért adathoz (150 m³/hó) képest a felére esett vissza 2011-re (78 m³/hó). Az utóbbi években előtérbe kerültek az épületenergetikai szempontok a lakásfelújítások során, valamint a magasabb energiasztályba sorolt háztartási gépek elterjedése.

A megújuló energiaforrások

A megújuló energiaforrások tekintetében Tolna megye jelentős potenciállal rendelkezik elsősorban a **biomassza** típusú energiahordozók terén, de lehetőségek rejlenek a **geotermikus energia**, a **napenergia**, valamint a **vízenergia** felhasználás területein is.

A **biomassza** alapú energiahordozók termelésének lehetőségei országos viszonylatban is átlagon felüliek, hiszen Tolna megyében szántóterületek aránya meghatározó (64%), így a szántóföldi növénytermesztésből származó energetikai célra hasznosítható melléktermékek volumene is számottevő. Különösen Dombóvár és Tamási környékén, de Szekszárd és Tolna térségében, valamint Bonyhád, Simontornya környékén. Erdős, és nagy élőfa készlettel rendelkező területeken biztosítható a biomassza alapú energiatermelés másik meghatározó alapanyaga a **dendromassza**. A megyében Paks térségére és a megye DNY-i határvidékére jellemző.

Tolna megyében, Dunaföldváron üzemel az ország jelenleg legnagyobb **bioetanol** üzeme, mely 2012. májusban kezdte meg a termelést és a tervek szerint évente 240 millió liter bioetanol fog előállítani. Dombóváron és Faddon is terveznek létesíteni. Simontornyán található fa brikett előállító üzem.

A **biogáz** előállítása a legmagasabb fajlagos várható energiatartalommal szennyvíziszap feldolgozásával valósítható meg (320-750 m³/ezer kg), így a megye szennyvíztisztító telepein keletkezett szennyvíziszap is potenciális energiaforrásként értékelhető. Tolna megyében már jelenleg is üzemel biogáz üzem, Bonyhád, Kaposszekcsőn, Pusztahencsén, valamint Tamásiban. Tamásiban a közeljövőben terveznek újabb biogáz üzem létesíteni. Biogáz tüzelésű erőmű üzemel valamint Kaposszekcsőn.

¹⁸http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

Tolna megye a biomassza mellett **geotermikus és geotermális** (előbbi a talaj közeli, utóbbi a mélységi kőzetrétegekben tárolt hőenergiát jelenti) **energiaforrások** tekintetében is számításba vehető potenciállal rendelkezik. Geotermikus energiahasznosításra a megyében elsősorban a Bonyhádi, Tamási és a Szekszárdi kistérségek településein lenne lehetőség.

Mélységi (geotermális) energia hasznosítására a Somogy megyével szomszédos Ny-i határán (Dombóvár és Tamási térsége), valamint Simontornya környékén lenne lehetőség. Geotermális erőmű létesítését a megyében a jelenlegi információk alapján Bonyhád és Tamási tervezi, de a megyeszékhely, Szekszárd is kezdeményezte a hőszivattyúk gyakorlatban történő alkalmazását. Megépült az új fürdő komplexum, aminek fűtése a föld hőjének hasznosításából táplálkozó hőszivattyúról működik. Kivitelezés alatt és befejezés előtt áll az AGORA program keretében épülő Művészetek Háza felújítás-átalakítás is, aminek szintén hőszivattyús fűtése létesül.

A **napenergia** energetikai hasznosíthatósága szempontjából Tolna megye területén a legmagasabb szintű (1295 kWh/m²/év) napenergia a Szekszárd-Paks képzeletbeli vonal mentén mérhető, de a megye középső területein is jelentős (1310 kWh/m²/év).

A napsütötte órák számát tekintve a megye teljes területe az országban jellemző legmagasabb értékű tartományba, a 2000 óra/év feletti időtartamú sávba esik.

Magyarországon összesen 37 vízerőmű működik, **Tolna megye területén, beleértve a Duna megyét érintő szakaszát is, nincs vízerőmű.** Egyedül a Dunán volna létesíthető gazdaságosan fenntartható vízi erőmű. A Kapos folyó kisvízi vízhozama helyi, közösségi szintű villamos energia ellátást biztosító törpe vízierőművek létesítésére alkalmas lehet.

A megye területén lévő tavak is energetikailag jelentős potenciált képeznek. Tolna megye területén közel 300 db tó van. Ezek nagy része völgyzárógátas halastó vagy tározó. 58 db tó van. E jelentős víztározó kapacitású tavak energiatároló képessége jelenleg kihasználatlan.

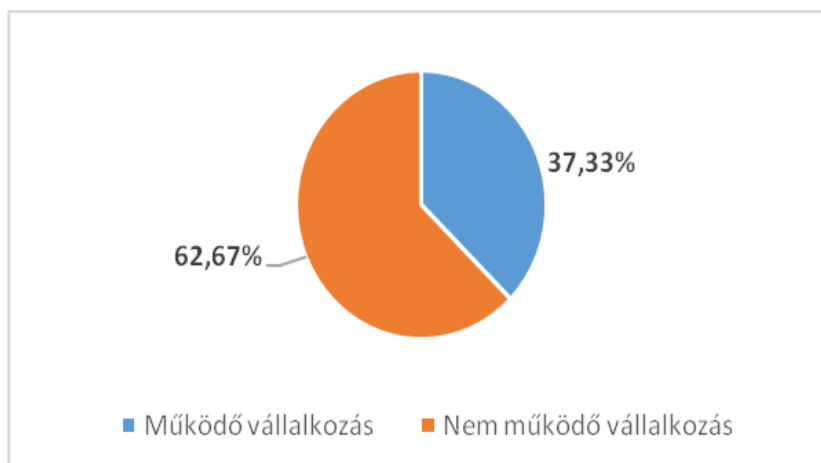
A **szélenergia** hasznosítás elterjedésének hazánk földrajzi adottságai kevésbé kedveztek. A szél sebessége Tamási és Simontornya térségében alkalmas arra, hogy szélkerék, illetőleg a kisteljesítményű szélgenerátorok segítségével, megbízhatóan legyen nyerhető energia. Tolna megye Ny-i határán - a szélesebbség meghaladhatja a 4,5 m/sec értéket, ezeken a területeken már energetikai célra használható. Pakstól ÉNyra eső területeken a szél sebessége elérheti a 6-7 m/sec értéket is, ez közepes teljesítményű szél erőmű működtetését képes biztosítani.

Tolna megyében különösen Tamási, Simontornya, Paks által határolt terület alkalmas szél erőmű parkok létesítésére. Tolna megye Területrendezési Tervében szél erőmű létesítésére kijelölt területek Pincehely és Simontornya közt, Dunaföldvár, Paks, Fadd, valamint Bonyhád mellett találhatóak. **Meglévő szél erőmű-park Tolna megyében nem található.** A legjobban előkészített fázisban a Bonyhád melletti területen tervezett 3 szél erőmű-park van. E mellett Pustahencsén 19 db 2 MW-os szél erőmű tornyot jelenített meg a Területrendezési Tervben. Négy további település (Dunaföldvár, Fadd, Pincehely, Paks) is tervez szél erőmű-parkot, de ezek még elvi fázisban vannak.

3.4. Gazdaság¹⁹

3.4.1. Vállalkozások, beruházások²⁰

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint Tolna megyében összesen 37 524 regisztrált vállalkozást tartottak nyilván 2011-ben, melyből összesen 14 006 működött (2010-es adat). Tehát a jegyzett vállalkozásoknak mindössze 37,3%-a működik folyamatosan.

Működő és nem működő vállalkozások aránya Tolna megyében

Forrás: KSH 2011

A működő vállalkozások közül legnagyobb számban az egyéni vállalkozások vannak jelen a megyében, melynek 57,3%-a főfoglalkozású (azaz az egyéni vállalkozó nem áll heti 36 órás foglalkoztatással járó munkaviszonyban vagy nem nappali tagozatos tanuló, hallgató, illetve nem tekinthető kiegészítő tevékenységet folytatónak). Az egyéni vállalkozók többi részét a mellékfoglalkozásban vagy nyugdíj mellett tevékenykedők alkotják. 2010-es adatok alapján a működő vállalkozások 41,8 %-a társas vállalkozás, közülük a leggyakoribb gazdálkodási forma a Kft. A szóban forgó időszakban Tolna megyében összesen 3 356 Kft. működött, mely a regisztrált vállalkozások 70,6%-át tesz ki, ami elég magas aránynak mondható. Ugyanez azonban nem mondható el a fent említett egyéni vállalkozásokról, e tekintetben az arány mindössze 30,9%.

¹⁹ www.ksh.hu

http://www.tolnamegye.hu/teruletfejlesztés_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

http://www.klaszter.hu/doc_root/programok/67/Szekszardi_%20kistersegi_helyzetleiras.pdf

²⁰ <http://www.ksh.hu/docs/hun/modsz/modsz32.html>

Regisztrált gazdasági szervezet a megfigyelés időpontjában az adminisztratív nyilvántartások szerint jogilag létező egység, azaz adószámmal rendelkező gazdasági szervezet, beleértve az adott időpontban csőd-, felszámolási és végelszámolási eljárás alatt állókat is.

Egy adott évben **működő vállalkozásnak** tekintünk egy vállalkozást, ha az év folyamán volt árbevétele, vagy foglalkoztatottja. A vállalkozási demográfia a vállalkozások működését mindig egy adott időszakra, konkrétan egy adott évre vizsgálja. A demográfiai felmérésben a működő vállalkozások köre az adott évre vonatkozó tényleges statisztikai és adóadatok alapján, mindig utólag kerül megállapításra, ezen adatok beérkezése után. Gazdálkodási formák szerint a működő vállalkozások köre tartalmazza a jogi személyiségű és jogi személyiség nélküli társas vállalkozásokat és a vállalkozói igazolvánnyal rendelkező egyéni vállalkozókat.

A Tolna megyében működő 14 006 vállalkozásból 860 foglalkozik mezőgazdasággal (6,1%), 1 297 ipari tevékenységet folytat (9,3%) és 827 egyéb szolgáltatást nyújt (5,9%).

Beruházások tekintetében a társas vállalkozások foglalják el az első helyet, 78 387 millió Ft-tal, így az összes megyei beruházás 75,7%-át ők bonyolítják. Közülük is a részvénytársaságok kiemelkedőek, melyek beruházásai a társas vállalkozások összes beruházásának 63,2%-át teszik ki. A megyei beruházások többi részét a költségvetési szervek és intézményeik, valamint a nonprofit szervezetek bonyolítják.

Mindezek alapján elmondható, hogy Tolna megyében a működő vállalkozásoknak vannak beruházási és fejlesztési igényeik, és lehetőségeik szerint élnek is azokkal. Jelen dokumentum készítése során szerzett tapasztalatok alapján elmondható, hogy megfelelő pályázati, hitelfelvételi és egyéb lehetőségekkel előszeretettel élnek a vállalkozások. Jelenleg jellemzően a fennmaradáshoz szükséges beruházásokat bonyolítják, de rendelkeznek ésszerű és hasznos fejlesztési ötletekkel, melyeket megvalósítanának.

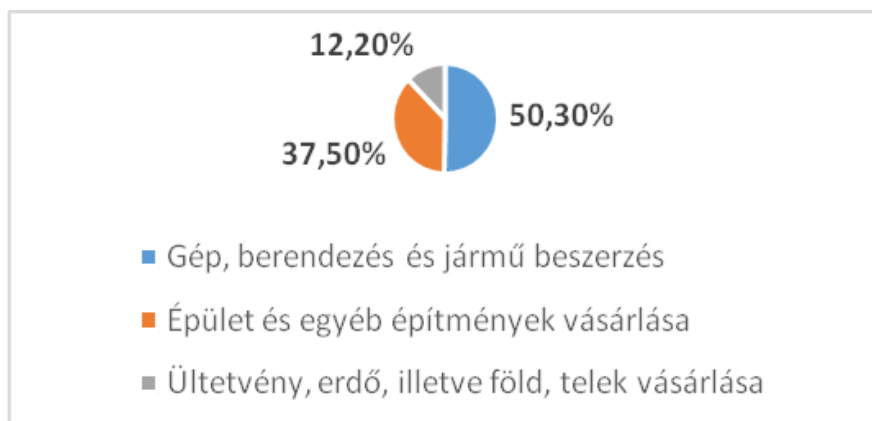
2011-ben Tolna megyében összesen 4 005 kiskereskedelmi üzlet működött, ebből 1 774 egyéni vállalkozásként. Összesen 657 élelmiszer vegyesüzlet és áruház, 517 élelmiszer-szaküzlet és 505 ruházati szaküzlet képezi az első három helyet. A megyében összesen 3 zene-, videofelvétel szaküzlete, 5 állatgyógyászati termékek üzlete és 11 audio-, videoberendezések szaküzlete, valamint gépjárműalkatrész szaküzlet működött.

Gazdasági szempontból Tolna megye gyengeségei közé sorolható a közúti infrastruktúra rossz állapota, a helyi és tágabb politika befolyásoló ereje, a befektetők hiánya, a nem megfelelő szakképzés, valamint az emberi erőforrások gyengesége.

3.4.2. Mezőgazdaság²¹

Tolna megyében a vállalkozások 6,1%-a mezőgazdasági tevékenységet folytat, jellemzően egyéni vállalkozás keretében. A társas vállalkozások 79,5%-a mikrovállalkozásként működik.

A beruházások tekintetében 2011-ben 7 348 millió Ft realizálódott az ágazatban, mely az előző évhez képest 12%-os emelkedést mutat. Nagyobb visszaesés mutatkozik 2009-ről 2010-re, mikor is 26,4%-os csökkenés következett be a beruházások tekintetében.

2011-es beruházások megoszlása célok alapján

Forrás: KSH 2011

²¹ www.ksh.hu

A 2011-es beruházások legnagyobb része gép, berendezés és jármű beszerzéséből adódik (50,3%), ezt követi az épület és egyéb építmények vásárlása (37,5%). A maradék beruházás ültetvény, erdő, illetve föld, telek, stb. vásárlásából adódik.

A KSH 2011-es adatai szerint **összesen 240 392 ha mezőgazdasági és 310 160 ha termőterülettel rendelkezik a megye. A mezőgazdasági terület 88,9%-a szántó**, ahol jellemzően kukoricát (816 909 t), cukorrépát, silókukoricát, napraforgót és búzát (219 039 t) termelnek, a terület 2,1%-a szőlő, a többi pedig gyeperdő, konyhakert, gyümölcsös. A termőterület 21,4%-a erdő, a többi nádas és halastó. Művelés alól kivett terület összesen 31 727 ha.

A szántóföldi növények közül a cukorrépa hozta 2011-ben a legnagyobb termésátlagot, 56 570 kg/ha arányban, mely tendencia 2001 óta minden évben jellemző a megyében. Második helyen a silókukorica 28 460 kg/ha-ral, harmadikként a burgonya 20 050 kg/ha termésátlaggal „dobogósok” a megyében. A legkisebb termésátlagot a zab produkálja 2 910 kg/ha-ral. A zöldségfélék közül a görögdinnye a leggyakoribb, 4 632 tonna/év, mely a zöldségtermés 50,5%-át teszi ki. Tolna megyében igen jelentős a szőlőtermesztés, 2011-ben 30 200 tonna szőlő termett 4 951 ha területen, mely közel azonos az előző évek átlagával. Az összes gyümölcsstermesztés 28%-át az alma, 26,9%-át a kajszibarack teszi ki. Jellemző még a területre az őszibarack, a szilva, valamint a meggy termesztése is. A megyében két borvidék, a szekszárdi és a tolnai található.

A 2014-2020 időszakban a szántóföldi növénytermesztés mellett kiemelkedően fontos a zöldség- és gyümölcsstermesztés, biotermékek előállítása és egyéb kertészeti tevékenységek arányának növelése.

Tolna megyében a jellemző állattartás háztáji, leginkább a tyúkfélék és a sertés tartása figyelhető meg.

3.4.3. Ipar²²

Tolna megyében a vállalkozások 9,3%-a ipari tevékenységet folytat, jellemzően egyéni vállalkozás keretében. **Leggyakoribb vállalkozási ág a feldolgozóipar**, mely az ipari tevékenység 95%-át teszi ki és összesen 11 874 főt foglalkoztat. Ezen belül legjelentősebb az **élelmiszer, ital és dohánytermék gyártása**. A második legnagyobb súlyú ágazat **a textil-, ruházat-, bőr és bőrtermék gyártása**, majd **ezt követi a villamos-berendezés gyártás**. Foglalkoztatás tekintetében a második legnagyobb foglalkoztató a megyében a villamos energia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás ágazata 2 759 fővel, majd öt követi a textil-, ruházat-, bőr és bőrtermékek gyártásának ágazata 2 257 fő foglalkoztatottal.

Az ipari tevékenységet folytató társas vállalkozások száma 736, melyből 566 (76,9%) mikrovállalkozásként működik, és összesen 6 foglalkoztat 250 főnél többet. A foglalkoztatottak valamennyi ágazatban teljes munkaidőben végzik tevékenységüket. A nem teljes munkaidőben foglalkoztatottak száma elenyésző, az iparban dolgozók kb. 9%-a.

2011-ben az **ipari beruházások** összesen 60 910 millió Ft-ot tettek ki, mely az előző évhez képest jelentős növekedést mutat, mikor is ez az összeg 37 059 Ft-ot jelentett. Ez kb. 60%-os beruházási növekedést jelent. Ezen belül mégsem a vezető feldolgozóipar, hanem a villamos energia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás területén tapasztalható

²² www.ksh.hu

gyors ütemű fejlődés az előző évekhez képest is. **Jellemzően gépek, berendezések és járművek vásárlására fordítottak nagyobb összeget** - 21 707 millió Ft-ot – mely az ágazat összberuházásának 62,8%-a.

A megyében leggyakrabban előforduló feldolgozóipar jelentősen kevesebbet, 6 872 millió Ft-ot - a gazdasági ág összberuházásának 57,5%-át - költött a fent említett eszközökre, illetve a többi épültre, erdőre, stb.

Látható, hogy a két legjelentősebb ágazat gépekre, berendezésekre és járművekre fordítja a legtöbb pénzt kategóriáján belül, azonban a teljes ipari tevékenység beruházását tekintve jellemző a két beruházási terület (épület, egyéb építmény, illetve gép, berendezés, jármű) közti 50-50%-os megoszlás.

Az értékesítéseket tekintve exportról és belföldi értékesítésről beszélhetünk. Megállapítható, hogy **Tolna megyében a legtöbb értékesítés a villamos energia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás ágazatban realizálódik**, 2011-ben összesen 172 756 millió Ft-tal, mely **az összes ipari értékesítés 63,8%-a és 100%-ban belföldi**. A szóban forgó időszakban a legkevesebb értékesítés az egyéb feldolgozóipar; ipari gép, berendezés üzembe helyezése, javítása ágazatban történt, összesen 2 125 millió Ft-tal, mely a teljes ipari értékesítés 0,8%-a és 70,5%-ban belföldi.

A megyében legjellemzőbb feldolgozóipar a 2. helyen áll értékesítést tekintve 97 976 millió Ft-tal, melynek több, mint a fele export. Tolna megyében a legtöbbet exportra termelő ipari ágazat a gépipar, mely össztermelésének 91,4%-át exportálja, a legtöbbet belföldön értékesítő pedig a villamos energia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás ágazata, mely 100%-ban belföldi értékesítő.

Tolna megyében öt ipari park működik, Szekszárdon, Pakson, Dunaföldváron, Dombóváron és Bonyhádon. A 2014-2020-as időszakban fontos feladat az ipari parkok versenyhelyzetének javítása, valamint a szolgáltatások számának növelése, melyhez jó alapot jelentenek a megye erős német gazdasági kapcsolatai. Ezek kihasználása kiváló gazdaságfejlesztési lehetőségeket teremthet.

Bár a megye jellemzően mezőgazdasági jellegű, az erre épülő feldolgozóipar jelenléte igen elenyésző. Említésre kizárólag **a tejipar** méltó, mely **Szekszárdon és Dombóváron fontos szerepet tölt be.** A 2014-2020 időszakban kiemelt célok között szerepel a tejipari termékek folyamatos fejlesztése.

3.4.4. Szolgáltatások

Tolna megyében jellemzően a városok rendelkeznek a közvetlen térség igényeit kiszolgáló intézményekkel. A községekben főként közösségi házat (faluházat), óvodát, polgármesteri hivatalt és háziorvosi rendelőt találhatunk. Az intézmények kihasználtsága jónak mondható. A legalacsonyabb kihasználtsággal a közösségi programoknak is helyszínt adó faluházak és működő könyvtárak rendelkeznek, míg a legnagyobb a kihasználtsága a háziorvosi rendelőnek és az óvodáknak.

Tolna megye településein többek között az alábbi szolgáltatásokat nyújtó intézmények találhatóak: könyvtár, bankfiók, posta, vasútállomás, általános iskola, bölcsőde, felsőoktatási intézmény (Pécsi Tudományegyetem Illés Gyula Főiskolai Kar), gimnázium, óvoda, szakközépiskola (Dombóvár, Tamási, Simontornya, Paks, Tolna, Lengyel, Szekszárd, Bátaszék, Bonyhád, Gyöngyös, Dunaföldvár), szakmunkásképző intézet, fiókgyógyszertár, gyógyszerárúró hely, gyógyszertár, háziorvosi rendelő, kórház (Pincehely, Bonyhád, Dombóvár, Szekszárd), rendelőintézet, egészségügyi központ, mozi, színház.

A KSH 2010-es adatai alapján Tolna megyében összesen 827 szolgáltatást nyújtó vállalkozás működött, ebből 742 egyéni vállalkozásként. A kategória társas vállalkozásainak száma 85, melynek 91,8%-a kevesebb, mint 10 főt foglalkoztat.

A szolgáltatást nyújtó ágazatok beruházásai 2011-ben 1 089 millió Ft-ot tettek ki, mely a gazdasági összberuházások 1,1%-át jelentik. Ennek oka, hogy jellemzően kis mennyiségű és méretű, valamint alacsony foglalkoztatottsági számmal rendelkező egyéni vállalkozásokról van szó, melyeknek nincsenek forrásaik nagyobb beruházások megvalósítására. A 2011. évben megvalósított beruházásaik 88,8%-a épület és egyéb építmény vásárlására korlátozódott, míg a maradék 11,2 % gépekre, berendezésekre, valamint járművekre.

A szolgáltatók közül az általános, mindenki számára elérhető és kötelező pl. közüzemi szolgáltatásokat nyújtók mellett jelen vannak a megyében többek között a rekreációs és egyéb igényeket kielégítő szolgáltatók is, melyek mindegyike elérhető a lakosság számára, hiszen nem beszélhetünk települések közötti jelentős távolságokról.

3.4.5. Turisztika, kultúra

Tolna megye kedvező turisztikai idegenforgalmi vonzerejét a nyugodt természeti környezet, a vadászat, a népművészet, a kulturális értékek, a néprajzi hagyományok és a történelmi borvidék képviseli. A megye vonzerő struktúrája a Magyar Turizmus Zrt. kategorizálását követve mindhárom vonzerő csoportban (természeti, kulturális és speciális) nemzetközi hatókörű értékekkel rendelkezik. Jelentős vonzerőként szerepel továbbá a gasztronómia (kiváló minőségű borok és finom ételek) is.

²³**Tolna megye idegenforgalmi adóból származó bevétele** a KSH adatai szerint 2010-ben 5 914 084 Ft, míg 2011-ben 6 589 929 Ft volt.

Ökoturisztika

A megye egyik legfőbb gyöngyszeme, - a **Gyulaji Rezervátum (Tamási)** mellett - a tudatos vad és erdőgazdálkodás révén, a **Gemenci Erdő**, amely az ország legnagyobb, zömében erdővel borított ártere, hossza 30 km. Az ideérkező turisták számára lehetőség nyílik a terület megismerésére, mind gyalogosan, kerékpáron, lóháton, és még kisvasúttal is, hiszen **Pörbölön** található a **Gemenci Állami Erdei Vasút**, - innen indulnak a Gemenci kisvasút vonatai -, melyeket alkalmanként gőzmozdony továbbít. A megye tájegységei közé tartozik a Tolnai-dombság, benne a Völgységgel, a Hegyháttal és a Szekszárdi-dombsággal, valamint a Dél-Mezőföld, a Sárköz és a Kapos-Koppány menti dombvidék.

Turisztikailag a másik fontos elem a **Duna-völgy**, a kishajó-kikötők, horgászat a **bölcskei holtágak**, **tolnai**, **faddi**, **bogyiszlói Holt-Dunán**, illetve a meglévő víztározók, halastavak partján. A bölcskei vízi világ a **Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzet** egyéb értékeivel az ökoturisztikai kínálatot gazdagítja.

Főbb nevezetességek, rendezvények, sportesemények

A megye egyik legfőbb nevezetessége a **Paksi Atomerőmű** és annak **Tájékoztató és Látogatóközpontja**, az **Atomenergetikai Múzeum**, ahol évről-évre egyre nagyobb a látogatószám. **Pakson** rendezik meg minden évben a **Gastroblues Fesztivált**, mely töretlen sikerrel vonzza a Duna partjára az ízek, a borok, a blues, a rock és a jazz zene szerelmeseit.

²³<http://statinfo.ksh.hu/Statinfo/haViewer.jsp>

Szekszárdon a hasonló színvonalú **Szüreti Fesztivál** minden év szeptemberében kerül megrendezésre, ami az év legnagyobb eseménye a helyieknek, igazi összművészeti fesztivál. Mindkettő esemény hatalmas tömegeket mozgat meg és vonz a megyébe, aminek köszönhetően az ideérkezők több vendégéjszakát töltenek a térségben.

Jelentős még a Szekszárdon évente megrendezett **Gemenc Nagydíj**, ami az ország legrangosabb és legnagyobb kerékpárversenye, és a **Borvidék Félmaraton** futóverseny. Sportteleppel rendelkezik a város, ahol futópályák, futballpályák, tenispályák, fedett sportcsarnok, fedett svass pályák, télen jégpálya áll a sportolni vágyók rendelkezésére. 2012. május 31-én 3 ha-on nyitott meg a **Szekszárdi Családbarát Strand - és Élmenyfürdő** 7 medencével, óriás csúszdákkal, hatalmas zöldfelülettel.

Bonyhádon a XIII. alkalommal rendezték meg idén nyáron a „**Tarka Marha Fesztivált**”. Kiemelkedő számban vonz látogatókat a **decsi tájház, Simontornyán és Ozorán a vár, Dombóvár-Gunarason és Tamásiban a gyógyfürdők, Szekszárdon Babits Mihály szülőháza és a Német Színház**, ami országos vonzerőt jelent a város számára.

Itt található az ország egyik legszebb, színpompás népviselettel, sajátos kultúrával rendelkező néprajzi egysége, a **Sárköz**. Ma öt községet sorolunk Sárközhöz: Ócsény, Decs, Sárpilis, Alsónyék, Bába. A sárközi hagyományok (népviselet, szőttes, hímzés, kerámia) nagy szerepet játszanak Tolna megye idegenforgalmának fellendítésében.

Kultúra

2,2 milliárd forintos, Európai Unió támogatás segítségével, 2013-ban átadásra került a **Babits Mihály Kulturális Központ**, - Szekszárd város legnagyobb kulturális intézménye, közművelődési, közösségi színtere - az úgynevezett „Agóra” nyitólátogatás keretein belül, ahol az érdeklődőket változatos kulturális és szórakoztató programok várták. Tervek szerint az „**Agóra Kulturális Fesztivál**” programjai között színházi előadások, gyermekszínházi programok, bábszínház, komoly és könnyűzenei koncertek, táncelőadások, filmvetítések és látványos tűzijáték gondoskodik a családok kikapcsolódásáról az elkövetkezendő években is.

A szekszárdi Agóra-program keretében az egykori Babits Művelődési Ház mellett megújult a - már májusban átadott - **Művészetek Háza**, és egy **4000 négyzetméteres parkot** is kialakítottak a két épület között. Az **575 fős színházterem** felújításával bővültek Szekszárd kulturális lehetőségei.

Az átépítés során egy **450 fős, többfunkciós rendezvénytermet** alakítottak ki, az épületben 3D-s filmek vetítésére alkalmas premier-mozi működik.

A több mint 800 millió forintos felújítás keretében megvalósult a díszvilágítás, csobogó, szökőkút építés, vármegyekert rendezés, valamint a térburkolatok cseréje, korszerűsítése.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján Tolna megyében a színházlátogatások száma 2012-ben 12 000 fő. Mozi-látogatással kapcsolatos adat csak 2010-es évre visszamenőleg van, ami 29 000 főt mutat.

Kulturális értékeket közvetít **Szekszárdon a Wosinsky Mór Megyei Múzeum**. Az itt megtekinthető „Történeti- régészeti-néprajzi kiállítás” igen jelentős gyűjteménnyel, komoly régészeti és muzeológiai háttérrel, megyei gyűjtőkörrel rendelkezik. **Pakson a Városi Múzeum** a helyi történeti-néprajzi gyűjteményből létrehozott viszonylag „fiatal” intézmény, 1994-ben kezdte meg tevékenységét.

Muzeális intézmények száma a megyében **2012-ben** 25 000 db volt, a muzeális intézményekben rendezett **kiállítások száma** 152 000 db, a **látogatók száma** pedig 129 000 fő volt.

Az országra jellemző szélesre nyílt Budapest -vidék „kulturális olló” miatt azonban különösen a kortárs és az előadóművészetek területén a kínálat nem megfelelő, nemzetközi jelentőségű kulturális eseményt a megye egyetlen települése sem kínál. Hiányos a kulturális alkotásnak helyet biztosító infrastruktúra, kevés a képzőművészeti műhelyek, stúdiók, próbatermek és modern technikával ellátott befogadó terek száma. A megfelelő programok hiánya miatt a turisták átlagos tartózkodási ideje kissé rövidebb az országos átlagnál. Általános probléma a régió kulturális turisztikai kínálatával kapcsolatban, hogy az adott nevezetességek kevés információval rendelkeznek. Tájékoztató táblák ritkán olvashatóak, idegen nyelveken még kevesebb információ áll rendelkezésre. Az utazás előtt és alatt szükséges információkhoz való hozzáférés lehetősége korlátozott a megfelelő tartalmak hiánya, illetve a meglévő információk tartalmak strukturálatlansága miatt. A turisták csak a legalapvetőbb nevezetességeket nézik meg rövid idő alatt, számos potenciális turisztikai és kulturális kínálatról nem szereznek tudomást. Így rövidül az átlagos tartózkodási idő, és csökken a turisták költségéből származó bevétel. A múzeumok infrastrukturális állapota leromlott, egyetlen múzeum sem elégíti ki napjaink látogatóbarát, az interaktivitást lehetővé tévő követelményeit. A múzeumokhoz nem kapcsolódnak különféle szolgáltatóegységek (múzeum könyvesbolt, kávézó, étterem) A kitűnő gyűjtemények ellenére a bemutatás korszerűtlen volta miatt a múzeumok veszítenek vonzerejükből.

Kulturális örökség szempontjából kiemelten kezelendő terület Tolna megyében az OTRt 14/B. §-a szerint mintegy 23 település. Jelenleg a világörökségbe tartozó terület nincs, de világörökség-várományos 11 terület. Ezek elsősorban a Duna mentén fekszenek; Dunaföldvár, Bölcse, Paks – Dunaszentgyörgy – Fadd (Lussonium), Tolna-Mözs (Alta Ripa), Szekszárd, Ócsény (Alisca), Várdomb, Alsónyék, Bátaszék, Bába (Ad Statuas). Valamint Dombóvár, Tamási és Regöly környéke történeti települési területbe sorolandó. E szerint különösen a történeti településközpontok, a történeti kertek, a jelentős régészeti lelőhelyek, az országos és helyi védelem alatt álló területek, valamint ezek környezete, védőövezetei lettek kijelölve.

A turistafogadás feltételei (szálláshelyek)

Szálláshely és vendéglátás szempontjából például Szekszárdon a Hotel Zodiaco, a Sió Motel, a Nádasdi Kemencés Fogadó, a Takler Pince és Panzió és a Fritz Panzió, Pakson az Erzsébet Nagy Szálloda****, Duna Szálló, Bikácson a Zichy Park Hotel, Tengelicen a Hotel Orchidea, Hőgyészen a Gróf Apponyi Kastélyszálló, Tolnán a Hotel Thelena várja az idelátogatókat.

Hétszázmillió forintos beruházással *** szállodát épít a Mészáros Borház Kft. Szekszárdon, ahol az elmúlt négy évben négyszázzal csökkent a kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek száma. A 22 szobás, ötven fő fogadására alkalmas szálláshely várhatóan élénkíti a szekszárdi borturizmust.

A Központi Statisztikai Hivatal adatai szerint Szekszárdon 2008-ban kilenc kereskedelmi szálláshelyen 1001 férőhely volt, 2011-ben hat szálláshely már csak 604 férőhelyet kínált. Több, kisebb szálláshely megszűnése mellett a Gemenc Hotel bezárása önmagában kétszáz férőhellyel csökkentette a város szálláskapacitását.

Szekszárdon az utóbbi években a vendégéjszakák száma is csökkent: 2009-ben még tizenháromezer éjszakát töltöttek el a városban a turisták, 2011-ben már csak 10 521-et. Elkészült az Agora Program, kiépült Szekszárdon a Babits Kulturális Központ, ahol komolyabb konferenciákat (pl. orvos-konferenciát) is szerveznének, illetve az egyéb nagy rendezvények (pl.: Szekszárdi Szüreti Napok) miatt is **szükség lenne megfelelő szálláshelyek kialakítására**. Szeretné a város, hogy egy minimum 3-4 csillagos szálláshelyet ki tudna alakítani, mely akár valamely szálláshelyet adó hálózat részeként jönne létre. A Kálvária előtti területen épülne meg a Borhotel 104 szobával. A környező

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

pincékkel lehetne programokat tervezni. Itt a város feladata lenne az éves szinten 10-20%-os betöltése a szálláshelyeknek. Tervben van a Gemenc szálló felújítása is, mely magán tulajdonban van.

Tolna megyében 2011-ben a *** és **** csillagos szállodákban megszállt vendégek száma 41 986 fő, a vendégéjszakák száma 91 093, az átlagos tartózkodási idő 2,2 éjszaka. Panzióban a vendégek száma 10 937, a vendégéjszakák száma 22 332. A közösségi szálláshelyeken és üdülőházakban megszállt vendégek száma közel azonos, 6 000 fő körül alakul, a vendégéjszakák száma 16-22 000 közé esik. A kempingezési lehetőséget 1 736 fő használta ki 2011-ben Tolna megyében, ahol az eltöltött vendégéjszakák száma 5 249, az átlagos tartózkodási idő 3,0 éjszaka.

²⁴A kereskedelmi szálláshelyek vendégforgalma Tolna megyében, 2011-ben a következőképpen alakult:

Szállástípus	Vendég	Vendégéjszaka	Átlagos tartózkodási idő, éjszaka
Szálloda	41 986	91 093	2,2
négycsillagos	23 442	51 192	2,2
háromcsillagos	15 978	35 763	2,2
Panzió	10 937	22 332	2,0
Közösségi szálláshely	6 561	16 235	2,5
Üdülőház	6 056	12 738	2,1
Kemping	1 736	5 249	3,0
Összesen:	67 276	147 647	2,2

2010 előtt alacsony volt a magasabb komfortfokozatot biztosító szállodák aránya, és ezek között is kevés volt a jó minőségű magasabb osztályba sorolt szálloda. Pakson 2010. évben átadták az Erzsébet Nagy Szállodát, és a Duna Szállót. Öt csillagos szálloda mai napig nincs a megyében, négy csillagos is kevés. **A magas kategóriájú szállások hiánya leginkább a megyeszékhelyen gátolja a turizmus fejlődését.**

Szállástípus	Működő egység	Ebből: üdülési csekket elfogadó egység	Szoba	Férő hely	Kapacitás kihasznált ság, %, szoba	Kapacitás kihasznált ság, %, férőhely
Szálloda	13	12	458	1 052	30,8	25,4
Négycsillagos	5	5	202	467	39,6	34,5
Háromcsillagos	6	6	220	503	25,5	19,8
Panzió	29	18	269	670	16,0	10,2
Közösségi szálláshely	8	4	270	895	9,0	10,1
Üdülőház	12	8	217	675	10,6	8,2
Kemping	4	4	430	1 075	-	2,9
Összesen:	66	46	1 644	4 367	20,9	13,7

²⁴Tolna Megye Statisztikai Évkönyve, 2011

Borturizmus

Szép számmal tartanak a megyében a bor-és gasztronómiai turizmushoz kapcsolódó rendezvényeket. E rendezvények jelentős része helyi jelentőségű program, borversenyek, szüreti felvonulások.

A **Tolna megyei borvidékek** egyedi eljárással készített borai csalogatják a messziről érkező vendégeket a térségbe. Az év bármely időszakában megszervezhető hangulatos borkóstolók teszik színesebbé a környéken megtalálható szolgáltatások már eleve színes palettáját. Számtalan helyi, kisebb borásznál lehet megkóstolni a térség jellegzetes borait, de a 2012-ben átadott **Szekszárdi Bormúzeumban** is lehetőség nyílik a borkészítés folyamatának megismerésére és a legnevesebb borok megízlelésére, különféle borkorcsolyák kíséretében.

A családi pincészetek között ismert a **Vesztergombi** (testvérek) Ferenc vezetésével működő családi vállalkozás, akit 1993-ban az Év Borászává választottak. A **Takler Pincészet**, a **Bodri Pincészet**, a Bakta-dűlő, - az egyik leghíresebb szekszárdi szőlőhegy - még be nem épült területeinek megmentésén és betelepítésén fáradozó, **Vida Péter**, valamint **Dúzsai Tamás**, a **Sárosdi pincészet**, a **Heimann pincészet** borászati tevékenysége is hozzásegít a Tolna megyében eltöltött vendégéjszakák növekvő számához. A Paksi Borok (a híres **Paksi Siller**) méltó ünneplését az idén VI. alkalommal megrendezett **Paksi Sillerfesztivál** teszi lehetővé.

A **Sárgödör téri** szépen felújított pincefaluban található az a pincészetek, akiknek borait az ország számos pontján elismerik. Mint például **Fabro**, **Konnáth**, **Mayer**, **Szedmák**, **Polgár pincészet**. A szőlő és a bor átvezet a turizmusba, mert a kistérségben kivételesen értékes pincefalvak találhatók. A **györkönyi** Európa-díjas **pincefalu** a legismertebb, illetve **Paks-Dunakömlőd pincéi** gyönyörűen karbantartott, esztétikailag, hangulatilag tökéletes helyszínei a vendégfogadásnak. **Bölcskén** a több száz (380) pincéből álló **pincefalu** megújulása befejeződött. A **bikácsi pincék** és a **dunaföldvári** hangulatos **pincefalu részletek** is igazi vendégcsalogatónak számítanak.

Sióagárd-Leányváron a több mint száz éves, közel négyszáz pince tulajdonosa egy hangulatos sétára és kiváló minőségi borok kóstolójára, majd ezt követően tájjellegű ételek falatozására várja a borbarátokat és szakmai érdeklődőket, valamint családi társaságokat.

Tolna megye bor- és gasztronómiai turizmus vonatkozásában megfelelő adottságokkal rendelkezik és a szolgáltatások széles skáláját képes biztosítani az idelátogató turistáknak.

Falusi turizmus

Tolna megye a falusi turizmus vonzerőit tekintve rendkívül kedvező adottságokkal rendelkezik. A falusi turizmus kiemelt területei a Tolnai-dombság, Fadd-Dombori, Bogyiszlói Holt-Duna környéke. A falusi turizmus azért kedvező, mert a vidék lakói számára többletbevételt ad, munkaalkalmat biztosít, de emellett hozzájárul a kulturális, néprajzi hagyományok fennmaradásához is. A turisták szemszögéből pedig hozzájárul a kikapcsolódáshoz, a testi-szellemi fejlődéshez.

Gyógyturizmus

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia a Dél-Dunántúli Régió turisztikai kínálatát az egészségturizmusra alapozza, Tolna megyei fürdőkkel az élen: Tamási és Dombóvár - Gunaras. 2012. május 31-én 3 ha-on nyitott meg a Szekszárdi Családbarát Strand - és Élmenyfürdő 7 medencével, óriás csúszdákkal, hatalmas zöldfelülettel. Gyógyfürdővel rendelkezik még Dunaföldvár, Hőgyész és Paks is.

Az egészség-, öko-, lovas-, kulturális-, kerékpáros- és ifjúsági turizmus, mint termékfejlesztési stratégiák még mindig fontos szerepet töltenek be a Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégiában.

A megyében helyi jelentőségű gyógytényezővel rendelkező település Simontornya, Szekszárd, Tamási és Tengelic.

3.5. Gazdaságfejlesztés céljából vállalkozói kérdőívek kiértékelése Tolna megyében

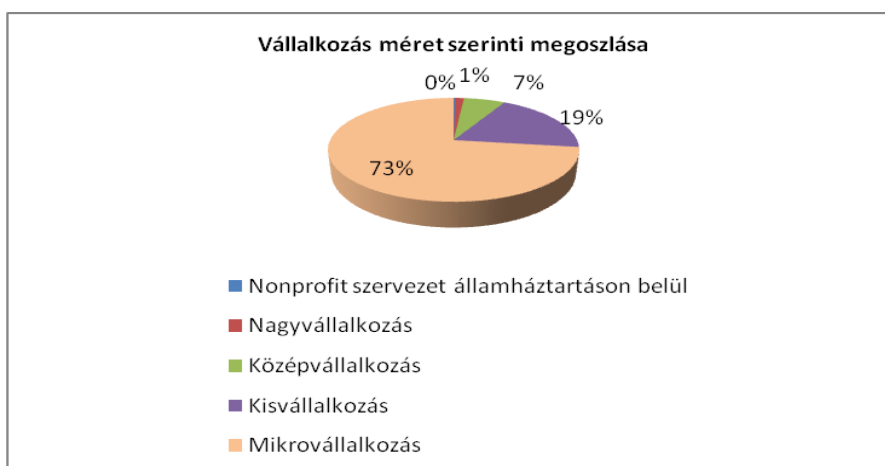
3.5.1. A vállalkozói kérdőívek kitöltésének folyamata

A vállalkozói kérdőív kitöltése két módon történhetett, vagy a válaszadó kereste fel az internetes felületet és maga töltötte ki, vagy a Széchenyi Programiroda munkatársai töltötték fel az interjúk során kitöltött kérdőíveket. **A kérdőívek kitöltése 2013.10.08-2013.10.22 között zajlott, az adatok 2013.10.25-i lekérdezés alapján kerültek kiértékelésre.**

Összesítve elmondható, hogy a személyes megkereséssel kombinálva a válaszadási hajlandóság elérte 54 %-ot.

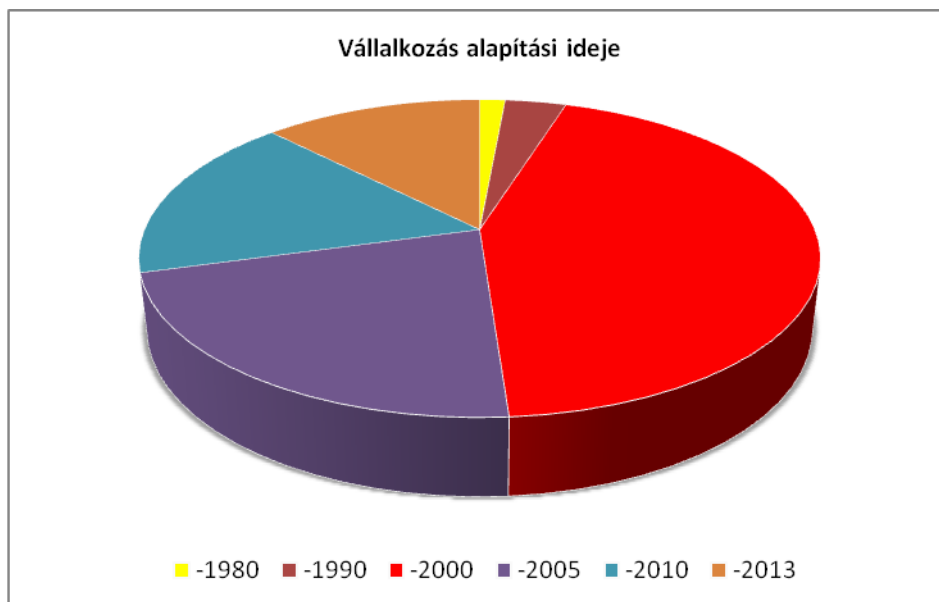
3.5.2. A vállalkozói kérdőívek kérdéseire adott válaszok kiértékelése

1. kérdés: A képviselt gazdasági szervezet típusa (méret szerint)

A válaszadó vállalkozások döntően a mikro és kisvállalkozói körből kerültek ki, együttesen a válaszadók 82 %-át teszik ki, míg az összes válaszadó közel 7 %-a a középvállalat. Nagyvállalkozásnak 5 cég sorolta magát, a válaszadók alig több, mint 1 %-a.

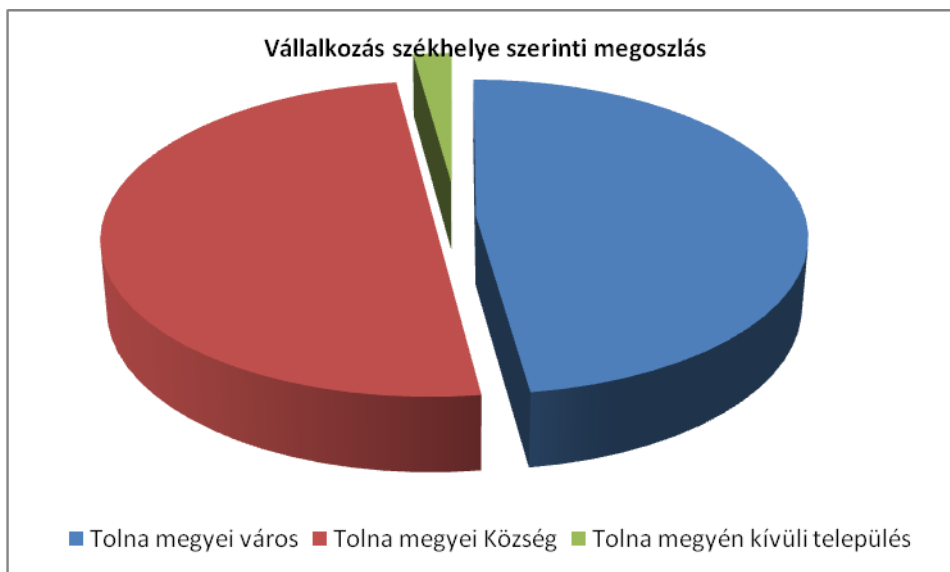
2. kérdés: A képviselt gazdasági szervezet alapításának éve

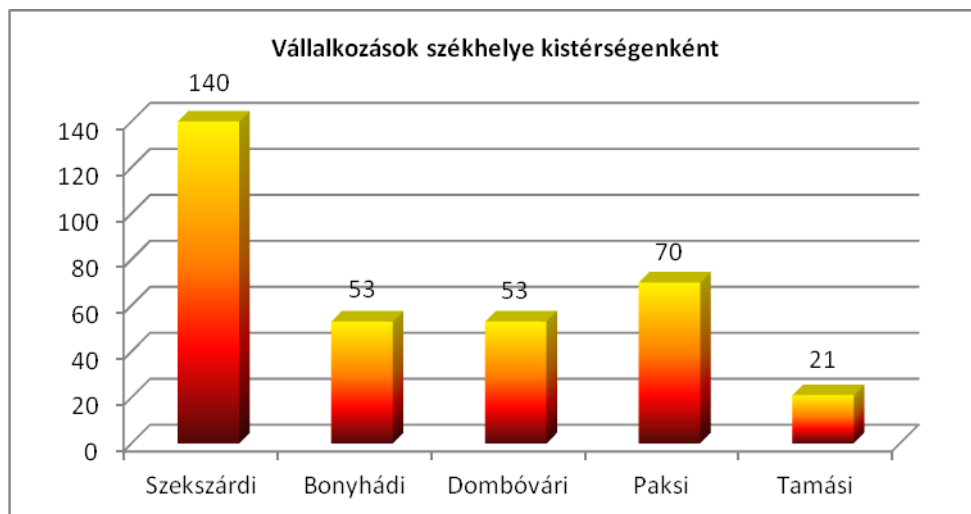
A legkorábban alapított cég 1900-ra teszi az alapítását, míg a legfiatalabb 2013-ra. A legtöbb vállalkozás 1991-2005 között alakult, a teljes válaszadói kör több mint 66 %-át teszik ki. Jelentős azonban a 2010- és utána alapított vállalkozások száma, ezek a teljes szortimentből 4x többen vannak, mint az 1990 előtt alapított cégek.

3.-6. kérdés: A képviselt gazdasági szervezet székhelye szerint

Nem meglepően a Tolna megyei települések elsőprő fölényt arattak (Tolna megyei kérdezés), ugyanakkor 2 olyan cég is kitöltötte a kérdőívet, amelynek nincsen székhelye, sem telephelye Tolna megyében. A Tolna megyei települések közül a községekben több vállalkozás van a válaszadók közül, mint városokban, ez utal a szegényes Tolna megyei város ellátottságra is.

A kistérségek lehatárolása alapján jól látszik a kistérségek gazdasági fejlettsége is.

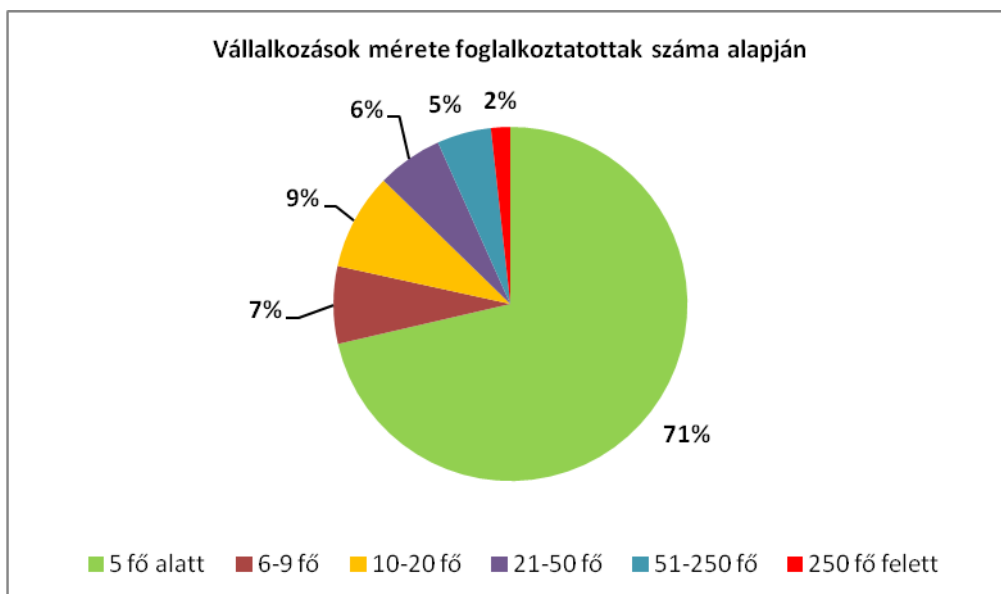

A legfejlettebb kistérség ebből a szempontból a Szekszárdi kistérség, a válaszadók közül 140 jelölte meg a Szekszárdi kistérséget (Szekszárdi és Tolna járás együtt) székhelyének. Érdekes ugyanakkor elgondolkodni azon, hogy a jóval kisebb lakosságszámot magáénak tudó Paksi kistérségben jóval nagyobb az egy főre jutó vállalkozások száma, legalábbis, ami jelen felmérést illeti. A legkevesebb vállalkozás a megye egyetlen leghátrányosabb helyzetű kistérségéből (Tamási) került ki (6,2 %, messze alul reprezentált), még úgy is, hogy ez a terület 2011. év óta szabad vállalkozási zóna. A társadalmi-gazdasági szempontból hátrányos helyzetű kistérségek (Bonyhádi és Dombóvári) a felmérésben egyenlő súllyal képviseltetik magukat.

A legtöbb (közel 80 %) vállalkozás nem rendelkezik a székhelyen kívül telephellyel, 15 %-nak van Tolna megyében telephelye.

7. kérdés: A vállalkozás foglalkoztatottainak száma

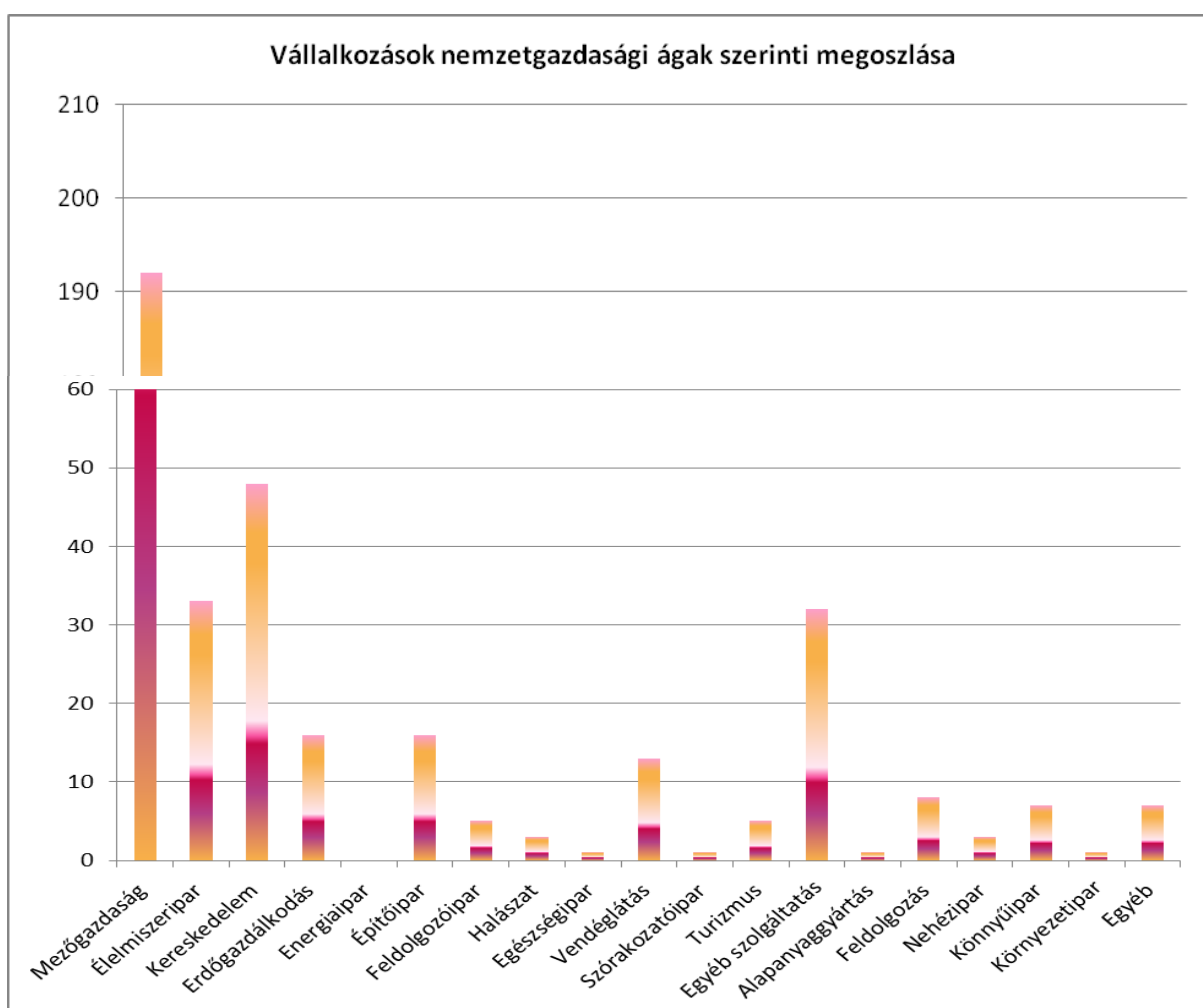
A méretre vonatkozó kérdés alapján az előzetes várakozásnak megfelelően az 5 fő alatt foglalkoztató vállalkozások abszolút túlsúlya jelenik meg a válaszok között.

Mint látható, a kérdés nem a statisztikában használatos 1-9 fő méretmegjelölést, hanem egy ennél tágabb kérdést tett fel. Jól látszik, hogy az 1-9 főt foglalkoztató vállalkozások aránya igen magas, az összes válaszadó több mint $\frac{3}{4}$ része tartozik ebbe a kategóriába. Érdekes azonban azt megfigyelni, hogy míg a méret szerint magukat közép vállalati rangsorba sorolók aránya 7% volt, a foglalkoztatottak száma alapján a 20-50 fős méret kategóriába (jellemzően ez a középvállalatok létszám kategóriája) a válaszadók 11 %-a tartozik.

8. kérdés: A képviselt szervezet tevékenysége mely tevékenységhez sorolható (több is választható)

A feltett kérdésre 394-en semmilyen tevékenységet nem jelöltek meg, a nem válaszolók aránya megfordult és több mint 55 %. A diagrammon jól látszik, hogy a megye adottságaihoz igazodva, a mezőgazdasági vállalkozások erős túlsúlyban vannak.

A klasszikus értelemben vett ipari tevékenységek a megyében igen szerény számban képviseltetik magukat, ez alól az élelmiszeripar jelent talán kivételt, az ebben az iparágban tevékenykedő vállalkozások száma a többihez képest jelentősnek mondható. Kimagasló továbbá a kereskedelem és a szolgáltatások száma is. Megvizsgálva a vállalkozások méretét és a tevékenységüket az alábbi megállapítások tehetők.

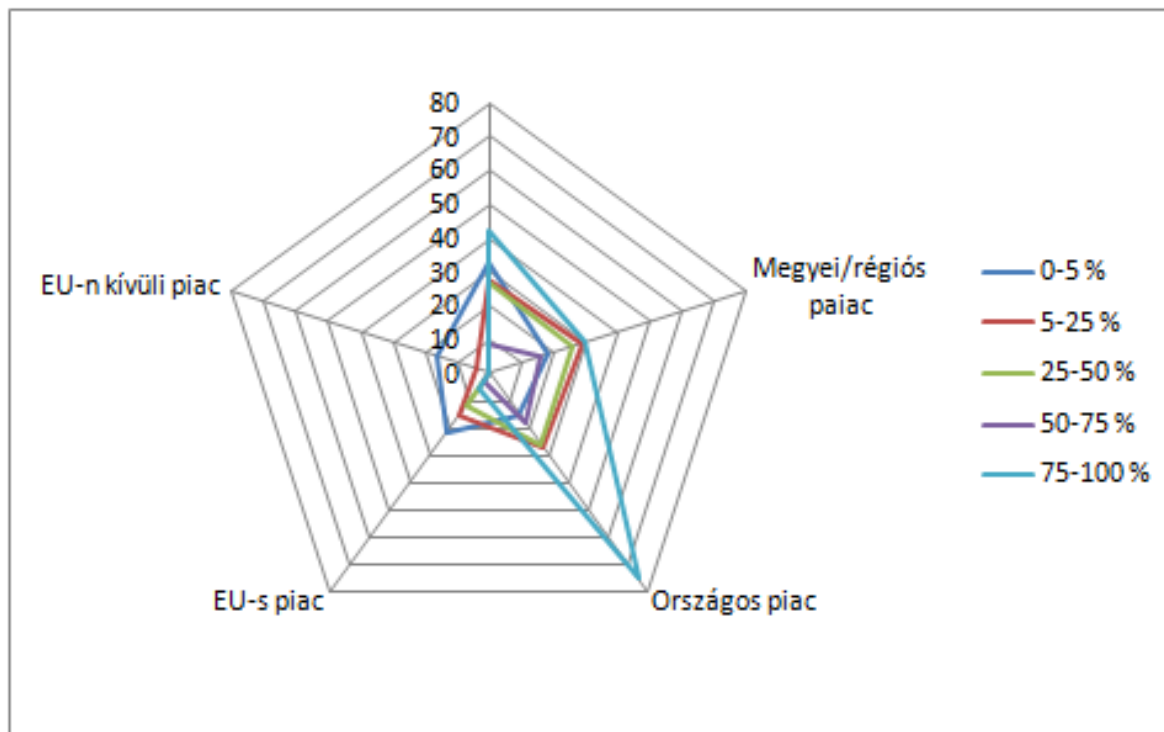
A mezőgazdasággal foglalkozó vállalkozások 80 %-a 5 fő alatt foglalkoztat. Az élelmiszeripari tevékenységet megjelölő cégek több mint $\frac{2}{3}$ -a más tevékenységet is

megjelölt (jellemzően mezőgazdaságot), míg ezen cégek 18 %-a több mint 20 főt foglalkoztat, így a foglalkoztatottak száma szerint is 18 % a részaránya az ágazatnak. A kereskedelmi tevékenységet folytató vállalkozások 68 %-ánál legfeljebb 10 főt foglalkoztatnak, nagy az átfedés a mezőgazdaság-élelmiszeripar felé. A húzó ágazatnak tartott építőipari tevékenységgel foglalkozó cégek több mint 50 %-a több mint 10 embert foglalkoztat, két cég is megjelölte az 51-250 fő méretkategóriát. Az egyéb szolgáltatás kategóriában tevékenykedő vállalkozások 2/3-a jellemzően 10 fő alatti létszámot foglalkoztat, több mint fele 5 fő alatti munkavállalóval rendelkezik. A nehézipari tevékenységet folytató cégek jellemzően a megyében a közepes méretkategóriába tartoznak, 2/3-uk 10-20 fő közötti foglalkoztatottal rendelkezik, míg a könnyűipari tevékenységet folytatók fele 20 fő felett 1/3-a pedig 50 fő felett foglalkoztat. 250 fő felett foglalkoztató cégek között találunk utasszállító céget is (valószínűleg a Gemenc Volán), ugyanakkor nincsen mezőgazdasággal foglalkozó cég. Az 51-250 főt foglalkoztató cégek közül több az élelmiszeripar-kereskedelem tevékenység csoportot jelölte meg, és mivel a telephelyükön kívül több településen is van telephelye, ezek valószínűleg a „Coop” csoport tagjai.

9. kérdés: A képviselt cég árbevételének a piac helye szerinti megoszlása

A cégek jellemzően nem az elvárt módon adták meg a választ, sok esetben csak a legjellemzőbb kategória került megjelölésre, de az árbevétel 100 %-os mértékét nehezen lehet meghatározni (vagy nincsen tudomásuk az értékesítés helyéről).

Az adatok kiértékelése így is szolgálhat információval. A legtöbb válaszadó az országos piacot jelölte meg, mint fő (75 % feletti árbevétel) piaci teret. A legkevesebben az EU-n kívüli piacokra termelnek/szállítanak, az értékesítés árbevétele itt sem haladja meg a 25 %-ot.

10. kérdés: A képviselt cég költségei hány %-ban származnak a felsorolt költségelemekből

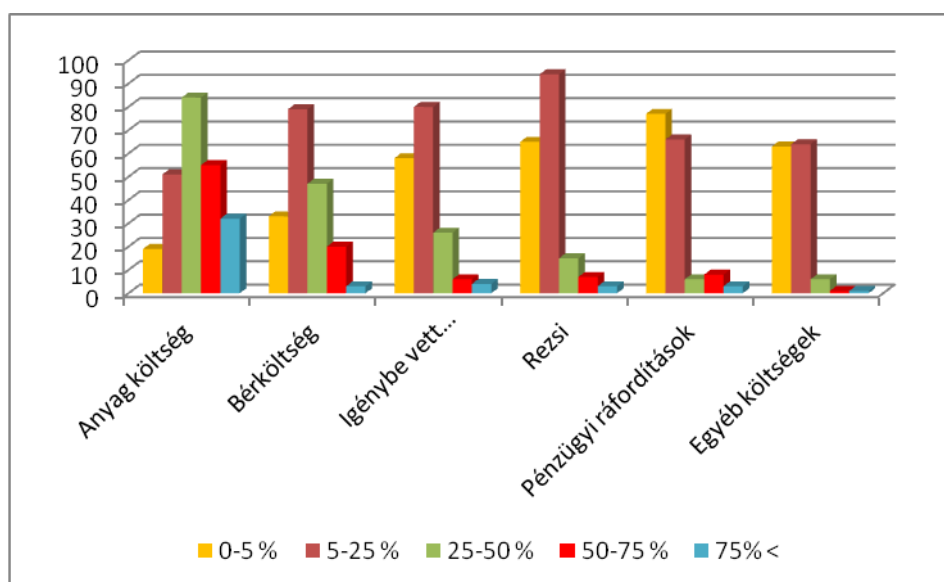
Mivel ez a kérdés jellemzően foglalkoztatja a vállalkozásokat, a válaszadási hajlandóság is megfelelőnek bizonyult. A legtöbb válasz az anyagköltség besorolására érkezett, a legkevesebb az egyéb ráfordításokra.

A vizgált vállalkozások költségeinek megoszlását az alábbi táblázat mutatja:

	Anyag költség	Bérköltség	Igénybe vett szolgáltatások (Rezsi nélkül)	Rezsi	Pénzügyi ráfordítások	Egyéb költségek
0-5 %	7,88	18,13	33,33	35,33	48,13	46,67
5-25 %	21,16	43,41	45,98	51,09	41,25	47,41
25-50 %	34,85	25,82	14,94	8,15	3,75	4,44
50-75 %	22,82	10,99	3,45	3,80	5,00	0,74
75-100 %	13,28	1,65	2,30	1,63	1,88	0,74

Látható, hogy a legmagasabb arányt az anyag költség jelenti a vállalkozások 34 %-ánál, ennek mértéke 25-50 % között van (mivel jellemzően termelő vállalkozásokról van szó, ez az arány teljesen megfelelő.)

A vállalkozások válaszai alapján az anyag költség meghatározása mutatja a klasszikus eloszlási görbét, a többi esetben a görbe vagy eltolódik az alacsonyabb tartomány felé (bérköltség) vagy szinte megszűnik a felszáló ág (pénzügyi ráfordítások, egyéb költségek).

A diagrammból látható, hogy vállalkozások a költségeiket jellemzően 0-25 % közötti mértékben határozzák meg a költségkategóriák között. Míg az anyag, bér és igénybe vett szolgáltatások költségek között jellemzően előfordul (ugyan egyre kisebb arányban) 25-50% és 50-75 %, a többi kategóriában szinte nem.

11. kérdés: Csökkenteni tudná a szolgáltatásokra (pl. rezsi) kifizetett költségeket

Jellemzően a szolgáltatásokra (rezsi, tanácsadás, egyéb szolgáltatások) a megkérdezett vállalkozások a felmérés alapján nem sokat költenek. A válaszolók 49 % nem tudja/nem akarja csökkenteni ezen költségeit, vagy a szolgáltatás speciális jellege miatt, vagy egyéb okból kifolyólag (több esetben megjelölték, hogy már így is kicsi ez a költség).

51 %-a a válaszolóknak tudná tovább csökkenteni ezen költségeit.

A legjelentősebb (több mint 50 %) továbbra is az energetikai költségeket csökkenteni, ebben látnak további potenciált. Jóval kevesebben gondolják azt, hogy tevékenység bővítés megoldana valamilyen szolgáltatás kiváltást, míg csupán 10 % gondolja azt, hogy a munkavállalók képzésével bizonyos szolgáltatások csökkenthetők lennének. A fentiekből is látszik, hogy bár a rezsi és az igénybe vett szolgáltatásokra a vállalkozások csak 0-25 %-nyit kell, kifizetniük, ez is magas, és ebből is lehet még „lefaragni”.

12. kérdés: Jelenlegi vállalkozási környezet értékelése

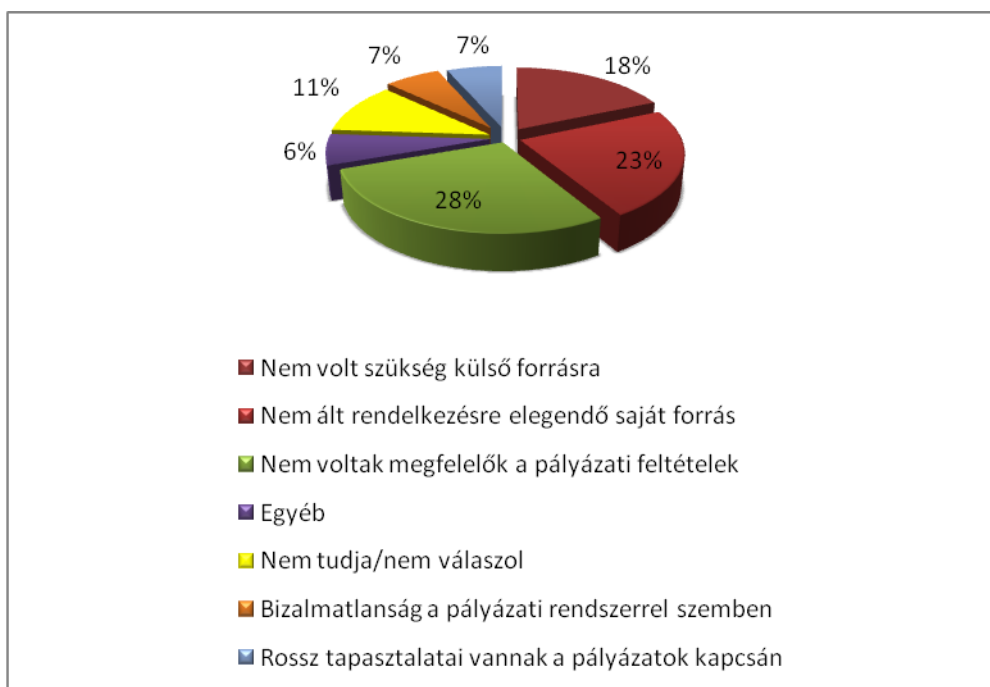
A vállalkozások számára igen fontos a külső és a belső gazdasági folyamatok értékelése és az erőforrások rendelkezésre állása.

Közvetlen és közvetett gazdasági környezet jövőbeni állapotát a válaszadók 2,82-2,53-es osztályzattal tervezik, vagyis az értékelés közepes, illetve gyenge. A minőségi és mennyiségi munkaerő rendelkezésre állásában 2,74-3,04-es értékeket kapunk, vagyis itt erős közepes az értékelés. A források rendelkezésre állásában 2,71-es értékeket adtak meg a válaszadók, míg az infrastruktúra fejlettségét 3,20-os érték mellett közepesnél kicsit jobbra értékelik a gazdasági szereplők. A pályázati rendszer iránti vélemény az átlagnál alacsonyabb osztályzatot kapott. Valamennyi kérdés átlagában 2,83-os értéket adtak a válaszadók, vagyis a közepesnél rosszabb helyzetre értékelik a jelenlegi helyzetet. Az átlag alatt teljesített a közvetlen és közvetett gazdasági környezet, a minőségi munkavállalók, a források rendelkezésre állása és a pályázati rendszer, míg a többi esetben az átlagot meghaladó értékek születtek. A legnagyobb abszolút eltérés közvetett gazdasági környezet jelenlegi megítélésénél tapasztalható, a legkisebb negatív eltérés a közvetlen gazdasági környezet jelenlegi helyzetének értékelésében van, a legnagyobb pozitív eltérés az infrastruktúra állapotának jelenlegi értékelésénél van.

13-14. kérdés: Hazai vagy Uniós pályázati aktivitás

A válaszadók 63 %-a nyújtott be hazai vagy Uniós forrásokra pályázatot. A benyújtott pályázatok 80 %-a nyertes pályázat, vagyis a vállalkozások eddig is megtalálták azokat a fejlesztési, vagy munkaerő piaci forrásokat, amelyre szükségük volt.

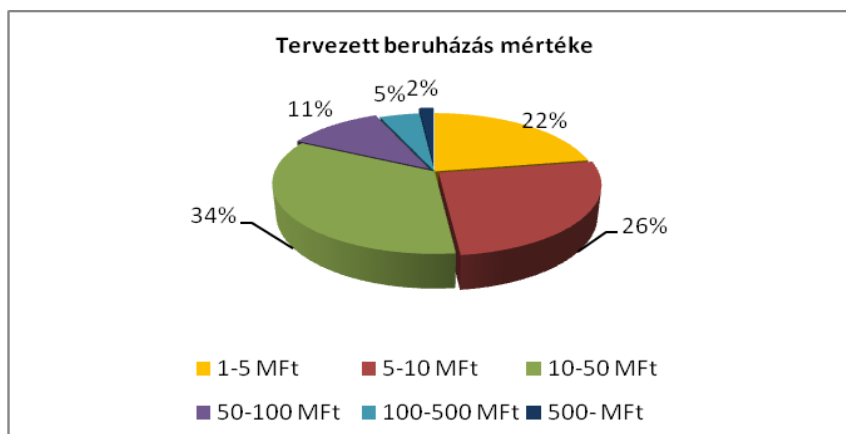
Amennyiben nem nyújtott be pályázatot a vállalkozás, kíváncsiak voltunk arra is, hogy miért nem:

A válaszadók jelentős részének (18 %) nem volt szüksége külső forrásra, ugyanakkor 23 %-nak nem áll rendelkezésére megfelelő saját forrás. A pályázati feltételek a válaszadók 28 %-ának nem voltak megfelelőek, ugyanakkor a bizalmatlanság és a rossz pályázati tapasztalatok a válaszadók 7-7 %-ánál jelentettek problémát. Az egyéb válaszok között több, a pályázati rendszer hiányosságait megjelölő válasz is született.

15-16. kérdés: Vállalkozói aktivitás/fejlesztési igény mérése

A válaszadók 2/3-a tervez beruházást, vagy foglalkoztatottai létszámát növelné. Azok, akik beruházási/foglalkoztatott létszámát növelnék a tervezett beruházás méretét is megjelölték.

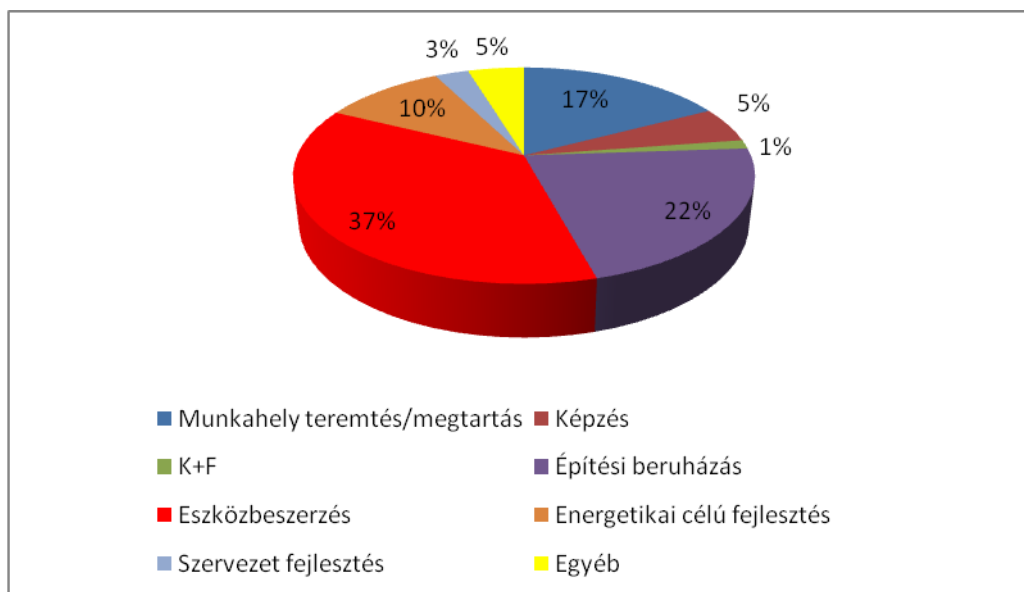
A válaszadók közel fele 1-10 millió Ft (ezen belül a teljes válaszadói szegmensből 22% 1-5 millió Ft) értékben tervez beruházást, 1/3-uk 10-50 millió Ft között tervez fejleszteni. Míg az első csoportba döntően a beruházási elem dominál, addig a második csoportba már valószínűsíthető a foglalkoztatás bővítés is a beruházás mellett. Alig több mint 10 % azon vállalkozások aránya, ahol jelentős 50-100 millió Ft a tervezett fejlesztés értéke, a 100 millió Ft feletti pedig már összesen 7 %-ot fednek le. Ezek az arányok azért fontosak, mert a jelentősebb beruházási érték valószínűleg a foglalkoztatottság emelésére is fordítódna.

17-20. kérdés: Jövőbeni pályázati aktivitás megítélése

A vállalkozások szempontjából fontos, hogy a támogatás vissza nem térítendő vagy vissza térítendő (kedvezményes hitel, kamat támogatás) forrásként érkezik. Azok, akik az előző kérdésekben fejlesztési elképzeléseket vázoltak fel, 92 %-ban igényelnének hozzá valamilyen támogatást. Több mint 47 %-ban vissza nem térítendő forrásra lenne a vállalkozásoknak szüksége, 1 % nyilatkozott úgy, hogy számára a kedvezményes hitel lenne megoldás, 44 %-ban mindegyik támogatási forma megfelelő segítség lenne.

A fejlesztési elképzelésekkel rendelkezők jellemzően a jövőben is kívánnak pályázatot benyújtani hazai vagy Uniós forrásokra. A válaszolók 37 % még bizonytalan, 6,6 % uk pedig biztosan nem nyújt be pályázatot. Az elzárkózók 95 %-ban az elmúlt időszakban sem nyújtottak be pályázatot, ugyan ez az arány a bizonytalanok között 66 % , a biztosan pályázóknál pedig 11,7 %.

A következő kérdéssel a lehetséges pályázói tématerületeket kívántuk felmérni:

Jól látszik, hogy még mindig az infrastruktúra fejlesztés és az eszköz beszerzés a „sláger terület”, a válaszadók közel 60 %-a ezen a területen kívánna pályázni. Bár a rezsiköltségekre az összes kiadás kevesebb mint 25 %-át költik a cégek, 10 %-uk mégis ezen területre kíván pályázni. Sikeres konstrukciónak bizonyultak a munkahelyteremtési/megtartási projektek, a válaszadók 17 %-a ezen a területen pályázna. Igen kis hányad szeretne a szervezet fejlesztés és a képzés területén előrelépni, az egyéb kategóriával együtt 13 %. A legesélytöbb ugyanakkor a K+F programok iránti alacsony érdeklődés, a válaszadók 1,3 %-a szeretne ezen a területen pályázni. (a K+F terület iránt érdeklődő cégek jellemzően több tevékenységet jelöltek meg főtevékenységnek, már van

nyertes pályázatuk, 30 %-uk 10-50 millió Ft, 20 %-uk 50-100 millió Ft 20 %-uk 100 millió Ft feletti projektet tervez, és 90 %-ban szeretnének pályázni is.

Akik nem kívánnak pályázni egyenlő arányban jelölték meg a saját forrás hiányát, a pályázati feltételek hiányosságait és a rossz tapasztalatokat (ezen válaszadók közül 5 %-ban van már elnyert pályázat, 95 %-ban az előző időszakban sem pályáztak).

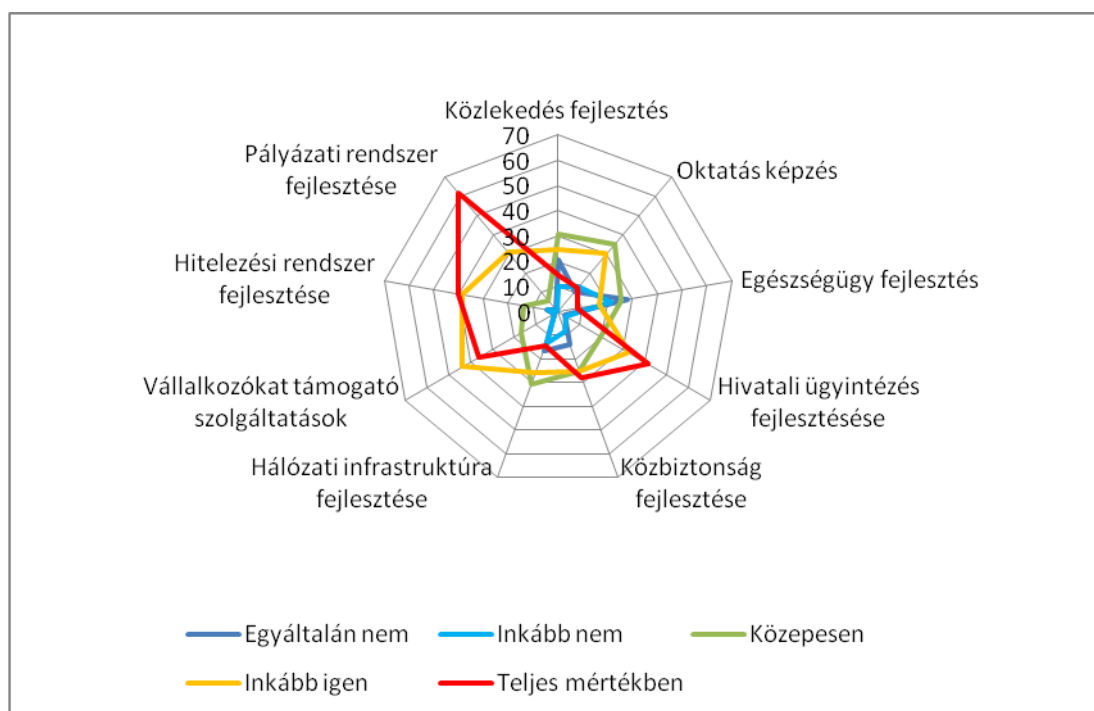
21-22. kérdés: Hálózati együttműködési hajlandóság

A hálózati együttműködés sok esetben jelentős előnyökhöz juttathatja tagjait, de csak akkor, ha jól működik.

A válaszadók 33 %-a tagja valamilyen szervezett klaszter vagy klaszterszerű csoportnak, és ezek 70 %-a elégedett is ezek működésével. A válaszadók 18 %-a ugyan nem tag, de a jövőben szeretne ilyen csoport tagja lenni, a válaszadók 48 %-a azonban jelenleg nem tag és nem is kíván tag lenni ilyen csoportokban. Az elutasítók 20-20 %-ban jelölték meg a szervezetek hasznosságának kérdést is a tevékenység speciális jellegét az elutasítás indokaként, míg a bizalom a többiekkel szemben és a negatív tapasztalat a válaszadók 13,6 %-ánál jelent problémát.

23-24. kérdés: Jövőképzés

A vállalkozások számára a kiszámítható jövő a legfontosabb, abban tudnak hatékonyan termelni/szolgáltatni.

A vállalkozások környezetét öt részre oszthatjuk. Vannak olyan külső elemek, amelyek esetleges fejlesztése a vállalkozás szempontjából egyáltalán nem fontosak, ilyen például az egészségügy fejlesztése és a hálózati infrastruktúra fejlesztése (előbbi érthető, utóbb kevésbé). Ugyanakkor vannak olyan elemek, amelyek a vállalkozások életét pozitívan befolyásolják, és amelyek fejlesztése elemi érdekük (ilyenek a közlekedés infrastruktúra, az oktatás, munkaerő képzés, de leginkább a támogató szolgáltatások fejlesztése, a hitelezési rendszer fejlesztése és a pályázati rendszerek fejlesztése).

Az utolsó kérdés szintén a vállalkozások jövőjét, a jövőbeli reményeit hivatott feltérképezni.

Közvetlen és közvetett gazdasági környezet jövőbeni állapotát a válaszadók 2,91-2,74-es osztályzattal tervezik, vagyis az elvárás erős közepes. A minőségi és mennyiségi munkaerő rendelkezésre állásában 2,77-3,10-es értékeket kapunk, vagyis itt is erős közepes a várakozás. A források rendelkezésre állásában 2,79-es értékeket várnak a válaszadók, míg az infrastruktúra fejlettségét 3,29 -os értékkel várják a gazdasági szereplők. A pályázati rendszer iránti várakozás is az átlagnál magasabb osztályzatot kapott. Valamennyi kérdés átlagában 2,96-os értéket várnak a válaszadók, az átlag alatt teljesített a közvetlen és közvetett gazdasági környezet, a minőségi munkavállalók és a források rendelkezésre állása, míg a többi esetben az átlagot meghaladó értékek születtek. A legnagyobb abszolút eltérés az infrastruktúra megítélésében tapasztalható, a legkisebb negatív eltérés a közvetett gazdasági környezet várakozásaiban van, a legnagyobb pozitív eltérés megegyezik az abszolút eltéréssel, vagyis az infrastruktúra állapota a jövőbeni elvárások legjobbjika.

Az igazi összehasonlítást a jelenlegi helyzet értékelése (12-es kérdés) és a jövőbeni várakozások összehasonlítása jelentené.

99 %-os szignifikancia szint mellett nincs eltérés a válaszadók között a munkaerő minőségi rendelkezésre állásának múltbeli és jövőbeli megítélése között, mindegyik esetben közepes alatti szintet jelöltek meg.

95 %-os szignifikancia szint mellett nincs eltérés a közvetlen gazdasági tényezők, a mennyiségi munkaerő rendelkezésre állása, az infrastruktúra állapotának értékelése és a források rendelkezésre állásának megítélése között.

Jelentős a várakozás a közvetett hatótényezők javulását illetően (+8,3 %) és még jelentősebb a várakozás a pályázati rendszerek tekintetében (+12,11 %). Vagyis, ha a statisztikai hibahatárt (± 5 %) figyelembe vesszük, akkor a válaszadók ezen kettő terület irányába tekintenek bizakodóan, a többi terület megítélése nem változik.

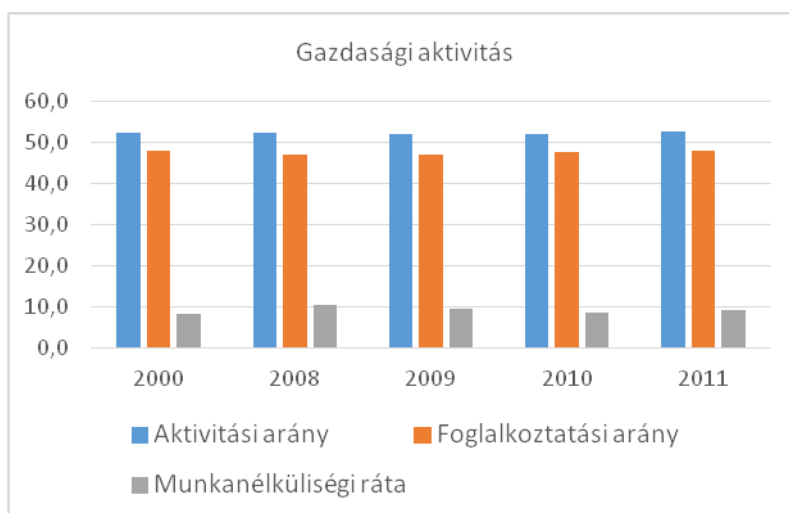
Ha eltekintünk a statisztikai hibahatár figyelembe vételétől, megállapítható, hogy minden a vizsgálatba bevont kérdés esetében a válaszadók pozitívabban tekintenek a jövőbe, mint ahogy a múltat megítélik.

3.6. Társadalmi helyzetkép

3.6.1. Foglalkoztatottság²⁵

Munkanélküliségi mutatók

Tolna megyében a **munkanélküliségi ráta** 2001-től 2011-ig 8,3% és 11,6 % között mozgott. A gazdasági válság éveiben volt a legmagasabb a megye munkanélküliségi rátája, 11,6 % és 10,2 % értékekkel. 2011-ben Tolna megyében 84 900 foglalkoztatott mellett 8 400 fős létszámot képviselnek a munkanélküliek. A foglalkoztatási arány 47,8 %-ot érte el, ami már közelíti az Európai Unió elvárásához, de továbbra is cél ennek további növelése. A gazdaságilag nem aktív népesség 2011-ben 84 500 fő, ami minimálisan kevesebb, mint a foglalkoztatotti létszám. 400 fős eltéréssel elmondható, hogy magasabb az eltartók aránya, mint az eltartottak aránya, vagyis a gazdaságilag nem aktív népesség aránya. A munkanélküliségi ráta 2011-ben országosan 10,7%, melyhez képes a Tolnai megyei helyzet kedvezőbb 9,0 %-os érték mellett.

Gazdasági aktivitás Tolna megyében

Forrás: KSH 2011

A KSH által – a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) ajánlásai alapján – végzett reprezentatív **munkaerő-felmérés** adatai szerint 2012. I. negyedévben romlott Tolna megyében a munkaerő-piaci helyzet. Egy esztendő távlatában a 15–74 éves népességen belül csökkent a foglalkoztatottság, nőtt a munkanélküliség és emelkedett a gazdaságilag inaktívak száma. Az év első három hónapjában a megfigyelt népességnek 50,8%-a, mintegy 89 700 gazdaságilag aktív személy volt jelen a munkaerőpiacon. Közülük a foglalkoztatottak száma egy év alatt közel 7%-kal mérséklődött, a munkanélkülieké pedig bő egyötödével emelkedett. A megyei foglalkoztatási arány (45,1%) továbbra is elmaradt az országos átlagtól (49,5%), ugyanakkor a munkanélküliségi ráta (11,3%) kedvezőbb volt az ország egészére számítotttnál (11,7%).

²⁵<http://www.ksh.hu>

A legfrissebb, 2013. augusztus 20-i adatok alapján elmondható, hogy a megye munkanélküliségi rátája 12,8%, ami 1,7%-kal meghaladja az országos értéket, mert országosan 11,1%-os a munkanélküliség.

Jövedelmezőség

„A Dél-Dunántúli régió belül az évezred első felében Tolna megyében voltak a legmagasabbak a nettó **átlagkeresetek**, 2005-től Baranya kicsit megelőzte Tolnát az átlagkereset vonatkozásában. Az országos szinttől mindvégig elmaradt a régió, és benne Tolna megye kereseti színvonala. 2012. I. negyedévében a teljes munkaidőben foglalkoztatottak havi bruttó átlagkeresete – a számviteli nyilvántartások alapján – 189 400 forint volt, ami 5,3%-os növekedést jelentett az egy évvel korábbihoz képest. Az átlagos havi nettó kereset értéke 122 600 forintot tett ki, és egy százalékkal múlta felül a 2011. I. negyedévit. Ezen belül a versenyszférában 2,9%-kal emelkedett a kézhez kapott kereset összege, míg a költségvetés területén 2,8%-os átlagkereset-csökkenés következett be. (Ez utóbbiban szerepet játszott a közfoglalkoztatottak arányának növekedése.) A nemzetgazdasági szintű **átlagos havi munkajövedelem** bruttó összege Tolna megyében 203 400 forint volt, ez 4,0%-kal magasabb, mint a 2011. I. negyedévi.

A havi kereseten felüli **egyéb pénzbeli és természetbeni juttatások** a munkajövedelem 6,9%-át tették ki. A Tolna megyei havi átlagkeresetek és a havi munkajövedelem továbbra is elmaradt az országostól: 2012. I. negyedévet tekintve a különbség a bruttó átlagkeresetnél 30 ezer, a munkajövedelemnél 26 ezer forint, a nettó átlagkeresetekenél pedig 19 ezer forint volt az országos átlag javára.”²⁶

3.6.2. Oktatás

Az oktatás struktúrája, képzési formák

A Tolna megyei adatok alapján a száz bölcsődei férőhelyre jutó beírt gyermekek száma 95. A megye 5 kistérsége közül kiemelendő a Dombóvári kistérség, ahol 100 férőhelyen 120 gyermek osztozik, mely előrevetíti a **bölcsődei kapacitások** növelésének szükségességét, a többi kistérség is megközelíti a 100-as értéket, egyedül tamási kistérségében mondható el, hogy 100 bölcsődei férőhelyre 79 kisgyermek került beíratásra.

Tolna-megyében összesen 8 974 gyerek számára biztosított az **óvodai férőhely**, melyek betöltöttsége közel 84%-os. Az óvodákban dolgozó pedagógusok száma 706 fő.

Az **általános iskolák** osztályszáma 874 volt 2011-ben, melyekbe összesen 16 780 gyerek tanult, és összesen 1 797 pedagógus dolgozott az intézményekben. Tehát átlagosan 19,2 gyerek jár egy osztályba, és 9,4 gyereket oktat egy pedagógus.

Az ezer lakosra vetített nappali tagozatos tanulók száma a **gimnáziumokban** 20,7, a **szakközépiskolákban** 20,4 és a **szakiskolai és speciális szakiskolákban** 18,1.

Felsőfokú alap- és mesterképzés a megyeszékhelyen, Szekszárdon található, melyben közel 11 000 hallgató folytatja tanulmányait, amiből közel 6 500 fő nappali tagozatos.

Az oktatási intézmények épületeinek állapota

Az oktatási intézmények állapota a pályázati forrásoknak köszönhetően javult a térségben. Több intézmény felújításra került az utóbbi években, azonban összességében

²⁶Tolna megye területfejlesztési koncepciója-helyzetfeltáró munkarészek,
http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

még mindig szükség lenne több oktatási intézmény korszerűsítésére, akadálymentesítésére, épületenergetikai fejlesztésére és eszközállományának megújítására.

3.6.3. Helyi nemzetiségek

Magyarországon a magyarok és a nemzeti kisebbségek (szlovének, románok, szerbek, horvátok, szlovákok, németek) száma az évek során folyamatosan csökken. A német etnikai terület gerincét alkotó nagyobb települések Tolna megyében Tolna, Györköny és Bátaszék területére tehető. Jelentősebb szerb, felvidéki magyarok és bukovinai székely kisebbség él a Duna közelében, Bátaszéken.

A roma népesség becslésének alapjait az 1993. évi legutolsó iskolai roma felvételt jelenti, 2003-ból lehettek fel becsült adatok, mely szerint 11 900 fő él Tolna megyében. Tolna, Veszprém és Zala megyében hasonló arányban élnek, ami a statisztikák szerint 4-5%-ot jelent megyei szinten.²⁷

A 2011-es népszámlálás mérte fel országosan a legnépesebb etnikai kisebbséget, mely szerint Magyarországon 2011. október 1-jén cigány nemzetiséghez tartozónak vallotta magát 315 ezer fő, mintegy másfélszer annyi, mint tíz évvel korábban.²⁸

A roma etnikum nagyobb számban az alábbi településeken található Tolna megyében: Gyulaj, Bogyiszló, Sárszentlőrinc, Értény, Sárpilis, Bába, Kocsola, Kajdacs, Murga, Fadd, Nagyszokoly, Koppányszántó, Dúzs, Magyarkeszi, Pálfa, Nagydorog, Nagykőnyi, Fürged, Váralja, Decs, Szedres, Ócsény, Felsőnyék, Csibrák, Lengyel.

3.6.4. Civil szervezetek Tolna megyében²⁹

A non-profit szervezetek közvetítenek az állam és polgárai, valamint a gazdasági hatalom és állampolgárok között, s ez által igen fontos szerepet töltenek be a társadalom életében:

- "eszközül" szolgálnak a különféle komplex társadalmi szükségletek kifejezéséhez és aktív kezeléséhez
- az embereket arra ösztönzik, hogy a társadalmi élet minden területén állampolgárokként viselkedjenek, ne hajoljanak meg az államhatalom előtt, ne hagyatkozzanak annak jóindulatára
- védelmezik és erősítik a pluralizmust és a társadalmi sokszínűséget, így a kulturális, etnikai, vallási, nyelvi (és egyéb) identitástudatot is
- függetlenebb és rugalmasabb szolgáltatásaik alternatívát kínálnak a központi állami ellátással szemben.
- létrehozzák azokat a mechanizmusokat, amelyek segítségével a kormány, az államhatalom képviselői közösség által ellenőrizhetők és felelősségre vonhatók.

Társadalmi szervezetek kérdőívének kiértékelése

A társadalmi szervezetek körében végezte el a Megyei Önkormányzat a Tolna Megyei Területfejlesztési Programot megalapozó szervezeti felmérést. Megyei Önkormányzat emailben értesítette a Tolna megyében tevékenykedő civil szervezeteket, nonprofit szervezeteket és a közigazgatás szervezeteit azzal a céllal, hogy teljeskörűen tájékozódjon a megyei szervezetek jövőbeli fejlesztési elképzeléseiről, szükségleteiről. A

²⁷ http://www.parlament.hu/biz/isb/tan/roma_osszefoglalo.pdf

²⁸ www.ksh.hu (2011-es Népszámlálási adatok)

²⁹ <http://civilszervezet.linkcenter.hu>

válaszadás önkéntes, a kérdőíveket elektronikusan töltik ki a szereplők, 2013. november 15-én zárult a válaszadás lehetősége, ezt követően kerültek elemzésre a kapott válaszok. A felmérés alapján a következő megállapítások tehetők:

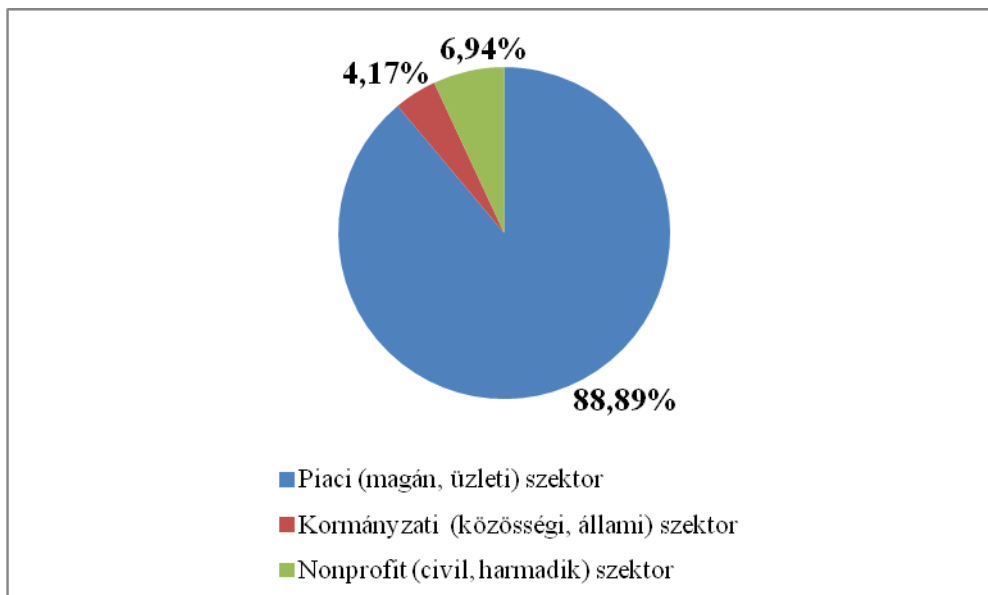
Ezek ismeretében elmondható, hogy 118 személy nyitotta meg a kérdőívet, 35 esetben nem történt benne semminemű adatrögzítés, 63 esetben teljes körű válaszadás volt, 20 esetben esetleges volt az egyes kérdésekre adott válaszadás gyakorisága.

Az első kérdés arra irányult, hogy: **Melyik településen található az Ön által képviselt szervezet?**

A válaszadók közül 36-an szekszárdi szervezetet képviselnek, további városok Dombóvár, ahol 12-en töltötték ki a kérdőívet, Tolnán 3 szervezet, Tamásiban 2, Bonyhádön szintén 2, Bátaszéken 1 és Pakson is 1 db szervezet. Nem városi szintű településről 6 db szervezet tartotta fontosnak a kérdőív kitöltését.

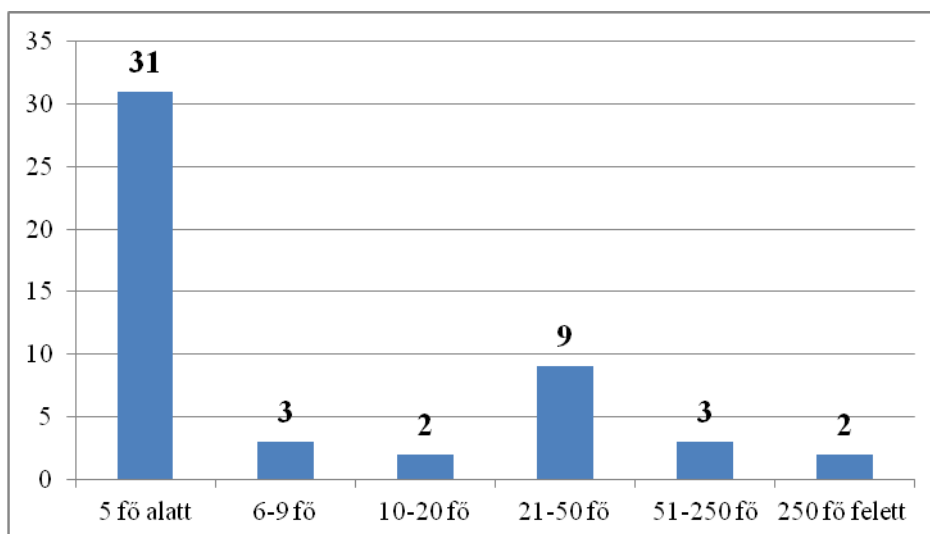
A második kérdés a szervezeti besorolásra kérdezett rá, hogy **melyik gazdasági szektorba tartozik?**

A válaszadók közül 64-en képviselték a nonprofit szektort, 5 fő a piaci (magán, üzleti) szektort) és 3 fő a kormányzati (közösségi, állami) szektort. A képviselt gazdasági szektor megoszlása a következő:

A képviselt gazdasági szektor megoszlása

A **szervezeteknél foglalkoztatottak száma** szerint a megoszlás a következő:

A szervezetnél foglalkoztatottak száma

A legnagyobb számban azok a szervezet válaszoltak, akik 5 fő alatti foglalkoztatotti létszámmal rendelkeznek, a válaszadók 62%-a képviselte a kislétszámú szervezeteket, vagyis 31-en, akiknek 100%-a nonprofit szervezet. A kérdőívet kitöltők között a legnagyobb létszámot foglalkoztatók (250 fő felett) 2 szervezet biztosította, egyikük székhelye Tolna városában, a másikuk Szekszárdon van.

Az éves költségvetés tekintetében is igen eltérő adatokat kaptunk. 0 és 1 M Ft között mozog 8 szervezet költségvetése, 1 M Ft-tal rendelkezik 7 szervezet, 2 M Ft-tal 9 db, 3 M Ft-tal 5 szervezet, vannak szervezetek 10 M Ft-os éves költségvetéssel, de 15 M Ft feletti összegnél nagyobb költségvetéssel, egyikük sem gazdálkodik.

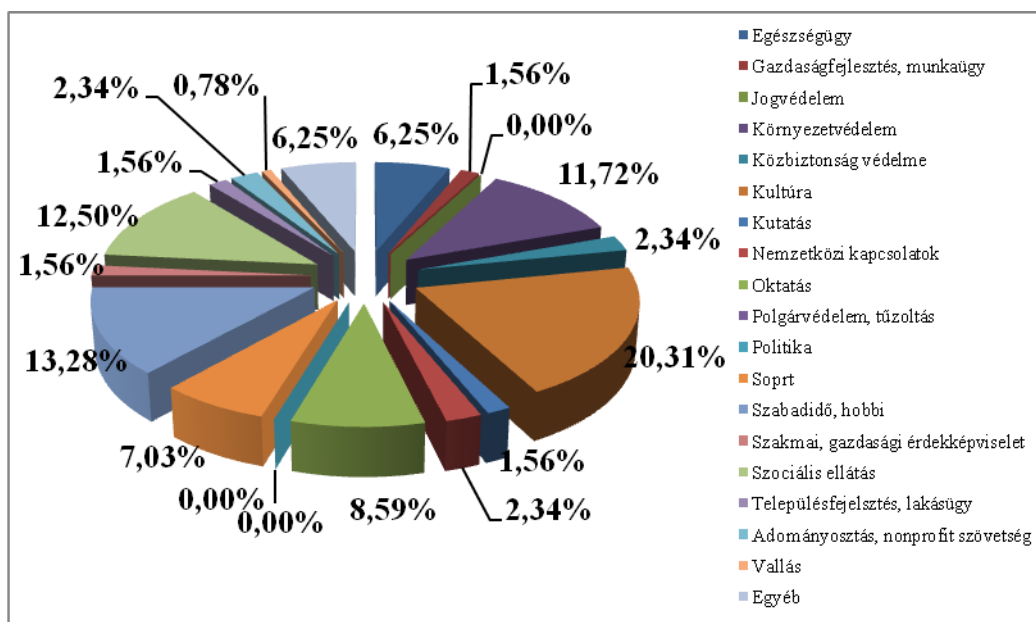
A **kormányzati szektort** 3 szervezet képviselte, ebből 2-en a közigazgatási, 1 db pedig az önkormányzati szervezeti típusba tartozik.

A 6. kérdés a **szervezet típusára** kérdezett rá.

Alapítvány 10 db, Egyesület 40 db, Közhasznú társaság 3 db, Nonprofit szervezet 2 db, Szakmai, munkáltatói érdekképviselői szerv 1 db.

Ezek a társadalmi szervezetek többféle tevékenységet is ellátnak. A civil, társadalmi szervezetek nagyrésze kulturális tevékenységgel (26 szervezet), szabadidős tevékenységgel és a szociális ellátással foglalkozik. Mind a 17 szervezet, amely szabadidős tevékenység eltöltésével foglalkozik, ezeknek a szervezeteknek a 100%-a egyesületi keretek között végzi a napi tevékenységeit. Az egyéb tevékenység alatt érdekvédelmi tevékenységet, hagyományápolást látnak el a megkérdezettek.

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

Tevékenység besorolás szerinti megoszlás

Nyújtottak-e be pályázatot EU-s vagy hazai forrásokra 2007-től 2013-ig terjedő időszakban?

A válaszadók $\frac{3}{4}$ -e, nyújtott be pályázatot, a 42 szervezetből 6 nem nyert pályázaton, de 36 szervezetnek volt sikeres pályázata. 14 szervezet ez ideig nem nyújtott be pályázatot.

Hasznosnak tartották-e a fejlesztéseket? 18-an teljes mértékben hasznosnak ítélték meg a fejlesztést. 26 válaszadó közül 12-en, vagyis 46%-ot segített a fejlesztés, hogy a szervezet könnyebben elláthassa a feladatát.

A válaszadók 80%-a vallja, hogy a fejlesztés nagymértékben illetve teljes mértékben segítette, hogy a szervezet elérje a céljait. Csupán 20%-uk vélte úgy, hogy alig, illetve egyáltalán nem járult hozzá a fejlesztés a szervezet céljainak megvalósításához.

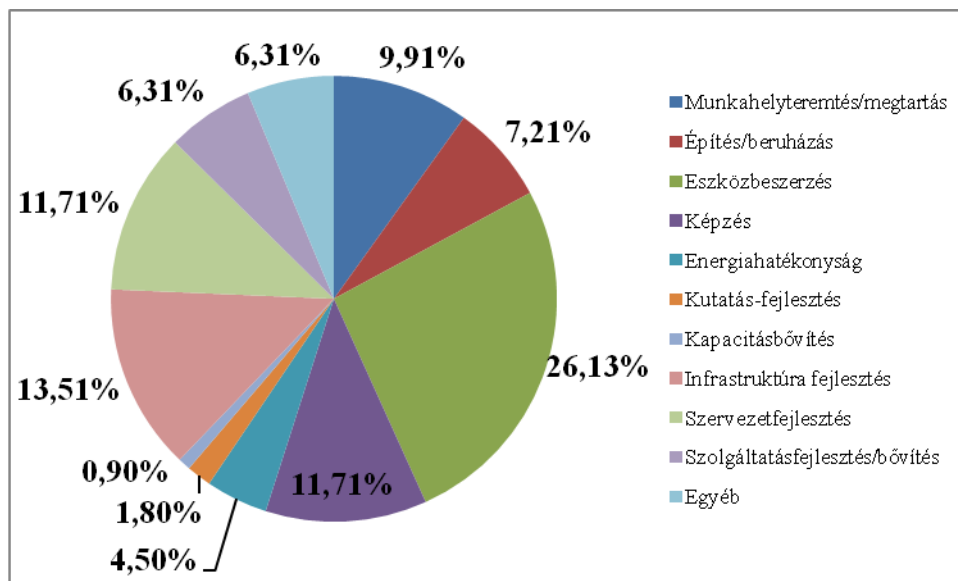
Mennyire volt elégedett a finanszírozás módjával? A kérdést megválaszolók 78%-a nagymértékben vagy teljes egészében elégedett volt.

Összességében a válaszadók 90%-a sikeresnek tartja a fejlesztést. Csak 10%-ék, vagyis 2 szervezet nyilatkozott úgy, hogy nem tartja sikeresnek a fejlesztést.

Az a 14 szervezet, amelyik ez ideig nem nyújtott be pályázatot, ebből 3 szervezet bizalmatlan volt a pályázati rendszerrel szemben, 2 civil szervezet nyilatkozta, hogy nem állt rendelkezésére elegendő saját forrás, 6 szervezet számára nem voltak megfelelőek a pályázati feltételek, 1 szervezet nem tudja az okát, 2 társadalmi szervezet pedig rossz tapasztalatokat jelölt meg döntése indokának.

A szervezetek különböző válaszokat soroltak fel **a múltbéli fejlesztések sikeressége okán**. A következő válaszok születtek: pályázati lehetőségek bővülése, sikeres pályázatírás, szakmai elkötelezettség és befektetett munka, célorientáltság, források rendelkezésre állása, elkötelezettség, aktivitás és a helyi együttműködések voltak a siker indokai.

A 13. kérdés a **szükséges fejlesztések típusára** kérdez rá.

A fejlesztési igény típusa szerinti megoszlás

A szervezeteket monitorozva elmondható, hogy továbbra is a legnépszerűbb az eszközbeszerzési fejlesztés, de kiemelkedően magas a munkahely-teremtési igény, a képzési, valamint az infrastruktúra-fejlesztési igény. Egyéb kategóriában telephelyfejlesztésre, rendezvényszervezésre, komplex rehabilitációs tevékenységre lenne szüksége a válaszadóknak.

Megkérdeztük a szervezeteket, hogy **terveznek-e fejlesztést a következő időszakban?**

Az 51 válasz közül 33 szervezet tervez fejlesztést a 2014-2020-ig tartó időszakban. 9 szervezet nemleges választ adott, de ugyanennyi szervezet képviselője nyilatkozta, hogy nem tudja a választ.

Ehhez a **fejlesztéshez igényelnének-e támogatást?**

30 szervezet kérne vissza nem térítendő támogatást, 3 szervezet hajlandó visszatérítendő támogatás mellett fejlesztéseket végrehajtani.

A foglalkoztatottság a válaszadók lakóközösségében komoly problémát jelent, jelentős javítani való van ezen a területen. A válaszadók közül senki sem ítélte meg úgy, hogy jó lenne a helyzet ezen a téren, vagy problémamentes lenne a foglalkoztatottság kérdésköre.

A településen belüli közlekedést 41 esetben jónak és problémamentesnek ítélték meg a kérdőívet kitöltők. Ezzel ellentétes válasz született abban a kérdésben, hogy a települések közötti közlekedést miként értékelik. Itt a válaszok 38 esetben arra irányultak, hogy komoly probléma van és jelentős a javítani való ezen a területen.

Az iskolák helyzete, a fiatalok helyzete, a szabadidő eltöltés lehetősége, az egészségügyi ellátottság, a környezet rendezettsége, a vállalkozások lehetősége, a köz és vagyonbiztonság, a hivatali ügyintézés, a lakhatás a válaszadók nagyobb aránya szerint javítandó. A közműellátottságra írták azt, hogy nincs probléma és jó a helyzet.

A válaszadók javasoltak szükséges intézkedéseket:

„Szükség lenne a befektetők megnyerésére. A szabadidős sport támogatására. Szekszárd déli városrészében óvodára. A civil szervezeteknek saját ingatlanra. Hallássérülteknek

munkahelyteremtésre. Érdekvédelmi szervezeteknek bérleti díjra. Munkahelyekre. Jó minőségű kerékpárutak szükségesek. Edzőtáborokra, fűtött edzési lehetőségekre. „
A válaszadók példamutatónak ítélték meg az Agóra program keretében megvalósuló fejlesztéseket, valamint a Tengelice-Szedres közötti útburkolat minőségét kiválónak értékelték.

Javaslatként fogalmazták meg a Klubok létrehozását, a Szekszárd-Siófok közötti útszakaszon a biciklis közlekedés megoldását, az iskolák előtti zebrák kialakítását (PTE-IGYFK gyakorló iskola előtt nincs zebrák), Szekszárd-Keselyűs kerékpárút kialakítását, Foglyattal élők megsegítését, közutak tisztán tartását, uszoda rekonstrukciókat, atlétikai pálya rekonstrukcióját, munkahely teremtést, idősek szabadidő eltöltésének lehetőségét, egy társulás létrehozása az önkormányzatok és a civil szervezetek bevonásával, amely tervszerű, profi lobbizással szerez a csúcsiparágak terén befektetőket a térség számára, a Május 1 utcában fedett buszváró létesítésére, az idősek részére napközi, és étkezési lehetőség biztosítására.

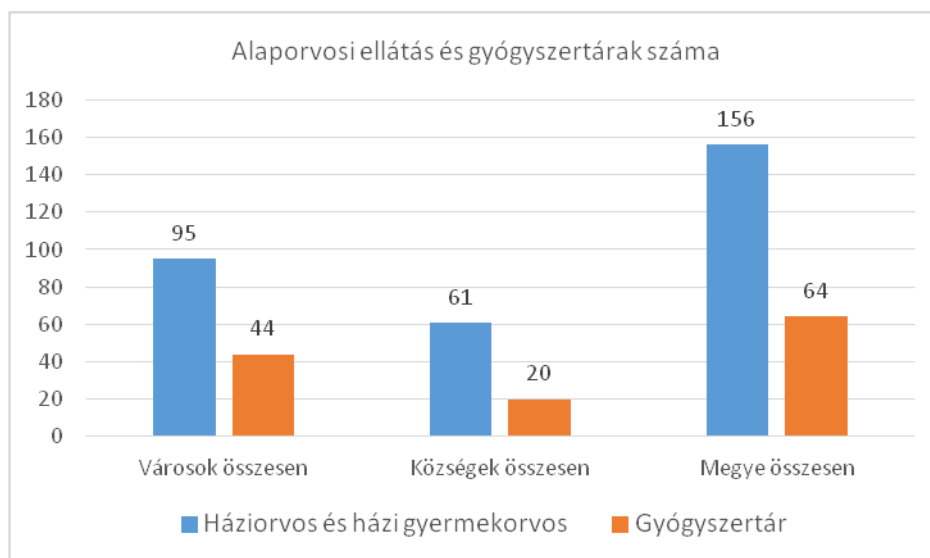
A válaszadó szervezetek közül 24-en kértek visszajelzést a megyei tervezés előrehaladásáról, az aktualitásokról, 16-an él az online konzultációval, 6-an mélyinterjú során mondanák el további fejlesztési elképzeléseiket, 12-en nem vennének részt további konzultációban, párbeszédben.

3.7. Szociális helyzetkép

3.7.1. Egészségügy

Tolna megyében az egészségügyi ellátás színvonalának javítása továbbra is preferált cél. Az egészségügyi intézmények részbeni javítása, korszerűsítése, pályázati forrásokból valósult meg, azonban további beruházásokra van szükség a magas színvonalú betegellátás biztosításához.

A gyógyszerterek hálózata sem kielégítő, több településen sincs működő gyógyszerter. A városokban több mint kétszer annyi gyógyszerter található, mint a községekben.

Forrás: KSH 2011

Tolna megyében összesen 4 kórház működik Bonyhád, Dombóvár, Szekszárd és Pincehely településeken. A két legjelentősebb Szekszárdon és Dombóváron működik.

Szekszárdon a **Tolna Megyei Balassa János Kórház** a legnagyobb Tolna megyében. Gyógyító osztályai: belgyógyászat, aneszteziológia, bőr- és nemibeteg gondozó, bőrgyógyászat, fogászat, foglalkozás-egészségügy, gyermekgyógyászat, gyermek- és ifjúságpszichiátriai gondozó és lélektani tanácsadó, gyógytornászok, higiénia, ideggyógyászat, infektológia, izotópdiaгностика, lelki gondozó, műtő és diagnosztikai blokk, orthopédia, Palánk – krónikus belgyógyászat, Palánk – szocioterápiás és rehabilitációs osztály, pathológia, pszichiátria, reumatológia, röntgendiagnostika, sebészet, szemészet, szociális munkások, szülészeti-nőgyógyászat, tüdőgondozó, újszülött osztály és urológia.

A második legjelentősebb kórház Tolna megyében Dombóváron a **Dombóvári Szent Lukács Kórház**, mely nemcsak a Dombóvári kistérségben, de még a szomszédos Baranya megye területén is jelentős fontosságú.

A **Bonyhád Városi Kórházban** belgyógyászat, krónikus belgyógyászat, krónikus tüdőgyógyászat, laboratórium és röntgen működik.

A **Pincehelyi Szent Orsolya Kórházban** - amely a Balassa János megyei kórház részlegeként üzemel - belgyógyászat működik.

A KSH 2011-es adatai alapján Tolna megyében az egy orvosra jutó lakosok száma 1 469 fő, és 12 826 eset jut egy házi orvosra, illetve 8 346 betegforgalom jut egy házi gyermekorvosra, és 132 védőnő látja el a feladatát.

1 572 működő kórházi ágy van, melynek jelentős része (1 552) önkormányzati tulajdonban van. Az ágykihasználási 77,7%, és az éves átlagos ápolási napok száma 9,5.

A megyében 1,2 milliószor jelennek meg járó beteg szakellátásokon, ami egy lakosra vetítve 5 alkalmat jelent. A beavatkozások száma meghaladja a 6 milliót, ami fejenként 25,7 alkalom. Tolna megyében a járóbeteg-szakellátás aránya az utóbbi pár évben csökkenést mutat, nemcsak a látogatások, hanem a beavatkozások tekintetében is.

3.7.2. Szociális ellátások, szolgáltatások³⁰

A 2011-es KSH adatok alapján elmondható, hogy Tolna megyében a lakosság 33,26 %-a, azaz 76 210 fő részesült nyugdíjban, járadékban és egyéb járandóságban, ebből saját jogon járó nyugdíjban részesült 68 280 fő, átlagos ellátásként 90 943 Ft ellátással.

Idősek nappali intézményében történő ellátásra a megyében 1000 lakosra 23,3 férőhely jut. Ami megyei szinten is nagyon alacsony arány, ám ha megnézzük ennek kistérségi megoszlását, akkor óriási különbségek vannak az egyes kistérségek között. Tamási kistérségében 52 férőhely jut 1000 65 év feletti lakosra, míg a dombóvári kistérségben 4,8 férőhely! Ezek a számok, adatok előrevetítik a szükségét, a férőhelyszámok növelésének.

Rendszeres szociális segélyben részesítettek száma a megyében ezer lakosra vetítve 4,8 fő. Ha kistérségi szinten vizsgáljuk ezeket az adatokat, akkor a dombóvári (6,1 fő) és a tamási kistérségben (7,1fő) fordítanak többet a segélyezésre, míg a paksi kistérségben (3,1 fő) a legkevesebbet. Ha a foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek számát vesszük górcső alá, akkor megyei szinten ezer lakos közül 22, 2 fő részesül ilyen típusú támogatásban, ebből a szempontból is a dombóvári és a tamási kistérséget lehet kiemelni, ahol magas, 30 fő feletti a támogatottak aránya, míg a bonyhádi, paksi, szekszárdi kistérségben 20 fő alatti az a szám, akik ilyen támogatási formában részesülnek.

Közigazgatási igazolvánnyal rendelkezik 1000 lakosra vetítve 50 fő, a megyei helyzetképet nézzük, ha ezt kistérségi szinten vizsgáljuk, akkor nincs jelentős különbség, hiszen 47 és 52 fő közötti a szórás a kistérségi adatok között.

Étkeztetésben 2011-ben 3701 fő részesült, ebből térítési díjfizetési kötelezettsége nem volt 44 főnek. 2000-ben a megyében étkeztetést igénylők száma 2051 fő volt, akkor 251 fő nem fizetett térítési díjat.

Házi segítségnyújtásban 1801 fő részesült, míg 2000-ben 775 fő. A társadalom idősödése és a bentlakásos idősellátó intézmények alacsony férőhelyszáma indokolja ezt a növekedést, hogy 2000-hez képest 10 év alatt 2,5-szeresére nőtt a házi segítségnyújtásban részesülők száma. Jelzőrendszeres házi segítségnyújtásban 2011-ben 1058 fő részesült, várható ezen ellátási forma esetében is az igények növekedése.

Családsegítésben ellátott települések száma 2000-ben 51 volt, ez 2011-ben 97-re növekedett. Az ellátásban részesülők száma 2000-hez képest megduplázódott, 5752

³⁰ www.ksh.hu

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

ellátásban részesülőkről 2011-ben 10 241-re nőtt. A falu és tanyagondnoki szolgáltatást 43 településen látják el.

Kistérség	Nyugdíjban, ellátásban, járadékban és egyéb járandóságban részesülő	Ebből: saját jogon járó nyugdíjban, ellátásban részesülők		Száz bölcsődei férőhelyre jutó beírt gyermek	Idősek nappali intézménye férőhelyeinek száma ezer 65 éves és idősebb lakosra	Rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos száma	Foglalkoztatást helyettesítő támogatásban részesítettek átlagos száma	Közfoglalkoztatási igazolvánnyal rendelkezők
		száma	átlagos ellátása, Ft					
Bonyhádi	9 840	8 971	92 486	92	13,0	2,3	14,3	52
Dombóvári	11 046	9 863	87 695	120	4,8	6,1	30,3	48
Paksi	14 376	12 768	96 024	90	23,9	3,1	16,4	47
Szekszárdi	27 804	25 372	93 114	96	19,7	5,2	18,5	51
Tamási	13 144	11 306	81 942	79	52,0	7,1	36,0	51
Összesen	76 210	68 280	90 943	95	23,3	4,8	22,2	50

3.7.3. Szociális gazdaság a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásának lehetősége

A szociális gazdaság fogalma, általános jellemzője³¹

A szociális gazdaság pontos megfogalmazása a mai napig zavart kelt, elsőként ennek tisztázása szükséges, hogy helyesen tudjuk értelmezni ezeket a kezdeményezéseket, melyek ebbe a fogalomkörbe sorolhatók, hiszen a hátrányos helyzetű emberek foglalkoztatottságának növelésének egyik legjelentősebb alternatívája.

Dr. Frey Mária határozta meg Magyarországon a szociális gazdaság fogalmát, mely szerint **„olyan helyi kezdeményezéseket tekintünk a szociális gazdaságba tartozónak, amelyek célja a nehezen elhelyezhető emberek integrálása a munka világába, foglalkoztatást, szakmai tudásuk fejlesztését és tanácsadást kínálva számukra.**

Emellett általános jellemzőjük, hogy:

- lokális szinten működnek, a köz- és a piaci szektor között,
- a magáncégek és állami intézmények által kielégítetlenül hagyott helyi szükségletekre reagálnak,
- új munkahelyeket teremtenek,
- jövedelmet generálnak és az a céljuk hogy idővel önfinanszírozóvá váljanak,
- a bevételeik között a magánfinanszírozás is bizonyos mértékben megjelenik,
- célcsoportjukba tartoznak a tartós munkanélküliek, az elhelyezkedési nehézséggel küzdő pályakezdő fiatalok, a gondozási kötelezettséggel terhelt nők, az idős és

³¹ Dr. Frey Mária-Szociális gazdaság Kézikönyv- Kiadta: Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest, 2007.

fogyatékkal élő emberek és a szociális beilleszkedési zavarokkal küzdő személyek.”

Szociális szövetkezetek, tevékenységeik³²

„A szociális szövetkezetek az atipikus foglalkoztatási formák közül az önfoglalkoztatás sajátos szervezeti kereteit teremtik meg és ezáltal a hátrányos helyzetű munkavállalók tartós munkalehetőséghez jutásának egyik fontos eszközévé válhatnak. Olyan személyek autonóm társulásai, akik önkéntesen egyesülnek abból a célból, hogy nem csupán gazdasági, hanem társadalmi, közösségi, oktatási és kulturális céljaikat is egymással együttműködve, demokratikusan irányított vállalkozásuk útján, közösen valósítsák meg. A szociális szövetkezetek **innovatív ötletek, módszerek alkalmazásával** elsősorban a nem eléggé lefedett **helyi szükségletek kielégítésére igyekeznek tevékenységüket alapozni.** A szociális szövetkezetek tevékenységében különösen fontos szempont a saját tagjai, illetve jelentős részben **a társadalom leszakadó rétegeihez tartozó személyek egzisztenciális helyzetének javítására és közösségben való személyiségfejlődésének elősegítésére való törekvés.**

A szociális szövetkezetek a szociális gazdaság, illetve a társadalmi vállalkozások köréhez tartozó, hazánkban eddig még alig ismert, új típusú speciális szervezeti formaként egyidejűleg érvényesítik a gazdasági társaságokra, valamint a társadalmi szervezetekre jellemző alapvető elveket: **a profit- és a szociális, kulturális célok egyesítésével** igyekeznek betölteni foglalkoztatást bővítő, **munkahelyteremtő, közösségszervező** szerepüket. A nemzetközi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az eredményesen működő **szociális szövetkezetek a foglalkoztatáspolitikai és a vidékfejlesztési politika keretei között megjelenő problémák mérséklésének egyik igen fontos, kiemelt jelentőségű, és egyre szélesebb körben elterjeszteni érdemes, új formáját jelentik.**”

Magyarországon 2012-ben 300 bejegyzett Szociális Szövetkezet működött. A Szövetkezetek száma folyamatosan növekszik, mert az egyes településeken a hátrányos helyzetűek problémáira ad megoldást, valamint elősegíti a foglalkoztatásukat.

Kiemelve néhány jellemző tevékenységet, melyet ezek a Szövetkezetek ellátnak:

- Önkormányzati feladatok átvállalása, vagy azokat kiegészítő szolgáltatások (elsősorban a közterületek karbantartása, parkgondozás, takarítás, játszóterek karbantartása);
- Szolgáltatások nyújtása a helyi lakosság számára (mosodai szolgáltatás, ház körüli munkák elvégzése, munkába járást segítő szállítási tevékenység);
- Idősgondozás és házi segítségnyújtás;
- Gyermekejéti szolgáltatások (családi napközi, bétiszitter szolgálat, szabadidős programszervezés, széles választéki skálán mozgó nyári táborok, gyermekrendezvények szervezése, szülőknek nyújtott szolgáltatások, klubok működtetése, kézműves és egyéb készségfejlesztő foglalkozások tartása stb.);
- Kézműipari tevékenységek (kosárfonás, fonott bútorkészítés, hagyományőrző kézműves termékek előállítása);
- Virágkötészeti alap- és segédanyagok gyártása;
- Roma öltözképek és kiegészítők boltja, egyedi tervezésű ruhák, ékszerek készítése és értékesítése;
- Asztalosipari tevékenység, köztéri bútorok gyártása;
- Erdészeti és mezőgazdasági fahulladékok, melléktermékek összegyűjtése, biomassa vagy biobrikett előállítása;
- Élelmiszer feldolgozás (aszalás, lekvár-főzés, napraforgó- és tökmagolaj sajtolás);

³² www.szocialigazdasag.hu (A szociális szövetkezetek és a támogatásukat célzó programok vizsgálata)

- Építőipari tevékenység (mély- és magasépítés, épület-felújítás és - karbantartás)
- Térkő- és betonelem gyártás;
- Graffiti eltávolítás;
- Ingatlankezelés;
- Szociális boltok működtetése;
- Irodai asszisztencia (sokszorosítás, iratfűzés, laminálás stb.);
- Multimédia műhely működtetése;
- Lapkiadás, helyi műsorszolgáltatás üzemeltetése.

Tolna megyében is sikeresen működnek Szociális Szövetkezetek, melyek alaptevékenységként különböző tevékenységet végeznek, de a munkahelyteremtés és a foglalkoztatás mellett a hátrányos helyzetű munkavállalók szociális helyzetének javításával, közösségi integrációjával is foglalkoznak. Kiemelve néhány Tolna megyei sikeres Szövetkezet:

- Völgység Kincse Szociális Szövetkezet (Lengyel-Kisvejke)- gyümölcsle-feldolgozó üzem működtetése;
- Armarium Hungária Szociális Szövetkezet (Bátaszék)- gyümölcstároló farekeszek előállítás;
- Kristály Plusz Szociális Szövetkezet (Szekszárd)- mosodai szolgáltatásokat nyújt;
- Belecska Szociális Szövetkezet- több éves működési tapasztalattal, zöldség-, gyümölcs termeléssel foglalkoznak;
- Danubia-Frucht Kisvejke Térségi Gyümölcsértékesítő Szövetkezet- 1997-ben hoztak létre, jelenleg 500 hektáron gazdálkodó szervezet, 65 taggal rendelkezik.

3.8. Közigazgatás³³

Magyarország területi, települési beosztásáról az alkotmány rendelkezik. Ennek megfelelően az ország területe fővárosra, megyékre, városokra és községekre, míg a főváros kerületekre tagozódik. A városokban kerületek alakíthatók. **A megyék olyan területi egységek, amelyek települési egységekből állnak.** A 19 megye az 1949–1950-es közigazgatási reform részeként jött létre az ország mai határai között „maradt” 25 megyéből.

Település szintű egységek a község, a város és a főváros, melyek szükségszerűen lefedik az ország teljes területét. Az ország 3 154 településéből 328 város (ebből: 1 főváros, 23 megyei jogú város), 2 826 község.

Magyarország fővárosa Budapest, az ország politikai, gazdasági, kereskedelmi és közlekedési központja. Az Európai Unió 8. legnépesebb városa. Mai területe 1949-ben alakult ki 22 kerülettel, míg 1994-ben alakult meg a főváros XXIII. kerülete.

Magyarország közigazgatási területbeosztása³⁴

³³ http://www.ksh.hu/teruleti_atlasz_kozig

³⁴ <http://www.ksh.hu/docs/teruletiatlasz/megyek.pdf>

3.8.1. Járások³⁵

A járás fogalma, járások rövid története Magyarországon

A járás a megye részét alkotó, annak felosztásával kialakított, települések meghatározott csoportját magába foglaló közigazgatási területi egység Magyarországon. 2013. január 1-jétől megyénként 6–18 db, összesen 175 járás jött létre.

A járás a magyar közigazgatás jellegzetes intézménye volt évszázadokon át. A több száz éves múltra visszatekintő járási rendszert 1983-ban szüntették meg, így harminc év után, de új szervezeti rendben és új céllal 2013. január 1-jével ismét létrejöttek Magyarországon.

A járások kialakításáról és az ehhez kapcsolódó jogszabályok módosításáról, a helyi államigazgatási rendszer megújításáról a 2012. július 7-étől hatályos, 2012. évi XCIII. törvény rendelkezik.

A járási hivatalok feladatait, illetékességi szabályait, szakigazgatási szerveit, szakmai irányításukat, valamint a járási hivatalok székhelyét és illetékességi területét a 218/2012. (VIII. 13.) Kormányrendelet szabályozza. A Kormányrendelet összesen 198 járás kialakításáról rendelkezik, melyből 23 járás a fővárosban (a kerületeknek megfelelő területi beosztásban) található.

A járások kialakítása a közigazgatás átfogó, a közjót szolgáló átalakításának, **a Jó Állam kialakításának egyik eleme.** A Nemzeti Együttműködés Kormányának célja olyan modern kori járások kialakítása, melyek hozzájárulnak a mai közigazgatásnál alacsonyabb társadalmi költséggel működő rendszer létrejöttéhez. A Kormány által megfogalmazottak szerint **a járások az államigazgatás legalsóbb területi szintjét jelentő egységek, melyek az államigazgatási tevékenységek, szolgáltatások döntő többségét minden magyarországi állampolgár számára elérhető közelségben és magas minőségben biztosítják.**

Magyarország járási térképe³⁶

³⁵ <http://www.jaras.info.hu>

³⁶ <http://www.ksh.hu/docs/teruletiatlasz/jarasok.pdf>

Járások más országokban

Járások, mint közigazgatási, olykor önkormányzattal is rendelkező egységek más országokban is léteznek. Az Európai Unió országainak egységesített területi rendjében a Local Administrative Unit 1. (LAU1) szintje jelenti a megyék, illetve a megyéknek megfelelő körzetek (NUTS3) alatti több települést összefogó, középszintű közigazgatási egységeket. Ezeknek az egységeknek az egyes országokban különböző elnevezésük van. Angol nevük district, német nevük Verwaltungsgemeinschaft, magyarul kistérségnek nevezik őket

A járási hivatal szakigazgatási szervei

A járási hivatal szervezeti egységeként működő ágazati szakigazgatási szervek (a továbbiakban: járási szakigazgatási szerv):

- a **járási gyámhivatal** a gyermekvédelmi és gyámügyi feladatok ellátására,
- a **járási építésügyi hivatal** az építésfelügyeleti hatósági és egyes jogszabályokban meghatározott építésügyi hatósági feladatok ellátására,
- a **járási hivatal állategészségügyi és élelmiszer-ellenőrző szakigazgatási szerve** az élelmiszer-biztonsági, élelmiszerminőség-ellenőrzési, takarmányellenőrzési élelmiszerlánc-felügyeleti, és állategészségügyi, illetve a falugazdász-hálózat útján ellátott egyes földművelésügyi feladatok ellátására,
- a **járási földhivatal** az ingatlanügyi és telekalakítási feladatok ellátására,
- a **járási hivatal munkaügyi kirendeltsége** a foglalkoztatási, munkaerő-piaci feladatok ellátására,
- a **járási népegészségügyi intézet** a népegészségügyi feladatok ellátására.

Járások Tolna megyében

Tolna megye településeinek száma 109. Járásainak száma 6, melyek a következők: Bonyhádi járás, Dombóvári járás, Paksi járás, Szekszárdi járás, Tamási járás és Tolnai járás.

Járások Tolna megyében

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

Tolna megye járásainak főbb adatai a KSH 2011-es adatai alapján az alábbiak:

	Járás neve	Székhely	Település	Ebből város	Népesség (2013. január.01.)	Terület (km ²)	Népsűrűség (fő/km ²)
1.	Tamási járás	Tamási	32	3	38 795	1 019,94	38
2.	Bonyhádi járás	Bonyhád	25	2	31 582	476,77	66
3.	Szekszárdi járás	Szekszárd	17	2	59 412	656,18	91
4.	Dombóvári járás	Dombóvár	16	1	32 333	509,09	64
5.	Paksi járás	Paks	15	2	49 610	836,00	59
6.	Tolnai járás	Tolna	4	1	18 210	205,24	89
Összesen			109	11	229 942		

Tolna megye járási hivatalainak székhelyei és illetékességi területei

A járások székhelyei és a járások illetékességi területéről kormányrendelet - A Kormány 218/2012. (VIII. 13.) Korm. rendelete a járási (fővárosi kerületi) hivatalokról - határoz. A járási székhelyek listája a jövőben módosulhat. A kormány biztosítja a településeknek arra a lehetőséget, hogy javaslatot telessenek a más járáshoz történő átcsatolásukra, vagy önálló, új járás kialakítására.

A kormányrendelet tételesen rögzíti az egyes járási hivatalok székhelyéhez tartozó településeket. A járások és a járási székhelyek kialakításának alapelve az volt, hogy a megyék határaihoz igazodva az állampolgárok számára biztosítsa az államigazgatási szolgáltatásokhoz való gyors és könnyű hozzáférést, és a jelenleg létező ügyintézési helyszínek lehetőség szerint maradjanak meg.

Minden egyes járási székhelyen van járási hivatal, amely a megyei kormányhivatalok szervezeti egységeként működik az alábbiaknak megfelelően. Tolna megyében az alábbi Járási Hivatalok találhatóak a hozzájuk tartozó székhelyekkel illetve településekkel:

	Járási hivatal	Járási hivatal székhelye	Járási hivatal illetékességi területe
1.	Bonyhádi Járási Hivatal	Bonyhád	Aparhant, Bátaapáti, Bonyhád, Bonyhádvarasd, Cikó, Felsőnána, Grábóc, Györe, Izmény, Kakasd, Kéty, Kisdorog, Kismányok, Kisvejke, Lengyel, Mórág, Mőcsény, Mucsfa, Murga, Nagymányok, Nagyvejke, Tevel, Váralja, Závod, Zomba
2.	Dombóvári Járási Hivatal	Dombóvár	Attala, Csibrák, Csikóstóttós, Dalmand, Dombóvár, Döbrököz, Gyulaj, Jágónak, Kapospula, Kaposszekcső, Kocsola, Kurd, Lápafő, Nak, Szakcs, Várong
3.	Paksi Járási Hivatal	Paks	Bikács, Bölcske, Dunaföldvár, Dunaszentgyörgy, Gerjen, Györköny, Kajdacs, Madocsa, Nagydorog, Némekér, Paks, Pálfa, Pusztahencse, Sárszentlőrinc, Tengelice
4.	Szekszárdi Járási Hivatal	Szekszárd	Alsónána, Alsónyék, Báta, Báticasék, Decs, Hanc, Kistormás, Kölesd, Medina, Őcsény, Pörbölly, Sárpilis, Sióagárd, Szálka, Szedres, Szekszárd, Várdomb
5.	Tamási Járási	Tamási	Belecska, Diósberény, Dúzs, Értény, Felsőnyék, Fürged, Gyönk, Hőgyész, Iregszemcse, Kalaznó, Keszőhidegkút,

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

	Hivatal		Kisszékely, Koppányszántó, Magyarkeszi, Miszla, Mucsi, Nagykőnyi, Nagyszékely, Nagyszokoly, Ozora, Pári, Pincehely, Regöly, Simontornya, Szakadát, Szakály, Szárazd, Tamási, Tolnanémedi, Udvari, Újireg, Varsád
6.	Tolnai Járási Hivatal	Tolna	Bogyiszló, Fácánkert, Fadd, Tolna

A járási hivatalok feladatköre

A járások kialakításáról, valamint egyes ezzel összefüggő törvények módosításáról szóló **2012. évi XCIII. törvény több mint 80 db törvényi szinten szabályozott államigazgatási feladatot határozott meg a járások számára. A járási hivatalok legfontosabb feladata a megyei szintnél alacsonyabb szinten intézendő államigazgatási feladatok ellátása.** Így megvalósul az államigazgatási és az önkormányzati feladatok szétválasztása, a járások kizárólag államigazgatási területi egységet jelentenek majd. **Elsősorban okmányirodai feladatokat, a gyermekvédelmi és gyámügyeket, valamint egyes szociális, környezetvédelmi, természetvédelmi igazgatási ügyek intézést veszik át a településektől a járási hivatalok.** A hatáskörök szétválasztásánál kiemelt szempont volt, hogy a helyi szabályozáshoz kapcsolódó, mérlegelési jogkörbe tartozó ügyek lehetőleg maradjanak a települési jegyzőnél, ahol viszont az adott ügyben az államnak van egyértelműen feladata, szerepe, ott a járási hivatal tudjon majd hatékonyabban intézkedni.

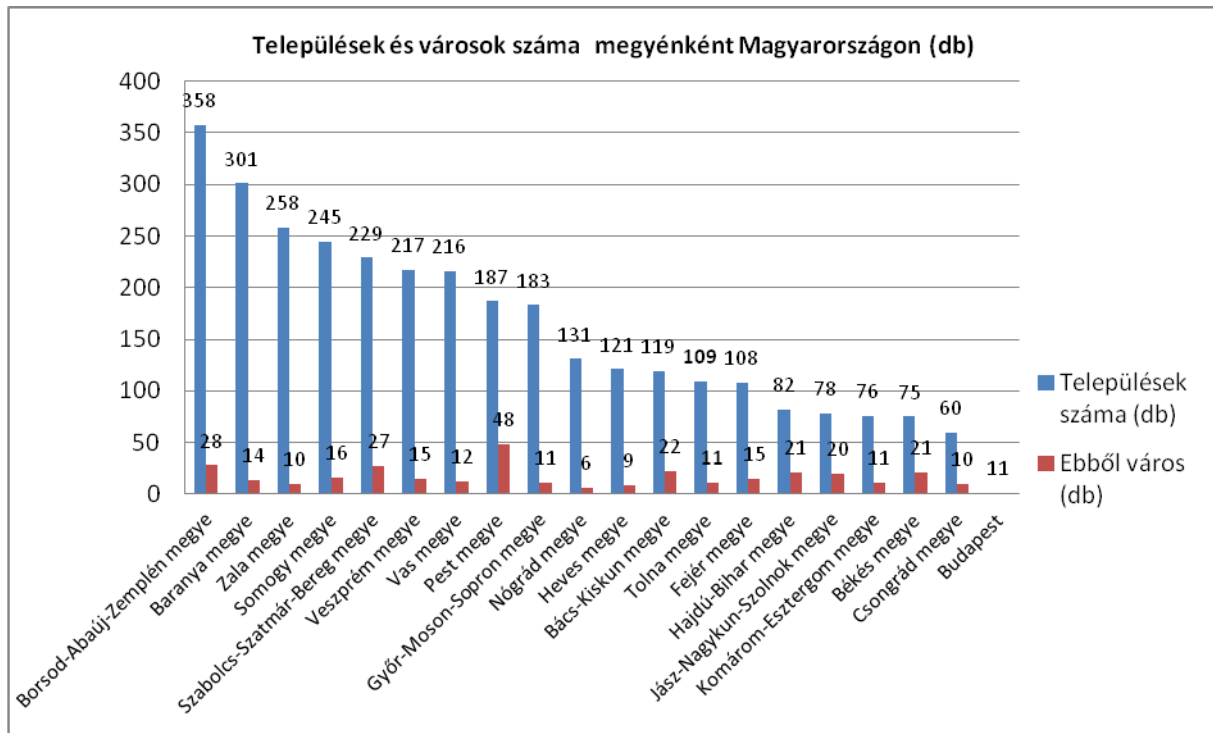
Járások száma Magyarországon

A legtöbb járás Pest megyében (18) és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (17) található. Illetve Budapesten összesen 23 járást különböztetünk meg kerületenként. **Tolna megyében, Komárom-Esztergom-, Nógrád – és Zala megyében a legkevesebb a járások száma, mindössze 6.**

Járások települései és a városok száma Tolna megyében

Az alábbi tábla megmutatja, hogy Magyarországon az egyes megyékben összesen hány település van, illetve ezekből mennyi a város. **Tolna megyében a települések és városok száma kevés, itt összesen 109 település található, melyből mindössze 11 város** (Bátaszék, Bonyhád, Dombóvár, Dunaföldvár, Gyöngyös, Nagymányok, Paks, Simontornya, Szekszárd, Tamási, Tolna), 98 pedig község. **A legnagyobb város, a megyeszékhely Szekszárd, mely lakossága 2011. évben a KSH adatainak megfelelően 33 311 fő, ugyanakkor Magyarországon a legkisebb megyeszékhely is egyben.**

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

Forrás: KSH 2011

Magyarországon a városok száma járásonként átlagosan 2. Többségükben, 79 járásban azonban 1 város található, ami egyben a járási székhely. A járások többségében a járási székhelyen laknak a legtöbben. A legkisebb településsűrűségű járások az alföldi járások között találhatóak, így elsősorban Jász-Nagykun-Szolnok, Hajdú-Bihar, Békés megye. A legnagyobb településsűrűségű járások Magyarország aprófalvas térségeinek jáásaiban vannak, így elsősorban Borsod-Abaúj-Zemplén, Baranya, Zala, Somogy, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Veszprém- és Vas megyékben.

3.8.2. Kistérségek³⁷

A kistérség fogalma, kistérségek rövid története Magyarországon

A kistérség földrajzilag összefüggő, elsősorban területfejlesztési és statisztikai célokat szolgáló területi egység Magyarországon.

Bár területének nagyságát tekintve a kistérség közel áll a járáshoz, de nem tekinthető az utódjának, mivel nem a megye kihelyezett közigazgatási szerveinek illetékességi területét határozza meg. **2013-tól a statisztikai-területfejlesztési kistérségek mellett államigazgatási (közigazgatási) területi egységként járásokat is kialakítottak, a két területi beosztás azonban nem esik egybe.** A kistérség a hozzá tartozó települések teljes területét magában foglalja, minden település csak egy bizonyos kistérséghez tartozhat, minden település része valamely kistérségnek és minden kistérséghez csak egy bizonyos megye települései tartoznak.

A kistérségek kialakításáról és az ehhez kapcsolódó jogszabályok módosításáról a 244/2003. (XII. 18.) Kormányrendelet rendelkezik. A hatékony ösztönzés alapvető formájaként a kormány megalkotta a többcélú kistérségi társulások támogatására vonatkozó 65/2004. (IV.15.) Kormány rendeletét, amely a települési önkormányzatok közszolgáltatási feladatainak egy részét, valamint a kistérségi területfejlesztési feladatok társulásban történő ellátását szolgálja az adott statisztikai kistérségen belül.

A kistérség az 1996. évi XXI. területfejlesztésről és a területrendezésről szóló törvény hatására fontossá vált. A törvény a kistérséget jelölte meg alsó szintű területfejlesztési térségként és az önkormányzatok területfejlesztési társulásait a kistérség területfejlesztési szerveiként.

Az Országgyűlés 2007-ben elfogadta a települési önkormányzatok többcélú kistérségi társulásáról szóló 2004. évi CVII. törvény módosítását. Ennek eredményeként - Budapest kivételével, ahol a Fővárosi Önkormányzat látja el e feladatokat - mind a 173 kistérségben létrejött a kistérség összes települését magába foglaló többcélú kistérségi társulás. **A 2010-es iszapkatasztrófa után az Országgyűlés a 2010. évi CXLIX. törvénnyel az érintett településeket és a környező néhány települést – az Ajkai kistérségből kiválva – Devecseri kistérség néven új kistérséggé alakította. A kistérségek száma Magyarországon így jelenleg 175.**

A kistérségek közigazgatási szerepének megszűnése a járási rendszer bevezetésével:

2013. január 1-jétől a kistérségek területfejlesztési és statisztikai területi egységek, közigazgatási szerepük megszűnt, egyidejűleg államigazgatási (közigazgatási) területi egységként létrejöttek a járások. A kistérségek területi beosztását (az egyes kistérségek nevét és a hozzájuk tartozó települések felsorolását) továbbra is törvény határozza meg, mivel azt mellékletként beillesztették a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvénybe.

³⁷http://www.ksh.hu/teruleti_atlasz_kistersegek

Kistérségek Tolna megyében

Tolna megyében 5 kistérség található, melyek a következők: Tamási kistérség, Szekszárdi kistérség, Bonyhádi kistérség, Dombóvári kistérség és a Paksi kistérség.

Kistérségek Tolna megyében

A Szekszárdi kistérségben a legjelentősebb, gazdasági, kereskedelmi, szolgáltatási szempontból fontos Szekszárd Megyei Jogú Város mellett **két jelentősebb mikrotérség jellemző:**

- **Tolnai központtal** (Bogyiszló, Fadd, Fácánkert és Tolna),
- **Bátaszéki központtal** (Bátaszék, Alsónyék, Pörböly, Bába, de ide sorolhatók Alsónána és Várdomb települések is).

A kistérségek főbb adatai a KSH 2011-es adatai alapján az alábbiak:

	Kistérség neve	Központ	Település	Ebből város	Népesség (2013. január.01.)	Terület (km ²)	Népsűrűség (fő/km ²)
1.	Tamási kistérség	Tamási	32	3	38 795	1 019,94	38
2.	Szekszárdi kistérség	Szekszárd	26	3	83 382	1 031,66	81
3.	Bonyhádi kistérség	Bonyhád	21	2	28 118	377,46	74
4.	Dombóvári kistérség	Dombóvár	16	1	32 333	509,02	64
5.	Paksi kistérség	Paks	14	2	47 314	765,07	62
Összesen			109	11	229 942		

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

Tolna megye kistérségeinek központjai és települései

Tolna megye kistérségeinek székhelyeit és a kistérségekhez tartozó egyes településeket az alábbi tábla tartalmazza:

	Kistérség	Központja	Kistérség települései
1.	Bonyhádi kistérség	Bonyhád	Aparhant, Bátaapáti, Bonyhád, Bonyhádvarasd, Cikó, Grábóc, Györe, Izmény, Kakasd, Kisdorog, Kismányok, Kisvejke, Lengyel, Mórág, Mócsény, Mucsfa, Nagymányok, Nagyvejke, Tevel, Váralja, Závod
2.	Dombóvári kistérség	Dombóvár	Attala, Csibrák, Csikóstóttós, Dalmand, Dombóvár, Döbrököz, Gyulaj, Jágónak, Kapospula, Kaposszekcső, Kocsola, Kurd, Lápafő, Nak, Szakcs, Várong
3.	Paksi kistérség	Paks	Bikács, Bölcse, Dunaföldvár, Dunaszentgyörgy, Gerjen, Györköny, Kajdacs, Madocsa, Nagydorog, Németkér, Paks, Pálfa, Pusztahencse, Sárszentlőrinc
4.	Szekszárdi kistérség	Szekszárd	Alsónána, Alsónyék, Báta, Báticas, Bogyiszló, Decs, Fácánkert, Fadd, Felsőnána, Harc, Kéty, Kistormás, Kölesd, Medina, Murga, Ócsény, Pörböly, Sárpilis, Sióagárd, Szálka, Szedres, Szekszárd, Tengelice, Tolna, Várdomb, Zomba
5.	Tamási kistérség	Tamási	Belecska, Diósberény, Dúzs, Értény, Felsőnyék, Fürged, Gyöng, Hőgyész, Iregszemcse, Kalaznó, Keszőhidegkút, Kisszékely, Koppányszántó, Magyarkeszi, Mészla, Mucsi, Nagykónyi, Nagyszékely, Nagyszokoly, Ozora, Pári, Pincehely, Regöly, Simontornya, Szakadát, Szakály, Szárazd, Tamási, Tolnanémedi, Udvari, Újireg, Varsád

3.9. Tolna megye nemzetközi kapcsolatai, projektjei

3.9.1. Nemzetközi kapcsolatok, testvér- és partnervárosok³⁸

Tolna megyében a gazdasági, közigazgatási, környezeti együttműködés feltételei jelentősen megváltoztak az EU-hoz történt csatlakozás után Tolna megye kapcsolatai jelentős mértékben kibővültek.

A schengeni határok áthelyezése kismértékben bővítette a megye mozgásterét, kapcsolatrendszerét.

A már évtizedek óta létező **Alpok-Adria munkaközösség** mellett megszerveződött az **Alpok-Adria-Pannónia Euroregionális együttműködés**, illetve a **Rhone-Alpok régióval való kapcsolat**. A megye a Nyugat-Európa felé kinyílt határok következtében kapcsolódni tud a multi regionális együttműködéshez, amelyet a Duna mellett az M6-os autópálya kiépülése is nagymértékben elősegített.

A **testvérvárosok** (általánosabban: **testvértelepülések**) alapötlete szerint egy-egy politikailag és/vagy földrajzilag távol eső kis- vagy nagyváros partneri viszonyt alakít ki egymással, hogy az emberek közötti és a kulturális kapcsolatokat erősítsék. Magyarországon ezeket a város-párokat testvérvárosoknak, Európa más részein ikervárosoknak („twin towns”) vagy barátság-városoknak („friendship towns”), német nyelvterületen partnervárosoknak („Partnerstädte”), Észak-Amerikában és Ausztrál-Ázsiában nővér-városoknak („sister cities”).

Tolna megyében többségben vannak a német nyelvterülettel fennálló (testvérvárosi) kapcsolatok, melyet kiegészít egy romániai (székelyföldi) irány.

³⁹ **Szekszárd Megyei Jogú város testvérvárosai** és hivatalos együttműködési kezdetei a következők: Bezons (Franciaország, 1967), Óbecse (Szerbia és Montenegró, 1975), Tornio (Finnország, 1986), Bietigheim-Bissingen (Németország, 1989), Lugos (Románia, 1989). **Szekszárd Megyei Jogú város partnervárosai** és hivatalos együttműködési kezdetei a következők: Waregem (Belgium, 1993), Ravenna megye (Olaszország, 1996), Facsád (Románia, 1998).

3.9.2. Nemzetközi projektek⁴⁰

A 2007-2013-as időszakban két területi együttműködési projektet érdemes kiemelni, melyek a Danube Limes projekt és a Vis Nova projekt.

Danube Limes projekt a Central Europe program támogatásával valósult meg 2008-tól 2011-ig. A projekt vezető partnere a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal, partnerként közreműködött benne a Pécsi Tudományegyetem és Paks Város Önkormányzata, illetve további szlovák, osztrák, német és lengyel partnerek. A projekt célja a dunai limes közép-európai szakaszának nevezése az UNESCO világörökségi helyszínei közé. A projekt keretében a világörökségi pályázat alapjául szolgáló dokumentumok mellett elkészült Paks- Dunakömlődön az egykori Lussonium-i erőd rekonstrukciója, mely világörökségi helyszínné válva képezhet nemzetközi vonzerőt.

³⁸ http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

³⁹ http://www.szekszard.hu/_szekszard/testvervarosok

⁴⁰ http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf

A Megyei Önkormányzatnak lehetősége nyílt arra, hogy csatlakozzon a CENTRAL EUROPE program keretében megvalósuló **"VIS NOVA"** elnevezésű Európai Unió, több régiót felölelő projektben való részvételre. A pályázat megvalósítási szakasza 2011 és 2014 között zajlik, a projekt időtartama 42 hónap. Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzatának költségvetése 285 400 EUR, melynek 85%-a uniós forrásból, 10%-a automatikusan hazai társfinanszírozásból, 5% pedig saját forrásból kerül finanszírozásra. Az Önkormányzat a Szekszárdi Víz- és Csatornamű Kft. segítségével elkészítette saját pályázati koncepcióját. A koncepcióban Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzata által létrehozandó Sport- és Szabadidő Centrum (meglévő és új létesítmények) fűtés, használati melegvíz biztosítás, illetve fürdő melegvíz ellátás energia szükségletét tervezik alternatív energiák felhasználásával lefedni.

A beépítésre kerülő alternatív megoldások:

- Geotermikus energia (mélyfuratú kutak + hőszivattyúk: meleg víz előállítására);
- Napenergia (napelemek – elektromos energia előállítására).

4. KIEMELT GAZDASÁGFEJLESZTÉSI CSOMAGOK BEMUTATÁSA

Tolna Megye Gazdaságfejlesztési Részprogramjának kidolgozása során elsődleges célunk volt, hogy a jövőben a valós igényekhez és a reális elképzelésekhez illeszkedő fejlesztések valósuljanak meg Tolna megyében. A fentiekben megfogalmazott cél érdekében, az alábbi módszertan mentén került sor a részprogram kidolgozására.

A programcsomagok kialakításának módszertana

A gazdaságfejlesztési részprogram elkészítése során figyelemmel voltunk a Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal és a Nemzetgazdasági Minisztérium által kiadott **„Megyei szintű tervezési folyamat keretében elkészítendő tervdokumentumok kidolgozásához kapcsolódó iránymutatás”** című v2_2013_09_02 kódszámú iránymutatásban, valamint a Nemzetgazdasági Minisztérium által kiadott **Terület és Településfejlesztési Operatív Program Operatív Program Tervezés 2014-2020 3.0** számú tervezési változatban foglalt tartalmi követelményekre.

A projektek/programok feltárása vonatkozásában alkalmazott módszerek:

- Dokumentumelemzés
- Statisztikai adatok elemzése
- Adatgyűjtés kérdőívek segítségével
- Interjúk készítése

A gazdaságfejlesztési részprogramhoz tartozó programcsomagok kialakításának módszertanában általános, kiemelő elvárás, hogy alulról építkező programozás menjen végbe, amely a közvetlen, elsődleges feltárás alapjain nyugszik.

Egyrészt elkészültek a települések és néhány további gazdasági szereplő által megfogalmazott fejlesztési elképzelések, amelyek az elsődleges adathalmazt szolgáltatották. Ezt követően a további adatgyűjtést a program készítői személyes megkereséssel tették meg, azaz a kistérség települései, valamint más gazdasági szereplők vezetőivel lebonyolított interjú készítésével valósult meg.

A módszer vezérlő elve az volt, hogy minden olyan projekt kerüljön nevesítésre, amelyeket a gazdasági élet szereplői megfogalmaznak és a helyszíni interjú alapján megadott ismérvek mentén megvalósítható.

A helyszíni interjúk alapján tehát elkészültek a fejlesztési program kezdemények. Az összegyűjtött tekintélyes mennyiségű projekt első lépcsőként egy szelekciós eljárásan átvéve kataszterbe került feltöltésre, amelynek során a programkezdemények a TOP gazdaságfejlesztéshez kapcsolódóan meghatározott prioritásaihoz kerültek hozzárendelésre.

Nem minden projekt volt besorolható a TOP-ban meghatározott prioritások alapján, néhány ismerv, amelyek segítettek eldönteni, hogy egy projekt bekerülhet-e a projekt csomagba:

- Illeszkedik –e a TOP iránymutatásban megfogalmazott prioritások keretében kifejtett fő beavatkozási területek valamelyikéhez.
- A projektgazda által megvalósítható, nem ellenkezik jogszabályi rendelkezésbe (Pl.: Hulladék lerakó létesítésének előírásai).
- Nem áll ellentétben jelenleg ismert tendenciákkal (Pl.: Iskola létesítése kis településen nem gazdaságos).

- Nem kizárólag látvány beruházás, tehát érezhető gazdaságfejlesztő hatást eredményezhet.

Azon projektek, amelyek nem kerülhettek be a gazdaságfejlesztés projektcsomagjába, azonban valós települési igényeken alapulnak, külön kataszterben kerültek összefoglalásra.

4.1. A projektcsomagok részletes bemutatása

4.1.1. A prioritás általános leírása

1. Prioritástengely: Térségi gazdaságfejlesztés a foglalkoztatási helyzet javítása érdekében - Tolna megyében

A prioritási tengely célja a helyi érdekű gazdaságfejlesztés előmozdítása, a helyi és térségi erőforrásokat hasznosító kis- és középvállalkozások foglalkoztatás ösztönzése. A prioritás keretében a helyi kis- és középvállalkozások foglalkoztatás-bővítési célú támogatása helyi gazdaságfejlesztési igényekre reagáló, több elemű beavatkozások megteremtésén keresztül valósul meg.

A városi térségek jelentősen hozzájárulnak a regionális növekedéshez és ebben kiemelt szerepe van a középvárosoknak, megyeszékhelyeknek. A munkahely teremtési potenciál és a települések mérete összefügg, így a nagyobb városok és a környező településeik, együtt mint városi térség, a regionális gazdaság fejlődésének motorjaként nagyban hozzájárulnak az EU területfejlesztési céljainak eléréséhez is.

A fejlesztések elősegítik a városi területek fizikai, műszaki és társadalmi-gazdasági szempontú megújulását, az önkormányzatok vagy civil szervezetek városi problémák kezelésére irányuló komplex stratégiáinak ösztönzését.

A megye városaiban nem hiányoznak azok a gazdasági szolgáltató funkciók, melyek lehetővé teszik ezen települések térségi központi szerepkörének kialakulását. **A megyében Szekszárdon, Pakson, Dunaföldváron, Bonyhádon és Dombóváron és Kaposszekcsőn működik ipari park.** A Szekszárdi, a Paksi és a Dunaföldvári Ipari Park könnyű megközelíthetőségének, a Duna-hidak, a megépült M6-os és tervezett M9-es autópályák közelségének, valamint a terület további bővítésének köszönhetően kitűnő lehetőséget kínálnak a korszerű üzemek, raktárak, kereskedelmi egységek kialakulására, betelepülésére, zöld- és barnamezős beruházások megvalósítására. Az ipari park közművekkel teljes körűen ellátott összesen több 10 ha területtel rendelkeznek, jelenleg is több tucat vállalkozás található itt.

Több településen található jelentős ipari terület (Tolna; Bátaszék; Tamási) ezek fejlesztése indokolt lehet, részint a centralizáció megszüntetése, részint ezen települések fejlesztése érdekében. Ugyanakkor dél felé (Mohács) mind északra (Dunaújváros) található ipari park, keletre pedig az egyik legújabb autóipari központ nyílt meg (Kecskemét).

A szállítási, elérhetőségi utak mint elsődleges erőforrások a kistérségben már megfelelő számban és minőségben rendelkezésre állnak, az ez irányú fejlesztések tekintetében a vízi közlekedési rendszer fejlesztése lehet indokolt.

A vállalkozási szerkezetet megvizsgálva látható, hogy a jogi személyiségű vállalkozások sűrűsége a Szekszárdi kistérségben volt a legnagyobb, míg a legalacsonyabb a Tamási kistérségben. Egyéni vállalkozások esetében (a városok tekintetében) legmagasabb a mutató Pakson, a legalacsonyabb Gyöngyösön. A települések tehát zömmel a városok - és ezen belül is Szekszárd - közelében helyezkedtek el.

A megye turisztikai potenciálja a gazdaságon belül igen nagy, a megyei fejlesztési terv külön turisztikai, rekreációs zóna kialakítását vázolja fel a szekszárdi, a bonyhádi és a dombóvári kistérségben. Ennek a fejlesztési elképzelésnek igen nagy szerepe lehet a kistérség életében, jelentős és sok embert megmozgató rendezvények kerülnek itt lebonyolításra, amelyekre alapozva a turizmus, ha nem is húzó ágazat lesz a kistérség életében, de hozzájárul a munkanélküliség csökkentéséhez, és a munkaalapú társadalom kialakulásához. **A megye kiemelt turisztikai területe a megyén átívelő Sió csatornához kötődő fejlesztések megvalósítása (a Sió fejlesztési lehetőségei munkaanyag jelen dokumentum 7.2. pontjában található), illetve a Dunát is magába foglaló Gemenci terület.** Ugyanakkor jelentős a fürdő városokhoz köthető turisztikai attrakciók szerepe is. Mivel a megyén több tematikus útvonal is található (borút, irodalmi körút, egyéb túra-útvonalak), így ezek fejlesztése is indokolt lehet.

A megye nyugati, déli része **jelentős mezőgazdasági potenciállal** bír, ami nem merül ki a szántóföldi növénytermesztésbe, hanem a szőlő művelésén keresztül a kapcsolati pont mutatkozik a borturizmushoz, míg a keleti, déli részen a Gemenci erdő a rekreációs és a vadász turizmus tekintetében rejt még lehetőséget. A megyében jelentős lehet a kertészeti termeléssel foglalkozók aránya (zöldség, gyümölcs), ahol a magas kézimunka igény miatt az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező munkavállalók foglalkoztatása is megvalósulhat.

A fentiek alapján a megye tekintetében az alábbi gazdaságfejlesztési lehetőségek valósíthatók meg:

- 1.1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés
- 1.2. Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása
- 1.3. Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés
- 1.4. Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés
- 1.5. Megyei alternatív befektetés- és beruházásösztönzés, projektelőkészítés, marketing
- 1.6. Munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése

4.1.2. Tolna megye SWOT analízise

A SWOT analízis célja, hogy egyes területeken, vagy bizonyos ismérvek mentén feltárja az adott terület, rendszer, eszköz erősségeit (Strengths), gyengeségeit (Weaknesses), a lehetőségeket (Opportunities) és a veszélyeket (Threats).

- **Az erősségek** belső tényezők, pozitív dolgok, amik jól működnek és befolyásolni lehet, hogy még jobban működjenek.
- **A gyengeségek** mindig belső tényezők, olyan dolgok, amik nem jól működnek, de lehet befolyásolni, hogy jobb legyen.
- **A lehetőségek** külső tényezők, olyan adottságok, amelyeket nem tudunk befolyásolni, de kedvezőek, és rájuk építve kihasználhatjuk az erősségeinket.
- **A veszélyek** olyan külső tényezők, olyan korlátok, negatív tényezők, amelyeket nem tudunk befolyásolni, és csökkentik a siker esélyeit, kockázatot is jelentenek.

Erősségek (Strengths)	Gyengeségek (Weaknesses)
1. A megye méretéhez képest jelentős számú (5 db) ipari parkkal rendelkezik, amelyekben jelentős számú kis és közepes vállalkozás foglal helyet. Ezen vállalkozások léte biztosított, a területek infrastruktúrával jól ellátottak. Az ipari parkok fejlesztése fontos feladat, ugyanakkor újak kialakítása nem cél. A meglévő területi egyenlőtlenségek ellentételezése lehet az ipari területek fejlesztésével. 2. Kiemelkedően magas a mezőgazdasági termőterület aránya a megyében (70,4%) amelyhez a megye keleti oldalon egy történelmi borvidék is párosul. A szőlő, gyümölcs és zöldség termelés volumene ugyan elsősorban a vidéki részekben jelentős, a feldolgozó kapacitások még hiányoznak. 3. A megye jelentős részén teljes az infrastrukturális ellátottság, elsősorban a falusi területeken jelentős számú településen hiányzik a korszerű szennyvíz kezelés. A települések jelentős részén elérhető a kábel televízió és a szélessávú internet is. 4. Kedvező természeti környezet, ami lehetőséget teremt a mezőgazdasági ágazatok fejlődésén kívül a turisztika fejlődésére is. 5. Az ország egyetlen atom-erőműve a megyében található, így az atom-energetikai fejlesztések és kutatási potenciál is ide csoportosul. Az atomenergia használata nemzeti prioritás, így a tovább fejlesztése biztosan megvalósul.	1. A megye közlekedési kapcsolatai ugyan javultak az elmúlt években (M6-os autópálya), azonban még nem megfelelő az elérhetőség. Ez különösen látszik a megye középső és északi részén, ahol a legközelebbi város is sok kilométerre van, nem beszélve a transzközlekedés nehézségeiről. Ugyan a megyét átszeli több főút is, mégis jelentős az alsóbbrendű utak által képviselt szállítási kapacitás. Nincs a megyének országhatári kapcsolata ami az M6-os autópálya tovább építésével megoldható lenne. A nyugat-kelet irányú közlekedés szintén nem megoldott (M9-es autópálya hiánya). Ezen gyengeség nagyban hátráltatja a megye belső területeire jelentős ipari kapacitás telepítését. 2. Kevés a jól működő hálózati együttműködés a megyében. Mivel Tolna megye jellemzően mezőgazdasági termelő megye így a mezőgazdasági szereplők hálózati együttműködésének a fejlesztése elengedhetetlen feladat. 3. Alacsony a megye foglalkoztatási potenciálja, alacsony és nem piacképes a szakképzettséget megszerzők száma. Kevés és kis volumenű és nem az igényekhez igazodik a megye felsőoktatási intézménye. A térségi szakképző rendszer nehezen alkalmazkodik az új kihívásokhoz, a megyének nincs átfogó felnőttképzési stratégiája. 4. Hiányos a megye szálláshely ellátottsága. A kedvező környezeti és gazdasági folyamatok hatására gyorsuló ütemben növekedő gasztró és bor turisztika kapcsán erős turisztikai desztinációvá válhat Tolna megye. Ennek elengedhetetlen feltétele minőségi és alacsonyabb árfekvésben elérhető kereskedelmi szálláshelyek fejlesztése. 5. Alacsony a megyében a humán tőke ellátottság, a rendelkezésre álló erőforrás is rendkívül koncentrált. A diplomások aránya a 7 éven felüli népességen belül Szekszárdon a legmagasabb, ezt követi Paks, a városok átlagát is csak ez a két település haladja meg. 6. Alacsony a K+F(+I) kapacitás a megyében, ezzel együtt hiányzik a tudásbázis is. 7. Az intézményi ellátottság közepes méretű, jelentősen koncentrált még a járási rendszer ellenére is. Hiányos a gazdaság igényeihez igazodó szakképzési intézmény rendszer (felnőtt oktatás).

Lehetőségek (Opportunities)	Veszélyek (Threats)
1. Kedvező és változatos természeti adottságok jellemzően az agrár ágazatot és a vidéki területeket segítik. A változatos tájak lehetőséget biztosítanak a turizmus fejlesztésére. 2. A megye rendkívül gazdag az épített kulturális értékekben, ezek hasznosítása azonban nem minden esetben megoldott. A műemlékek kulturális hasznosítása a turisztikai hasznosításon keresztül új lehetőséget teremt a gazdasági szférának. 3. A megújuló energiaforrások tekintetében Tolna megye jelentős potenciállal rendelkezik elsősorban a biomassza típusú energiahordozók terén, de lehetőségek rejlenek a geotermikus energia, a napenergia, valamint a vízenergia felhasználás területein is. A megújuló energiák hasznosításának lehetősége a településüzemeltetésbe, valamint a vállalkozások működési költségeinek csökkentésében játszhatnak szerepet. 4. A megyében jelentős a mezőgazdasági termelők száma, azok szövetkezései lehetőséget biztosítanak a mezőgazdaság fejlesztésére. 5. A feldolgozóipar fejlesztésének lehetősége. 6. A helyi KKV-k megerősítésének lehetősége (képzés, tanácsadás, közvetlen tőkejuttatás, projektelőkészítés). 7. Innovatív KKV-k fejlesztési igényeinek megteremtése. 8. Tolna megyében 5 Ipari Park található (Szekszárd, Paks, Dunaföldvár, Dombóvár, Bonyhád), illetve Bátaszék, Tamási és Tolna is rendelkezik jelentősebb ipari területtel. Az ipari parkok, inkubátorházak bevonása a fejlődőképes KKV-k célzott fejlesztése érdekében a projektgenerálástól az előkészítésen át a megvalósításig. 9. Célzott, központosított meggyemarketing, lehetőségek prezentációja.	1. Az mezőgazdaság területhasználatának részaránya magas, ami a kedvező adottságok mellett is a klímaváltozás során megjelenő szélsőséges időjárási viszonyok kapcsán kedvezőtlen hatásokkal bír (pl. erózió, defláció, települések csapadék vízzel való elöntése). 2. Jelentős ipari termelő kapacitás megjelenése nélkül a vidéki lakosság a város elővárosi élettérbe költözik, így a falvak lakossága egyre inkább fogy. A népesség vándorlás egyik hozadéka a mind kevesebb gyermek ezeken a településeken, ami magával hozza az iskola majd az óvoda megszűnését. Ha megszűnik az óvoda is a kereskedelmi és vendéglátóhelyek forgalma is csökken, így a település leromlása tovább folytatódik. 3. A peremterületek lakosságának iskolai végzettsége alacsony, mivel képzetlen munkaerőt felszippantó, betanított munkásokat foglalkoztató munkáltatók nincsenek, így ezen személyek foglalkoztatása csak a közmunkaprogramban lehetséges, ez viszont nem jelent igazi megoldást a települések lakossági problémáira.

4.1.3. Támogatható tevékenységek

1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés

Támogatható tevékenységek, akciók az ipari területek infrastrukturális fejlesztése, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása. Az intézkedés megvalósításánál azokat a helyszíneket kell preferálni, ahol már működik ipari park, ezeknek a továbbfejlesztésére, szolgáltatásaik bővítésére szükséges koncentrálni a forrásokat. Ennek megfelelően a zöldmezős beruházások támogatása, illetve új ipari parkok kialakítása nem preferált.

Az ipari parki szolgáltatások fejlesztésénél figyelembe kell venni a lehetséges szinergiahatást. Így a parkok fejlesztését célszerű összekapcsolni inkubátorház-fejlesztéssel, amennyiben azt a helyszín adottságai lehetővé teszik – ami egyben megteremti annak a lehetőségét is, hogy az inkubátorházból kikerülő vállalkozások továbbléphessenek az ipari park irányába. Előnybe kell részesíteni az ipari parkok mellett az inkubátor házakat, ezek kialakítása, esetlegesen a szolgáltatások fejlesztése indokolt. Az inkubátorházak megfelelő fizikai elhelyezést nyújtanak a vállalkozások számára, mind irodák, mind pedig műhelyek, illetve a kettő megfelelő kombinációjának biztosításával. Az inkubátorházaknak egyik vonzereje, hogy bizonyos szolgáltatásokat megosztva vehetnek igénybe a vállalkozások, így fajlagosan kevesebb számukra az adminisztrációs szolgáltatások, telefonközpont, internet, nyomtatás stb. költségei. Az általános inkubációs szolgáltatások mellett szükséges a professzionális technológia transzfer szolgáltatások biztosítása, a helyi tudásbázisokhoz, kutatóhelyekhez kapcsolódó technológia transzfer irodák kialakítása, fejlesztése. Az inkubátorház kezdeményezések esetén kívánatos azokat a helyszíneket meghatározni, ahol vagy a már működő inkubátorházak továbbfejlesztése lehetséges, vagy esetleg újak építése merülhet fel.

Az ipari területeken megvalósuló fejlesztések többlet támogatásban és/vagy támogatás intenzitási kedvezményben részesülhetnek, megakadályozva ezzel az ipari területek elnéptelenedést és az ipari területekre való felesleges átköltözéseket. Ennek megfelelően az ipari területek kritérium rendszerét is fel kell építeni, hiszen a legtöbb településnek van a településrendezési tervében kijelölt ipari területe, ezek azonban zömében nem alkalmasak ipari, gazdasági/szolgáltató beruházások fogadására. Ipari területnek nevezhetjük azokat a legalább 8 ha nagyságú, egybefüggő területet, amely hálózati infrastruktúrával ellátott, vagy részben ellátott, de a tulajdonos üzemeltető gondoskodik a hiányzó elem kiépítéséről, és a terület megközelíthetősége legalább közúton biztosított.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás):

- meglévő alap infrastruktúra tovább fejlesztése ipari parkokban,
- meglévő inkubátor házak infrastrukturális fejlesztése, felújítása, energetikai korszerűsítéssel és megújuló energia hasznosítással kombináltan,
- meglévő inkubátor házak szolgáltatás fejlesztése, saját K+F+I tevékenységek támogatása,
- új, energetikailag kedvező inkubátor/szolgáltató házak létesítése barnamezős beruházásként,

Támogatható tevékenységek (visszatérítendő támogatás):

- új inkubátor/szolgáltató házak létesítése zöldmezős beruházásként,
- hiányzó infrastruktúra fejlesztése ipari területeken.

2. Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása

A kistérség helyi jelentőségű vállalkozásainak a foglalkoztatási potenciálja meg nem teljesen kiaknázott, a vállalkozások fejlesztése a munkaerő megtartás, bővítés érdekében kiemelten fontos.

A vállalkozói igények felmérése alapján a térség szereplőinek vissza nem térítendő vagy kombinált támogatási formákra van szükségük elsősorban eszközbeszerzések, infrastrukturális beruházások és munkahely teremtés/megtartáshoz kapcsolódó beruházások vonatkozásában. Fontos az energetikai célú beruházások támogatása is, ugyanakkor a képzés és a szervezet fejlesztési projektek csekély hangsúlyt kapnak. Ugyanakkor a megyében alacsony a K+F aktivitás, amit a központi programokkal együtt azonban szükséges támogatni.

Kiemelt projektek a tématerületen belül:

- K+F(+I) tevékenységek támogatása Tolna megyében, kiemelten a gépipar, járműipar és a mezőgazdaság területén.

Hagyományos projektek:

- meglévő termelő infrastruktúra környezettudatos fejlesztése,
- új termelő infrastruktúra létesítése a foglalkoztatás bővítése érdekében,
- termelőeszköz beszerzések támogatása,
- vállalati képzések és vállalati szervezet fejlesztések támogatása,
- munkahely megtartást elősegítő kisléptékű infrastrukturális beruházások/eszközbeszerzések támogatása foglalkoztatás támogatásával,
- munkahely megtartást elősegítő kisléptékű infrastrukturális beruházások/eszközbeszerzések támogatása foglalkoztatás támogatásával a szabad vállalkozási zónákban.

Támogatható tevékenységek kiemelt projektek esetében:

- saját K+F(+I) tevékenységek támogatása:
 - kutatók, kutatásban részt vevők bértámogatása, szha. támogatása
 - fejlesztéshez szükséges kisléptékű infrastruktúra és eszköz beszerzés (max 30 % együttesen, ebből infrastruktúra fejlesztés max. 10 %)
 - prototípus kifejlesztéshez szükséges anyagok és technológiai beszerzése
 - szabadalmaztatás, oltalmi eljárás költsége
- know-how-k támogatása, a rendszer meghonosítása
 - know-how díj
 - know-how meghonosítása, a hazai gyakorlatba történő átültetése
 - a know-how eljárások átültetése miatti termelés csökkenés kompenzálása legfeljebb 1 évig.

Támogatható tevékenységek (vissza nem térítendő támogatás/vissza nem térítendő támogatás):

- barna mezős, vagy meglévő termelő infrastrukturális fejlesztések támogatása a foglalkoztatás növelése érdekében,
- energetikai célú beruházások a munkahely megtartás érdekében,
- eszközbeszerzések támogatása a foglalkoztatás növelése érdekében.

Támogatható tevékenységek (visszatérítendő támogatás):

- termelő infrastrukturális beruházások megvalósítása zöldmezős beruházás keretében,
- ingatlan vásárlás.

Nem támogatható tevékenység:

- csak alap infrastruktúra fejlesztése.

3. Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés

A megye jelentős idegenforgalmi adottságokkal rendelkezik, mely eddig is hozott jelentős gazdasági eredményeket, de még így is kiaknázatlan lehetőségek vannak.

A turizmus fejlesztése az alábbi négy területen képzelhető el:

- bor és gasztro turizmus,
- vadász-horgász turizmus,
- kulturális turizmus,
- turisztikai desztináció menedzsment szervezetfejlesztés.

A támogatható tevékenységek és a kiemelt vagy nem kiemelendő tevékenységek az eltérő fejlesztési területenként az alábbiak:

Kiemelt projekt:

- legalább 3*-os kereskedelmi szálláshely fejlesztése,
- kistérségi turisztikai desztináció menedzsment szervezet felállítása a kistérségben legalább a városi és nagyközségi rangú településeken irodák kialakításával.

Hagyományos projektek:

- kereskedelmi és fizető-vendéglátó szálláshelyek fejlesztése a kistérségekben, kiemelten a jelentős turisztikai attrakciókhoz és/vagy tématerületekhez kapcsolódó szálláshely fejlesztések,
- gasztro turisztikához kapcsolódó kisléptékű infrastrukturális fejlesztések, helyi termelő piacok létesítése, kisléptékű, mikrotérségi jelentőségű feldolgozó létesítmények fejlesztése,
- tematikus borút fejlesztés a Szekszárd-tolnai kistérségben, turisztikai akciók kialakítása, pincefalvak felújításának támogatása, termelő borászatok vendéglátási kapacitásának fejlesztése, eszköz beszerzésének támogatása,
- vadász-horgász turizmushoz kapcsolódó kisléptékű infrastrukturális fejlesztések támogatása,
- ökoturisztikai látványelemek fejlesztése, park és rekreációs erdőfejlesztések támogatása,
- tematikus kulturális fejlesztések.

Támogatható tevékenységek kiemelt projektek esetén:

- tervezés, tanulmányok készítése, engedélyezés,
- ingatlan vásárlás legfeljebb 10 % mértékig,
- építési beruházás,
- eszközbeszerzés,
- építéshez kapcsolható szolgáltatások igénybe vétele,
- turisztikai desztináció menedzsment szervezet felállítása esetén irodák kialakításának költsége, infrastrukturális fejlesztés, eszköz beszerzés, bérek és járulékaik (ESZA forrás).

Támogatható tevékenységek hagyományos projektek esetében:

- építési beruházások és hozzájuk kapcsolódó szolgáltatások,
- kisléptékű infrastruktúra fejlesztések,
- kulcsos-házak fejlesztése a turisztikailag preferált területeken,
- falu múzeumok, gyűjteményes házak, irodalmi emlékhelyek kismértékű infrastrukturális fejlesztése.

4. Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés

A klasszikus gazdaságfejlesztés egyik hátránya, hogy jelentős infrastrukturális beruházási igénye van ugyanakkor a „hozádeka” vagyis a teremtet munkahelyek száma a beruházás nagyságához viszonyítva alacsony. Ugyanakkor nagy előnye, hogy már egy meglévő és általában tőkeerőse vállalkozásra alapoz, így a beruházás, amennyiben a szándék komoly, a fejlesztés megvalósul.

Az alternatív gazdaságfejlesztés, hálózati gazdaságfejlesztés egyik hátránya, hogy nehezen megfogható az a „személy” aki a fejlesztés gazdája lesz, ugyanakkor sok érintett szereplőt vonhat be, és a sok szereplő kismértékű fejlesztései jelentős hatást érhetnek el. A helyi termékek piacra jutása sok esetben a rengeteg szereplő között veszik el, ugyanakkor a magas minőségi követelmények és a jelentős üzleti hálózatok sem nem teszik lehetővé a kisebb volumenben előállított termékek hatékony megjelenését. Fejleszthető tevékenység lehet így egyfajta olyan védjegy illetve típustermék kialakítása, amely minőségi paramétereiben egységes szintet ír elő, a termelői rendszer azonban megmarad sokszereplősnek. A termelők (feldolgozók) így könnyebben tudnának jelentősebb piaci potenciálra szert tenni, a volumen és az egységes megjelenés miatt viszont a nagyobb üzlethálózatokon belül is értékesíthetők. A fentiek alapján több támogatható terület is megmutatkozik, amely az adott térségben megvalósítható, illetve támogatható.

Kiemelten projekt:

- felnőttképzés támogatása, gyakorlati helyek létesítése, gyakornoki programok támogatása,
- klaszterek támogatása.

Hagyományos projekt:

- közös termék megjelenés támogatása,
- kezdő vállalkozások hálózati szervezése, képzése, támogatása, inkubációja,
- speciális termékek feldolgozásának segítése, „TÉSZ-ek” támogatása,
- egységes helyi termék arculat kialakítása.

Támogatható tevékenységek kiemelt projekt esetén:

- klaszterekhez kapcsolódó gyakorlati oktatást elősegítő infrastrukturális beruházás támogatása, eszközbeszerzések támogatása, gyakorlati oktatók biztosítása bér kompenzációval, átképzési támogatás az OKJ végzettség megszerzésének idejére, képzési/átképzési támogatás (elméleti és gyakorlati),
- új klaszterek kialakítása, klaszter irodák humán erőforrás fejlesztése, egységes klaszter megjelenés támogatása.

Hagyományos projekt:

- TÉSZ-ek kialakítása, meglévő TÉSZ-ek támogatása az egységes arculat, egységes minőségi kódex, egységes termékmegjelenés érdekében,
- gyógy- és fűszernövény hálózatos feldolgozás támogatása, feldolgozó létesítmények létesítése, integrátori szerep megerősítése,
- zöldség és gyümölcs hálózatos feldolgozás támogatása, kistérségi hűtő és feldolgozó kapacitások kiépítése, egységes megjelenés támogatása,
- egységes arculattal rendelkező termékek piacra jutásának támogatása, promótálása, vásárokon való részvétel támogatása, direkt értékesítések szervezése.

5. Megyei alternatív befektetés- és beruházásösztönzés, projektelőkészítés, marketing

Olyan térségi szintű gazdaságfejlesztési intézményi háttérkapacitás létrehozása a cél, ami hatékonyan képes hozzájárulni a külső tőkebefektetések ösztönzéséhez, a hatékony térségmarketinghez, a térségi gazdasági célú beruházások ösztönzéséhez, ezáltal a térségi foglalkoztatási helyzet javulásához.

Az intézkedés keretében megvalósuló fejlesztések: térségi szintű, hazai és nemzetközi befektetés ösztönzéssel foglalkozó szervezet infrastrukturális háttérének kiépítése, a működéshez szükséges immateriális javak beszerzése, a szervezet működési költségének támogatása.

Az intézkedés keretében közvetett támogatási konstrukció formájában a KKV-k célzott kisösszegű támogatáshoz juthatnak piaci megjelenésük támogatásához (marketing, piacra jutási költségek).

Kiemelt projekt:

- befektetés ösztönző szervezet létrehozása, kisvállalkozásokat támogató pénzügyi háttérrel, amely lehetőséget biztosít az egyéni vállalkozók és mikro vállalkozások induló támogatásának biztosításán keresztül a vállalkozás fejlesztésre (tovább pályáztatás, mikro hitel rendszer fejlesztése, befektetői csoportok felkutatása, vállalkozások megerősítése).

Projekt csoport:

- egyéni vállalkozások és mikro vállalkozások indításhoz normatív jellegű támogatás.

Támogatható tevékenységek kiemelt projekt esetében:

- szervezet kialakítás, szervezet humán erőforrás megerősítése,
- kisléptékű infrastrukturális fejlesztések megvalósítása,
- kisléptékű eszköz beszerzés,
- marketing és kommunikációs tevékenység,
- beruházás ösztönző tevékenység.

Támogatható tevékenységek projekt csoport esetében:

- bér és bér jellegű támogatások,
- képzések és ezekhez kapcsolódó támogatások,
- eszközbeszerzés, kisléptékű infrastrukturális támogatások,
- marketing és reklám költségek.

6. Munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése

A vállalkozások támogatásával párhuzamosan olyan családbarát, a munka és a magánélet összehangolását segítő szolgáltatásfejlesztésre, közösségi szemléletformáló és tájékoztató akciókra is szükség van, amelyek hosszú távon hozzájárulnak a gyermekvállalás ösztönzéséhez, így évtizedes távlatban is biztosítják a munkaerő utánpótlását. A családközpontú társadalom és a demográfiai fordulat eléréséhez a munka és magánélet összehangolásának elősegítését célzó intézkedésekre, a gyermekvállalást ösztönző munkarend és atipikus foglalkoztatási formák bevezetése mellett elsősorban az intézményi (és munkáltatói) gyermekfelügyelet megszervezésére, rugalmas, napközbeni ellátási szolgáltatások elősegítésére, újjászervezésére, családbarát települések és szolgáltatások kialakítására van szükség.

Szükséges lehet olyan nem önkormányzati, települési, hanem vállalkozások által működtetett gyermekjóléti intézmények támogatására is, ahol a munkavállalók között jelentős számban foglalkoztatnak Gyes-ről, Gyed-ről visszatérő munkavállalókat is.

Mindegyik tervezett tevékenységet szakmailag megalapozott, tanulmányhoz és hosszú távú demográfiai előreszámításhoz, igényfelmérés és kapacitás kihasználtsági felméréshez kel igazítani.

Támogatható tevékenységek:

- bölcsődei férőhelyek bővítése, létrehozása, infrastruktúra és eszköz fejlesztése,
- óvodai férőhelyek bővítése, létrehozása, infrastruktúra és eszköz fejlesztése,
- családi napközi helyek bővítése, létrehozása, infrastruktúra és eszköz fejlesztése.

4.1.4. Meghatározott indikátorok

1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték- egység	Kikötés	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakorisá g
Ipari parkok fejlesztése	Ipari parkokban megvalósuló beruházások nagysága	milliárd Ft	csak meglévő ipari parkok	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
Inkubátor/szolgáltató házak infrastrukturális fejlesztése	Inkubátor/szolgáltató házakba betelepülő vállalkozások számának növekedése (6 hónapot meghaladó időben ott levő vállalkozások)	db	meglévő inkubátor/szolgáltató házak	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év dec. 31	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
	Inkubátor/szolgáltató házakba betelepülő vállalkozások száma(működést követő 6 hónapon belül ott levő vállalkozások)	db	újonnan létesülő inkubátor/szolgáltató házak	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
Inkubátor/szolgáltató házak szolgáltatás fejlesztése	Létrejövő új szolgáltatások száma	db	csak meglévő inkubátor/szolgáltató házak esetén	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év dec. 31	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
Energetikai fejlesztések ipari parkokban/	Minimum „B” energetikai tanúsítvánnyal rendelkező épületek száma	db	-	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
K+F+I tevékenységek, termékek/know-how-k	K+F+I tevékenységek során létrejövő termékek/know-how-k	db	-	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

2. Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték- egység	Kikötés	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakorisá g
Barna mezős, vagy meglévő termelő infrastrukturális fejlesztések	Teremtett új munkahelyek száma	fő	-	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év átlagos statisztikai létszám	bázislétszám +15 % összesen 3 év alatt	EMIR	évente
Energetikai célú beruházások	Teremtett új munkahelyek száma	fő	-	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év átlagos statisztikai létszám	bázislétszám +10 % összesen 3 év alatt	EMIR	évente
Eszközbeszerzések	Teremtett új munkahelyek száma	fő	-	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év átlagos statisztikai létszám	bázislétszám +10 % összesen 3 év alatt	EMIR	évente
Barna mezős, vagy meglévő termelő infrastrukturális fejlesztések	Megőrzött munkahelyek számának változása	fő	-	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év átlagos statisztikai létszám	bázislétszám tartása 3 évig	EMIR	évente
Energetikai célú beruházások	Megőrzött munkahelyek számának változása	fő	-	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év átlagos statisztikai létszám	bázislétszám tartása 3 évig	EMIR	évente
Eszközbeszerzések	Megőrzött munkahelyek számának változása	fő	-	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év átlagos statisztikai létszám	bázislétszám tartása 3 évig	EMIR	évente

3. Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték- egység	Kikötés	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakorisá g
Turisztikai akciók száma	Turisztikai desztináció menedzsment által szervezett turisztikai akciók	db	-	0	2013	21 db	EMIR	évente
3*-os kereskedelmi szálláshely férőhelyek számának növekedése	Újonnan létesülő 3*-os kereskedelmi szálláshely férőhelyek száma	db	-	0	2013	90 db	EMIR	évente
Kereskedelmi szálláshely férőhelyek számának növekedése	Létesülő kereskedelmi szállás férőhelyek száma	db	-	Kedvezményezeti adatszolgáltatás	benyújtást megelőző év dec. 31	250 db	EMIR	évente
Nem kereskedelmi szálláshelyek számának fejlesztése	Létesülő, elsősorban nem kereskedelmi szállás férőhelyek száma	db	-	0	2013	50 db	EMIR	évente
Öko/vadász/horgász turisztikai fejlesztéssel elért területek nagysága	Megújuló, megújított területek nagysága	ha	-	0	2013	300 ha	EMIR	évente
Gasztro turizmushoz kapcsolódó helyi fejlesztési elemek	Létesülő helyi piacok száma	db	legalább heti rendszerességgel működő	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
	Létrejövő helyi feldolgozó kapacitások nagysága	t/év	termék fajtánként	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente
Borturisztikához kapcsolódó fejlesztések	Felújított, egybefüggő pincefalú jellegű beavatkozások száma	db	egybefüggő, ha a 100 m-re eső létesítmények száma több mint 10	0	2013	forrás-leosztástól függően tervezhető	EMIR	évente

Területi Operatív Program 2014-2020
TOP
Tolna megye

4. Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték- egység	Kikötés	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakorisa g
Klasztereken belüli együttműködés a gyakorlati oktatás terén	Kialakított gyakorlati oktatóbázisok száma	db	-	0	2013	1-2 db	EMIR	évente
Új klaszterek kialakításának támogatása	Létrejövő és működő hálózati együttműködések száma	db	-	0	2013	2-3 db	EMIR	évente
Egységes termék megjelenések támogatása	Egységes arculattal megjelenő termék csoportok száma	db	-	0	2013	3-4 db	EMIR	évente
Gyógy- és fűszernövény feldolgozás támogatása	Gyógy és Fűszer növény TÉSZ létesítése	db	-	0	2013	2 db	EMIR	évente
Zöldség- és Gyümölcs feldolgozás támogatása	Zöldség és Gyümölcs TÉSZ létesítése	db	-	0	2013	2 db	EMIR	évente
Gabona- és olajos mag feldolgozó kapacitás támogatása	Gabona és Olajos mag feldolgozó TÉESZ létesítése	db	gabona 5 t/nap olajos mag 1 t/nap	0	2013	2 db	EMIR	évente

5. Megyei alternatív befektetés- és beruházásösztönzés, projektelőkészítés, marketing

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték- egység	Kikötés	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakorisá g
Befektetés ösztönző és támogató szervezetek létrehozása	Kialakított közvetítői szervezet létrehozása, működtetése	db	-	0	2013	1 db	EMIR	évente
Újonnan létrejött egyéni vállalkozások száma	A támogatás hatására létrejövő egyéni vállalkozások száma	db	-	0	2013	40 db	EMIR	évente
Újonnan létrejött mikro vállalkozások száma	A támogatás hatására létrejövő mikro vállalkozások száma	db	-	0	2013	20 db	EMIR	évente

6. Munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése

Azonosító (specifikus cél)	Indikátor	Mérték- egység	Kikötés	Bázis érték	Bázis év	Célérték (2022)	Az adat forrása	Jelentési gyakorisá g
Létrehozott új, vagy bővített bölcsődei férőhelyek	Kialakított bölcsődei férőhelyek száma	db	-	0	2013	50 fő	EMIR	évente
Létrehozott új, vagy bővített óvodai férőhelyek száma	Kialakított óvodai férőhelyek száma	db	-	0	2013	100 fő	EMIR	évente
Létrehozott családi napközi férőhelyek száma	Kialakított családi napközi férőhelyek száma	db	-	0	2013	35 fő	EMIR	évente
	Bővített családi napköziben létrejövő férőhelyek száma	db	-	0	2013	35 fő	EMIR	évente

4.2. A projektcsomagok tervezett kedvezményezetti körének bemutatása

4.2.1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés prioritásban kedvezményezettek köre:

- önkormányzatok,
- többségében önkormányzati tulajdonú, térségi gazdaságfejlesztési céllal működő gazdasági társaságok,
- ipari park üzemeltetők,
- inkubátor/szolgáltató ház üzemeltetők.

4.2.2. Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása prioritásban kedvezményezettek köre:

- Tolna megyében székhellyel/telephellyel rendelkező kis és közepes vállalkozások,
- Tolna megyében székhellyel/telephellyel rendelkező nagyvállalatok, amennyiben a teremtett munkahelyek száma eléri a bázis létszámhoz viszonyított +30 %-ot,
- Tolna megyében székhellyel vagy telephellyel rendelkező mikro vállalkozások abban az esetben, ha valamelyik meglévő lévő ipari parkban vagy fejlesztett ipari területen kívánnak fejlesztést megvalósítani, vagy a fejlesztésük igazolhatóan a barnamezős területek lehatárolásában szereplő területen valósul meg.

4.2.3. Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés prioritásban kedvezményezettek köre:

Kedvezményezettek köre kiemelt projektek esetében:

- települési önkormányzati költségvetési szervek,
- települési önkormányzatok szövetségeik/társulásai,
- megyei önkormányzati költségvetési szerv.

Kedvezményezettek köre hagyományos projektek esetében:

- vállalkozások,
- nonprofit szervezetek,
- helyi önkormányzati költségvetési szervek és intézményeik.

4.2.4. Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés prioritásban kedvezményezettek köre:

Kedvezményezettek köre kiemelt projektek esetében:

- meglévő klaszterek,
- klasztert létrehozó vállalkozások és ezek gesztor szervezetei.

Kedvezményezettek köre hagyományos projektek esetében:

- TÉSZ-ek és ezek gesztor szervezetei,
- települési önkormányzatok és önkormányzatok társulásai,
- terméktanácsok,
- kamara.

4.2.5. Megyei alternatív befektetés- és beruházás-ösztönzés, projekt-előkészítés, marketing prioritásban kedvezményezettek köre:

Kedvezményezettek köre kiemelt projekt esetében:

- vállalkozás/vidék fejlesztéssel foglalkozó szervezetek,
- tőkepiaci befektetéssel foglalkozó szervezetek,
- ezek konzorciumai.

Kedvezményezettek köre projekt csoport esetében:

- egyéni vállalkozások,
- mikro vállalkozások,

**4.2.6. Munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése
prioritásban kedvezményezettek köre:**

- önkormányzati költségvetési szervek (konzorciumban is),
- önkormányzati költségvetési szervek intézményei,
- vállalkozások saját családi napközi létesítésére akkor pályázhatnak, ha a foglalkoztatottak között a Gyed-ről, Gyes-ről visszatérők aránya eléri az 5 %-ot, a teljes foglalkoztatottai létszáma pedig a 170 főt,
- meglévő családi napközit működtető vállalkozások.

4.3. A projektcsomagok költségigényének bemutatása

4.3.1. Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés tevékenység forrás allokációja

Megnevezés	ERFA keret	ESZA keret	javasolt támogatás intenzitás
Meglévő alap infrastruktúra tovább fejlesztése ipari parkokban	630 mFt	0 mFt	ERFA 50 %
Meglévő inkubátor házak infrastrukturális fejlesztése, felújítása, energetikai korszerűsítéssel és megújuló energia hasznosítással kombináltan	650 mFt	0 mFt	ERFA 50 %
Meglévő inkubátor házak szolgáltatás fejlesztése, saját K+F+I tevékenységek támogatása	300 mFt	120 mFt	ERFA 50 %; ESZA 70 %
Új, energetikailag kedvező inkubátor/szolgáltató házak létesítése barnamezős beruházásként	840 mFt	0 mFt	ERFA 50 %
Hagyományos projektek összesen	2 420 mFt	120 mFt	
Összes forrás a tevékenység csoportban	2 420 mFt	120 mFt	

4.3.2. Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása tevékenység forrás allokációja

Megnevezés	ERFA keret	ESZA keret	javasolt támogatás intenzitás
Kiemelt projekt – saját K+F(+I)	700 mFt	90 mFt	ERFA 75 %; ESZA 100 %
Kiemelt projekt – know-how beszerzés	150 mFt	50 mFt	ERFA 65 %; ESZA 85 %
Kiemelt projektek összesen	850 mFt	140 mFt	-
Meglévő termelő infrastruktúra környezettudatos fejlesztése	900 mFt	0	ERFA 50 % (KKV +10%)
Új termelő infrastruktúra létesítése a foglalkoztatás bővítése érdekében	2 026 mFt	0	ERFA 50 % (KKV +10%)
Termelőeszköz beszerzések támogatása	800 mFt	0	ERFA 50 % (KKV +10%)
Vállalati képzések és vállalati szervezet fejlesztések támogatása	300 mFt	100 mFt	ERFA 50 % (KKV +10%); ESZA 90 %
Munkahely megtartást elősegítő kisléptékű infrastrukturális beruházások/eszközbeszerzések támogatása foglalkoztatás támogatásával	250 mFt	125 mFt	ERFA 65 %; ESZA 65 %
Munkahely megtartást elősegítő kisléptékű infrastrukturális beruházások/eszközbeszerzések támogatása foglalkoztatás támogatásával szabad vállalkozási zónákban	350 mFt	250 mFt	ERFA 75 %; ESZA 85 %
Hagyományos projektek összesen	4 626 mFt	475 mFt	
Összes forrás a tevékenység csoportban	5 476 mFt	615 mFt	

4.3.3. Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés tevékenység forrás allokációja

Megnevezés	ERFA keret	ESZA keret	javasolt támogatás intenzitás
Kiemelt projekt – kereskedelmi szálláshely fejlesztése	800 mFt	0 mFt	ERFA 85 %
Kiemelt projekt – turisztikai desztináció menedzsment szervezet fejlesztése	50 mFt	150 mFt	ERFA 85 %; ESZA 100 %
Kiemelt projektek összesen	850 mFt	150 mFt	-
Kereskedelmi és fizető-vendéglátó szálláshelyek fejlesztése a kistérségekben, kiemelten a jelentős turisztikai attrakciókhoz és/vagy tématerületekhez kapcsolódó szálláshely fejlesztések	1 600 mFt	0 mFt	ERFA 50 % (KKV +10%)
Gasztro turisztikához kapcsolódó kisléptékű infrastrukturális fejlesztések, helyi termelő piacok létesítése, kisléptékű, mikrotérségi jelentőségű feldolgozó létesítmények fejlesztése	1 300 mFt	0 mFt	ERFA 50 % (KKV +10%)
Tematikus borút fejlesztés a Szekszárd-tolnai kistérségben, turisztikai akciók kialakítása, pincefalvak felújításának támogatása, termelő borászatok vendéglátási kapacitásának fejlesztése, eszköz beszerzésének támogatása	350 mFt	0 mFt	ERFA 50 % (KKV +10%)
Vadász-horgász turizmushoz kapcsolódó kisléptékű infrastrukturális fejlesztések támogatása	200 mFt	0 mFt	ERFA 50 % (KKV +10%);
Tematikus kulturális fejlesztések	577 mFt	0 mFt	ERFA 65 %
Hagyományos projektek összesen	4 027 mFt	0 mFt	
Összes forrás a tevékenység csoportban	4 877 mFt	150 mFt	

4.3.4. Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés tevékenység forrás allokációja

Megnevezés	ERFA keret	ESZA keret	javasolt támogatás intenzitás
TÉSZ-ek kialakítása, meglévő TÉSZ-ek támogatása az egységes arculat, egységes minőségi kódex, egységes termékmegjelenés érdekében	50 mFt	25 mFt	ERFA 85 %; ESZA 90 %
Gyógy és fűszernövény hálózatos feldolgozás támogatása, feldolgozó létesítmények létesítése, integrátori szerep megerősítése	1 450 mFt	160 mFt	ERFA 60 %; ESZA 90 %
Zöldség és gyümölcs hálózatos feldolgozás támogatása, kistérségi hűtő és feldolgozó kapacitások kiépítése, egységes megjelenés támogatása	1 450 mFt	160 mFt	ERFA 60 %; ESZA 90 %
Egységes arculattal rendelkező termékek piacra jutásának támogatása, promótálása, vásárokon való részvétel támogatása, direkt értékesítések szervezése	340,5 mFt	45 mFt	ERFA 60 % ESZA 90 %
Hagyományos projektek összesen	3 290,5 mFt	365 mFt	
Összes forrás a tevékenység csoportban	3 290,5 mFt	365 mFt	

4.3.5. Megyei alternatív befektetés- és beruházás-ösztönzés, projekt-előkészítés, marketing tevékenység forrás allokációja

Megnevezés	ERFA keret	ESZA keret	javasolt támogatás intenzitás
Kiemelt projekt - befektetés ösztönző szervezet létrehozása, kisvállalkozásokat támogató pénzügyi háttérrel, amely lehetőséget biztosít az egyéni vállalkozók és mikro vállalkozások induló támogatásának biztosításán keresztül a vállalkozás fejlesztésre (tovább pályáztatás, mikro hitel rendszer fejlesztése, befektetői csoportok felkutatása, vállalkozások megerősítése)	35 mFt	150 mFt	ERFA 90 %; ESZA 90 %
Kiemelt projekt összesen	35 mFt	150 mFt	
Egyéni vállalkozások és mikro vállalkozások indításhoz normatív jellegű támogatás	365 mFt	49 mFt	ERFA 90 %, ESZA 90 %
Hagyományos projektek összesen	365 mFt	49 mFt	
Összes forrás a tevékenység csoportban	400 mFt	199 mFt	

4.3.6. Munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztése tevékenység forrás allokációja

Megnevezés	ERFA keret	ESZA keret	javasolt támogatás intenzitás
Bölcsődei férőhelyek bővítése, létrehozása, infrastruktúra és eszköz fejlesztése	200 mFt	0 mFt	ERFA 80 %
Óvodai férőhelyek bővítése, létrehozása, infrastruktúra és eszköz fejlesztése	1 121 mFt	0 mFt	ERFA 80 %
Családi napközi helyek bővítése, létrehozása, infrastruktúra és eszköz fejlesztése	230 mFt	0 mFt	ERFA 80 % (KKV 50 %)
Hagyományos projektek összesen	1 551 mFt	0 mFt	
Összes forrás a tevékenység csoportban	1 551 mFt	0 mFt	

4.3.7. Prioritás összes forrás megoszlása

Megnevezés	ERFA keret	ESZA keret	Mindösszesen
Kiemelt projektek összesen	1 735 mFt	440 mFt	2 175 mFt
Hagyományos projektek összesen	16 279,5 mFt	1 009 mFt	17 288,5 mFt
Összes forrás a prioritásban	18 014,5 mFt	1 449 mFt	19 463,5 mFt

5. PROJEKTKATASZTER

5.1. 1. intézkedés: Térségi szintű integrált, foglalkoztatás-orientált gazdaságfejlesztés

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Szolgáltató ház felújítása	Homlokzat felújítás, energetikai racionalizálás	Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	84
Ipari-park fejlesztés	Helyi ipari park hosszú távú fejlesztése	Ipari park üzemeltető + Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	1000
Ipari-park fejlesztés	Helyi ipari park hosszú távú fejlesztése	Ipari park üzemeltető + Paks Város Önkormányzata	visszatérítendő	2014	2020	1000
Ipari-park fejlesztés	Ipari park ivóvíz, szennyvíz, gázközmű fejlesztések, kútúrás	Ipari park üzemeltető + Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2020	350
Ipari-park fejlesztés	Ipari park fejlesztése	Ipari park üzemeltető + Dunaföldvár Város Önkormányzata	visszatérítendő	2016	2020	350
Ipari-park fejlesztés	Helyi ipari park hosszú távú fejlesztése	Ipari park üzemeltető + Szekszárd Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	800
Ipari-park fejlesztés	Helyi ipari park hosszú távú fejlesztése	Ipari park üzemeltető + Szekszárd Város Önkormányzata	visszatérítendő	2014	2020	800
Ipari-park fejlesztés	16 ha-os állami terület megvásárlása és közművesítése, illetve csarnok építése	Bonyhád Város Önkormányzata	visszatérítendő	2014	2017	800
Ipari-park fejlesztés	16 ha-os állami terület megvásárlása és közművesítése, illetve csarnok építése	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2017	3200
Út kialakítása az ipari parkban	Feltáró út, belső úthálózat létesítése	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	200

Területi Operatív Program 2014-2020

TOP

Tolna megye

Zománcgyár és környéke (ipari park)	Ipari terület fejlesztése	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	400
Ut és szennyvíz projekt a Dombóvári ipari-parkban	Ipari park fejlesztése	Dombóvár Város Önkormányzat	vissza nem térítendő	2015	2018	300
Ut és szennyvíz projekt a Dombóvári ipari-parkban	Ipari park fejlesztése	Dombóvár Város Önkormányzat	visszatérítendő	2015	2018	300
Területvásárlás (Komplex program része)	Tamási komplex gazdaságfejlesztési program része	Tamási Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	30
Ipari-park kialakítása	Ipari terület fejlesztése	Kocsola Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	150
Logisztikai központ	Iparterületet (ipari parkot kiszolgáló vasúti pályaudvar) rekonstrukciója, átrakó állomás kialakítása, a közúti forgalom csökkentésének érdekében (Térségi feladatok ellátása)	Nagymányok Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	400
Kapos Inkubátorház fejlesztése	A Dombóvári Ipari parkban található inkubátorház infrastrukturális fejlesztése	Kaposszekcső Község Önkormányzata + Inkubátor ház üzemeltető	vissza nem térítendő	2016	2018	150
Térségi tanácsadói program a helyi termék előállítás ösztönzése, piacra jutás elősegítése érdekében.	Vállalkozás fejlesztési tanácsadói és képzési program a helyi vállalkozások megerősítése érdekében. Projekt generálás, üzleti tervezés, inkubálás, források megszerzése.	Kapos Innovációs Tanácsadó és Kutatásfejlesztő NKft.	vissza nem térítendő	2014	2020	120
Térségi mintaprojekt a megújuló energiák felhasználásának ösztönzésére.	Foglalkoztatás orientált program melynek célja egymásra épülő részprogramok (tanácsadás és beruházás) révén segíteni a térség elsősorban hátrányos helyzetű lakosságát a helyi energiaellátás megoldására,	Kapos Innovációs Tanácsadó és Kutatásfejlesztő NKft.	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Innovatív vállalkozások fejlesztési programja	Megfelelő környezet és infrastrukturális háttér megteremtése a Kapos inkubátorházban innovatív fejlesztési terveket hordozó vállalkozások fejlesztése	Kapos Innovációs Tanácsadó és Kutatásfejlesztő NKft.	vissza nem térítendő	2014	2020	185

Területi Operatív Program 2014-2020

TOP

Tolna megye

	érdekében. Projektgenerálás, üzleti tervezés, kísérleti fejlesztések támogatása.					
Agyagbánya rehabilitációja	Ezen a helyen téglagyár működött.	Gyöng Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2018	2019	80
Százas iparterület bővítése	Pári százas ipar terület bővítése, fejlesztése a szomszédos új területek megvásárlása, telkesítése által. Az egész területen a belső utak kiépítése, közművesítése. az iparterületre betelepülő vállalkozások számára átmeneti, pl. 10 éves iparűzési adó kedvezmény biztosítása, az iparterület és az itt működő vállalkozások bemutatása, marketingje.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2018	2020	50
Üresen álló iskola üzemé váló átalakítása		Izmény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	40
Inkubátorház építése	Városközponti cipőgyár barnamezős beruházásaként	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	500
Százas iparterület bővítése	Pári százas ipar terület bővítése, fejlesztése a szomszédos új területek megvásárlása, telkesítése által. Az egész területen a belső utak kiépítése, közművesítése	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2018	2020	50
Logisztikai központ	Iparterületet, i(ipari parkot kiszolgáló vasúti pályaudvar rekonstrukciója, átrakó állomás kialakítása, a közúti forgalom csökkentésének érdekében (Térségi feladatok ellátása)	Dafoto Kft , CALAMITES Kft.	vissza nem térítendő	2016	2020	400

**5.2. 2. intézkedés: Helyi érdekű kis- és középvállalkozások fejlesztési aktivitásának javítása
tevékenység forrás allokációja**

Vállalkozói kérdőívek alapján tervezett fejlesztések

5.3. 3. intézkedés: Térségi szintű, foglalkoztatás-bővítési célú turizmusfejlesztés

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Vendégház Non-profit szálláshely	Volt óvoda épület átalakítása vendégházzá	Bátaszék Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2017	205
Szálláshelyfejlesztés	Kereskedelmi szálláshely fejlesztés	Decs Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	50
Kulturális-gazdaságfejlesztés Pakson	Dunai úszó szabadtéri színpad Borút és Sárgödör tér fejlesztése Bazársor homlokzat felújítása és műemléki rekonstrukciója	Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	115
Egészség turizmus	Fürdő és strand fejlesztés, szálláshely fejlesztés	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2017	2020	400
Szálláshely fejlesztés	3*-os szálláshely fejlesztése Szekszárdon	Szekszárd Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	675
Turisztikai fejlesztések	Ökocentrum fejlesztése	Szekszárd Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2017	2020	400
Kereskedelmi szálláshely fejlesztés	Vendégház építése, fejlesztése	Alsónyék Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	90
Nem kereskedelmi szálláshely fejlesztés	Ifjúsági szálláshely fejlesztése	Bölcske Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	50
Szálláshely fejlesztés	Kereskedelmi szálláshely fejlesztés	Szálka Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	120
Turisztikai fejlesztések	Sió csatorna turisztikai fejlesztése	Bogyiszló Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	850
Szálláshely fejlesztés	Kereskedelmi szálláshely fejlesztés	Báta Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	20
Szálláshely fejlesztés	Kereskedelmi szálláshely fejlesztés	Öcsény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	80
Turisztikai fejlesztések	Szálláshely- fejlesztése	Öcsény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	90
Szálláshely fejlesztés	Kereskedelmi szálláshely fejlesztés	Sárpilis Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	45

Területi Operatív Program 2014-2020

TOP

Tolna megye

Pincefalú rehabilitáció a turizmus szolgálatában	Turisztikai célú beruházás a településen található pincefalú felújítása	Alsónána Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Turisztikai fejlesztések	Strand fejlesztése (Dunai holtág)	Fadd Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2020	40
Pincefalú rehabilitáció a turizmus szolgálatában	Turisztikai célú beruházás a településen található pincefalú felújítása	Györköny Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	100
Turisztikai fejlesztések	Erdei iskola és a hozzá kapcsolódó nem kereskedelmi szálláshely fejlesztése	Sárszentlőrinc Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	30
Ökoturisztikai fejlesztések	Ökoturisztikai fejlesztések megvalósítása	Tengelic Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Turisztikai fejlesztések	Erdei iskola és a hozzá kapcsolódó nem kereskedelmi szálláshely fejlesztése	Tengelic Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	80
Szálloda a termálfürdő mellé	Szállodaépítés a termálfürdővel összefüggésben	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2018	2019	1500
Váralja ifjúsági tábor és komplex turizmusfejlesztés	Váralja ifjúsági tábor, lovas kirándulós fejlesztés, és korszerűsítés, Komplex turisztikai fejlesztés	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	1000
Perczel Kastély rendbetétele	Turisztikai célú beruházás a településen található kastély felújítása	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	300
Istvánmajori kastélyfejlesztés hasznosítás	Turisztikai célú beruházás a településen található kastély felújítása	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	300
Perczel kúria fejlesztése	Leromlott állapotú jelenleg használatlan épület turisztikai vonzerővé történő fejlesztése	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	200
Gólyavár projekt	Régészeti feltárás elvégzése a Dombóvárhoz közel található török korban elpusztult várromnál	Dombóvári Város Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2018	800
Kondavölgyi projekt	Környezet és természetvédelmi programok, volt kisvasúti épületet átépíteni olcsó turistaszállássá	Dombóvári Város Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2015	300
Kishenyeyi Kúria kulcsos	Nem kereskedelmi célú szálláshely	Tamási Város Önkormányzata	vissza nem	2015	2016	150

Területi Operatív Program 2014-2020

TOP

Tolna megye

házat létrehozása a kerékpárhálózat mellett	fejlesztés		térítendő			
Balaton parti úttörőtábor rendbetétele	Turisztikai célú fejlesztés	Tamási Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	200
Lovas túra útvonalak mellé lovas pontok kialakítása	Aktív turizmus fejlesztése	Tamási Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	100
Fürdőfejlesztés folytatása	Csúszdapark és élmény medence létesítése	Tamási Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	500
Sportturizmus fejlesztése érdekében két kollégium felújítása	Szálláshely fejlesztés	Tamási Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	200
A Jeszenszky kastély felújítása és hasznosítása (vadász és diákturizmus, roma felzárkóztatás)	Szálláshely fejlesztés	Csibrák Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	200
Erdei kirándulóhely kialakítása	Aktív turizmus fejlesztése	Döbrököz Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	100
Falusi turizmus fejlesztése	Fürged Kossuth u. 37-39. számú volt régi iskola és templom épületének felújítása, vendégszobák kialakítása.	Fürged Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	1016	2018	100
Szálláshely-bővítés	Meglévő kulcsosház bővítése, felújítása	Diósberény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	20
Egyházi turizmus	Plébánia épületének felújítása, szálláshellyé, illetve gyerektáborokra való alkalmassá tétele.	Diósberény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	50
A "Felsőnyéki Borút" kialakítása	Felsőnyék turisztikai vonzerejének növelése érdekében a borospincék szilárd úttal való összekötése	Felsőnyéki Önkormányzat	vissza nem térítendő	2016	2017	125
Tájház fejlesztése	Turisták által látogatott épületek fejlesztése, javítása	Szakadát Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	4
Paplak felújítása	A Paplak felújítását az egyházi turizmusba való bekapcsolódás céljából valósítanánk meg.	Szakadát Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	60
Turizmusfejlesztési projekt a Simontornyai vár körül	A kultúra és a közművelődés fontos eleme a városhoz való kötődés erősítésének, a közösségi	Simontornya Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2018	95

Területi Operatív Program 2014-2020

TOP

Tolna megye

	élményeknek. A város vezetése ennek megfelelően kiemelt feladatának tekinti a közművelődési intézményrendszerének fejlesztését. A „Simon-torony 1270-73” Simontorony várkörnyék rehabilitációja DDOP-4.1.1/B-09-2010-0006 projekt megvalósult, de a Vár tér "macskaköves" útburkolata nem került felújításra. Ennek megoldása sürgető feladatunk.					
Csehfalvy Kúria felújítása	A pincehelyi Csehfalvy Kúria múzeumként és szálláshelyként működik. A nagyobb látogatottság és a kulturális örökség megóvása érdekében szükséges az épület teljes felújítása.	Pincehely Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	65
Agroturisztikai bemutató ház	Agroturisztikai bemutató ház kóstoltatással (nagyapám háza) a falusi életkörülmények és ételek turisták számára való bemutatása érdekében (épület felújítás, eszköz beszerzés a cél).	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	10
Kézműves mesterségek bemutatása	A kézműves és régi mesterségek bemutató helyének kialakítása (nagyapám háza).	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	15
Pári patak völgyének turisztikai hasznosítása	Pári patak völgyének turisztikai hasznosítása (gát építésével tó és park kialakítása a patakból, hobbit falva – bemutató jellegű földházak építése	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	20
Turisztikai marketing program	Települési kiadvány, turisztikai honlap és marketing programok megvalósítása a fejlődő Pári turizmus népszerűsítése érdekében.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	5

Területi Operatív Program 2014-2020

TOP

Tolna megye

Holland üdülő program megvalósítása befektető bevonásával, szálláshelyek kialakítása	Meglévő hőforrásokra alapozva egy holland üdülő falu építése Páriban, speciális célcsoport speciális igényeinek kielégítése érdekében.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	400
Konferencia terem kialakítása	Páriban egyre több a szervezetten érkező turista csoport, akik számára szükséges egy felszerelt konferencia terem kialakítása és berendezése.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2017	2020	5
Wellness központ létrehozása	A projekt keretében egy wellness központ kerül kialakításra meglévő épületben, ahol különféle szépségügyi és egészségügyi szolgáltatást tudnak igénybe venni az érdeklődők.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	20
Turisztikai célú szálláshely kialakítása	A volt uradalmi intéző lakás patinás épületének felújítása, turisztikai célú szálláshelyek kialakítása.	Iregszemcse Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	200
Camping kialakítása a strand és a horgászto között	A strand és egy horgászto között 1 hektárnyi területre van szó, mely árnyas fák alatt, erdővel a háta mögött helyezkedik el, teljes mértékben alkalmas egy színvonalas camping kialakítására.	Kisszékel Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	50
Egyház turizmus fejlesztése	Keszőhidegkúton az Evangélikus egyház fenntartásában ifjúsági tábor működik nyaranta. A tábor főépületének rossz állapota miatt, teljes körű felújítás és nyílászárók cseréje szükséges.	Keszőhidegkút Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	20
Turizmus növelése	Nevezetességek rendbetétele, kiránduló útvonalak kialakítása, Tamási-Regöly kerékpárút további kiépítése Lengyel-Annafürdőig a papdi kápolna érintésével.	Mucsi Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	400
Panzió fejlesztése		Kocsola Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	10
Tájház kialakítása helytörténeti múzeummal		Kocsola Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	8

Területi Operatív Program 2014-2020

TOP

Tolna megye

Vendégház felújítása (belső)		Kurd Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	10
Vendégház felújítása (külső)		Kurd Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	10
Panzió fejlesztése, bővítése faházzal		Várong Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	10
Bútorok cseréje a Panzióban		Várong Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	5
Panzónál sauna pihenőtér és mellékhelységek kialakítása		Várong Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	10
Szálláshely fejlesztés	Meglévő kulcsos-ház felújítása, bővítése	Diósberény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	20
Simontornya, Vár tér	A kultúra és a közművelődés fontos eleme a városhoz való kötődés erősítésének, a közösségi élményeknek. A város vezetése ennek megfelelően kiemelt feladatának tekinti a közművelődési intézményrendszerének fejlesztését.	Simontornya Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	95
Csehfalvay Kúria felújítása	A pincehelyi Csehfalvay Kúria múzeumként és szálláshelyként működik. A nagyobb látogatottság és a kulturális örökség megóvása érdekében szükséges az épület teljes felújítása.	Pincehely Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	65
Turisztikai célú szálláshely fejlesztés	A volt uradalmi intéző lakás patinás épületének felújítása, turisztikai célú szálláshelyek kialakítása.	Iregszemcse Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	200
Egyházi turizmus fejlesztése	Keszőhidegkúton az Evangélikus egyház fenntartásában ifjúsági tábor működik nyaranta. A tábor főépületének rossz állapota miatt, teljes körű felújítás és nyílászárók	Keszőhidegkút Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	20

Területi Operatív Program 2014-2020**TOP****Tolna megye**

	cseréje szükséges.					
Panzió fejlesztése, bővítése faházzal	Panzió fejlesztése, bővítése faházzal	Várong Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	10
Panziónál sauna pihenőtér és mellékhelységek kialakítása	Panziónál sauna pihenőtér és mellékhelységek kialakítása	Várong Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	5

5.4. 4. intézkedés: Alternatív helyi, térségi és hálózati gazdaságfejlesztés

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Szociális gazdasági program	Az önkormányzatunk által elkezdett helyi tanyaprogram fejlesztése, mintagazdaság kialakítása a szociális foglalkoztatás növelése érdekében	Decs Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	200
Piactér kialakítása	Helyi piac kialakítása	Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	65
Piactér kialakítása	Vásár utak, szociális fejlesztése, kerítés és parkoló építés. Helyi piac árusítóhelyek korszerűsítése. (termelői piac és közösségi tér kialakítása)	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Dunaföldvár Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2018	450
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Fácánkert Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Szálka Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Piactér kialakítása	Helyi piac kialakítása	Várdomb Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	20
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Bogyiszló Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	150
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Szociális tevékenység (varroda) támogatása	Báta Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	50
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Sárpilis Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	350

Területi Operatív Program 2014-2020

TOP

Tolna megye

Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Dunaszentgyörgy Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	220
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Kölesd Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	280
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Kistormás Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	180
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Nagydorog Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	150
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Kajdacs Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	80
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Bikács Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	100
Atipikus foglalkoztatás fejlesztés	Mezőgazdasági termékek feldolgozásának támogatása	Szedres Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	150
Hálózatos együttműködések ösztönzése	Klaszter kezdeményezések támogatását segítő tanácsadás a térség foglalkoztatási helyzetének javítása, helyi termékek előállításának és piacra jutásának segítése érdekében.	Kapos Innovációs Tanácsadó és Kutatásfejlesztő NKft.	vissza nem térítendő	2014	2020	20
Önkormányzati géptároló építése	Önkormányzati traktor és munkagépei számára könnyűszerkezetes tároló építése	Varsád Község Önkormányzata, varsadph@tolna.net	vissza nem térítendő	2015	2016	30
Fagyasztó kamra és hűtőkamra kialakítása.	A konyha melletti épületben a zöldségfélék tartósításához, fagyasztásához szükséges fagyasztó kamra és egy hűtőkamra beépítése, hogy a kertben termelt zöldségféléket a konyhán egész éven át tudjuk megfőzni.	Magyarkeszi Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	7
Dohánypajta felújítása	Meglévő dohánypajta felújítása és hasznosítása. Az épület alkalmas lenne mindenféle növény természetes szárítására és aszalására.	Diósberény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	300

Területi Operatív Program 2014-2020

TOP

Tolna megye

Tejcsarnokból felvásárló kialakítása	Az önkormányzat és a lakosság által megtermelt termények értékesítése céljából hasznos lenne a településnek egy felvásárlóhely létesítése.	Szakadát Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2018	2019	5
Hűtőkamra megépítése	A romlandó termények elraktározása, eltarthatósága miatt	Szakadát Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2018	2019	5
Fóliasátrak és víztározó kialakítása	Az önkormányzat által művelt kert melletti szántó és legelő területén fóliasátrak kialakítása (palánta, dísznövény, stb.), valamint a Pári árok vizére alapozva egy víztározó építése az öntözéshez. A későbbiekben az itt termelt terményekre egy kis feldolgozó üzem is telepíthető lenne (pl. piros paprika szárító-órló, savanyúság feldolgozó, stb. funkciókkal).	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	30
Mikrotérségi piac kialakítása	Egy mikrotérségi piac kialakítása lehetővé teszi, hogy a helyi és környékbeli őstermelők, élelmiszer termelők, kereskedők, ruha és műszaki cikk árusok szervezett módon, közművesített, tetővel fedett helyen árulhassák a termékeiket. Ez a kistermelők számára bevétel növekedést jelentene, emellett az önkormányzat a bérleti díjak révén tesz szert bevételre. A piac épülete alkalmas lenne helyi rendezvények megvalósítására is.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2017	10
Ösztönzési mintaprojekt kialakítása	Az önkormányzat kertészeti tevékenységének támogatása, a jövő ösztönzési megoldásának kidolgozása	Kisszékely Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	7

Területi Operatív Program 2014-2020

TOP

Tolna megye

Baromfi-tenyésztés Nagyszokolyon	Baromfitenyésztés megvalósítása a községben	Nagyszokoly Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	6,5
Zöldség-gyümölcs feldolgozó hűtőházzal	Gyöngyös körül lévő települések különböző mezőgazdasági projektet kezelnek. Meglévő és fejleszteni kívánt zöldség és gyümölcs termesztéssel, önkormányzati közmunka keretében. Ezen kívül magánvállalkozók is jelentős fejlesztéseket terveznek. Mégis megdöbbentő, hogy a Gyöngyösön lévő konyhák feldolgozás nélkül nem fogadják a megtermelt terményeket, melyek hűtés nélkül hamar tönkre mennek. Megoldás a termények hűtése és konyhakészé tétéle.	Gyöngyös Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	230
Cukrászati és egyéb édesipari félkész és késztermék előállító üzem	A lakosság igényeinek megfelelő cukrászati termékek nagyüzemi előállítása, forgalmazása. Cukrászathoz és finom pékárukhoz kapcsolódó termékgyártás. Továbbá a nem megfelelő sütőkapacitással rendelkező cukrászatok részére megrendelések teljesítése, csomagolt cukrásztermékek előállítása viszonteladók részére.	Nagyszékely Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	150
Hűtőház, illetve zöldség- és gyümölcs feldolgozó létesítmény építése	Iregszemcse mikrotérségben működő önkormányzatok által végzett start munkaprogramhoz kapcsolódóan a megtermelt zöldség és gyümölcs tárolására és feldolgozására alkalmas infrastruktúra kialakítása.	Iregszemcse Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	200
Vágópont Nagyszokolyon	Teljeskörű vágópont létrehozása, mely kapacitását tekintve ki tudja elégíteni a kistérségi igényeket.	Nagyszokoly Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	150

Területi Operatív Program 2014-2020

TOP

Tolna megye

	Tudomásunk van arról, hogy a környező településeken tervben van különböző állattenyésztő telepek kialakítása, az onnan kikerült állatok feldolgozási munkálatait el tudná látni a vágópont.					
Piactér kialakítása		Kocsola Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	10
„HÁROM –ESZ” Szakcsi Szociális Szövetkezet megalapítása (zöldség, gyógynövény, stb. feldolgozása, szükséges infrastruktúra kialakítása)		Szakcs Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	500
Vízpalackozó építése	A jó minőségű ivóvíz palackozása, amely munkahelyteremtéssel is jár, és az önkormányzat anyagi biztonságát erősíti	Tevel Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	150
Fedett vásárcsarnok kialakítása		Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	500
Mikrotérségi piac kialakítása	Egy mikrotérségi piac kialakítása lehetővé teszi, hogy a helyi és környékbeli őstermelők, élelmiszer termelők, kereskedők, ruha és műszaki cikk árusok szervezett módon, közművesített, tetővel fedett helyen árulhassák a termékeiket. Ez a kistermelők számára bevétel növekedést jelentene, emellett az önkormányzat a bérleti díjak révén tesz szert bevételre. A piac épülete alkalmas lenne helyi rendezvények megvalósítására is.	Pári Ezeremester Szociális Szövetkezet	vissza nem térítendő	2015	2016	10

Területi Operatív Program 2014-2020

TOP

Tolna megye

Gombatermelő üzem létrehozása	Gombatermelő üzem létrehozása	Gyulaj Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	300
Paprika feldolgozó építése	Fűszerpaprika feldolgozó létesítése	Kocsola Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	30
Piactér kialakítása Kocsolán	Helyi piac kialakítása Kocsolán	Kocsola Község önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2014	10
Zöldség, gyógynövény, feldolgozása, szükséges infrastruktúra kialakítása	„HÁROM –ESZ” Szakcsi Szociális Szövetkezet megalapítása (zöldség, gyógynövény, stb. feldolgozása, szükséges infrastruktúra kialakítása)	Szakcs Község önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	500
Vízpalackozó létesítése	A jó minőségű ivóvíz palackozása, amely munkahelyteremtéssel is jár, és az önkormányzat anyagi biztonságát erősíti	Tevel Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	150

5.5. 5. intézkedés: Megyei alternatív befektetés- és beruházásösztönzés, projektelőkészítés, marketing tevékenység forrás allokációja

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Kiemelt projekt	Kiemelt projekt - befektetés ösztönző szervezet létrehozása, kisvállalkozásokat támogató pénzügyi háttérrel, amely lehetőséget biztosít az egyéni vállalkozók és mikro vállalkozások induló támogatásának biztosításán keresztül a vállalkozás fejlesztésre (tovább pályáztatás, mikro hitel rendszer fejlesztése, befektetői csoportok felkutatása, vállalkozások megerősítése)	Kiemelt projekt	vissza nem térítendő	2014	2020	599

5.6. 6. intézkedés: A szociális alapszolgáltatásokhoz és gyermekjóléti alapellátásokhoz (bölcsőde, családi napközik stb.), valamint óvodai ellátáshoz való hozzáférés javítása és a szolgáltatások minőségének fejlesztése

Projekt megnevezése	Projekt műszaki tartalmának leírása	Projektgazda	Támogatási forma	Projekt kezdete	Projekt vége	Beruházási költség (millió Ft)
Óvoda-bölcsőde felújítása, bővítése	Bóbita bölcsőde Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat külső homlokzati felújítása, tetőfelújítása, bővítés	Paks Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	200
Óvoda létesítése	6 csoport elhelyezésére alkalmas óvoda létesítése	Fadd Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	323
Óvoda létesítése	6 csoport elhelyezésére alkalmas óvoda létesítése	Kajdacs Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	80
Óvoda bővítése, fejlesztése	1+1 csoport elhelyezésére alkalmas óvoda létesítése	Szedres Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	40
Integrált oktatási rendszer	Az óvodák és bölcsődék megújítása	Bonyhád Város Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	400
Óvoda, bölcsőde létesítése	Óvoda, bölcsőde létesítése	Dombóvár Város Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2020	1000
Óvoda felújítása	Óvoda komplex felújítása	Attala Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2020	100
Óvoda felújítása	A Győrei Óvoda vizesblokkjának felújítása, étkező burkolatának cseréje, épület külső hőszigetelése	Győre Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	2014	2015	30
Óvoda felújítása	Óvoda teljes tető, és nyílászáró cseréje	Izmény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2018	25
Óvoda épület bővítése, szociális blokk teljes felújítása	Óvoda épület bővítése, szociális blokk teljes felújítása. A gyermeklétszám indokoltta teszi a bővítést, hiszen rendkívül szűkös, zsúfolt körülmények között kell a	Fürged Község Önkormányzat	vissza nem térítendő	2015	2016	40

Területi Operatív Program 2014-2020

TOP

Tolna megye

	gyerekeket foglalkoztatni. A szociális blokk rendkívül elavult, már régen fel kellett volna újítani.					
Diósberényi óvoda bővítése, és a hozzá tartozó információs központ, valamint szolgálati lakás kialakítása	A megnövekedett gyereklétszám miatt csoportbontásra van szükség. Új csoportszoba, tornaszoba, óvónői szolgálati lakás, és egy közösségi információs pont létrehozása szükséges. Ehhez 200 m2 alapterület bővítés szükséges. Az épületet megújuló energiaforrással korszerűsítsük, napelemekkel és komplett villamoshálózat felújítással.	Diósberény Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	80
Óvoda fejlesztése	Óvoda tetőszerkezet felújítása és nyílászárók cseréje	Pincehely Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	10
Óvoda udvarán játszótér építése	Az óvodásoknak kevés játszótéri eszköze van, emiatt cél új játszótéri eszközök telepítése.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	5
Óvoda belső felújítása, tároló építése, közlekedő kiépítése	Az óvoda tárolóját le kell bontani, rossz állapotú és újat kell építeni, emellett a belső utak is felújításra kerülnek.	Pári Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	20
Új óvoda építése Iregszemcsén	Iregszemcsén az óvodai nevelés feltételei messze nem felelnek meg a színvonalas munkavégzés feltételeinek. A közel 100 éves épület erősen amortizálódott, akadálymentesítése nem lehetséges. Az óvodai gyereklétszám tartósan 100 fő fölött van, ezért indokolt egy korszerű minimum öt csoportszobás óvodaépület létrehozása a szükséges eszközök beszerzésével együtt. Az önkormányzat rendelkezik a projekt megvalósításához szükséges területtel.	Iregszemcse Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2016	500

Területi Operatív Program 2014-2020

TOP

Tolna megye

Óvoda tetőfelújítása	Tetőszerkezet javítása, teljes tetőburkolat cseréje	Újireg Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	10
Óvoda tetőszerkezetének cseréje	A projekt keretében az óvoda két épületének tetőszerkezetét és héjazatát szeretnénk lecserélni.	Hőgyész Nagyközség Önkormányzata	vissza nem térítendő	2015	2016	12
Óvoda felújítása	A település óvodájának teljes körű külső felújítása, nyílászárók cseréje, tető egészének javítása	Nagyszokoly Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2020	18
Óvoda villany-, fűtés korszerűsítés, vizesblokk teljes felújítás		Kocsola Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2014	2015	16
Óvodai udvari játékok felújítása, cseréje	A régi, elavult udvari játékok cseréje korszerű, biztonságos, minősített EU-szabvány játékokra	Bonyhádvarasd Község Önkormányzata	vissza nem térítendő	2016	2017	10

6. FÜGGELÉK

6.1. Forráslista

- A Bizottság Közleménye Európa 2020 Az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés Stratégiája,
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:HU:PDF>
- A szociális szövetkezetek és a támogatásukat célzó programok vizsgálata, www.szocialigazdasag.hu
- Bátaszék Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
http://www.terport.hu/webfm_send/3645
- Dél-Dunántúl intelligens szakosodási stratégiája,
http://www.ddriu.hu/userfiles/File/DDRIS3_20130325.pdf
- Dr. Frey Mária-Szociális gazdaság Kézikönyv- Kiadta: Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, Budapest, 2007.
- <http://civilszervezet.linkcenter.hu>
- http://www.szekszard.hu/_szekszard/testvervarosok
- Integrált Területi befektetés (Kohéziós Politika 2014 és 2020 között),
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_hu.pdf
- Magyar Statisztikai Évkönyv 2012 (2011 évi adatok)
- Megyei szintű tervezési folyamat keretében elkészítendő tervdokumentumok kidolgozásához kapcsolódó iránymutatás, v2_2013_09_02 kódszám
- Nemzeti fejlesztés 2020 Az Országos Fejlesztési Konceptió és az Országos Területfejlesztési Konceptió Társadalmi Egyeztetési Változata,
http://www.terport.hu/webfm_send/3838
- Szekszárd Megyei Jogú Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
http://www.terport.hu/webfm_send/3689
- Szekszárdi statisztikai kistérség gazdasági- és foglalkoztatási helyzetleírása,
http://www.klaszter.hu/doc_root/programok/67/Szekszardi_%20kistersegi_helyzetleiras.pdf
- Paksi Kistérség Gazdaságfejlesztési (Vállalkozásfejlesztési-, Mezőgazdasági-, Turisztikai) Stratégiai Programja
- Paks Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
http://www.terport.hu/webfm_send/3736
- Terület- és Településfejlesztési Operatív Program, 3.0 tervezői változat Operatív Program Tervezés 2014-2020,
http://www.jnszm.hu/feltolt/File/tfi/Programozas/top_2013_09_30.pdf
- Tolna megye komplex fejlesztési programjának felülvizsgálata,
<http://www.tolnamegye.hu/index.php?mid=144&cid=1137>
- Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiója,
http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/Vegleges_koncepcio_elfogadas_elott.pdf

- Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiója Helyzetfeltáró munkarészek,
http://www.tolnamegye.hu/teruletfejleszes_2013/terfej_koncepcio_felmunkveg.pdf
- Tolna Város Integrált Városfejlesztési Stratégiája,
http://www.terport.hu/webfm_send/3663
- <http://www.jaras.info.hu>
- www.ksh.hu

6.2. A Sió fejlesztési lehetőségei⁴¹

Tolna megye kiemelt gazdaságfejlesztési projektje lehet a területén 100 km-es hosszúságban áthaladó Sió csatorna (teljes hossza 120 km), mely Közép Európa egyik legnagyobb tavát, a Balatont, és folyóját, a Dunát köti össze. **A fejlesztés teljes bekerülési költsége a ráépülő területi projekteken kívül várhatóan 23-25 Milliárd Ft.**

Jelenleg főleg a Balaton szabályozására, „vízleeresztésre” szolgál, Simontornyáig a vízhozama csekély, onnan már a Kapos táplálja, és külön érdekesség, hogy a Sárvíz közel 50 km-en keresztül azonos völgytalpon, párhuzamosan fut a Sióval, néhol 200-300 méteres közelségben.

Tolna megyén kívül kb. 10-10 km-es szakasz érinti Somogy, illetve Fejér megyét. Míg a Sió csatorna indulásánál a Balaton térsége, főleg Siófok turisztikailag igen vonzó, a csatorna mentén húzódó Fejér és Tolna megyei területek feltáratlanok. A Sió által **érintett 6 kistérség** közül 3 a korábbi besorolás alapján leghátrányosabb helyzetű (LHH) volt, de a fejlettebb kistérségeknek is jellemzően a társadalmi-gazdasági perifériális területeit érinti. Ez a térség gazdaságilag igen elmaradott, annak ellenére, hogy országosan is kiemelt műemlékek is találhatóak a folyóvíz menti településeken (ozorai vár, simontornyai vár, kölesdi és tengelici kastélyok, kúriák).

A Dunai csatlakozásnál található a Gemenci-erdő, mely a Duna-Dráva Nemzeti Park része, és az egyik legérdekesebb, gazdag élővilággal bíró, ökológiailag kiemelkedő dunai szakasz. A Sió közvetlenül előtte érhető el a megyeszékhely, Szekszárd az utóbbi években újra „felfedezett” országos, sőt európai hírű borvidékével.

A tervezett országos kerékpárút a Sió mentén haladna, ehhez kapcsolódhat még a vízi turizmus beindítása, de ezt megelőzően a csatorna vízrendezése szükséges, a vízmennyiséget mederrendezéssel, zsilipekkel, tározó tavakkal kell biztosítani. Különböző típusú kishajókkal akár néhány órán belül, kajakkal, kenuval (akárcsak kerékpárral) 1-2 nap alatt teljesíthető a 120 km táv.

Az egyenletesen biztosított vízhozam esetén már kialakíthatók turisztikai attrakciók és szolgáltatások. A jelenleg elszegényedéssel és lemaradással küzdő belső tolnai területek gazdasági kitörését is jelenthetné a turizmus fellendítése, a kapcsolódó szolgáltatások és tevékenységek mentén.

Ilyen lehet a kerékpáros megállóhelyek, kikötők üzemeltetése, szállást is biztosító vendéglátóhelyek, kölcsönző- és javítóműhelyek, vízi sportolási, horgászati lehetőségek. A projekthez kiválóan kapcsolható a horgász és vadászati, a bor- és gasztronómiai turizmus, az ökoturizmus, lovas turizmus, illetve tematikus kulturális útvonalak (műemlék és helyi védett épületek, múzeumok, kiállítások, irodalmi utak) kínálta látnivalók.

Mindez kiegészítené a balatoni turizmust, alternatívát kínálna kedvezőtlen időjárás esetén, valamint bővítené az elő- és utószezon kínálatát.

A turisztikai lehetőségeken túl igen jelentős adottság, hogy a Sió mentén kiváló termőhelyi adottságokkal bíró szántók vannak, így kellő vízhozam esetén, víztározók létesítésével, öntözéssel is növelhető lenne a térségben a mezőgazdasági termelés.

⁴¹ Sió csatorna térségfejlesztési program (Dr.Kopár István 2006)

Sió csatorna komplex fejlesztési program (Aquaprofit Kft 2005)

Sió csatorna honlap www.siocsatorna.hu

Állami természetvédelem hivatalos oldala: www.termeszetvedelem.hu

A Sió menti, illetve 5-5 km-en belül fekvő települések összlakossága Tolna megyében több mint 84 ezer fő (Szekszárddal együtt). Ez a megye lakosságának 1/3 része, de városokat nem számítva is ez az arány. Jelentősége ezért messze túlmutat a turisztikai fejlesztésen. **Eredményeként jelentős önkormányzati, civil és vállalkozói aktivitás mozgósításával jelentős gazdaságélénkülés és foglalkoztatás növelés várható.**

Érintett területek:

- Somogy megye kb.10 km Siófoki kistérség,
- Fejér megye kb.12 km Enyingi, Sárbogárdi Kistérség (LHH),
- Tolna megye kb.100 km Tamási (LHH), Paksi, Szekszárdi kistérség.

Érintett létszám:

Kb.10 km sávban 123 ezer fő, ebből Tolna megye 84 000 fő.

Elérendő célok:

- Sió csatorna állandó vízellátás biztosítása,
- Balaton-Duna közötti vízi út kialakítása,
- Turisztikai lehetőségek:
 - Vízitourizmus (egyéni kajak, kenu, evezés 5-10 km/ó menetidő 10-12 óra/ 1 nap)
 - Kerékpáros turizmus (egyéni 15-20 km/ó menetidő 6-8 óra/ fél nap)
 - Tematikus turizmus (irodalmi- művészeti-kulturális, bor- és pálinkaturizmus, ökoturizmus, horgászturizmus, sport turizmus, lovas turizmus)
- Gemenc bekapcsolása az idegenforgalomba
 - Kishajóforgalom:
 - 10-20 fő részére 35 km/ó sebesség, menetidő 3 óra 1 napos program
 - 40 fős kiránduló hajó (kb. busz) 15 km/ó menetidő 8-10 óra 2 napos
 - Teherforgalom: csak elvi lehetőség
 - Korlátok: meder szélessége és mélysége, hídmagasság
 - Lassúság, nehéz fordulás, zsilipelés, egyirányú forgalom lehetséges
- Öntözési lehetőségek folyamatos biztosítása (Dél- Mezőföld, kiváló szántó),
- LHH térségek felzárkóztatása, gazdasági, turisztikai potenciál javítása,
- Vállalkozói kedv ösztönzése.

Jelenlegi állapot, adottságok:

122 km hosszú, szélessége 20-30 m, mélysége 0-8,0 m, sebessége 0,5-4 km/h, esése 14,5 cm/km teljes hosszon 16-17 m.

Szükséges építési, műszaki munkák:

- Zsilipépítés vízleeresztő (korábban javasolt Sióút, Ozora, Pálfa, Medina)hajózsilip (korábban javasolt Pálfa és Medina),
- Mederrendezés, kotrás, partfalépítés,
- Meglévő közúti/vasúti hidak emelése úrszelvény biztosításához.

Fejlesztések (vízrendezésen túli):

- Ökológiai élőhelyek rehabilitálása (ahol szükséges),
- Kulturális értékek rekonstrukciója,
- Országos kerékpárút Sió töltésen,
- Megállóhelyek: büfé, vízvétel, szerviz, pihenőhely, szálláshely létesítése (pl. kemping),
- Kikötők létesítése településenként, kb. 5-15 km,
- Kiemelt kikötők: Siófok-Balatonszabadi, Ozora-Simontornya, Kölesd, Szekszárd-Gemenc (kb. 20-25 km-ként),
- Mesterséges tavak létrehozása aktív és passzív rekreáció:

- Balatonszabadi: Aktív vízisportok (Balatonról kiszorult) motorcsónak, vizisí, jetski,
- Kölesd (Sió-Sárvíz együtt : fürdés, horgászat, kalandpark stb.).

Együttműködő partnerek:

- Tolna Megyei Önkormányzat: Fejlesztések koordinálása,
- Potenciális befektetők,
- Forster Központ: várak üzemeltetése, fejlesztése,
- Települési önkormányzatok: kastélyok, múzeumok, tájházak, kikötők üzemeltetése,
- Vállalkozók: szállás, vendéglátás, kölcsönzés, megőrzés, szerviz, tematikus programok,
- Nemzeti Park,
- Horgászegyesületek,
- Vízügyi igazgatóság,
- Környezetvédelmi felügyelőség.

Turisztikai attrakciók /tematikus csoportosítás:

- Várak, kastélyok, kúriák: Ozora, Simontornya , Kölesd, Szedres, Medina, Úzd, Tengelic, Bikács,
- Bor- és pálinkaturizmus: pincefalu+pálinka – Sióagárd, Szekszárd, Harc,
- Ökológiai: Gemenc Duna-Dráva NP, Kapszeg-tó, (Szakadát), Bogyiszló, Tengelic, Felsőnyék, erdei iskola / ökológiai attrakció létrehozása a Sió-mentén,
- Irodalmi: Illyés Gyula (Pálfa), Petőfi Sándor (Borjád, Sárszentlőrinc); Babits Mihály, Mészöly Miklós (Szekszárd), Lázár Ervin (Sárszentlőrinc),
- Műszaki-ipari: zsilipek (Siófok, Szekszárd + 4 új), Medina radar, Söréttorony (Borjád),
- Mezőgazdasági: malmok, magtárak, méhes, szőlő-pincesor,
- Kulturális: Kajdacs, Sióagárd, Medina, Sárszentlőrinc

6.3. Gazdasági szervezetek kérdőíves felmérése

Vállalkozói kérdőíves felmérés keretében felmértük Tolna megye vállalkozásainak fejlesztési elképzeléseit. A kérdőíves felmérés egyrészt a megyei vállalkozások statisztikai helyzetének felmérésére, az elmúlt évek fejlesztési tapasztalataira, másrészt a jövőbeli elképzeléseikre, fő fejlesztési irányvonalaik meghatározására irányult.

A gazdasági szereplők fejlesztési elképzeléseinek megismerése céljából további személyes megkeresések történtek.

A gazdasági szervezetek kérdőívét jelen dokumentum **1. sz. melléklete** tartalmazza. A kérdőívek kiértékelését a 3.5. pontban olvashatjuk „Gazdaságfejlesztés céljából vállalkozói kérdőívek kiértékelése Tolna megyében” címmel.

6.4. Társadalmi szervezetek kérdőíves felmérése

A civil-, érdekvédelmi szervezetek, hatóságok véleményének megismerése szintén kérdőíves felmérés keretében valósult meg. A kérdőíves felméréssel szeretnénk volna minél pontosabb és szélesebb körű képet kapni arról, hogy a megyében található szervezetek miként gondolkodnak a jövőbeni fejlesztésekről, illetve milyen tapasztalatokkal rendelkeznek uniós források felhasználása terén.

A társadalmi szervezetek kérdőívét jelen dokumentum **2. sz. melléklete** tartalmazza. A kérdőívek kiértékelését a 3.6.5. pontban olvashatjuk „Civil szervezetek Tolna megyében” címmel.